

MZSSO

19

20

21

22

23

24

19.296/7

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DR BIRÓ BERTALAN

VII. KÖTET

Országos Széchényi Könyvtár

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

Országos Széchényi Könyvtár

GYŰJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

BANGHA BÉLA S. J.

GUADELUPE

—

LOLA NAPLÓJA

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

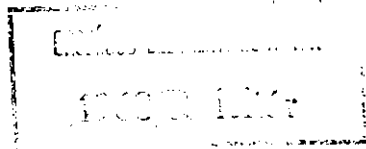
Imprimi potest. Nr. 362/1941. Budapestini, die 24. Iulii 1941.
Eugenius Somogyi S. J., Praep. Prov. Hungariae.

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.
Nr. 4768/1941. Imprimatur. Strigonii, die 11 Julii 1941.
Dr. Michael Török, vicarius generalis s.

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.
Nr. 4766. Imprimatur. Strigonii, die 12. Augusti 1941.
Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Országos Széchényi Könyvtár

10.296/7

Kiadja a Szent István-Társulat.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

BEVEZETŐ.

Elbeszélésünk abba a titokzatos, távoli országba vezeti az olvasót, amely talán már gyermekkorában gyakran izgatta képzeletét: Mexikóba. A máják csodálatos kultúrájának, majd az aztékok vérengző napimádatának országába. A hatalmas Moktezuma birodalmába, amely fél Európával csaknem egyenlő földre terjedt. Hernando Cortez, Alvarado, Bilbao s a többi hódítók, a vakmerőség, a kincs- és dicsőségvágy, a vallásos lelkesedés és emberi önzés csodálatos keverékével a szívükben, legendás hőstetteket vittek itt végbe s megvetették annak a spanyol-indián civilizációnak alapjait, amelyben oly rikító kontrasztokban párosult az áldás és az átok, a bravúros teljesítmény s az önző visszaélés.

Mexikónak nemcsak a conquista-korabeli, hanem a legújabb története is vérrel van megírva. Ez a természeti kincsekben oly hihetetlenül gazdag ország a XIX. század 20-as éveitől szinte szakadatlan, önmagán elkövetett vérengzésben tobzódik. Amióta Hidalgo és Morelos, a legnemesebb idealizmussal eltelve, kitűzte hegyei közt a szabadságharc lobogóját, egyik felkelés a másikat, egyik polgárháború a másikat éri Mexikóban s az ország csak nem tud megnyugodni. Hidalgo és Morelos maguk is elvéreztek tépelt lobogóik alatt; elbukott rövid életű császársága után a nemes Iturbide is; Habsburg Miksa főhercegnek

III. Napoleon kétesértékű támogatásával létesült monarchiája szintén forradalommal s a queretarói tragédiával végződött. Porfirio Diaz hosszú elnökösködése óta a mai napig csak úgy kergetik egymást Mexikó diktátori székében a forradalmárok, idealisták és kalandorok vegyest, hol ebből, hol abból a pártból, hol ilyen, hol olyan jelszavak alatt. De valamennyinek vállalkozását vér jellemzi: vér, vér és ismét csak vér áztatja e boldognak teremtett ország történelmi földjét. Pedig ez a nép oly csendes és szelíd, oly egykedvű, szeretetreméltó és ábrándozó! Paradicsom lehetne Mexikó, ha talán éppen lakossága zömének puha indolenciája folytán nem támadnának benne újra meg újra felforgató kísérletezők, akik viviszekcióra használják a szerencsétlen, vérző nemzet testét.

A politikai forradalmak százada még le sem tűnt, mikor új bonyodalmak, harcok és pártviszályok ütöttek fel fejüket Mexikóban: a gazdasági és társadalmi küzdelmek. A hihetetlen gazdagságú ezüstbányák és olajforrások fokozatos felfedezésével párhuzamosan haladt az ország proletárizálása. A peón (paraszt), aki eddig csak a földjét túrta, vagy ha napszámba ment, alig keresett egy pézót naponta, hirtelen nagyon megbecsült munkaerő lett s a bányákban napi 5—6 pézót is kapott. Az idegen, főleg amerikai tőke bőven fizetett, mert a hallatlanul gazdag eredményű termelés így is ezerszázalékos nyereséget biztosított neki. Mennél nagyobb jelentőségre jutott a gépiparban, hajózásban, autózásban, repülésben az olaj, annál szédületesebbek lettek a mexikói olajforrások gazdasági kilátásai, annál szélesebb mederben folyt a newyorki és csikágói tőke beözönlése Mexikóba s ezzel párhuzamosan annak az új munkásosztálynak kialakulása,

amelyet csak a marxi eszmékkel kellett eltölteni s európai mintára szocialista szakszervezetekbe tömöríteni, hogy egyszerre új, forradalmi mozgolódásokra alkalmas sereggé legyen s párturalmi törekvések keresztülvitelére értékes eszközül használhassák fel azokat, akik e tanulatlan, de hevesvérű és könnyen fel-tüzelhető tömeget a maguk szekere elé tudták fogni. Ez a tömeg nem volt túlságosan nagyszámú, a 100—150 ezret sohasem haladta meg, de szervezett volt s így a többi, 15 milliónyi, de szervezetlen lakossággal szemben feltétlen hatalmat jelentett. A politikai hatalomért versengők erre az új munkástömegekre kezdtek tehát támaszkodni, amivel adva volt, hogy ezek kedvéért Moszkva felé orientálódtak. Így aztán még inkább szembehelyezkedtek az ország békés, konzervatív irányú többségével s emezt könyörtelenül a maguk kénye-kedve alá rendelték.

A két tábor: a konzervatív s a forradalmi, mondhatnók így is: a katolikus és a kommunista-radikális, merev elszigeteltségben állt egymással szemben. Az előbbi, a számosabb, de csendesebb és békésebb, a történelmi mexikói lélek képviselője volt, az utóbbié volt viszont a temperamentum, a mozgékonyság, az elszántság, a szervezettség, a sajtó, az iskola s a köz-hatalom.

A feszültség a két tábor között nőttön-nőtt s előbb-utóbb véresen kellett kirobbannia.

A gyakrabban előforduló nevek lejtése:

Chaires: Csájresz.

Guadelupe: Gvadelúpe.

Sanchez: Száncsez.

Ciudad Victoria: Szjudád Viktória.

Juventud: Huventúd.

Sevillina: Szevilyína.

I.

Bikaviadalon.

Az áprilisi nap melegen, csalogatóan süttött le a mexikói fővárosra. A tavasz mosolya s a hétvég első délutánjának édes semmittevése szinte kiürítette a házakat; az utcákon és sétányokon, a „callékon“, „plazákon“ és „alamédákon“ csak úgy tarkállott a hőmpölygő, egymásba fonódó, gondtalanul csevegő s a napfényt élvező emberáradat. Pohos polgárok és kifent bajszú mesterlegények, szögletes mozdulatú katonák és nyurga diákok, úri dámák és cselédleányok, kreolok, meszticek, indiók taposták egymás sarkát. Az úttesten autó autó hátán; közbe egy-egy ódivatú, de ma is elegáns andaluziai karosszéria; a kocsikban jómódú burzsoák, közmondásos szépségükért messze földön megcsodált mexikói hölgyek, csillogó egyenruhájú katonatisztek s a közhatalom terített asztalához beérkezett parvenük. A sötét szín még túlnyomó s a szokatlanul rideg és hosszú télre emlékeztet; a világos, tarka, tavaszi leányruhák úgy csillannak ki a szürke és fekete ruhagomolyagból, mint sötétzöld mezőből a pipacs és a kankalin.

Az utcák képe: keverék. Nemcsak az emberek keveredése, három-négyféle fajból összevegyült tarkasága, hanem a házak, beosztások, szokások, berendezések miatt is. Harmadrésze spanyol stíl, spanyol ízlés, spanyol kedélyesség; harmadrésze töretlen, ősi, indián maradvány; harmadrésze yankee-import, az Egyesült Államok városait utánzó, néha szinte majmoló amerikanizmus. Nyílegyenes, geometriai skatulyázottságú, egymást pontos derékszögben metsző utcák, rengeteg reklám, rikító feliratú üzletek — akár az amerikai tucat-

városokban. De már a házak festői egyéniességgel, spanyol ötletszerűséggel s tarka összevisszasággal megépítve s egyiken sem hiányzanak a kereken kiugró, formás, díszes vasrácsok az ablakokon, amelyeken oly kecsesen tudnak az utcára könyökölni a hódolóikra váró kreol és mesztic szépek. Közbe pedig egy-egy monumentális épületen a régi azték művészet hamisítatlan stílja; majd a paloták árnyékában szegényes putrik, akár az indián falvak adobe-viskói, vagy mint valami magányos, igénytelen rancho az északi, gyér lakosságú tartományok végtelen yucca-mezőin.

A járókelők jókora része egy irányban halad; arrafelé, amerre a „Corrida de Toros” feliratú autobuszok és külön-villamosok: a bikaviadalok színköre felé. Őles falragaszok hirdetik a falakon, hogy ma lép fel először ismét Nuñez Pepito, a közkedvelt matador, először ama baleset óta, amely egy őszi viadalon érte, amikor a bika a combját felhasította s kicsi híja volt, hogy ott nem hagyta a fogát a porondon; társai úgy vitték el véresen az arénáról. A csinos torero balesete akkoriban heteken át hisztérikus izgalomba ejtette nagyszámú férfi- és nőrajongóját.

A roppant sugarú, fedetlen színkör lassan telik meg közönséggel. A színkör egyik fele a „sombra”, az árnyékos hely, ahol nem kell szembenézni a nappal. Itt vannak a páholyok s a vörös zsöllyeszékek; itt foglalnak helyet a módosabbak s előkelőbbek. A túlsó oldalon, a „sol” felén, művelődik az egyszerűbb nép, az olcsóbb publikum. Kevés közte a nő; a köznép női ösztönszerűleg távolmaradnak a véres és kegyetlen látványosságtól. Annál több a nő a sombra oldalán. Valamennyi stilszerűen öltözve: a torerók köpenyéhez hasonló kacér mantillában s annyi rajtuk a bársony és az ékszer, mintha a régi aztékok minden kincsét idehozták volna, hogy kiállítást rendezzenek belőle önmagukon. Gyakorlott szem azonban rögtön észreveszi, hogy ez a társaság nem az igazi, régi, mexikói családokból kerül ki, amelyek tüntetőleg távoltartják magukat a ma hangos és hangadó elemektől s még inkább

azoktól a zajos és sokszor ízléstelen szórakozásoktól, amelyeket a hivatalos Mexikó újabban feltűnően s nagy költséggel kultivál.

A színpadon várakozó tömeg hangosan, csaknem lármásan társalog. Mindenki beszél, nevet, átkiabál az ismerőseihez, fogadásokat tesz a játék ki menetelére. Megjegyzések, tréfák, nem mindig épületes ötletek röpködnek ide-oda. Közben felharsan a zene, valami lármás, temperamentumos nyitány. De senki sem figyel oda. Legfeljebb a „sol” oldalán dobolja hozzá a taktust a kezével vagy a sarkával valami unatkozó, talán a kedvesére várakozó mesterlegény. Elvégre a mexikói ember odahaza is rendez hangversenyt bármikor magamagának; itt olyan muzikálisak az emberek, hogy néha egész operát játszik el valami műkedvelő zenekar, amelynek egyetlen tagja sem olvas hangjegyet. Így hát a társalgás a zene mellett is zavartalanul harsog tovább.

Az egyik zsöllyesorban divatosan öltözött, eleven és jókedvű, feltűnően csinos mesztic leány vonja magára a körülötte ülők figyelmét. Szilaj kacaja, hangos beszéde, gyors mozdulatai a többinél is kevésbé tartózkodó modorra vallanak. Erősen barna a bőre; szeme villog, mint az éj csillaga. Elegáns kreol katonatiszt ül a balján s hevesen udvarol a szép meszticnek, aki látnivalólag büszke a lovagjára s már őmiatta is igyekszik magára irányítani a körülötte ülők figyelmét. A leány jobbán feketehajú, torzonborz, haragos nézésű ember ül, szúrós bajszú, ötven év körüli férfiú, akit a leány „apusnak” nevezget. A csinos leány mellett úgy fest, mint durva, csomós karó a finom virág mellett. Látszólag kevés ügyet vet a leány beszédére s mogorván sandít egyszer is, másszor is a még üres páholyok felé.

— Hallottál ilyet, apus? — szólta a leány az apjához fordulva. — Ramon még nem is ismeri Pepitót. Sohasem látta! Szinte hihetetlen!

— Ritkán járok bikaviadalra, — felelte a tiszt, aki a mexikói szövetségi hadsereg díszes, de könnyű nyári

egyenruháját viselte s kapitányi disztinkciót hordott. — Tudod, Lenora, hogy most is csak miattad jöttem el.

— Hogy lehet ez? — kérdezte a lány. — Te katona vagy, csak nem félsz a vértől?

— Talán éppen mert katona vagyok, nem szeretem az ilyen vérontást.

— Pedig nincs ennél érdekesebb. Eleinte nekem is kellemetlen volt; első ízben majd elájultam az izgalomtól. De most mindig eljövök, feltéve, hogy apust ki tudom csalni az odújából. Így hát, te akkor sem voltál itt, Ramon, amikor Pepito megsebesült? Képzeld, a legjobb toreador az egész köztársaság területén s majdhogya a bika agyon nem szúrta. Úgy-e, apus, borzasztó volt?

Az apus szótlanul bólintott. A leány tovább szókokolt:

— Voltaképp nem is az ő hibája volt. Remekül játszott, mint mindig. Hanem Juanito irigy volt a dicsőségére s akkor hagyta cserben, mikor a bika hirtelen Pepito ellen fordult. Így is csak a páratlan ügyessége mentette meg a haláltól.

A tiszt nem felelt. Látnivalóan szörnyen szerelmes volt a szép mesztic leányba s nem is arra figyelt, amit a leány mondott, hanem inkább arra, aki mondta. Úgy leste a szavát, ahogy egy kedves, bohó gyermek csevegését szereti hallani az ember, vagy valami kellemesen csilingelő muzsikát. Közben a szeme úgy legelt a leánynak hol a szemén, hol az ajkán, hol a termetén, mintha ma fedezte volna fel először, milyen szép.

— Szóval haragszol Juanitóra — mondta a tiszt, csakhogy mondjon valamit s tovább is csilingeltesse a kedves muzsikát.

— Haragszom — felelte Lenora — s ha ma este fel mer lépni, tudod mit? Kifütyüljük! Apusnak nagy-szerű vadászfütyülője van. Elhoztad-e, apus?

— Hová gondolsz! — mormogta egykedvűen az apja. — Botrányt csináljunk?

— Akár azt is! — szilajkodott a leány s dacosan, haragosan tüzelt a szeme. — Mit, hát tápsolni szabad,

fütyülni meg nem? Botrány, botrány! Micsoda szabadság ez? Ha nekem egy játékos tetszik, akkor szabad zajosan ünnepelem; ha nem tetszik, akkor meg némán kell a helyemen ülnöm? Azért is fütyülni fogok. Te is fütyülni fogsz, Ramon, úgy-e?

De ezen a csacsiságon már maga is kacagott.

— Milyen harcias kisleány tudsz te lenni! — tréfált a kapitány. — Jaj nekem, ha majd a feleségem leszel s akkor is olyan villámló tekinteteket lövelsz rám! Vagy akkor nem fogsz pattogni soha?

A leány hirtelen ellágyulással, kacérul simult a völegénye oldalához.

— Akkor olyan leszek, mint egy engedelmes, alázatos, remegő iskolásleány! — csicseregte s hirtelen, váratlan, az egész világ szeme előtt gyorsan megcsókolta a kapitányt.

Két yankee ült a hátuk mögött, a következő zsöllyesorban. Az egyik meglökte a másikat s angolul, elég hangosan, így szólt:

— Gondolod, hogy nálunk katonatiszt ilyen társaságban mutatkoznék a nyilvánosság előtt?

— Shocking, indeed! — mormolta viszont a megszólított.

Hirtelen elhallgatott a zene, majd rövid szünet után megszólaltak a csengők. Örvendő várakozás ült a közönség arcán. Mindenki az arénára figyelt.

Kürtök zenéje mellett bevonult, kecsesen és rugalmasan, a viadalra induló harcosok, a „toreadorok” serege. Nyalka, fürgeszemű, rugalmas léptű legények voltak; a testhez álló, csinos spanyol lovagruha szinte pattanásig feszült az izmos, jól fejlett s mégis karcsú termeteken. Legelől ürge lovakon a pikadorok (szurkálók); a kezükben hosszú lándzsa, fejükön kicsiny, színes sapka, huszárosan félreecsapva, vállukon különböző, rikító színű kendők, amelyekkel a bikákat izgatni szokták. Párosával jöttek, de quadrille-szerűen, ketten-ketten jó széles távolságban egymástól. Utánuk a gyalogos „banderillerok”, apró, tarka zászlókkal, amelyeket nyelestül dugtak az övükbe. Sapkájukkal

köszöngettek a tapsoló közönség felé. Csupa tipikus „sevillai borbély” valamennyi. A közönség figyelmét azonban főleg Pepito, a matador (bikaölő) kötötte le, hatalmas, szépnövésű fiatalember, aki hosszú hajzatot viselt s ezt azután hátul copfba kötötte; kezében magasra emelve vitte a széles, hosszú kést, amellyel a küzdelemben elfáradt és száz sebből vérző bikának majd a kegyelemdöfést fogja megadni. Viharos tetszésnyilvánítás és „Viva Pepito!” kiáltások köszöntötték a közkedvelt matadort. Erre egy tucat „csúló” következett: gyalogos fiúk, kezükben rikitővörös kendők. Végül, hogy a humor se hiányozzék, két esetlen, ösztövé, nehéz fegyverzetű lovas-hidalgó, kómikus, ódivatú lovagruhában, akiknek már a megjelenése mindenkit megkacagtatott: két szomorú pofájú, szikár Don Quixote, olyan nyomorult Rozinantékon, mintha mindketten éppen most szöktek volna el lovastul valamelyik vágóhídról. A spanyol lovas-páncél helyett nehéz ökörbőr-vertezet csüngött le róluk is, lovukról is, védelmül a bikák döfése ellen. Nekik csak az volt a feladatuk, hogy esetlen mozdulataikkal s clown-szerű megjegyzéseikkel fűszerezzék a szórakozást és némileg enyhítsék a véres látványosság nyers és kegyetlen jellegét.

A torerók sorban elvonultak a páholyok előtt, majd körben az egész óriási színtéri közönség előtt is és jobbra-balra hajlongva, szalutálva, mosolyogva fogadták a közönség izgató s már előre jutalmazó tapsait. Aztán körben szépen elhelyezkedtek: a falak mentén a csulók, egy-két lépéssel előttük, a kör közép-pontja felé, a lovas pikadorok.

Végre lecsendesült a zaj s az általános feszültségben újabb kürtjelre fellebbent a páhollyal szemközt levő kapu függönye. Hatalmas, kávébarna testű, sűrűvérű bika rohant ki az arénára s habozás nélkül egyenesen neki is szaladt az első pikadornak, akit meglátott. A pikador megvárta, míg a bösz állat szarvát a földnek szegezve, egészen a közelébe ért s akkor kecsesen és könnyedén oldalt nyomva a lovát, mi-

közben lándzsáját leeresztve a bika útjába tartotta. A bika elrohogott a ló és lovas mellett s ugyanakkor a lándzsa hosszú, vékony sebet vágott az oldalán. A sebzett bika vészajtóslón hörögve megfordult s nem törődve a csúlók kendőlengetésével, azonnal a másik pikadorra vetette magát. Ennek nem sikerült azonnal kitérnie útjából s a bika oly erővel nyomta oldalba a pikador lovát, hogy ez földre bukott, lovasa pedig lezuhant s nagy erővel a falhoz vágódott. Csodálatos módon sem a lónak, sem a lovasának nem esett komoly baja. Azonban a bika csak pillanatig torpant meg; azonnal új iramot vett s dühösen rontott neki a földön fekvő lónak, hogy szarvát a hasába vágja.

De ebben a pillanatban az ügyes csúlók kendőlengetésükkel hirtelen elvonták a bika figyelmét. Az állat tébolyodott dühében hangosan szuszogva s farkával ide-oda csapkodva hol ennek, hol annak a tarka kendőnek rohant neki, miközben a többiek a lovat ismét talpraállították s elvezették. A csúlók játéka tökéletes volt. Egészen közel engedték magukhoz a bikát, úgy, hogy akár a szarvát is elérhették volna s csak az utolsó szemrebbenésben hajoltak ügyesen oldalra, úgyhogy a bika mindig csak az üres kendőnek vagy pedig a falnak rohant neki. Minél dühösebb lett, annál ügyetlenebbül ugrándozott s a csúlók közben nemcsak elugrottak mellőle, hanem valósággal átugrottak a lehajtott feje fölött. Egy-egy ilyen halálugrást a közönség mindig dörgő tapssal jutalmazott.

Igy tartott ez jó húsz percig. Végre a rettenetes erejű állat, úgy látszott, kimerült. Most a kürt újabb jelére a pikadorok és csúlók elhagyták az arénát s a zászlósok, a banderillerók léptek előtérbe. Valahányszor a bika valamelyiknek nekirohant, a banderillero egyszerre mindkét kezével egy-egy banderillát, hegyes vasnyelű zászlócskát döfött a nyakába s ugyanakkor mint a macska, karcsú szökéssel félreugrott. Néhány perc múlva a bika feje körül egész sor színes, tarka zászló lengett, amelynek nyílszerű vége megannyi sebet vágott a nyakába. A szerencsétlen állat tipródott

s taposott fájdalmában, végighengeredett a földön, hogy a zászlóktól szabaduljon, ami által azonban csak a vérzése lett mindig erősebb.

Most már a gyengülés jelei egyre észrevehetőbben jelentkeztek rajta. Erre előállt Pepito, a matador. Jobbjában magasra emelte hosszú, széles törét s vörös leplet lengetve ingerelte az állatot utolsó, végzetes mérkőzésre. De a bika már nem is hederített a matador kendőlobogtatására, fáradtan horgasztotta le fejét s erősen vérző nyakát. Ekkor a matador nekiszaladt s egyetlen dőféssel leterítette a félóra előtt még legyőzhetetlennek látszó, büszke állatot.

Ezért a hőstettért csak mérsékelt taps jutalmazta. Hiszen az állat úgyszemint volt harcképes többé.

Őszvér-fogat állt elő s egy csomó hatalmas erejű szolga nagy erőfeszítéssel ráemelte a káréra az elhullott állatot.

A zenekar ismét rázendített. Hirtelen nagy mozgás támadt a színpadon, sokan felugráltak a helyük-ről s a kormány páholya felé álmétködtak. Ebben a páholyban épp most foglalt helyet egy félig ázsiai, félig indián típusú, magas, középkorú ember s jobbról-balra fogadta ismerőseinek s a közönségnek köszöntéseit. Arcának meglehetősen durva, szinte bikaszerű vonásain erő s szilaj elszántság tükröződött. A köszöntgetők között csakhamar észrevett egy magasabbrangú katonatisztet s intett neki, hogy jöjjön a páholyába. A tiszt azonnal ott termett s a két ember csakhamar fesztelen társalgásba mélyedt.

A közönség soraiban a már említett feketehajú úriember figyelte talán valamennyi jelenlevő közt legélelénkebben a kormány páholyát. Percig sem vette le szemét a hatalmas úrról, aki páholyából társával együtt kényelmesen szemlélte a hölgyeket.

— Ki az ott a kormány páholyában? — kérdezte Lenora.

— A minisztert nem ismerem — felelte Ramon —, ellenben a tiszt, aki vele van, Roberto Luz ezredes.

— Hozzá akarta tenni: Régi pajtásom; de elnyelte a szót.

— A rendőrség helyettes főnöke — tette hozzá a jólétesültek fölényével az „apus”. — A miniszter pedig Plutarco Elias, vagy ahogy most hívják: Plutarco Carres. Lám, az is nyomorult szegény ember volt valaha, mégis milyen nagy úr lett.

Újra szólt a kürt s a fellebbent függöny mögül előszaladt a második bika. Hollófekete, jól megnőtt, nagyszerű állat volt, még erősebb s még szilajabb mint az előbbi. Nem sokat teketóriázott, hanem, mintha tudta volna, hol az ellenfél sebezhető pontja, azonnal nekivágott annak a pikadornak, amelyik már az első harcban leesett a lováról. A ló ezúttal sem követte elég gyorsan a gazdája zabláját s ugyanakkor a lovas lándzsája is lesiklott a bika szarván; mire a következő pillanatban a bika hatalmas döféssel belevágott a ló vékonyába s a vérző paripa a földre zuhanva maga alá temette a pikadort. A bika azonnal emennek szegezve neki szarvát. Úgy látszott ezúttal, hogy a pikador menthetetlen. A nézőközönség sorait a rémületnek velőt-rázó kiáltása járta át. Mindenki azt hitte, máris emberhalál lesz a véres játékból. Azonban egy csúló a másodpercnek egy hányadában ott termett a bika mögött s a döntő pillanatban, nem tudván másképp megmenteni társát, hirtelen teljes erejével beleharapott a bika farkába. Ez azon nyomban hátrafordult s a menekülő csúló után vetette magát. Már úgy volt, hogy utóléri és rettenetes erővel felökleli, amikor egy másik csúló vörös kendőjét hirtelen ráborította a bika fejére. Az állat toporzékolt s percekig tartott, míg a látását akadályozó kendőt ledobta magáról. Most már a nézők is, a toreádorok is látták, hogy nem közönséges erejű és bátorságú állattal van dolguk s hogy az állatkinzó játék ezúttal könnyen végződhetik halálosan. Az izgalom s a figyelem a tetőfokra hágott s az emberek lélegzetüket visszafojtva kísérték a bikának és üldözőinek minden mozdulatát.

Végül is nagyobb baj nélkül fejeződött be ez a

viadal is. Pepito előállt. A matador utolsó ingerlő mozdulataira a bika, a nyakán egész banderilla-koszorúval, még egyszer nekirugaszkodott. Már úgy látszott, hogy szarvát beledöfi a csinos Pepito ágyékába, amikor ennek kezében egyetlen villámgyors mozdulattal megvillant a kés s a következő pillanatban már mélyen bele is szaladt a bika nyakába. A büszke állat azon nyomban magábaroskadt s mintha ólomból lett volna, a földre zuhant. A fiatal matador rátette lábát az elhullott, de még hörgő bika fejére s büszkén, mosolyogva, sapkalengetéssel üdvözölte a közönséget. Mindenki fellelegzett s leírhatatlan lelkesedés tombolt a tízezernyi nézőközönség soraiban. Mindenünnen pénzdarábok, félpézók, quartillók s virágok röpködtek az arénába a győztes felé. A matador felszedte, amennyit felszedhetett s közben tovább köszönt és tovább mosolygott.

— Bravó, Pepito, bravó! — harsogott a széles nézőkörben perceken át.

Pepito kecses gráciával hajlongott az elegáns hölgyek és urak padsorai előtt.

Lenora felállt a helyén s úgy lobogtatta kendőjét a toreador felé.

— Viva Pepito! Vival — kiáltotta.

Az ünnepelt matador észrevette s külön hálás bókolással köszönte meg a leány feltűnő lelkesedését. Az egész félkör összenézett; sokak arcáról, főleg a hölgyekéről, le lehetett olvasni, hogy vagy exaltáltak, vagy tolakodóan feltűnni-vágyónak találják a leány viselkedését. A félvérű leány így, állva, volt csak igazán szép. Arcának barna, perzselő, érzéki szépségével, félelmesen és bűvösen fénylő szemével csodálatos és ingerlő ellentétben állt természetnek spanyolos eleganciája és karcsúsága.

— Lenora! Mit csinálsz! Ül le! — csitította leánya lelkesedését az apa, akinek arcára valóságos rémület és szégyen ült ki. A leány azonban csak annál jobban éljenzett.

— No education in this country! — jegyezte meg a leány háta mögött a yankee.

— Apus, igazán kiállhatatlan vagy ma! — szólt Lenora s leült. Neheztelve nézett apjára, majd hátat fordított neki, mintegy oltalmat keresve udvarlójánál a zsarnok apa ellen.

E percben valaki megérintette Ramon vállát. Egy tiszt. Lenora s apja csodálkozva állapították meg, hogy ugyanaz az ezredes, akit az előbb Carres tábornok magához intett a páholyába. Szünet volt s mindenki felállt a helyéről.

— Szervusz, Ramon! Rég nem láttalak — szólt az ezredes. Nyers, indián típus; sovány, magas; a szemében alattomos tüzek lobogtak. Magasabb értelmiség nem igen beszélt a vonásaiból.

— Szép tőled, hogy észrevettél, Roberto — felelte a kapitány. — Nem is tudtam, hogy puszipajtása vagy a hadügyminiszternek.

— Ki ez a káprázatosan csinos hölgy, akinek oly szorgalmasan udvarolsz? — suttogta az ezredes. — A menyasszonyod?

— Félig-meddig. Bemutassalak? Lenora, megengeded, hogy bemutassam neked Roberto Luz ezredest?

Lenora kezet nyújtott, mire az apja is bemutatkozott:

— Sanchez Áron vagyok, a helybeli metódista templom lelkésze. Nagyon örvendek a szerencsének. Nem is tudtam, hogy Torres Ramonnak, leendő vőmnek, ilyen előkelő barátai vannak.

A derék lelkész egyszerre abbahagyta a mogorvaságot és a hallgatást. Jókedvű lett, szellemes és bőbeszédű. Sötét szeme csak úgy ragyogott; látszott, hogy teljes mértékben méltányolja a szerencsét, amely azal érte, hogy egy a miniszterekhez közelálló magasrangú katonatiszttel van alkalma megismerkedni.

Roberto Luz mosolyogva felelte:

— Ramon barátunk a hibás, ha eddig nem volt szerencsém. Egy idő óta valósággal szökik a barátaitól. Három évig egy ezredben szolgáltunk Pueblában

s akkor mindennap együtt voltunk. Most meg felém sem néz a derék fiú! Mi az te, hát neheztelsz rám?

— Eszem ágában sincs, Roberto — válaszolta a kapitány. — Nem volna rá okom. Csakhogy én már úgy vagyok vele, ha a barátaim közül valaki hirtelen magas pozícióba emelkedik, megvárom, míg ő közeledik felém, nehogy esetleg terhére legyek.

— Ugyan, ne tréfálgj — nevetett Luz ezredes. — Azt hiszem, egészen más oka van annak, hogy a barátaidról megfélemedkezel. Magas pozíció? Lehet-e magasabb, mint mikor valaki ily bájos hölgynek lehet a lovagja?

Lenora boldogan nevetett e bókra, de nem oly boldogan, mint Sanchez.

— Úgy tudom — mondta — ezredes úr a központi rendőrség másodfőnöke. Csakugyan irigyléreméltó állás, hozzá ilyen fiatal korban!

— Hány éves, ezredes úr? — kérdezte Lenora.

— Harmincöt.

— Harmincöt? — csodálkozott Sanchez. — Én meg már ötven vagyok!

Nem tette hozzá, csak gondolatban: — S én még mindig nem vagyok semmi! — S mintha félt volna, hogy eltalálják ezt a gondolatát, sietett megjegyezni:

— Nekem már volt egyszer szerencsém ezredes úr egyik előadását hallgatni. Ezredes úr, gondolom, egyik vezető tagja a Cromnak.¹ Egy népgyűlés alkalmával hallgattam s utána a gratulációs között én is üdvözöltem.

— Csakugyan, lehetséges, felelte Luz, aki persze nem emlékezett semmire. — Ön tehát, Senor, szintén pártunk tagja?

— Ó, igen, szívvel-lélekkal, — szólt Sanchez, aki minden párthoz szívesen csatlakozott volna, amely véletlenül éppen uralmon volt. — Annyira szívvel-lélekkal, hogy régóta azon gondolkozom, ne hagyjam-e

¹ Crom: C. R. O. M. (Confederación Regional Obreros Mexicanos), a mexikói munkásszövetség rövidített neve.

abba eddigi foglalkozásomat s ne vegyek-e nagyobb részt magam is a politikai életben.

Egész lelke ott ült az arcán.

— Nagyon szívesen látnók, — mondta Roberto Luz, de hangján megérezett, hogy csak konvencionális udvariasságból mondja. Az uralmon levő párthoz mindennap szívesen csatlakoztak új konclesők, új képviselőjelöltek; alig lehetett őket lerázni.

Roberto Luzt a torzonborz emberke látnivalólag kevésbé érdekelte. Lenorához fordult, akit már az eddigi beszélgetés közben is állandóan és minden tartózkodás nélkül mustrálgatott.

— A senorita nem nagyon forog társaságban, ugyebár? — szolt Luz. — Torres barátunk, úgylátszik, túlságosan le akarja foglalni magának. Pedig a szép leányoknak kötelességeik vannak a társadalommal szemben, amely bámulni és gyönyörködni szeretne bennük!

— Ó, mi elég sokat járunk társaságba — felelte Lenora. — Inkább azt felelhetném, hogy önt nem látjuk soha körünkben.

— Ami ezt a hibámat illeti — felelte Luz —, semmi sem könnyebb, mint ezen változtatni. Ha a szépséges Lenora megengedi s ez a Cerberus itt — s Ramonra mutatott — el nem mar mindenkit az istennő közeléből, ezentúl gyakrabban fogom keresni a szerencsét, hogy Lenorát közelről láthassam. Sajnos, Ramon barátom, úgy látom, máris nagy előnyben futtat más, egyszerűbb halandók előtt! Apropos — a jövő héten Cuyutlánba rándulunk le; maga a köztársasági elnök is ott lesz, valamint Carres tábornok, a hadügyminiszter — igen, aki ott ül a páholyban. Señor, nem volna kedve szintén velünk tartani? Természetesen azzal a feltétellel, hogy magával hozza senorita Lenorát is.

— Ó, nekem régi vágyam, hogy Cuyutlánt lássam — lelkendezett Lenora. — Az ma az ország legelőkelőbb fürdőhelye. Ügye, apuska, elmegyünk?

Sanchez nem mondott ellen. Dehogya is.

Lenora Ramonhoz fordult:

— Eljössz?

— Ha szabadságot kapok, miért ne? — felelte Ramon, nem túlságos lelkesedéssel. Ösztönszerűleg féltette Lenorát, nemcsak attól a nyers és önző ösztönembertől, aminőnek Roberto Luzt ismerte, hanem majdnem még inkább attól az egész „előkelő” társaságtól, amelyet a kormány emberei s a politika beérkezettjei akkoriban jelentettek. Ellenkezni azonban nem tartotta tanácsosnak, mert tudta, mekkora súlyt helyez leendő apósa az ilyen találkozásokra.

A játék újra megkezdődött. Roberto Luz visszament a helyére; előbb azonban engedélyt kért Sancheztól, hogy majd az előadás végeztével a kocsiján hazavihesse őket.

Sanchez ismét álmaiba merült s rózsás képekben festegette maga elé a jövőt. Közben odasúgta Lenorának, anélkül, hogy Ramon hallhatta volna:

— Tartsd ám melegen ezt az ezredet! Szükségünk lesz még rá.

Lenora több mint megértő pillantással válaszolt. Az új ismeretség s a jövő új lehetőségei annyira lekötötték őt is, apját is, hogy a játéokra már oda sem figyeltek. S mikor aztán az előadás végeztével az autóban elhelyezkedtek, Lenora egyenesen Roberto Luz mellé telepedett, aki maga vezette a kocsit. A leány egész úton oly hízelgő hamisan, oly elbűvölően foglalkozott vele, hogy az ezredes háromszor is csaknem nekiment egy-egy szembejövő járműnek.

— Igazi kis sátán! — jegyezte meg Roberto Luz Ramonnak, amikor Sanchezéket lakásukra vitték s aztán együtt mentek vacsorázni egy előkelő vendéglőbe a főváros közepén. — Ha nem volnék régen túl az érzelgösségeken, még kedvem kerekednék elszeretni előled.

— No, csak azt próbáld meg! — felelte Ramon tréfásan is, komolyan is. — Nem ajánlom senkinek sem, hogy az utamba álljon. — S önkénytelenül ki egyenesítette atlétatermetét.

Azon este aztán nem beszéltek többet Lenoráról.

II.

Elvek és emberek.

Annál több szó esett róluk s a jövőről Sanchezéknál.

Sanchez fiatal korát nélkülözésekben töltötte. Húszéves korában sikerült valahogyan kijutnia az Egyesült Államokba s ott beiratkozni egy technikai főiskolára. Csakhamar megismerkedett egy yankee vállalkozóval, aki éppen gépüzletet akart nyitni Mexikóban s társul hívta meg az alapításhoz. Sanchez abbahagyta a tanulást és hazajött. Az üzlet meg is indult, de a nagy konkurrencia miatt csak szerényen jövedelmezett. Sanchez a balsikert hazája elmaradottságának, gazdasági fejtelenségének tulajdonította s az Egyesült Államokban töltött évekre visszagondolva, lelkes tisztelője lett mindennek, ami amerikai s megvetője, mérges bírálója mindennek, ami mexikói. Mint az olyan emberek, akik önmaguk kivételes tehetségéről meg vannak győződve s mégsem megy jól a sorsuk, elégedetlen volt környezetével s valami beteges ellentmondó, tagadó, kritizáló hajlam fejlődött ki benne. Csendes összeesküvő lett mindenki és minden ellen, akiben s amiben hallgatag ellenséget, akadályozót, meg nem értőt, a meglévővel elégedettet sejtett. Családi élete sem volt boldog; felesége különösebb ambíció nélküli, egyszerű igényű amerikai nő volt, aki nem követte, igazában meg sem értette férje szertelenségeit, úgyhogy mindinkább elhült kettőjük közt a viszony. Midőn az asszony sírbaszállt, egy tizennégyéves leányt hagyva maga után, sokan úgy vélték, hogy az utóbbi időben kifejlődött családi ellentétek, Sanchez kíméletlen, sötét természetének mind gyakrabban s mind hevesebben kirobbant szenvedélyessége vitte sírba az alig harmincötéves asszonyt. Az egyetlen, akivel Sanchez meglehetősen megfért, az időközben feltűnő szépséggé fejlődött Lenora volt, akinek csak az volt a baja, hogy túlságosan tudatában volt bájainak s el volt tökélve, hogy

a lehető legmagasabb mértékben kamatoztatni is fogja az életben. Hiú volt és kacér, mint legtöbbször azok a leányok, akiket megszedít az udvarlók hódolata s akiknél neveltetésük hiányossága folytán lélek és belső érték nem párosul a szépségük varázsával. Apja nagyra-vágyó s számító tervei iránt nagy megértést és tanu-lékonyságot mutatott.

Sanchezt az Amerikáért való rajongása s a környezetével való tudatos szembehelyezkedése az autó-üzlet mellett oly pályára sodorta, amely voltaképp sem testének, sem lelkének nem felelt meg: metódista lel-kész lett. Nem vallási, lelki szükség vitte rá, mert ebből kevés volt benne, hanem mert ezen a pályán különö-sen is szembefordulhatott a mexikói közállapotokkal, a spanyol-indián kultúrával s a katolikus klérussal, amelyben ő a mexikói nép elmaradottságának okát látta. Mikor egyszer üzlettársa révén bejutott az ame-rikai követségre s ott megtudta, hogy a washingtoni metódisták propagandacélra templomot s iskolát akar-nak berendezni a mexikói fővárosban, Sanchez meré-szet gondolt s hirtelen elhatározással metódista lelkész-nek jelentkezett, holott soha életében vallási dolgok-kal nem törődött. Elfogadták ajánlatát s elég szép fize-tést biztosítottak neki, amelyet minden hó elsején az amerikai követségen folyósítottak. Sanchez, el kell is-merni, becsülettel beleélte magát új hivatásába s csak-hamar fanatikus híve lett a metódista eszméknek s az amerikaiasító propagandának.

Az amerikai követségen megbecsülték benne ezt a minden amerikai eszméért lelkesülő hajlékonyságot s hovahamar inkább amerikainak tekintették őt is, mint mexikóinak. Sanchez főleg egy Lind nevű követ-ségi tanácsossal került sűrűbb érintkezésbe, aki svéd eredetű amerikai volt és ezredesi címet viselt. A metó-dista lelkészi állást Lind amolyan amerikai fiókögynök-ségnek tekintette s Sanchezt gyakran használta fel ap-róbb megfigyelésekre vagy bizalmas szimatolgatásokra. A metódista propaganda nagyon szívéen feküdt Lind-nek, bár ő maga a baptista felekezethez tartozott. Ki

is vitte, hogy amerikai pénzen nagy „Ifjúsági Népház” épüljön a metódista templom közelében, La Piedadban. La Piedad a mexikói fővárosnak az a lankás külső negyede, ahol a kishivatalnokok, szegényebb iparosok, munkások és diákok tízezrei laknak. A Népháznak is az amerikai szellem propagandája lett volna a feladata.

A külváros legszebb terén emelkedett egyik oldalon Sanchez temploma és lelkészlaka, a másik oldalon a hatalmas új épület, amelynek homlokán aranyozott betűkkel ragyogott a felírás: „Ifjúsági Népház”, alatta pedig kisebb betűkkel: „Keresztyén Ifjúsági Egyesület. — Y. M. C. A.”¹ Az új népház igazgatására Sanchez a saját testvérét, Ábrahámot ajánlotta, akit hasonló ambíciók fűtöttek, mint bátyját, de jóval kevesebb tehetséggel párosulva. A két testvér között egyébként nem volt melegebb viszony.

Lind ismételten biztatta Sanchezet, iparkodjék Mexikó vezető politikusainak körébe férközni. A jóakarát erre nézve Sanchezben nem is hiányzott; rendületlenül hitt a maga politikai nagyrahivatottságában s átkozta a sorsot, amely mindezideig gátolta ilyen irányú érvényesülésében. Zárkózott, rossz modora azonban s fellépésében a kellemesség és megnyerni tudás teljes hiánya nem volt alkalmas arra, hogy társaságát a befolyásos politikusok szemében kívánatossá tegye, akik különben is meglehetősen zárt körbe tömörültek s nem siettek a hatalomnyujtotta előnyöket újabb, éhes üzlettársakkal megosztani. Így aztán Sanchez igyekezetei, hogy politikai körökkel érintkezésbe kerüljön, soká eredménytelenek maradtak.

Sanchez azonban olyan volt, mint a bulldog: amibe egyszer beleharapott, nem egyhamar eresztette ki a foga közül. S mikor egy tisztí bálon, most két hónapja, Torres Ramonnal, a fiatal kapitánnyal megismerkedett s ez elkezdett komolyan udvarolni Lenorának, Sanchez már azért is szívesen látta Torres közeledését, mert remélte, hogy általa sikerülni fog kiemelkednie

¹ Young Men's Christian Association, ismert nemzetközi protestáns propaganda-egyesület.

eddig a piedadi elszigeteltségéből. A hadsereg fontos politikai tényező volt abban az időben, amikor a legtöbb képviselőt, szenátort és államkormányzót nem választás útján, hanem kinevezéssel ültetett be hivatalába, mégpedig többnyire a saját hadserege köréből, a diktatori hajlandóságú forradalmi kormány.

Torres Ramon csakugyan mindennapos vendég lett a la piedadi lelkészlakban. Hármában jártak autókirándulásokra, csónakázni, tenniszezni, bálozni. Az ismerősök már a napot találgatták, amikor a daliás katonatiszt eljegyzi a kacér Lenorát. Sokan ugyan csóválták hozzá a fejüket és sajnálták Torrest. — Kár érte! — mondták. Mások azt jósolták, hogy az eljegyzés ugyan meglesz, de házasságig nem jut el a parti. Mert vagy Torres ábrándul ki a leányból, vagy a leány fogja magát s mihelyt az első még előnyösebb udvarló feltűnik a láthatáron, szépen faképnél hagyja Torrest.

Sanchez a bikaviadal utáni este egészen megelevenedett. A máskor hallgatag, magában zsörtölődő és mogorva ember most egyszerre beszédes, jókedvű, temperamentumos lett. Eddig, ha terveibe mélyedt is, azokat kénytelen volt merő ábrándoknak érezni s végeredményben is elkedvetlenedetten, lemondó elkeseredéssel fordult el tőlük. Most egész lendülettel adta át magát a jövőbelátás ábrándozó optimizmusának.

— Leányom — mondta komoly lelkesedéssel, mikor ketten vacsorához ültek —, most itt az alkalom, ne szalajtsuk el a kedvező szerencsét! Új élet hajnallik reánk. Soká vártam ezt a hajnalt s bár sokszor csalódtam, mégis mindig tudtam, hogy egyszer végre el kell következnie. Most a beteljesülésnek nézünk elébe az eddig meddő remények után!

Lenora tanulékonyan hallgatta atyja ömlengését, de nem egészen értette meg.

— A helyzet kulcsa — folytatta Sanchez — most a te kezében van, Lenora. Légy ügyes és céltudatos. Luz ezredes feltétlenül érdeklődik irántad, majdnem azt mondanám: a hálódban van. Tartsd melegen!

— Luz ezredes? Azt tartsam melegen? És Torres? Mit fog szólni Torres, ha most tőle az ezredeshez pártolok?

Sanchez rábámult, mintha nem ismerne Lenorában a saját leányára.

— Torres! — szólt, megvetően hunyorítva szemével. — Mit említed nekem Torrést? Ha a mór megtette kötelességét, mehet. És ha Luz ezredes révén Cuyutlanban még előkelőbb vad kerül a hálódba, mit tudom én: valamelyik tábornok, vagy éppen miniszter, akkor mehet Luz is Torres után. Csak nem mész férjhez szürke, kis kapitányhoz, ha tábornokné, ki tudja: még talán miniszterné is lehetsz?

A leánynak megvillant a szeme, de higgadtságot erőltetett.

— Csakhogy Ramon szerelmes ám belém s még bosszút áll, ha máshoz pártolok, — felelte, nem túlságos meggyőződéssel.

— Pah — szólt nevetve, gyorsan Sanchez —, hát mondtam én, hogy magad ellen ingereld? Hogy pártolj el tőle nyíltan, kihívóan? Csak hadd legyen szerelmes! Hadd legyen féltékeny! Ez csak az értékedet növeli a többiek szemében. Torrest csak hitegesd szintén. Ha a magasabb parti nem sikerül, legyen ő a tartalék. Ha pedig arról lesz szó, hogy valami nagyúr kerül a helyébe, ne félj! Az majd úgy eltéteti Torrest innen a fővárosból valahová Chihuahuaába fenn, vagy Chiapasba lenn, hogy azt is elfelejti a derék kapitány, hogy valaha itt szolgált a központban.

Szegény Torres Ramon sem sejtette ebben a pillanatban, milyen tónusban tárgyalnak róla a leendő apósa és menyasszonya.

Arva fiú volt, szüleit korán elvesztette. Gyerekkorában egy katonatiszt-nagybátyja gondoskodott róla annyira-mennyire. Előbb beadta a szaleziánusok gimnáziumába, majd kivette onnan s betette a chapultepec-i hadapródiskolába. Ennek a szelleme merő ellentéte volt a szaleziánus gimnáziuménak. Mire Torres tiszté lett, nagybátyja is elhalt s azóta

ő egyedül, rokontalanul és támasz nélkül állott a nagyvilágban. Minden erejét megfeszítette, hogy érvényesülhessen, ami annál nehezebb volt, mert nem voltak befolyásos pártfogói s a mexikói demokrácia akkori viszonyai között protekció nélkül még a rendes, automatikus előlépés is gyakran váratlan és érthetetlen akadályokba ütközött. Torres Ramon nem volt éppen kimagasló tehetség, de ügyes, megnyerő modora, kellemes megjelenése s pontos kötelességtudása népszerűvé tették társai körében s ennek köszönhette, hogy különösebb protekció nélkül is elég fiatalon, 26 éves korában, kapitányi rangot nyert. Még hozzá a fővárosban kapott beosztást, ami a további, gyorsabb előmenetel szempontjából határozott előnyt jelentett.

Szórakozni szeretett, de sohasem úgy, hogy elveszítse akár önuralmát, akár józanságát. Valami veleszületett finomság, amely első nevelésével, sőt talán már a kreol vérével volt adva, mindig visszatartotta attól a durvaságtól és elaljasodástól, amit pedig mesztic bajtársain elég gyakran tapasztalt. Szerette a magányt, szeretett olvasni, művelődni, szeretett egy kicsit ábrándozni is. Ezek a hajlamai bizonyos finomságot, majdnem lágyságot teremtettek a lelkében s talán ez a lelki finomsága tette tartózkodóvá a nőekkel szemben is, akiket általában tisztelt, vagy ha ezt nem tehetette, kitért az útjukból. Társai emiatt sokszor csípkedték, „kispapnak” és „klastromvirág”-nak csúfolták, de végeredményben bevallatlanul is annál inkább nőtt a szemükben, mennél inkább érezték, hogy egyénisége messze az övék felett áll.

Míg aztán Torres Ramonnal is megtörtént, ami gyakran éppen a józannak és tántoríthatatlannak induló fiatal emberekkel: olyan nő kerítette a hálójába, aki sehogy sem volt méltó hozzá. Lenora szépsége, kacérsága, vizsontszerelmet mímelő lobbanékonytsága teljesen levette lábáról a fiatal katonatisztet, aki mindenkit épp olyan őszintének és becsületesnek tar-

tott, aminő ő maga volt. Az amúgy tartózkodó és higgadt fiatal kapitány vad, kábult szerelemmel csüngött a mesztic leányon, akinek alig volt más értéke, mint káprázatos, buja, perzselő szépsége. Torres mint engedelmes rabszolga járt Lenora nyomában, amikor csak szolgálati kötelességei engedték. A leány pedig tudatos kimértséggel csak éppen annyit juttatott neki kegyeiből, hogy lovagja kétségbe ne essék s végleg el ne kedvetlenedjék; egyébként megalázta, ahogy csak tudta s bár maga még egész sereg fiatalemberrel udvaroltatott magának, Torrestől megkövetelte, hogy rajta kívül nő ne érdekelje.

Torres a tapasztalatlan ideálista egész tehetetlenségével vetette bele magát a csinos és számító félvér hálójába s utóbb már mennél inkább szeretett volna szabadulni tőle, annál mélyebben gabalyodott bele a háló bogaiba. A leánynak imponált a kifogástalan megjelenésű, jó jövőjű katonatiszt: Torresnek érzékeit pedig végleg elkábította Lenora bűbajos varázsa. Mélyebb vonzalomról, lelki harmóniáról, gondolati párhuzamosságról szó sem lehetett köztük, de erre egyelőre egyikük sem vetett nagy súlyt.

*

Az Ifjúsági Népházban hamarosan a megnyitás után csak úgy nyüzsgött az ember. Csalogató falragaszok hívogatták az élet hajótörötteit s mostoha-germekeit: itt néhány filléren lehetett lakást és ételmezést kapni, itt ingyen angol iskola, könyvtár, billiárdterem, fürdő és sportpályák álltak a résztvevők rendelkezésére. Harmincéves korig minden fiatalember tag lehetett, csak az volt a feltétel, hogy vasárnaponként részt kellett venni a bibliai estén, amelyet Sanchez Áron és Ábrahám felváltva tartottak.

Ábrahám ügyesen adminisztrált; az ő érdeme volt, hogy a Népházat a környék ifjúsága és férfivilága egyszerre fölkarolta. Viszont szónoknak gyenge volt s elég unalmas. Bibliaolvasásai közben az ifjak egy része szép csendesen elaludt, sőt akadt, aki hangos

horkolással bosszantotta az előadót, úgy hogy a terem-szolgával kellett ismételtén felébreszteni. A fiúk azzal mentegetőztek, hogy egész héten munkában voltak, nem csoda, ha elfáradtak. Azt persze szegény fickók nem vallották be, hogy a szombat éjjelt meg kocsmában töltötték s ezért pótolták az alvást leg-szívesebben ez alatt a kényszerű s rájuk nézve idegen-szerű istentisztelet alatt.

Áron „tanár” úr — itt csak így hívatta magát, nehogy a „metódista lelkész” elnevezéssel elriassa a fiatalembereket, akik jórészt könnyűvérű suhancok voltak ugyan, de katolikusok s hitükhöz ragaszkodók — Áron tanár úr ilyenkor palástot öltött s kucsmát tett a torzonborz fejére, ami nagyon tiszteletreméltóvá tette az alakját. Szép baritonhangján jól bírta a szót s tudott bizonyos költői lendülettel is beszélni. A Luz ezredessel való találkozás után, vasárnap, különösen elemében volt s úgy beszélt, mint egy ószövet-ségi próféta. Az ige oly meleg átérzéssel ömlött ajkáról, mintha egész héten csak ezekkel a szent és ihletett gondolatokkal foglalkozott volna.

— Atyámiai az Úrban, keresztény ifjak! — kezdte. — Ama dicső és felséges, mindenható Jehova Úristen, atyáink Istene, minekutána ez földre egy-szülött, édes, egy fiát elküldötte volna, kijelentette általa, amint írva vagyon János evangéliumában, 4-ik részben, hogy az Atya oly imádókat keres, akik őt lélekben és igazságban imádnák. Fiatalember ott a balszélen, ide vigyázzon, kérem, és ne a legyeket kap-dossa!

A megintett széleset vigyorgott a társai felé s megnyugodott. Sanchez tanár úr folytathatta:

— Ez az isteni, ihletett ige forog elmémben, amikor e katedrára lépek s szemem pillantása rajtatok, keresztény felebarátaim, végigsuhan. Nézzetek körül ebben a teremben. Itt nincsenek faragott képek és kőből alkotott szentek, itt nincs cicoma és tömjén-füst, nincsenek cifra papi ruhák, sem arany és ezüst edények, mint a pogányoknál szokás. De mind eme

hívságok helyett itt vagyon a ti hívő lelketek, amely ékessegebb minden aranyból és ezüstből s itt vagyon tiszta szívetek, amely nem szóval és muzsikával, nem síppal és dobbal, hanem lélekben és igazságban imádja az Urat! Fialatúr, mit csörömpöl azzal az olvasóval? Mit zavarja az Úr igéjének hirdetését?

Ezzel egy sutaképű fiúra meredt, aki észrevévén, hogy rábámulnak, megzavarodott és tölcserít csinált a tenyeréből a füle mögött.

— Nos, nem ért spanyolul? — förmed rá Sanchez.

— Nem értem, mit tetszik mondani — felelte a fiú. — Kissé nagyot hallok.

— Ez is csak az ingyen aludttej kedvéért jött! — bosszankodott magában Sanchez s el kellett tűrnie, hogy a kuka fiú tovább csörömpöljön az olvasójával az orra előtt.

A könyvtárt aránylag kevesen látogatták. Pedig ott voltak gazdag bőr- és vászonkötésben a forradalmi nagyok művei mind: Marx, Lassalle, Bebel, Bucharin, Lenin művei. Renantól „Jézus élete” vagy tíz példányban, Moleschott és Haeckel, Antole France művei, az amerikai Birth Control-irodalom; továbbá történelmi művek, mint a „Pápák bűnei”, az „Inkvizíció” és a „Prostitúció története”. Ezúttal Sanchez a beszéd után csodálkozására egy csomó fiatalembert talált a könyvtárban, akik élénken vitatkoztak. Egyesek azt állították, hogy keresztény ember nem lehet a Crom¹ tagja, merthogy a kommunizmus ellenkezik tételeivel. Sanchez sietett kioktatni őket:

— Miért ne lehetne keresztény ember is szocialista? A Crom a munkások pártja. Hát a názáreti Jézus nem volt-e maga is munkás? Nem volt-e a gazdagok ellensége?

Egy diák megjegyezte:

— Nem tudom, hogy éppen ellenségünk volt-e. De azt tudom, hogy a Crom a vallás ellen dolgozik.

— Fialat barátom — szólt Sanchez —, jegyezze

¹ Mexikói radikális munkásszövetség.

meg magának: más a vallás és más dolog a kenyér meg a politika. Mikor én imádkozom, akkor a hit alapján állok, akkor semmi közöm a politikához. De mikor kenyérről van szó, amikor politikával, szakszervezettel foglalkozom, oda már a vallást bevinni nem szabad. Mert a vallás magánügy, a lélek belső ügye s a templomba való. Nem szabad beszennyezni azzal, hogy kivisszük a pártküzdelmekbe.

— Igen, — szolt az előbb említett fiatalember — így mondják a szocialisták. De a valóságban harcolnak a vallás ellen.

— Hogy is hívják önt, fiatalember? — kérdezte Sanchez az ifjút kissé igerülten.

— Luis Segura a nevem. Diák vagyok, a technikai főiskola hallgatója.

— Ajánlom, olvassa el kissé alaposabban az idevágó irodalmat. Itt a könyvtárban megtalálja a számtotevő munkákat.

— Éppen ebből az irodalomból győződtem meg, hogy a kereszténység és a kommunizmus halálos ellentétek. Önnek, tanár úr, mint lelkésznek, ezt tudnia kellene.

Sanchez nem örült annak, hogy ebben az épületben lelkésznek szólították. Végigmérte a szólót s azon gondolkozott: tegyen-e további kísérletet e kétségkívül értelmes fiatalember megnyerésére, avagy távolítsa el a nyájából, mint rühes birkát, amely még a többit is megfertőzteti.

A fiú keményen állta a farkasszemet. Sanchez végre megszólalt:

— Mondja, nem valami ellenforradalmi szervezet küldte önt ide kémnek?

Segura felpattant:

— Engem senki sem küldött s én kém nem vagyok. Sanchez nyugodtan felelte:

— Akkor is kérnem kell, hogy ezentúl ne látogassa ezt a házat!

— Köszönöm, úgysis ez volt a szándékom, — fe-

lelte Segura; meghajolt és eltávozott. Társai vele együtt valamennyien elhagyták a Népházat.

Sanchez a vállát vonogatta.

— Türelem! — biztatta önmagát. — Tízen elmennek, de százan jönnek helyettük. Lassan mégis célt érünk.

— Csak a dollárok el ne fogyjanak idő előtt! — tette hozzá Ábrahám, mikor Áron az esetet elbeszélte neki.

III.

A sajtóattasé.

A hó utolsó napján Sanchez Áron felment az amerikai követségre, hogy felvegye a maga s az öccse fizetését. Lind kedvetlenül fogadta.

— Nem tudom, mit csinálnak azok odafenn Atlan-tában. A Ku-Klux-Klan emberei még mindig nem küldték el a Népház építési költségeinek utolsó rátáját, pedig már a Jefferson-páholy főmesterének is írtam ebben az ügyben. Nagyon is lassan haladnak a dolgok. Ha ebben a tempóban dolgozunk, tíz év alatt sem lesz eredmény. Pueblában s Guadalajárában ilyenképen még nem is gondolkozhatunk népházak építésére.

Sanchez iparkodott megnyugtadni pártfogóját, hogy legalább a la piedadi Népházban szépen fejlődő élet zsendül.

— Meg szeretném nézni egyszer — felelte Lind —, de nem merem. Nem tanácsos, hogy mindenki tudja, mi közünk nekünk, amerikai embereknek, a Népházhoz. Hát a politikában mi újság?

— Rám nézve csak az — felelte Sanchez —, hogy végre nekem is sikerült a politikai életnek néhány vezetőjével személyes kapcsolatot teremtenem. Luz ezredes meghívott leánnyal együtt a cuyutláni kirándulásra, amelyen az elnök és Carres tábornok is részt vesznek.

— Nagyon helyes. Igyekezzék a közelükbe fér-

közni. Különösen Carresnek. Tudja, hogy ő a jövő embere. Mi legalább is őt látnók legszívesebben, mint legközelebbi elnökjelöltet. Kissé erőszakos és szélsőséges ember, de tehetséges és vasakarátú s ez nekünk jó. Mexikót modernizálni kell, meg kell törni benne a feudális mult végső védváraikat, s erre senki sincs olyan alkalmas, mint Carres. Obreza kissé gyenge volt, nagyon hallgatott pártjára, a kisgazdákra. Márpedig az Egyesült Államoknak kellemetlen, hogy mind a két oldalon, északon és délen, maradi, konzervatív országok határolják. Carres erős kezű politikus; ha valaki, ő majd rendet teremt ebben az elmaradt országban.

Sanchez elégedetten rázta a fejét s csak egy megjegyzést kockáztatott meg:

— Csak aztán nem lesz-e Carres nagyon is erős kezű?

— Lehet, hogy az lesz. De ez sem akkora baj. Ha egy kis zenebona támad az országban, vagy akár ha be is vernek egy-két koponyát, mi az? Van egy svéd közmondás: ha egy kutyát el akarsz pusztítani, bocsáss rá egy komondort; hadd marják egymást kettesben. A feudális Mexikóra pontosan ilyen embereket kell ráereszteni, aminő Carres. Ha közbe őt is visszamarják, az sem nagy kár. Magunk közt mondván, ő is megérdemli a marást. Nem vagyok rá nagyon büszke, hogy az Egyesült Államok elnöke kezét fogott ezzel az emberrel, de hát a politikában nem keresünk, ki a gentleman. Remélem, nem sérti önt az én nyíltságom?

Sanchez alázatosan s megnyugtatólag mosolygott.

— Nos igen — folytatta Lind nekimelegedve. — Ez az ember persze, hogy nem pályázhatik a Nobel-díjra erkölcs és becsület dolgában. Ön ismeri a pályafutását? Ó, nagyon változatos karrier volt az, amit az egykori sonorai falusi néptanítónak be kellett futnia, míg ide került. Azt mondják, volt ő már minden az életben: molnár, majd kocsmáros, vagy talán inkább találkahely-tulajdonos, katolikus sekrestyés, adventista

lelkész, — míg egyszer csak a politikára vetette magát. Valami sztrájk alkalmával a munkások élére került s akkor a Crom kegye megtette Sonorában rendőrfőnöknök. Mint rendőrfőnök elkövette azt a csodát, hogy egyszerre volt a rendőrhatalóság képviselője s a Señores Brigantes kapitánya. Ha elfogyott a pénze, egyszerűen kifosztatott egy utast, vagy valami szállítmányt, vagy börtönbe csukott néhány tekintélyes polgárembert s aztán jókora váltságdíjért megint szabadon eresztette őket. Ó, ez az ember valóságos zseni! — S kárörvendőn, kedélyesen kacagott a saját előadásán.

— Hát azt tudja-e — folytatta —, hogyan lettek ezek a politikus urak mind vagyonos emberek? No lám, mindig mondtam, hogy mi jobban vagyunk informálva a mexikói dolgokról, mint önök, született mexikóiak. Hát majd én elmondom önnek. Úgy történt, hogy valahányszor valamely fejlődő olajtelep vagy ezüstbánya egy mexikói tulajdonos kezében virágozni kezdett, a Crom elküldte az illető telepre a legvéresebb szájú párttitkárait, akik hamarosan lázadásba vitték a munkásokat. Annyira felfokozták a követeléseiket, hogy a vállalatnak egyszerűen meg kellett buknia. Valamely ilyen célra kapható bank részéről ilyenkor mindig fényes szanalási ajánlatok érkeztek; hitelek nyíltak meg, amelyeket a vállalkozóknak igénybe kellett venniök, ha nem akartak hamarosan csődbe menni. Félévvel utóbb aztán a bank váratlanul felmondta a kölcsönt s a vállalkozó boldog volt, ha olcsó áron eladhatta a telepét s így vagyonának legalább a roncsait megmenthette. Az már a vezérek titka volt, hogy akik ilyenkor harmadik személyek vagy a bank útján a vállalat részvényeit potom áron megvették, voltaképpen hol Carres, hol Obreza, hol más valami Crom-vezér voltak. Természetesen a párttitkárok erre ismét kiutaztak a fenyegetett telepekre s megmagyarázták a munkásoknak, hogy mégis a régi munkabérek voltak az igazságosak. Nos, nincs-e igazam, mikor azt mondom, hogy ezek zseniális

emberek? Hát amikor egyszer a lapok is kipattantották, hogy a newyorki és csikágói tőzsde árfolyamainak táviratait a Chapultepec-palota lefoglaltatta magának s mire az árfolyamok nyilvánosak lettek, a Crom s az agrárpárt vezérembereinek ügynökei rég tető alá hozták az előnyös kötések? Megérti már most, hogyan lettek ezek a proletárvezérek Mexikó leggazdagabb emberei?

Sanchez ezenközben azon gondolkozott, micsoda sorsüldözött ember ő, hogy neki mindezideig nem sikerült hasonló karriert befutnia. Lind még mindig nem hagyta abba.

— Én azon mulatok magamban legjobban, hogy ezek az emberek egyszerre szocialisták és vagyonos kapitalisták. Egyszerre katonák és civilek. Ez mind tábornoki címet visel. Carres is tábornoki címet kapott, ma pedig hadügyminiszter és hadseregparancsnok, — ő, aki soha életében katona nem volt! Különös, mi minden nem lehetséges ebben az országban!

Sanchez szemrebbenés nélkül hallgatta hazája leszólását és igenlőleg bólintott hozzá.

— Egyébként ne legyünk igazságtalanok. Plutarco Carrest én még mindig őszintébb és becsületesebb politikusnak tartom, mint nagyon sok párthívét. Igaz, hogy nem szolgálta ingyen ő sem a pártját, sem a hazáját. De legalább amit tesz, meggyőződésből teszi. Fanatikus radikális, akit a guta ütne meg, ha Mexikóban még egyszer valami De la Huerta-féle elnök kerülne uralomra. Előbbre akarja vinni a hazáját a demokrácia útján; igaz, hogy egyelőre a párt-diktatúra segítségével. Mindegy, csak vigye előbbrel Alacsony származása és zavaros multja mellett is koncepciója van, tervei vannak, amelyektől nem lehet megtagadni a stílust, a nagy vonalat.

Lind felállt, mint aki mára véget akar vetni a szincerizálásnak.

— Hát csak forogjon a közelükben minél többet — mondotta —, s tegyen nekem mindenről jelentést, ami az Egyesült Államokat érdekelheti.

Sanchez alázatos mosollyal felelte, már szintén állva:

— Arra gondoltam, hogy éppen közös céljaink érdekében nagyobb eredménnyel dolgozhatnám, ha valami hivatalos címem és pozícióm volna itt a követ-ségen.

— Milyen címre gondol például?

— Teszem: sajtótitkár, vagy követségi referens, vagy ilyesmire. Természetesen fizetés nélkül gondolnám.

Lind elgondolkozott.

— No, ez így nem lehetséges — felelte végre. — Hanem hát tudja mit? Nyomasson rá valami ilyen címet a névjegyére. Ki keresi Mexikóban, mi joga használ ön ilyen vagy olyan címet? Mi meg majd nem veszünk róla tudomást.

— Köszönöm, értem.

— Miért ne? — nevetett Lind. — Ha mások tábornokoknak nevezhetik magukat önhatalmúlag, csak nem vonhatják önt kérdőre egy rongyos címhibáért?

Kezét nyujtotta s Sanchez elégedetten távozott.

Útközben mindjárt be is tért egy nyomdába és sürgősen megrendelte a névjegyeket ezzel a szöveggel:

Rev. AARON SANCHEZ,

Methodist rector,

Press Attaché

American Embassy.

Mexico, D. F.

IV.

A cuyutláni bál.

A május 5-iki nemzeti ünnep, a „Cinco de Mayo“, a főváros számos politikai előkelőségét csalta le az újonnan felkapott tengeri fürdőbe, Cuyutlánba, a Csendes-Oceán partjára. A magas, csaknem 2300 méteres fensík klímája, ahol Mexikó fekszik, májusban nem

oly meleg — bármily közel van az Egyenlítőhöz —, hogy egy tavaszi kirándulás a „terra calienté”-be, a trópusi éghajlatú tengerszélre, ne kecsegtetett volna kellemes változatossággal. A vezető politikusok, főleg a köztársasági elnök jelenlétén kívül ez a körülmény is csalogatóan hatott a „tierra templada”, a mérsékelt éghajlatú fensík, főleg a főváros lakosságára.

A „Hôtel Andalucia” tengerre néző terraszán éppen befejezték ebédjüket Luz Roberto és Torres Ramon. A trópusi éghajlatú tengerparton a május eleji hőség már szinte elviselhetetlen volt, úgy hogy a legtöbb fürdőző nem is jött ki a fürdőből, hanem úszóruhában vagy fürdőköpenyben a parton felállított sátrakban ebédelt. A terraszról felséges kilátás nyílt a széles tengeröbölre, s ameddig csak látni lehetett, mindenütt lubickoló vagy a homokon fekvő emberekkel, ezerszinű fürdőruhával találkozott a szem. A partnak ezen a részén a hőséget állandóan hűsítő tengeri áramlat enyhítette, különben napszúrás veszedelme nélkül lehetetlen lett volna errefelé a napra kimerészkedni.

Sanchez és Lenora, akikkel együtt ebédeltek, szobájukba vonultak vissza déli pihenőre. A két tiszt cigarettája füstjét eregette az ólmosan meleg, álmosító levegőbe s közben hol az izzadságot törölgette homlokáról, hol az asztalkendőt legyezőnek használva, védekezett a meleg ellen.

Torres Ramon nem volt éppen virágos kedvében. Az ezredes — úgy találta — túlságosan kezd érdeklődni Lenora iránt. Ő, aki hónapokon át nem tartotta érdemesnek észrevenni régi bajtársát, most egyszerre szinte a sarkába kapaszkodott, folyton a nyomában volt s bizalmaskodott vele. Torres erősen gyanakodott, hogy Luz mindezt csak azért teszi, hogy ezen a réven minél többször és minél hosszabban találkozassék Lenorával. Ma is egész délelőtt a leánynak csapta a szelet s ez, ki tudja: hiúságból-e, apjának ambícióira való tekintettel-e, szokatlanul melegen fogadta az ezredes udvarlását.

Torres éppen arra gondolt, hogy valami címen

elvonul s otthagyja Luz Robertót, mikor ez ismét új témába kezdett.

— Milyen siserahad ez mind! — szólt Luz Roberto a feketekávét szürcsölgetve. — A hirre, hogy az elnök lejön a nemzeti ünnepre Cuyutlánba, annyi kiránduló tódult a nyomába, hogy különvonatot kellett rendelni. Mindenki boldog, ha a diktátornak csak egy szempillantása is éri.

— No, én ugyan nem mennék utána! — jegyezte meg Torres unottan.

— Meghiszem! — felelt mosolyogva Luz. — Téged minden elnöknel és elnökjelöltnél hatalmasabb mágnes vonzott a tengerpartra. Azért engedj meg, kissé zöldfülű vagy még a szerelem dolgában. Lenorának minden szavát komolyan veszed s minden szeszélyét parancsként teljesíted. Nem félsz, hogy így a papucs alá kerülsz? Hidd meg, a nőknek gerincet kell mutatnunk, bármennyire hódolunk nekik; akkor egyszerre elfelejtik a parancsolgatást, futnak utánunk és sírnak, míg kegyesen meg nem engesztelődünk.

Torres nem szerette ezt a témát. Igaz, hogy kezdő volt a nőekkel való bánásmódban, de kedve ellenére volt, hogy Luz kéretlenül beleártja magát az ő és Lenora ügyeibe. Luzhoz régi pajtáság fűzte, de nem barátság; a durvalelkű indió, ha magas állásba iperedett is, kevés olyan tulajdonságot árult el, amely kíváncsként tüntette volna fel a vele való bizalmas érintkezést.

A hőség elviselhetetlenné fokozódott a terrazon. Fizettek tehát s az árnyas pálmásétány felé indultak, amely a tenger fölé emelkedő, magas sziklaoromra vezetett. Itt leheveredtek az árnyékos gyepre s élvezték a felséges kilátást az öbölre. Sirályok hada keríngett alattuk a vízen; messzebb, kint a tengeren halászbárkák vitorlái fehérlettek a vakító napfényben, a part távolabbi szegélyein egy-egy magányos pálmacsoport körvonalai vesztek a párába.

— Te nem is ismered személyesen az elnököt? — kérdezte Luz.

— Nem.

— Sem Carres tábornokot?

— Nem.

— Különös. Hogyan akarsz te Mexikóban boldogulni, ha nem forogsz a vezető politikusok körül?

— Undorodom a politikától — felelte Torres. Magában azt gondolta hozzá: — Róka, ezen az úton akarsz közelebb hozni a köreidhez, hogy rajtam keresztül Lenora közelébe férhess?

— Én sem rajongok a politikáért mint ilyenért — felelte Luz. — Tudod, mi ma a különbség politikus és fegyenc között? Mindössze az, hogy az egyiknek szerencséje van, a másiknak nincs. Az egyik miniszteri székbe kerül s proletárvezér létere főrézsvényese lesz a zacatecasi ezüsbányáknak, vagy a tampicói olajtrösztnek, vagy legnagyobb kávéültetvényese az országnak, aki előtt ezrek hajlonganak s akikről az újságok dicsőítő cikkeket írnak; a másik szegény, ügyetlen és deportálják a Tres Marias-szigetekre. Nem is azt mondom, hogy politikával foglalkozzál. Ahhoz te nem vagy elég hidegvérű és számító. Finom, szubtilis lélek vagy, filozófus, szentimentális, annak ellenére, hogy katonaruhát viselsz. De azért jóban kell lenni velük, ott kell forgolódni körülöttük, különben sohasem lesz belőled semmi. Az ember egyszer a kabátjukat segíti le róluk, másszor gyufát kínál, amikor szivarra akarnak gyujtani; akkor észreveszik, lassan bevonják a bizalmukba s az ember utóbb felhasználhatja őket. Azt hiszed, én ezredes volnék harmincötéves koromban, ha nem szemeskedtem volna a politikusok körül?

— Az előbb siserahadnak nevezted ezeket a szemeskedőket! — vetette ellen Torres.

Luz nagyot fújt a cigarettájából.

— Azok is! — felelte, meg sem kísérelve, hogy magát az önellentmondás vádja alól tisztázza.

— Különben — folytatta —, ami a politika huncutságait illeti, nincs-e egy kicsit igazuk ezeknek az uraknak? Az élet harc; aki győzi, az marja. Aki nem

vesz részt a küzdelemben, lemarad, felfalják a többiek. Én beérem azzal a szerény szereppel, hogy támogatom a küzdőket. Szolgálom, aki többet ígér. Nos, mit nézel rám olyan gúnyosan? Tudom, mire gondolsz; valami erkölcsi filippikát készülsz a fejemnek zúdítani. Kiméld magad!

— Hát a katonai kardbojt? — vetette ellen Torres csendesen.

— Mondom, te azonnal leckéztetsz. Pedig hidd el, hogy nincs igazad. Nem olvastad Nietzschét, a német filozófust? Barátom, amióta az eszemet tudom, ilyen okos könyvet nem olvastam. Azóta tudom, mi az erkölcs, a becsület. Nem az, amit ti tucatemberek, régimódi filiszterek, berögzött babonák szajkolói, annak tartotok. Nem az, ami gátol és megköt, hanem ami felszabadít. Erkölcsös az, ami nekem tetszik, amire kedvem támad, ami hasznot hajt vagy gyönyörűséget okoz. A többi hitvány szóbeszéd.

Két kis parasztgyerek szedett erdei bogyókat pár lépésnyire tőlük a bokrok között. Torres rájuk mutatott:

— Eszerint ölhetek és rabolhatok, ha a kedvem tartja s ha bajom nem származik belőle, anélkül, hogy lelépnék a becsület útjáról. Például, ha örömet okoz nekem, csak úgy kedvtelésből, lelkiismeretfurdalás nélkül akár letaszíthatom ezt a két gyermeket innen a szikláról, mi?

Luz körülnézett. Senki sem járt a közelben. Felgyenesedett.

— Miért ne? — felelte. — Akarod, hogy megmutassam? Te kislány! — kiáltotta — gyere csak ide!

A kis parasztleány megijedt a kiáltásra s ríva futásnak eredt.

— Gyere ide, kisiú, kapsz egy centavót! — S elővette pénztárcáját.

A gyerekecske mosolyogva, félénken, de a krajcár varázserejétől vonzatra, lassan közeledett.

— No, ez már tréfának is erős — szolt Torres elképedve s arra gondolt, hogy ettől a vadembertől

még kitelik, hogy csupa hencegésből öl és elpusztít egy ártatlan peon-gyermeket. Kedve ellenére volt ez a hősködés s egyszerűen rákiáltott a fiúra, hogy megijessze:

— Eltakarodjál innen, kölyök, mert agyoncsaplak!

A fiúcska vad bögéssel iramodott a leányka után.

— Bolond! — nevetett Luz. — Így akarsz segíteni rajtuk? Csak nem képzeled, hogy csakugyan el akartam pusztítani őket? Mi hasznom volna belőle? Annyit azonban látok, hogy iszonyúan szentimentális és babonás vagy még, rabja az előítéleteknek, amelyek műveletlen, önállótlan korok örökségeként idegződtek meg bennünk. No, ne vitatkozzunk tovább, gyerünk inkább a vízbe!

Félóra mulva a tengerben lubickoltak, a divatos estabilimiento fővenypartján. Azalatt azok a fürdővendégek is megjelentek a fővenyen, akik déli álmra elvonultak, s a homokos parton csak úgy hemzsegett a mindenféle színű trikók s a félmeztelen, hirtelenpirosra égett embertestek sokasága.

Egyszerre csak Luz a partra mutat s felkiált:

— No, nézz oda, Ramon! Nézz oda és olvadj el a gyönyörűségtől!

Torres a partra tekintett. Éppen akkor lépett ki az öltözőből egy feketehajú, sudár, félvér nő, akinek gallérköpenye s merész fürdőkosztümje alól ragyogóan barna, bársonyos bőr villogott elő.

— Az istennő! — suttogta Luz gúnyolódó titkozatossággal.

— Elhallgass, Roberto! — sziszegte Torres és felemelte öklét, mint aki a térdig érő vízben is boxolásra készül. — Ne vedd ajkadra gúnyolódva az ő nevét, ha kedvesek a bordáid!

— Jaj-jaj-jaj, a kis hősszerelmes! — nevetett Luz. — Még a nevét sem szabad kiejtenem az imádottnak, mert akkor szúr, öl és vág! Hát csak szaladj oda hozzá, mielőtt elkaparintom előled! No, ne félj, nem versenyzem veled. Jut nekem Lenora, amennyit akarok, akár minden ujjamra három!

Torres sem nem látott, sem nem hallott, csak igyekezett Lenora felé.

*

Este a Hotel Andalucia nagytermében s terraszain bál volt. Híre ment, hogy Obreza, az elnök, s néhány miniszter szintén résztvesz rajta s erre a hírre szinte veszedelmes tolongás támadt a szálló irodájában, ahol a meghívókat osztogatták.

A pazarul feldíszített, szinte virágerdővé átalakított teremben villamosságajtotta, hatalmas szellőzők frissítették állandóan a levegőt. A négy sarokban apró szökőkutak csillámoztatták a mesterségesen lehűtött víz szivárványos színben széthulló cseppjeit. A lámpák színes, bűvös fényt árasztottak.

A közönség pontos volt s kíváncsian várta a politikai előkelőségek érkezését.

Mikor Carres, a hadügyminiszter belépett, néhány fiatalember és hölgy tüntetőleg elhagyta a báltermet. Nyilván azokhoz a konzervatív, régi családokhoz tartoztak, amelyeket a forradalmi kormányzat léptenyomon üldözött s amelyek viszont minden alkalmat megragadtak, hogy a parvenük iránt való megvetésüket kifejezzék. Carres észrevette a tüntető kivonulást s dühösen szólt az előtte hajlongó Luz Roberciónak:

— Ezeket a monarkista burzsujokat egyszer már szoros zablára kellene fogni!

— Úgy van, tábornokom — felelte Luz —, csak-hogy ehhez az kellene, hogy erőskezű ember kerüljön az elnöki székbe.

Carresnek jólesett a hízalgő célzás, mert hiszen ő volt a Crom legközelebbi jelöltje az elnöki tisztre. Szétnézett a teremben s szeme csakhamar megakadt Lenorán.

— Ki az a csinos nő — kérdezte —, akinek az a fiatal kapitány olyan nekivadultan udvarol?

— Lenora, tábornokom — felelte Luz —, Sanchez Lenora, egy mexikói úriember leánya.

— S mit akar vele az a számár?

— Torres kapitány? Fülíg szerelmes belé. Belé vagy a hozományába. Nem tudom. De el akarja venni.

A tábornok úgy nézte az éppen táncba induló leányt, ahogy az állatot mustrálják a vásártéren.

— Nem rossz. Csinos kis bestia! — Majd közelebb hajolt Luzhoz s egészen szemérmetlen nyiltsággal kérdezte:

— Kapható?

Luz olyan arcot vágott, mint aki nyers uborkába harapott. A tábornok ma nyilván szilaj mulatókedvében van s ilyenkor nehéz kielégíteni, mert kétszerezsen szeszélyes és erőszakos — állapította meg magában.

— Sajnos, nem hiszem, hogy sikerülne — felelte. — Lenorát ugyan nem tartom az erényesség mintaképének, de apja és Torres nagyon vigyáznak rá.

Új vendégek érkeztek s Carres üdvözlésére siettek. Egy Pancho Villa nevű tábornok, aki valamikor híres haramiavezér volt s végül azzal a feltétellel adta meg magát a kormánynak, hogy azonnal tábornoknak nevezik ki. Beosztást ugyan azóta sem kapott, de tábornoki fizetését minden hó elsején pontosan felvette. Vele jött egy Lopez nevű befolyásos képviselő, aki nagy kijáró volt s azonkívül kiterjedt üzemű leánykereskedésnek a vezetője. Képviselőtársai tréfásan udvari szállítónak nevezgették, mert gyakori vendége volt a Chapultepec-kastélynak, annak a történelmi palotának, ahol egykor Moktezuma, majd Cortez székelt s ahol újabban a köztársasági elnökök laktak.

A kölcsönös üdvözlés után a politikusok a büffébe vonultak át.

Úgy tíz perc múlva Carres ismét visszatért. Láthatóan fel volt tüzesedve a konyaktól. Szeme az ezredest kereste. Luz kelletlen-kényszeredve került elébe. A tábornok rárivallt:

— Hol van az a leány? Szerezd meg nekem! Értetted? Akarom és parancsolom. Megkeserülsz, ha

nem lesz meg! Hol van? — S az italtól kidülledt, kivörösödött szeme vadul szántott végig a termen.

— Ne haragudjál, tábornokom — hebegett Luz —, de a szerelmes pár azóta eltűnt s az ördög tudja, hová lettek.

E percben lépett a terembe Obreza, az elnök, a félkarú. A sorok szélesen megnyíltak előtte s megilletődött, tiszteletteljes suttogás hangzott a teremben. Az elnök széles körmozdulattal viszonzta a jelenlévők hódoló hajlongását s egyenesen Carreshez lépett.

— Nagyszerű gondolat volt ez a kirándulás — mondta, kezet fogva vele —, csak egyet hibáztatok el benne. Azt, hogy mindjárt holnap estére népgyűlést hirdettek a Cromban s mi több, engem is programra tűztetek. Érdemes volt egy napra idejönni? Barátom, éhes és fáradt vagyok; kalandra, szerelemre, pihenésre vágyom. Így meg már hajnalban indulnunk kell ismét vissza.

Carres mosolyogva felelte:

— Ne sajnáld a fáradságot, Alvaro. A választások ideje közeledik s a derék prolikat melegen kell tartanunk. Én is dolgoztam érted, most te is dolgozzál értem. Hajnalig kimulatjuk magunkat, aztán a szalónkocsiban alhatunk akár hazáig.

Obreza vállat vont.

A bejárat függönyét e szavak közben magasra emelte a teremszolga. Egy jónevű s közismert fővárosi professzor kalauzolt be egy családot: apát, anyát s egy még félig gyermeknek látszó leányt. Ahogy a leány levetette csodaszép, égszínkék belépőjét, a csodálkozás moraja futott végig a termen. Mindenkinek a szeme a leányra szegeződött, akinek rózsás, üde arccskáján, akár egy ráfaeli angyalén, az ártatlanság édes, hajnalszerű naivsága tükröződött.

Azonnal kör támadt körülöttük s a professzor egymásután mutatta be ismerőseit a családnak.

— Milyen elragadó teremtés! Kik lehetnek ezek? — kérdezte Carres Luztól.

— Azonnal megtudom — szolt a szolgálatkész

ezredes. Bemutattatta magát s néhány perc múlva már jelentette is Carresnek:

— Chaires Antonio, patzcuarovidéki bányatulajdonos és családja. A leányt Guadelupénak hívják.

Közben rémulve látta, hogy Torres és Lenora ismét megjelentek a teremben.

Lenora hamarosan észrevette, hogy mindenki az újonnan érkezett leányt csodálja s ösztönös irigységgel mérte végig hirtelen támadt vetélytársát. Hiúsága azonban hamar kielégült, mert Carres észrevette s meglökte Luzt, mire ez azonnal bemutatta Lenorának. Carres táncra kérte Lenorát. A leány büszkén vágta hátra a nyakát s a pillanat fontosságának teljes tudatában fogadta el a tábornok karját, miközben Torresre valami sokatmondóan fitymáló pillantást vetett. Csak azt sajnálta, hogy atyja épp e percben nem volt a teremben.

Torres nem volt rest; hogy a kölcsönt visszaadja, sietett bemutatni magát Chaireséknak. Luz mutatta be, aki egyszerre észrevette, hogy a két szerelmes valami néma haragszom rád-ot játszik s magában szörnyen mulatott rajtuk.

— Señora régebben van már itt Cuyutlánban? — kérdezte Torres a bányatulajdonos feleségétől.

— Csak ma jöttünk — felelte amaz. — Gonzalez professzor régi ismerősünk, itt lakik a Hotel Moreliában s nem hagyott békét, míg meg nem néztük Cuyutlánt. Uram amúgy nehezen hagyhatja el a bányáját, magam meg nem szívesen utazom. Most azonban leányunk, Guadalupe, aki a napokban került haza az intézetből, az Egyesült Államokból, szintén tengerre vágott s így néhány hétre elfogadtuk Gonzalez meghívását.

— Az intézeti zárt levegő után bizonynal jól is fog esni a señoritának a tenger — szólott Torres félig a leány felé fordulva, miközben lopva Lenora felé is lesett.

Guadalupe, akin látszott, hogy nem régóta forog a nagyvilágban, kisleányos pirulással tiltakozott:

— Ó, ami azt illeti, a zárdában sem éltünk éppen zárt levegőn.

— A Holy Cross-akadémián volt, West-Virginiában — szólta Chaires —, s ott oly hatalmas parkja van az intézetnek, hogy zárt levegőről a leányok csakugyan nem panaszkodhattak.

— Azért csak zárt levegő az — szólta Luz. — Ha nekem leányom volna, bajosan szánám rá magam, hogy zárdában neveltessem.

Ez a szó, amelyet Luz a maga pórias meggondolatlanságában csak úgy szándéktalanul vetett oda s amelyről maga sem vette észre, hogy kéretlen bírálattot tartalmaz a család eljárása s ízlése fölött, pillanatnyi kínos hallgatást idézett elő. A bányatulajdonos szótlánul s kissé idegesen babrált óraláncával, felesége pedig elnézett a levegőbe.

Guadelupe törte meg a csendet:

— Pedig oly kedves, vidám élet volt az Holy Crossban.

— Mindenesetre arra jó volt bizonytal, hogy a kisasszony kitűnően megtanult angolul. Úgy-e? — vette oda Luz.

— Ó, Guadelupe már itthon is kitűnően tudott angolul — felelte szerényen Chairesné.

Most már Torres is észrevette, hogy barátja bakotbakra lő s a család nem érezheti magát túlságosan otthonosan köztük. A kör, amelyben Torres eddig mozgott, nem volt ugyan alkalmas arra, hogy a fiatal katonatisztet a finomabb s előkelőbb társaságokban otthonossá tegye; de jó érzéke megsúgta neki, hogy valahogy jóvá kellene tennie barátja baklövéseit. De hogyan? Szegény fején ugyanakkor még Lenora kérdőrevonó, dühös pillantásait is megannyi mérges nyílként érezte. Bosszantotta menyasszonyának okatlan, szeszélyes makacssága s most már csak azért is kitartott Guadelupe mellett. Táncra kérte. A zene éppen új keringőbe kezdett.

Guadelupe pillanatnyi habozás után elfogadta karját. Torres kitűnően s elegánsan táncolt s igyekezett

ezzel tenni jóvá az előbbi társalgás finomtalanságait.

Egy-két forduló után Guadelupe megköszönte a táncot s Torres a helyére vezette. Ugyanakkor Carres és Lenora közvetlenül eléjük kerültek. A tábornok durva kurjantással búcsúzott Lenorától s aztán se szó, se beszéd, magához szorította a leányt s hangos cuppanással szájon csókolta.

Chaires és felesége azon nyomban felpattantak.

— Gyerünk, Guadelupe — parancsolta az anya. — Fáradt vagy az utazástól, korán kell lefeküdnünk.

Guadelupe elfehéredett Carres viselkedésének látán s félve bújt anyjához.

— Igen, mama, gyerünk!

S mint akik egyszerre észrevették, hogy egyáltalán nem nekik való társaságba keveredtek, sietve hagyták el a báltermet. Gonzalez professzor az ajkába harapott.

Torres is látta Carres viselkedését s szemében a düh villáma cikázott. Neki akart rontani a tábornoknak, hogy azon nyomban kérdőre vonja. Már egy lépést tett feléje, mikor Luz észrevette a szándékát s erélyesen elállta az útját.

— Ne légy örült! — kiáltotta elfojtott hangon Torres fülébe. — Örökre véged van, ha a tábornokba belekötsz! Ma duhaj kedve van s ilyenkor nem lehet vele beszélni.

— Mit bánom én! Eressz! — dühöngött Torres.

Luz erre valósággal lefogta Torrest a karjánál.

— Intézd el vele bál után, de itt most ne csinálj botrányt!

Majd hogy mindenkép elejét vegye a bajnak, otthagya Torrest, belekarolt Carres baljába s valósággal kivonszolta magával a szomszéd terembe. Torres egyedül maradt s Lenora most diadalmas sugárással közeledett feléje.

— Nos, kis öregem, hogy mulattál? — kérdezte tőle.

Torres a bosszús szerelmes haragjával csak ennyit súgott Lenora fülébe:

— Szentelen voltál!

A leány visszavágott:

— Te is!

S hangosan kacagott, fehér fogait villogtatva. Körülöttük mindenki feléjük nézett.

— Holnap provokálom a tábornokot — sziszegte Torres.

— Majd még mit nem! — felelte Lenora. — Amiatt a csók miatt? Megtiltom, hogy tudomásul vedd! Ha egy lépést mersz tenni, vége lesz közöttünk mindeknek.

— Igenis, megteszem! — vágta vissza Torres bosszúsan s az ajkába harapott. De érezte, hogy nem fogja megtenni. Carresszel nem lehet kikezdeni s ez a leány is képes megtartani a szavát. Képes rabszolgájának tekinteni őt, akinek el kell viselnie, hogy a menyasszonyát az csókolja meg, aki akarja. Hirtelen úgy érezte, e percben választania kellene férfiasága, tisztí büszkesége s a szerelme között. De aztán megint csak levette a lábáról az előtte álló, ragyogó leány démoni káprázata. Lenora olyan volt, ahogy előtte állt, mint a moloch, amely eleven zsákmányt követel s ugyanakkor mint egy isteni Circe, a megtestesült vágy, a személyesített, lihegő, mámoros érzékiség. Torres érezte a saját gyengeségét s e pillanatban megvetette magát érte, de az elbűvülő, perzselő látványnak nem tudott ellenállni. S ahogy Lenora, szokása szerint, a hatalmaskodás nyomában hirtelen megszeliődött s édes, szemérmes mosolyt játszott az ajka körül, Torres egyszerre elfelejtett mindent s szinte kábultan a szerelem mámorától, megenyhülve felelte:

— Borzasztó leány vagy, huncut és gonosz. Csak olyan szép ne volnál!

— No, úgy-e, hogy szeretsz? — hízelgett Lenora.

— Szeretlek, te . . . rossz! — felelte ellágyult lihegéssel Torres.

•

Másnap délelőtt Torres érdeklődött a Morelia-

szálló portásánál, ahol Chairesék megszálltak, a bányatulajdonosék felől.

— Még az éjféλι vonattal elutaztak — volt a válasz.

— De hiszen azt mondták, két-három hétre jöttek ide.

— Igen, úgy volt. De aztán mégis elutaztak.

— Vajjon hová?

— Nem mondták meg.

*

Egy haszna volt a cuyutláni bálból Torresnek is: Luz abbahagyta a legyeskedést Lenora körül. Mihelyt arról volt szó, hogy urának kellett utat engednie, a született szolga alázatával és önfeledésével tért ki az útból s ez annyira sikerült is neki, hogy egyszerre úgy kivetette szívéből Lenorát, mint ahogy a szivar végét hajítja el magától az ember.

V.

Pirkad a hajnal.

Másnap este a főváros egyik legnagyobb termében folyt le a Crom népgyűlése. A vezető politikusok alig egy órával a gyűlés megkezdése előtt érkeztek haza Cuyutlánból. Obreza rosszkedvű volt, mert bár a vonaton kialudta mámorát, utóbb útitársaival nagy kártyázásba kezdett s hamarosan elvesztett vagy tízezer pézót. Az is bosszantotta, hogy most olyan pártnak kell szolgálatot tennie, amelynek ugyan az elnökségét köszönhette, de amely végeredményben a koalíció ellenére csak amolyan kutya-macska barátságban élt az ő pártjával. Carres azonban friss volt és eleven, mint mindig, mikor politikáról volt szó.

Ahogy egyenkint a gyűlés színhelyére érkeztek, nehéz lett volna a tegnapi még elegáns, gyémántgombos vagy aranygalléros urakat felismerni abban a durva munkásruhában, amibe hamar átöltöztek.

Obreza haja a homlokába volt csapva, lábán viseltes vadászcizma, kabátja alatt mellénytelen, puha, színes ing, félkarja helyén feltűnően összevarrt, a hiányzó kart erősen hangsúlyozó kabátujj. Carres a kisvárosi kocsmáros tipikus öltözetében jelent meg, széleskarimájú, kissé zsíros kalapban, bőrkabátban. Hasonlókép volt öltözve Coronés, a szakszervezeti tanács elnöke s Luz Roberto, aki ez alkalommal a leggyűrtöttebb egyenruháját vette fel.

A teremben csoportokban ültek-álltak az emberek: munkások, katonák, hordárok s egyéb megállapíthatatlan foglalkozású érdeklődők. Legtöbbjének a fején volt a kalapja. Asszonyok is akadt köztük jócskán. Rosszszagú dohányfüst, pulque- és szódaillat töltötte be a termet.

— Elvtársak, helyre! Foglaljanak helyet! — nógatta az embereket Coronés, a gyűlés elnöke s rázogatta a csengőt. Az emberek azonban tovább szórakoztak, tereferéltek. Ötpercnyi csengetés kellett, míg a pártfegyelem szót értett s az emberek letelepedtek a padosorokban. Ekkor küldöttség ment Obrezáért a szomszéd terembe s mikor az elnök némi gyér éljenzés közben bevonult a gyűlés színhelyére s az elnöki asztalnál Carres és Coronés között elhelyezkedett, megkezdődött a népgyűlés. A tárgysoron az elnök-választás előkészítése szerepelt.

— Tisztelt elvtársak! — kezdte Coronés. — Utolsó összejövételünk alkalmával közöltük önökkel a forradalmi pártok közös választmányának azt a megállapodását, hogy a legközelebbi elnökválasztásra egyhangúlag Plutarco Carres tábornokot jelöljük.

— Éljen! — kiáltott egy-két erős hang s Carres mosolyogva hajlongott.

— Minket ugyan nem kérdeztek meg! — kiáltotta egy borostásképű kefekötő, aki minden pártgyűlésen a hivatásos közbeszóló szerepében tetszelgett.

— Most csak az a feladatunk — folytatta Coronés —, hogy megbeszéljük a módokat, miként készülünk a választás gyors és sima lebonyolítására.

Erre nézve felkérjük Obreza tábornok elvtársat, köztársaságunk elnökét, hogy mindenekelőtt tájékoztatson bennünket a helyzetről.

— Éljen Obreza! — kiáltották a terem jobb sarkán Obreza szűkebb párthívei, az agráristák.

Obreza beszédjébe fogott. Vontatottan kezdte, mint rendesen; csak akkor tudott tüzesen beszélni, ha valaki elentmondott neki. Ilyenkor aztán félelmetes szónoki kvalitásokat árult el. Carres akárhányszor megtette, hogy külön felbérelt egy-két ellenszónokot, csakhogy Obrezát lendületbe segítse.

Ezúttal nem volt ilyen felbérelt ellentmondókra szükség. Az elégedetlenség általános volt s a két uralkodó párt: a munkásoké és az agrárszocialistáké, egymást okolta a bajokért.

Obreza azt fejtegette, hogy Mexikóban elhibázott taktika lenne, ha egyszerűen majmolnák az európai vagy éppen az orosz-bolsevista szociálizmust. A mexikói paraszt sohasem fog lemondani a magántulajdonról. Arra ebben az országban feltétlenül szükség van.

— Haza beszél! — jegyezte meg félhangon egy munkás-szakszervezeti titkár.

— A hennequin-ültetvényeit félti — adta rá a visszhangot egy borízú hang a háttérből.

Carres örült e közbeszólásnak, mert annak a jelei voltak, hogy a cromisták megelégették az agrárpárti elnök uralmát. Obreza azonban felpattant a közbeszólásokra. Úgyes taktikával a holtkézi birtokokról kezdett beszélni, amelyeket ugyan már hetven évvel ezelőtt eltörölt a Benito Juarez-féle forradalom, de amelyek azóta sem szűntek meg a népgyűléseken hállás szónoklati anyagul szolgálni.

— Nem lehet néhány évtized alatt kiheverni azt az önző, kizsákmányoló agrárpolitikát — szavalta —, amely három évszázadon át ráfeküdt erre a szerencsétlen országra s Mexikó területének háromnegyed részét a kiváltságos osztályok lomhaságára és rablógazdaságára bízta.

— Úgy van! Le velük! — harsogott a tetszés az agráristák részén.

— Ha szocializálni akarunk, szocializáljuk az amerikaiak bányáit, olajtelepeit. Ne a peón földjét — folytatta Obreza. — Az ipari munkásság helyzete, amióta a petróleumfúrás és a bányászat felvirágzott, jelentékenyen javult; a földműveseké ellenben rosszabbodott.

— Miért nem segített rajtuk, mint kormányelnök! — szólt közbe valaki.

— Rosszabbodott a peón helyzete, mert a nagybirtokosok összejátszottak az idegen tőkével és lekonkurrálták a piacon a kisemberek terményeit. A peónnak az idegen tőke nem ad kölcsönt, az államkassza pedig üres; maga is hitelt vesz igénybe.

— Akkor miért költöttek milliókat az elnöki palota kidíszítésére — zúgott közbe ismét egy hang.

— Elvtársak! — kiáltotta Obreza ingerülten. — Nem arról van szó, hogy egymást kritizáljuk, hanem hogy összefogjunk a közös ellenséggel szemben!

Ezt a mondást aztán a többség megtapsolta.

— Látják, hogy magam is támogatom Carres elvtárs, tisztelt barátom jelöltségét. Ezért is jelentem meg itt önök között. Az agráriusok pártja szívesen melléje áll a Crom jelöltjének, abban a reményben, hogy a következő turnuson ismét agrárista jelöltben egyezünk meg. Csak arra kérem önöket, ne vezettessék magukat félre a túlzók által s ne higgyék, hogyha a földtulajdont eltörlik, ezzel az ipari munkásság során enyhítenek. Éljen a forradalmi pártok szövetsége s éljen Carres elvtárs, a mi közös elnökjelöltünk!

Ezzel leült; a beszédje véget ért.

— Ezért ugyan kár volt Cuyutlánból idehozni — szólt Carres csendesen Coroneshez, miközben a gyűlés némi kényszeredettséggel tapsolt és éljenezte a szónokot.

— Carres elvtársé a szó! — jelentette ki Corones hangosan.

Erre egyszerre megváltozott a hangulat. A cro-

misták zajos éljenzéssel ünnepelték Carrest, aki azonnal beszélni kezdett. Néhány perc múlva már csakúgy csapkodta az asztalt s szenvedélyesen kelt ki a forradalom igazi vagy vélt ellenségei ellen. Kitűnő szónok volt, szellemes, temperamentumos. Nyíltan megvádolta az agrárpártot, hogy túlságosan engedékeny az ellenforradalom sötét hatalmasságaival szemben.

— Áldemokráciában élünk — szavalta meggyőződésekkel —, még máig sem hajtottuk végre az alkotmányt. A polgárság még mindig lenézi és kizsákmányolja a munkásságot, a szegény embereket. A kapitalista kizsákmányolók rengeteg vagyont gyűjtöttek s mint akik nem érzik biztosnak lábuk alatt a talajt, átmentik a vagyonuk tetemes részét az Egyesült Államokba. Az ország elmaradt, útjai, közlekedésügye siralmas állapotban vannak, az ipari fellendülés ellenére nagy a munkanélküliség. A közbiztonság a legegyszerűbb követelményeknek sem felel meg.

— A papok megint az uralmuk alá hajtják az országot! — dörögte Carres tovább. — Tudom, mit feleltek erre, ti kocsonyagerincűek. Hogy miért tűrtük eddig is a klérus és a burzsoázia elhatalmasodását. Azonban mit tehattunk mi, cromisták, mikor a koalícióval meg volt kötve a kezünk? Hogyan hajthattuk volna végre az alkotmányt, mikor a földművesek nagy része csökönyösen ragaszkodott a feudalizmus maradványaihoz? A Carranza-féle alkotmány a mai napig csak papiroson van meg s egyetlen hajszála sem görbült meg egyetlen püspöknek vagy pilises bártnak sem tőle. Tekintsetek ki az utcára. Ahová csak néztek az országban, mindenütt ott állanak a munkásság ellenségeinek fellegetvárjai, a bankok, a templomok, a klastromok, a papi intézetek. Viszont népjóléti intézetekre, művelődésre nincs pénz.

— Le velük! — kiáltott néhány rekedt hang.

Egy agrárista fiatalember, Carres régi ellenfele közbekiáltott, hogy ha ez így van, miért nevelteti Carres a saját lányát apácáknál?

Carres nem értette a közbeszólást és nyugodtan

tovább tüzelt. A vita mindig élesebb lett; egyesek azonnal kihirdetendő általános sztrájkot követeltek, annak kifejezésére, hogy a munkásság követeli a megalkuvás eddigi politikájával való szakítást. Mások mérsekletet ajánlottak.

Végre Corones beszélt s konkrét indítványokat tett a választások előkészítésére. Figyelmeztette az agráristákat, hogy Obreza sem jutott volna az elnöki székbe a Crom közreműködése nélkül. Ha nem akarjuk, hogy a polgári pártok a mi egyenetlenségünk folytán a fejünkre nőjjenek, fogjunk össze mindnyájan s emeljük az elnöki székbe Carres Plutarcótl! — volt a beszédjének a csattanója.

A gyűlés ezzel véget ért s Obreza és Carres a tömeg éljenzése közben hagyta el az emelvényt.

A kijáratnál egy tömzsi, feketehajú férfi állt Carres elébe.

— Tábornok úr, kérésem volna önhöz. Egy percre hallgasson meg!

— Nos, mi az? Csak gyorsan, elvtárs — sürgette Carres, aki fel volt hevülve s félt a léghuzattól.

— Én Sanchez Áron vagyok, a skót metódista egyház lelkésze. A pártnak régi tagja; ha Luz ezredes elvtársat méltóztatik megkérdezni felőlem...

— Rendben van — kapott bele a szóba Carres —, mivel szolgálhatok?

— Régóta bent van a folyamodványom a hadügy-minisztériumban. Át szeretnék lépni állami szolgálatba. Megúntam a lelkészkedést. Azt hiszem, a párt igen nagy hasznomat vehetné. Mindig lelkes szociálista voltam s felekezetem összes híveit beszónokoltam a pártba. Állami szolgálatban sokkal szabadabban s függetlenebbül tudnám érvényesíteni forradalmi képességeimet. Mint metódista lelkésznek összeköttetésem vannak az amerikai követségen is. Ime, itt a névjegyem, amelyen az áll...

Carres figyelembe sem vette a névjegyet s mértetlen lenézéssel tekintett végig a tömzsi emberkén:

— Szóval protekciót kér? Ördögbe! Ünöm már

ezeket a konkra leső meggyőződéseket! Hagyjon nekem békét és máskor ne merjen az utamba lépni!

S otthagya az ámuló lelkész, akinek leesett az álla a csalódástól.

*

Másnap este Carres a „Kitartás” kocsmában újra találkozott Sanchezzel. — Az elvtársakat melegen kell tartani, leginkább ezekben a napokban, így nógatta maga Carres is Obrezát.

— Ma éjjel végig kell látogatnunk néhány külterki kocsmát, ahol a munkások szoktak tanyázni. Ezzel szerezzük meg az egyszerű emberek szimpátiáit.

Az egyik kocsmasztalánál Sanchez Áron ült.

— Elég csodálatos találkozás — gondolta magában Carres, visszaemlékezve a tegnapi jelenetre, amikor ezt az embert gorombán elutasította.

Még csodálatosabb találkozás volt s egyben kellemesebb, hogy Sanchez oldalán ott ült egy idősebb hölgy kíséretében a szépséges Lenora is.

— Jó estét, kisasszony! — kiáltott feléje Carres s hozzálépett. — Hogy a patvarba kerül ide? Hiszen tegnapelőtt este még Cuyutlánban táncoltunk együtt! Remélem, nem haragszik már azért, hogy megcsókoltam?

A leány helyett Sanchez felelt:

— Mi is ott voltunk Cuyutlánban, tábornok úr, igen. De mihelyt meghallottuk, hogy excellenciád a fővárosba utazik, felpakoltunk s hazautaztunk mi is.

Carresnek gondolkoznia kellett, hogy mi is volt az a kérdés, amivel ez az ember molesztálta. Csak az nem fért a fejébe, mit keres ez a tüskéshajú, mogorva bulldog a bájos Lenora mellett. Nyers modortalanságában mindjárt meg is kérdezte:

— Mi köze magának ehhez a hölgyhöz?

— Lenorához? — kérdezte Sanchez meglepetten.

— Hát az, hogy az apja vagyok.

— Ah, igen? — csodálkozott Carres, egyszerre csendesebb hangon. S egy percnyi gondolkodás után

hozzátette, miközben Lenorát újra meg újra szemtelenül végigmustrálta:

— Tudja mit? Hogy is hívják?

— Sanchez Áron.

— Igen, Sanchez, jöjjön fel holnapután a hivatalomba. Kérését teljesíteni fogjuk. On holnaputántól kezdve a hadügyi kormány rendes alkalmazottja lesz. Remélem, jó hasznát fogjuk venni. Jó estét!

S jelentősen kacsintva Lenorára, meglegedetten távozott.

Sanchez két évtized aggodó gondjait sóhajtotta le a lelkéről.

— Végre, végre pirkad tehát! — súgta oda Lenorának megkönnyebbülten.

Másnap is folyton ezt a témát variálta.

— Lenora — mondta —, most végre új pálya nyílik előttünk! Most csak ügyesen! Légy résen és hódítsd meg a hadügyminisztert. Hogy hogyan és miként érsz célt, nekem mellékes, de célt kell érned, érted? Célt kell érned. El ne szalajtsuk a jó szerencsét!

*

Sanchez alig várta azt a bizonyos holnaputánt. Képelete egyszerre megelevenedett s a legrózsásabb színben festegette magának a jövőt. Egész dikcióra készült, amivel az elnökhelyettest el fogja bűvölni, vele a maga értékét s nélkülözhetetlenségét meg fogja értetni.

A jelzett napon ott szorongott ő is az elnökhelyettes előszobájában. Rengeteg sokan voltak. Bár senki sem maradt bent tovább mint három-négy percre, mégis két órába telt, míg sorra került.

Carres kimérten fogadta. Rendben van minden, mondta, csak beszéljen a titkárával. Az majd megjelöli a hivatalt, amelyben működni fog. Majd meglátják, mit tud s képessége szerint fog előhaladni.

— Leánya nem óhajt hivatalba lépni? — tette hozzá a miniszter minden átmenet nélkül.

— Ó, dehogy nem, boldog lenne, ha ő is a kormány szolgálatába léphetne.

— Csakugyan? A szépséges Lenora? Tud valamit? Volt már valaha irodában?

— Az igazat megvallva — mondta Sanchez sünyin mosolyogva —, nem volt még soha. Gépírást sem tud, de... majd megtanul.

— Tudja mit — vágott közbe Carres —, hozza egyelőre magával. Ugyanabban a hivatalos helyiségben foglalhat helyet, mint ön. A többit majd meg látjuk.

S máris nyujtotta a kezét.

Sanchez köszönetet hebegve távozott.

Lenora kitörő örömmel fogadta a gondolatot, hogy apjával együtt ő is hivatalba fog járni, még pedig éppen Carres hivatalába. Pajkosan, gonoszul villogott a szeme, mikor erről beszéltek.

— Csak egytől tartok — mondta Sanchez. — Mit fog szólni Torres?

A leány gúnyosan vont vállat:

— Szokja meg, hogy azt teszem, amit akarok!

Országos Széchenyi Könyvtár

VI.

Asszony a nyeregben.

Negyednapra, mikor Torres rendes látogatását tette a metódista templom melletti verandás házban, azt mondták neki, hogy Lenora bent van a hadügyminisztériumban az atyjával együtt.

— Mikor jönnek haza?

— Este.

— Este? Mit csinálnak ott egész nap?

— Hát alkalmazva vannak. Azért jönnek csak este haza.

S Lenora erről nem mondott neki semmit!

Taxiba ült s rohant fel a hadügyminisztériumba. Ott tudta meg, hogy menyasszonya s leendő apósa

Carres hivatalának egyik főosztályán, a sajtót ellenőrző osztályon vannak alkalmazva.

Két perc múlva Ramon belépett a hivatali szobába, ahol Sanchez és leánya dolgoztak. A leány ott ült egy írógép előtt s bátortalanul tapogatott rajta. Sanchez ujságokat bújt.

— Lenora! Kis huncut! S te nem szóltál nekem semmit, hogy hivatalba jársz? Mi ez? Figyelmetlenség? Vagy bizalmatlanság?

Lenora nagyot kacagott:

— Sem ez, sem az! Hirtelen támadt az elhatározásom s kíváncsi voltam, mit fogsz hozzá mondani, ha csak utóbb tudod meg.

— Sanchez apó sem szólt volna a világért sem! — folytatta Torres a zsörtölődést, szelíd szemrehányással nézve leendő apósára.

Az öreg szótlánul mosolygott. Mintha azt mondta volna magában:

— Te féltékeny csacsi, hát nem tudod, hogy neked is jó, ha a hatalmas Carres kedveli a menyasszonyodat?

— Már most mindennap itt fogtok kuksolni? Ideláncolva az irodához, mint a rabszolgák a gályákhoz?

— Szó se róla! — nevetett Sanchez apó. — Nem olyan hivatal ez. A főnök maga sincs állandóan itt s nekünk is csak rendkívüli szolgálatokat kell teljesítenünk.

— Nekem azt mondta a tábornok, hogy akkor jöjjenek be, amikor akarok — tette hozzá Lenora. — Nagyon nyájas hozzám.

— No — felelte gúnyosan Ramon —, még szép tőle, hogy nem ültetett be a saját szobájába!

— Ó, te kereszteslovag! — gúnyolódott Lenora. — Micsoda szigorú erkölcsösöz lettél egyszerre. No, gyere ide, megengesztellek. — S hízelegve cirógatta Torres fejét.

E pillanatban felpattant az ajtó s kilépett hivatalos szobájából Carres. Finom parfümíllat terjengett a nyomában.

— Ki ez a fiatalember? — kérdezte ceremónia nélkül. Torres polgári ruhában volt, valószínűleg ezért sem ismert rá.

— Unokaöcsém — sietett füllenteni Sanchez. — Nővéremnek a fia. Torres kapitány.

Torres meghajolt s bár bosszantotta Sanchez füllentése, nem tartotta szükségesnek tiltakozni ellene.

— Ahá, igen, emlékszem. Cuyutlánban is ott volt, úgye? Luz ezredes nagyon dicsérte nekem. Hol szolgál ön, kapitány?

— A 34-es lovasezrednél, itt a fővárosban.

Carres egy pillanatig gondolkodott. Annak az ezrednek a parancsnoka, úgy emlékezett, valami konzervatív gondolkozású ezredes. Hátha kémnek küldték ide ezt a fiatalembert a konzervatívok? Szó nélkül sarkon fordult s intett Sancheznek, hogy kövesse.

— Nem szeretem, ha idegenek járnak az osztályán — mondta szigorúan.

— Sanchez sietett megnyugtatni. Torres, úgymond, teljesen az ő kezében van s meggyőződéses, radikális világfelfogású ember. Politikával különben sem foglalkozik. Rettenthetetlen katona, hatalmas erejű s megbízható ember, aki még sok hasznot hajthat a forradalomnak. Bizalmas küldetéseket is rá lehet ruházni.

Carresnek rossz kedve volt s csak ennyit felelt:

— Mindegy! Ne járjon ide a tudtomon kívül senki! — Sanchez meghajolt s szótlánul távozott.

Torrest ez a kiutasítás felbőszítette. Nemcsak, mert megalázó volt, hanem mert gyanúját növelte: Carres el akarja távolítani Lenora közeléből. Elhatározta, hogy kérdőre vonja Lenorát s követelni fogja tőle, hogy válasszon: vagy a tábornok kedvese akar lenni, vagy az ő menyasszonya.

Délután csakugyan felkereste Sanchezéket la piedadi lakásukon. Csak Sanchez apót találta otthon, Lenora valahol a barátnőinél vizitelt. Előadta hát panaszát az apának.

Sanchez iparkodott megnyugtatni. Lenora merőben külszín szerint hízeleg Carresnek. Csak nem kép-

zeli Torres róla, az apáról, hogy leányát egy percre is felügyelet nélkül hagyná idegen férfiak között! Viszont mindnyájunknak érdeke, hogy a leendő elnököt magukhoz kössék s így jövőjüket megalapozzák.

Valóságban bezzeg Lenora nem volt valami szigorú apai felügyelet alatt. Vagy tán inkább nagyon is tanulékony tanítványa volt az apjának. A rideg számításán kívül a saját hiúsága és kalandvágya is ösztönözte, hogy minél mélyebben beférkőzzék a hatalmas úr kegyeibe. Oly ügyesen és kikapósan forgolódott a miniszter előszobájában, hogy az szinte óráról-órára behitta magához. Kitüntette kegyeivel, enygett vele, dolgozni meg úgyszólván nem is engedte. A vasember lágy lett, udvarias és szelíd, mikor Lenorával állt szemközt.

*

Lenora néhány hét múlva nagy csomó amerikai ujsággal a hóna alatt ment be Carreshez. Kitergette előtte az ujságokat. A pirossal megjelölt cikkek mind Carres dicséretét zengték. „Az egyetlen lehetséges elnökjelölt” ríkitott egy helyen a vastag címbetűs „head-line” Carres arcképe felett. — Ezt mind az apám küldte be az egyesültállamokbeli lapoknak — mondta a leány.

Carresnek nyitva meredt a szája. Csak most látta, mily óriási érték neki új munkatársa. Hogy ő ilyenmire magától nem gondolt! Ebben az emberben kitűnő szövetségest találhat a közeledő elnökválasztásra is! Ezt az embert nemcsak, hogy szélnek nem szabad bocsátani többé, hanem melegen kell tartani; könyörögni neki és marasztalni, ha esetleg menni akarna!

Azonnal bekérte Sanchezt, megdicsérte s megköszönte neki az amerikai sajtómunkát. Székkal és cigarettával kínálta meg, amit azelőtt sohasem tett meg.

Sanchez szerénykedett. Kivette azt az angol nyelvű névjegyet, amelyen mint az amerikai követség sajtóattaséja szerepelt s odatette Carres elé.

— Miért nem mondta ezt eddig? — kérdezte Carres.

— Nem akartam tolakodónak látszani, — felelte az igénytelenség hangján Sanchez.

— Nem, ezt az embert nem szabad magam melől elereszteni! — állapította meg magában Carres újból. Az Űnió felé minden szál fontos volt neki.

Sanchez még aznap délután átadta lelkészi hivatalát az öccsének, Ábrahámnak. Igaz, hogy ez még annyi teológiát sem tanult, mint ő, mert géplakatosnak készült s egy ideig szolga volt az egyik fővárosi orfeumban, de tûrhető beszélőképessége volt s így válalkozhatott a magas hivatalra.

— Olvass el két-három prédikációt s akkor már magad is tudsz papolni! — biztatta a bátyja.

*

Sanchez Áron ettől kezdve teljesen a politikának szentelte idejét. Az amerikai követséget kijátszotta a saját feljebbvalóinál, ezeket pedig az amerikai követségen. Csakhamar itt is, ott is nélkülözhetetlenné tette magát.

Lenora hûségesen segített apjának. Ha Carres kedvetlenül tért haza valamely kevésbé sikerült tanácskozásról vagy népgyûlésről, Lenora akkor is el tudta oszlatni kedélye háborgását. Elővette legszebb, legígézőbb mosolyát, megvillogtatta a szemét, megcsillogtatta bájait, hajladozott előtte, mint egy kígyó, s tudatosan keltette fel a félelmetes emberben a ragadozó hímet. Mindig biztos volt benne, hogy néhány perc múlva célhoz ér.

Torres hamar észrevette, hogy a leány ambíciói már nem állanak meg nála. Mélyen emésztette, marta a féltékenység. Lénora nem taszította el magától; mert azt tartotta, hogy minél több „komoly” udvarló, annál jobb. Bármily nagyravágyó volt, arra nem mert számítani, hogy legújabb, előkelő barátja másnak is tekint valaha, mint átmeneti flörtnek, aminő bizonnal néhány tucat szerepelt már a nagyúr életében. Mindegy:

ebben a pillanatban ő áll nála előtérben: miért ne használja ki a kedvező alkalmat, hogy annyi előnyt biztosítson apjának s önmagának a jövőjét illetőleg, amennyit csak lehet. Akkor aztán, ha a miniszter ráún, jöhet Torres megint.

Torrest hát hitegette tovább. S ha a völegényjelölt kifakadt előtte a tábornokkal való bizalmaskodása miatt, ezzel iparkodott megnyugtatni:

— Ne gyerekeskedjél, öregem. Láthatod, hogy csak színleg engedek neki. Neked is jó, ha leendő apósod hatalmas, befolyásos ember lesz az államban. Akkor aztán te is gyorsabban haladsz előre, meg az én hozományom is megnövekedik. Apus mindig azt mondja, hogy Mexikóban csak az lehet vagyonos ember, aki előkelő állami tisztséget tölt be. Mert akkor annyi vagyont gyűjthet, amennyit akar. Nézd csak Obrezát, az elnököt, vagy akár Carrest is. Mind a kettő szegényen kezdte s ma az ország leggazdagabb emberei közé tartozik. Miért ne ragadjuk meg a szerencse kerekét mi is?

— Jól van, jól — felelte Torres kedvetlenül. — De ami sok, az sok. Elvégre én sem vehetek el valakit, akit kézről-kézre adnak a férfiak.

— Elhallgass! — pattant fel a leány és Torresnek ajkára tapasztotta a kezét. — Ha így sértegetsz, ha ilyen csunya dolgokkal gyanúsítasz, azt kell hinnem, hogy nem szeretsz.

S mint a sértett ártatlanság, görcsös sirásba kezdett. Eltakarta az arcát és hevesen zokogott.

Torres vigasztalni próbálta. Nem úgy értette, no! Csak azt akarta mondani, hogy a külszínre is vigyázni kell, mert az emberek az után indulnak.

Lenora csak sírt és vigasztalhatatlan volt.

— Nem szeretsz! Nem szeretsz! — mondta fuldokolva. — Szabadulni akarsz tőlem, azért állsz elő ilyen gyanúsításokkal! Bizonytalán más valakid van, talán az a pólyásbaba ott a cuyutláni bálon.

Félórág tartott, míg Torresnek sikerült megnyugtatnia. Jól tudta, hogyha valaminek: a könnyeinek

Torres nem tud ellenállni. A könnyimirigyein pedig Lenora csodálatos céltudatossággal uralkodott.

Mikor végre kisírta magát, még egyszer megígértette Toresszel, hogy többet nem mond és nem is gondol rosszat róla. Akkor aztán megenyhülve kegyesen eltúrte, hogy Torres alázatosan megcsókolja a kezét.

— Milyen jó bolond fiú! — gondolta magában.

Hogy aztán egészen megnyugtassa, indítványozta, hogy tegyenek együtt kirándulást, csakúgy kettesben. Torres annyira rabja volt a leánynak, hogy erre a szóra azonnal felderült. Boldog volt, hogy egy délutánt ismét zavartalanul tölthet Lenora társaságában.

— Hová menjünk? — kérdezte Lenora. — Tudod mit? A napokban egy képeslapban olvastam a „Kővitorlás” legendáját. Megnézhetnök egyszer ezt a Kővitorlást. Akarod? Milyen messze van innen?

— Semmi, autón félóra. Nagyon szép hely, érdemes megnézni. Ott van a guadelupei kegytemplom szomszédságában.

— A guadelupei kegytemplom? Ejnye, még sohasem láttam. Akkor azt is megmutatod nekem, jó?

S ebéd után kihajtottak a guadelupei kegyhelyre, a Kővitorláshoz. Az autót otthagyták s gyalog járták be a kegyhelyet és gyönyörű környékét.

A Kővitorlás onnan kapta nevét, hogy vagy száz évvel ezelőtt egyszer egy hajótörést szenvedett vitorlás hányódott a mexikói öbölben. A hajósok napok óta étlen-szomjan, kétségbeesve néztek a halál torkába a süllyedő járművön. Akkor fogadalmat tettek, hogyha a guadelupei Szűz mégis partra segíti őket, hálából a hajójuk mását megépítik s odaajándékozzák a Szent Szűznek fogadalmi ajándéku. Csodálatos módon meg is menekültek. Teljesítették fogadalmukat s a guadelupei búcsúsok hosszú éveken keresztül ott láttak a templom alatt az útszélen egy teljesen felszerelt vitorláshajót. Mikor a hajó fája az évek folyamán megkorhadt és vitorláit elpusztultak, a megmenekültek fiai és unokái kőből faragtak ki egészen hasonló méretekben új vitorláshajót, amely azóta a

„Kövitorlás” néven ismeretes és máig ott áll a kegytemplomhoz vezető út szélén a domboldalon.

Körüljárták a templomot, a mexikói építészet világ-hírű remekét. Lenorának nem volt sok érzéke a művészi szép iránt. Inkább a búcsúsokat nézte, amint sűrű egymásutánban jöttek, ki gyalog, ki kocsin, ki villamoson, s tűntek el a bazilika hatalmas ívei alatt. Volt, aki mindjárt a templom lépcsőjén letérdelt s úgy tekintett fel, bizalom és könyörgés a szemében, a bejárat fölött ragyogó Mária-szoborra.

Lenorát az apja türelmetlen metódistának nevelte s azért a leány nem állhatta meg, hogy ki ne fakadjon:

— Mégis csak felháborító, hogyan imádják a katolikusok ezt a Máriát! Vagy pardon, — hiszen te is katolikus vagy, úgye?

Torres legyintett a kezével:

— Nem nagyon érdekelnek ezek a dolgok. Hanem a templom szép, annyi bizonyos. Megnézzük belülről is, nemde? Érdemes!

— Essünk túl rajta — felelte Lenora.

Sietve haladtak fel a lépcsőn.

Az előcsarnokban két fiatal úriember állt a templom belső ajtaja előtt. Karukon kék jelvény. Az egyik útját állta Lenorának s a falon kifüggesztett hirdeteményre mutatott.

— Bocsánat, señorita, a templomba nem szabad ujjatlan ruhában bemenni.

Lenorának csakugyan mind a két karja tövétől meztelen volt. Lángvörös lett s pattogva felelte:

— Ki tiltja meg nekem, hogy hová szabad bemennem, hová nem?

— A mexikói érsek adta ki a rendeletet, — válaszolta a fiatalember s újra a fali hirdeteményre mutatott.

— A mexikói érsek parancsoljon a papjainak s ne nekem! — vágott vissza Lenora. — A templomok, úgy tudom, nacionalizálva vannak, itt nekem ugyanannyi jogom van, mint az érsek úrnak. Gyere Ramon azért is bemegyünk.

A kékszalagos fiatalember nem erőszakoskodott. Bent a templomban Torres mégis megkérte Lenorát, öltse fel könnyű felöltőjét, már azért is, mert a templom elég hűvös.

Lenora durcásan engedelmeskedett. Közben tovább dohogott:

— Micsoda szemtelenség ezektől a fiatalemberektől, hogy így nekitámadnak egy úrileánynak! És szemtelenség az érsektől is. Mi köze hozzá, hogy én hogyan öltözködöm?

Végigjártak a templomon s megálltak a híres, régi, guadelupei kegykép előtt. Torres a hatalmas oltár gyönyörű architektúráját csodálta, Lenora az aranyat s a drágaköveket figyelte.

— Mekkora pazarlás! — mondta félhangon. — Csupa arany, meg drágakő, selyem és bársony. Hány család élhetne meg abból a kincsből, ami itt haszontalanul fel van halmozva.

— Azért szép ez, hiába! — szólt Torres, akiben vallásos gyermekkorának valami halvány reflexe rezdült meg. Lenora hirtelen oldalt fordult s egy gyónószékre mutatott:

— Nézd, mi az? Láttál már ilyet? Miért ül az az ember abban a kalitkában?

— Gyóntatószék — felelte Torres. — Gyóntató pap ül benne.

E pillanatban a pap áldást adott valakire s a gyóntatószékből egyszerű falusi asszony kelt fel. Fejét sűrű, csipkés rebózó fedte. Odaballagott a kegyoltár elé, letérdelt és mélyen meghajolva imádkozott. Arcán megnyugvás és földöntúli béke ragyogott.

Lenora ezt a jelenetet komikusnak találta s félhangosan nevetett. Majd a papra nézett, akit nyilván megbotránkoztatott a nevetgélés a templomban s aki a gyónószékből szigorúan tekintett reá.

— Hogy van az, hogy ilyen népbolondítást megtűnnek a huszadik században — kérdezte Lenora. — Persze, a papok a gyónáson keresztül uralkodni akar-

nak az együgyű népen. — S közben kihívóan fixírozta a pap szigorú, rendreintő tekintetét.

Most azonban egy igen előkelő megjelenésű, őshajjú úr térdelt le a gyóntatószék oldalán. Lenora szinte elhűlt a csodálkozástól:

— Hát még művelt emberek is engedik magukat félrevezettetni? Igazán ideje volna, hogy a kormány véget vessen ennek a babonának!

— Mit akarsz? — felelte Torres kedélyesen mosolyogva. — Felrobbantsuk a templomokat? Meg kell hagyni mindenkinek a maga tetszését.

— Gyerünk! Nekem elég volt! — szólt Lenora s elindult a kijárat felé. Amint a gyónószék előtt elhaladtak, Lenora készakarva jó hangosan diskurált. A pap abbahagyta a gyóntatást, felemelte fejét s látszott rajta, hogy erélyesen készül rendreutasítani a templom csendjének megzavaróját. Lenora gúnyos mosollyal viszonzta a pap haragos tekintetét. A pap végre is türtőztette magát s visszahajolt a gyóntatószékbe.

— Nem mert rendreutasítani — kacagott Lenora kárörvendően, miközben tovább mentek. — Ügylátszik, a tisztí egyenruha mégis csak imponált neki!

Ebben a megjegyzésben Lenorának tökéletesen igaza volt. Amióta a forradalmi kormányok voltak uralmon, a forradalmi hadsereg katonatisztjei bárminő erőszakoskodást megengedhettek maguknak, soha senki sem vonhatta őket kérdőre. Torres azonban nem tartozott azok közé, akik a tisztí kardbojttal visszaéltek. Kellemetlen volt neki Lenora szeszélyes, aggresszív viselkedése s örült, hogy komolyabb összetűzés nélkül kerültek ki az utcára.

— Borzasztó hatalom az emberi babona! — patogott Lenora még akkor is, mikor autójukban újból helyet foglaltak. — A papok a tudatlan népet egyszerűen az orrán vezetik. És nem segít ellene semmi. Benito Juarez, Porfirio Diaz, Carranza s a többiek hiába hoztak törvényeket a papok uralma ellen, azért ma is

nyeregben vannak. Igazán ideje volna, hogy valaki komolyan végezzen velük!

— Szóval, az én kis Lenorám csak harcias kis amazon! — próbált enyelegni Torres. — Egy forradalmi tábornok veszett el benne.

— Talán nem is veszett el egészen, — mondotta Lenora s arra gondolt, hogy beszélni fog Carresszel s kérdőre vonja, miért nem vet véget a sötétség és bagona uralmának.

— Hiszen a te apád is lelkesz — ingerkedett nevetve Torres.

— Az egészen más — felelte Lenora. — Különbösen is csak volt.

Este színházba mentek. Egy francia vígjátékot néztek végig. A darab hőse egy kokott volt, aki egymásután három szeretőjét szarvazta fel. Lenora módfelet mulatott a játékon.

— Ide jöjjön a mexikói érsek erkölcsöt prédikálni, ha mer! — jegyezte meg egy kiválóan sikamlós jelenetnél szellemesen.

VII.

Akiknek minden sikerül.

Közelgett az elnökválasztás ideje. A választás Mexikóban rendszerint nem okoz nagy gondot; Caranza óta egyszerűen az ragadta mindig magához a hatalmat, aki a forradalmi pártok bizalmát bírta s a választást merő komédiának tekintették. Mindenki tudta, hogy szavazni csak az mehet, aki a Crom vagy az agráristák jelvényével közeledik a választói helyiségekhez. Ezeket a helyiségeket fegyveres cromisták tartották megszállva s egyszerűen elzavarták, akiben ellenfelet sejtettek. De fölösleges is volt szavazni menni, mert a szavazás eredményét a Crom bizalmi emberei utóbb mindannyiszor úgy állapították meg, ahogy nekik tetszett. A sajtónak nagyhangú kommunikéket adtak le a választási küzdelemről, sokat hangoztatták a választásoknak Mexikóban hagyományos

tisztaságát; azonban mindenki tudta, hogy mindez csak a külföld megtévesztésére irányuló üres szólam. A polgárság örült, ha minél kevesebbet hallott politikáról; egy-egy munkásfelvonulás alkalmával az emberek ijedten zárták be az ablakokat s eresztették le az üzletek redőnyeit; egyébként szó nélkül megadták magukat a forradalmi diktatúrának.

Ezúttal azonban valamivel komolyabb volt a helyzet. Carres kémjei, akiket Luz irányított, két oldalról is jeleztek készülõ ellenakciót. Egy radikális irányú, de polgári-párti politikus, Serrano tábornok, proklamációt bocsátott ki, amelyben tiszta választást követelt a kormánytól s egyben bejelentette, hogy az elnöki tisztségre pályázik. Sokan szerették, sokan pedig azért álltak melléje, mert reszkettek Carres diktatúrájától. Sõt híre járt, hogy Serranót a washingtoni kormány is — vagy inkább a Wall-street s az amerikai petróleum-tröszt — szívesen látná az elnöki székben, mert újabban Carres néhány olyan nyilatkozatot tett a petróleumforrások szocializálásáról, hogy a yankee-k félteni kezdték tőle a Mexikóban befektetett tőkéjüket.

A másik veszély egy katolikus fiatalemberekből álló szövetkezés, a „Juventud Católica” részéről fenyegetett. Ez az egyesület már Carranza elnöksége idején keletkezett s a vallás és a közszabadságok védelmét tűzte ki céljául. Nagyobb helyeken jól kiépített fiókja volt, a fővárosban meg külön székházzal is rendelkezett. Fiatal ügyvédek, orvosok, mérnökök, főiskolai hallgatók és munkások voltak a tagjai s számuk állítólag a százezret meghaladta. Ezek a fiatal emberek el voltak szánva, hogy ezúttal beleavatkoznak a választási küzdelembe s a Crom fegyveres erőszakoskodását hasonlóképp fegyveresen fogják visszaverni.

Alig értesült Carres erről a kettős, váratlan veszélyről, amely megválasztatásának útjába került s amelynek komolyságát teljes mértékben felfogta, azonnal a cselekvés terére lépett. Luzzal együtt pontos haditervet eszelt ki. Serranót, régi forradalmi hagyó-

mányok szerint, egyszerűen el kell tenni láb alól. Egy ember élete nem lehet akadály, amikor arról van szó, hogy egy egész országban biztosítani kell a haladó eszmék diadalát. A fiatal emberek mozgolódását pedig legjobb lesz olyképpen szerelni le, hogy ráijesztenek a hierarkiára s azzal intetik le a szervezkedést. Ez a módszer már több más alkalommal is bevált. A püspökök félnék és óvatos emberek, szeretik a nyugalmat. Nem, a forradalom győzelmét s a demokratikus reformokat nem szabad megdőlni hagyni, ezzel a veszéllyel szemben minden védelmi eszköz helyénvaló.

*

Cuernavacában, vasúton kétóránnyira a fővárostól, feküdt Serrano tábornok pompás fekvésű birtoka s hihetetlen fénnyel berendezett kastélya. Amióta a tábornok elnökjelöltsége nyilvánossá lett, naponkint az autók egész sora robogott be a cuernevacai parkba s magasrangú urak, katonatisztek s politikusok siettek fel a kastélynak pálmákkal szinte árnyékos lugassá alakított márványlépcsőzetén. Nap-nap mellett folytak a megbeszélések, amelyeken csak a tábornok szűkebb politikai barátai vettek részt.

A tábornok nem sejtette, hogy e legszűkebb körben is lehetnek árulók. Luznak azonban sikerült Serrano egyik legbizalmasabb emberét lepéznelnie s így az ellentábor minden alkalommal még aznap este megtudta, miről tanácskozott a cuernavacai vezérkar.

A megbeszélések legfőképp akörül forogtak, mikép biztosítsák az elnökválasztás szabadságát a Carreskamarilla várható önkényeskedése s erőszakoskodása ellenében.

A bajtársak nagyobb része azon a véleményen volt, hogy számolni kell a kormány erőszakával s azért idejekorán meg kell indítani a leghevesebb propagandát a választások tisztaságának biztosítása érdekében. E célra igénybe kell venni a sajtót és a népgyűléseket. Valaki felemlítette a petróleumkérdést is. A várható kormány bolsevista programja nem lehet

kellemes az amerikai olajtrösztnek s ez bizonynal hajlandó lesz pénzzel és diplomáciai nyomással is támogatni olyan jelöltet, aki a külföldi tőkét bolsevista féktelenkedéssel nem nyugtalanítja. Felmerült a kérdés, nem kellene-e a katolikus felkelőkkel érintkezést keresni? Ezt a gondolatot azonban elvetették, mivel akkor esetleg a liberálisok támogatását veszítették volna el.

Carres embere mindezt még aznap este elreferálta Carresnek s ez most már sürgős közbelépésre hívta fel Luz Robertót, akit a választási kampány idejére általános rendőrfőnökké neveztetett ki.

Másnap hajnalban katonaság vette körül a cuernavaci villát s egy kapitány azonnali bebocsáttatást követelt a tábornokhoz, aki még ágyban feküdt.

— Tábornok úr — jelentette ki a katonatiszt, revolverrel a kezében —, parancsom van, hogy önt az állam biztonsága ellen való fegyveres készülődés s idegen hatalommal való törvénytelen szövetekezés címén letartóztassam s azonnal a fővárosba szállítsam. — S elmondta röviden az előző napi tanácskozás tartalmát.

Serrano ismerte már a köztársasági kormány cselekvési módját s azért nem ellenkezett. Barátai majd akcióba lépnek érte, gondolta s miközben felöltözködött, azon törte fejét, a tegnap jelen volt tizenhárom vagy tizenöt „barátja” közül melyik lehetett az áruló.

A kapitány még azt sem engedte meg, hogy a tábornok elbúcsúzzék a családjától. Azonnal indulnia kellett. Kint kocsi várta s abban kellett a kapitánnyal s két másik tiszttel együtt helyet foglalnia. A kocsi mellett lovas szakasz ügetett.

Félúton Cuernavaca és Mexikó között, az országútnak egy járatlan részén, a kapitány megállította a kocsit s előre küldte a katonaságot a főváros felé. Mikor a katonák szakasza már eltűnt az országút porában, a kapitány felszólította Serranót, szálljon ki a kocsiból s kövesse őt az országút mellett elterülő erdő sűrűjébe.

Serrano rosszat sejtett s megtagadta a kívánság

teljesítését. Heves szóváltás fejlődött közte s a kapitány között, mire a kapitány alig észrevehetőleg intett egyik tisztársának.

A következő pillanatban a tiszt revolvere elsült s a tábornok közvetlen közelből, hátul a nyakszirtjén találva, egyetlen horkanással holtan bukott vissza a kocsipárnáira.

A tisztek becipelték az erdőbe s ott hagyták a fák alatt. Aztán nyugodtan folytatták útjukat a főváros felé.

Az aznap esti lapok ökölnyi betűkkel közölték a szenzációs hírt:

„Összeesküvés a kormány ellen. Serrano tábornok a katolikus felkelők élén fegyveresen vonult a főváros ellen. A kormány csapatai bekerítették s a hirtelen fejlett ütközetben Serranót foglyul ejtették. A tábornokot a fővárosba akarták szállítani, ő azonban egy őrizetlen pillanatban megszökött. Az őrség észrevette s minthogy felszólítás ellenére sem állt meg, utána lőtt. A tábornokot a lövés halálosan találta. A felkelés levertnek tekinthető.”

A cikk további részében el volt mondva, hogy Serrano lakásán iratokat találtak, amelyekből kétségtelenül kitűnt, hogy a tábornok megválasztatása esetén egy idegen hatalomnak kezére akarta játszani Mexikó összes olajforrásait és ezüstbányáit. Az összeesküvő ártalmatlannátétele, amelyben Carres elnökjelöltnek ébersége vitte a főszerepet, kimondhatatlan gazdasági nyomortól mentette meg az országot stb.

A főváros közönsége nagyon hozzá volt már szokva az efféle hirtelen rajtacsapásokhoz és kivégzésekhez, s így mindenki meglehetősen egykedvűen vette Serrano kivégzésének hírért. Csak azon csóválták a fejüket, hogy hogyan került az erősen balpárti érzelmű tábornok hirtelen a katolikus felkelők közé.

A meggyilkolt tábornok párthívei eleinte mukani sem mertek. Mindenki örült, hogy neki baja nem esett. A párttagok letagadták, hogy Serranóval tartot-

tak volna. Csak hetek múltán tudódott ki, hogy a mozgalom néhány főembere bosszút esküdött s titokban felkelést szervez a kormány s az elnökjelölt ellen.

Carres nyugodtan adta ki Luznak a jelszót:

— Az egyik ellenféllel elbántunk, most hadd kerüljön sorra a másik! Szeretném, ha simán sikerülne, de ellenállás esetén le fogjuk hengerelni őket.

*

A mexikói érsekségen bizalmas értekezletre gyűltek össze a Juventud vezetői. Az érseki helynök hívta össze őket. Eléjük terjesztette a kormánytól érkezett szűkszavú átíratot s az érsek nevében véleményüket kérte. Az átírat azt a követelést tartalmazta, hogy az érsek s vele együtt az egész mexikói püspöki kar tiltsa be a Juventud Católica szervezkedését s főleg a választáson való részvételét, további vallásügyi bonyodalmak elkerülése végett.

Az érseki helynök érezte, hogy neki személyesen az engedékenység volna kellemesebb, de hangsúlyozta, hogy ez csak egyéni véleménye s az érsek teljesen nyílt és őszinte nyilatkozattételre szólította fel a szervezet világi vezetőit.

— Uraim! — szólt az érseki helynök —, önök épúgy tudják, mint én, hogy válságos időket élünk. Az Egyházra súlyos rabláncot raktak az ellenségei s egyik napról a másikra nehezebben lélegzünk. Hogyan védekezzünk ellenük? Ez most a kérdés. És ezt jól meg kell fontolnunk, mert ha nem vagyunk okosak és óvatosak, esetleg még nyomasztóbbá súlyosbítjuk a helyzetünket s a kormány a mi ellentállásunkra hivatkozva fog átlépni a csendes elnyomásból a nyílt vallásüldözés terére. Mi az okosabb? Ingerelni az ellenséget, avagy Istenben bízva tűrni és várni?

A fiatal emberek mély komolysággal hallgatták e szavakat s tisztelettel a szólónak kora s magas egyházi méltósága iránt. Azonban a kérdés lényegében vele ellentétes nézetten voltak.

— Tessék hozzászólni, uraim — mondotta a helynök —, mindenki beszéljen szabadon és nyíltan.

— Prelátus úr — szólt némi habozás után egy Adonis-termetű, impozáns megjelenésű, sugárzóan értelmes arcú fiatal gyáros, Garza René Capistrán —, mi teljes mértékben érezzük a felelősséget, amelyet említeni méltóztatott. Mégis az a szerény véleményünk, hogy az örökös hátrálás csak megnöveli ellenségeinkben a vakmerőséget. Az engedékenységgel kiöli a katolikus tömegekben a saját erejük öntudatát s végeredményben a megsemmisülés felé visz. Nem tudom, barátaim is így vélekednek-e?

— Úgy van, teljesen így! — hangzott a körben minden oldalról.

— Mi azt hisszük, csakugyan a túlságos meglapulás folytán jutottunk eddig is oda, ahol vagyunk — szólt egy fiatal leóni ügyvéd, Gallardo. — A passzivitás elhibázott politika lenne. Elvégre óriási többségben vagyunk az országban s nem tűrhetjük, hogy egy törpe kisebbség, maréknyi forradalmár döntsön itt élet és halál, szabadság és folytonos reszketés fölött! Ha még magunk is növeljük az uralomra vergődött bitorlók hatalmát, ezzel oly felelősséget vállalunk, amelynél semmi más sem lehet nagyobb. Ma nem elég imádkozni; ma kardot is kell kötnünk s védenünk a hitet s a szabadságot. Mi Leónban úgy megszerveztük a népet, hogy a Cromnak minden mesterkedése ellenére be fogjuk hozni a kongresszusba a jelölteinket. Meg lehetne ezt tenni másutt is. A kormány ettől fél s ezért igyekszik ijesztéssel hatni a hierarkiára.

Az érseki helynök arcán aggodalom és nyugtalan-ság tükröződött. Ünuralmat erőltetve magyarázni próbálta szavait:

— Talán nem jól fejeztem ki a gondolatomat. Én magam sem vagyok a tétlenségnek híve. Nem, nem azt mondom, hogy ne tegyünk semmit. Csak az a kérdés, mi fontosabb: a külső cselekvés-e, amely esetleg vallásháborúra vezethet, avagy a hitélet erősítése? Politikai vagy hitbuzgalmi akció? Mert úgy-e,

hogyan fejtsünk ki erőteljes politikai akciót, ha mögötünk nem áll hitben erős, harcolni és szenvedni kész tábor? Népünk, igaz, mélyen vallásos; de könnyen el-lustul, közömbös lesz s magától egy lépést sem tesz a hitének ellenségeivel szemben. A polgárság, a művelt osztályok zöme szintén vallásos, de már az urnákhoz nem megy el fél százaléka sem, mert nem meri kitenni magát az inzultusnak, esetleg a puskacsővel való fenyegetésnek. Itt hiába hirdetnek az urak politikai harcot, amíg a vallás szeretetét jobban el nem mélyítik a szívekben.

A helynök szavait csend követte. Csak amikor ismét felszólította a jelenlevőket a véleményük nyilvánítására, felelte Garza:

— Amit Méltóságod mondott, tökéletesen igaz. Csak a következtetésünk más. Mi azt hisszük, mindkét munkának: a hitélet erősítésének s a politikai mozgalomnak egyszerre és párhuzamosan kell folynia. A papság végezze az elsőt, mi majd elvégezzük, ha Isten segít és püspökeink nem ellenzik, a másodikat.

Egy fiatal orvos, Escobar, jelentkezett szólásra:

— Legyen szabad még egy körülményre utalnom — mondta. — Ezek a kormányok, amelyek nálunk egymásután következnek, nemcsak az Egyház szabadságát nyirbálják meg, hanem a közszabadságokat is. Mexikó írott törvényeinek nyílt megszegésével jutottak a hatalom birtokába. Nekünk, mint mexikói polgároknak jogunk van arra, hogy szégyenletes elnyomást ne tűrjünk senki részéről. A diktatúra ellen jogunk van törvényes alapon szervezkedni. Nem hiszem, hogy püspökeink e természetadta jogunk gyakorlásában megakarnának bennünket akadályozni.

A helynököt nem örvendeztette meg a vita, de látva a közhangulatot, berekesztette azzal, hogy majd az elhangzottak alapján tesz jelentést az érseknek.

E jelentésnek eredményeképp az érsek harmadnapra elküldte helynökét Obreza elnökhöz. Az Carreshez utasította a prelátust, aki aztán kifejtette a tábornoknak, hogy az érsek nem látja módját, miként akadályozza

meg világi híveit abban, hogy politikai jogaikat saját belátásuk szerint gyakorolják és védelmezzék.

Carres végig sem hallgatta a helynököt. Idegesen felpattant:

— Akkor hát ne csodálják az urak, ha majd velem gyűlik meg a bajuk. Mondja meg az érseknek, hogy a püspököt teszem felelőssé minden rendzavarásért, amelyet ezek a meggondolatlan fiatalemberek elkövetnek. Nincs más mondanivalóm.

S hátrat fordított a helynöknek.

Aznap az esti lapok közzétették a kormány legújabb rendeletét, amely felfüggeszti a Juventud Católica című egyesületet s elrendeli az egyesület székházának s a köztársaság egész területén található irodáinak lefoglalását. A lapok közölték azt is, hogy a kormány előzőleg érintkezésbe lépett a mexikói primással s kérte, hogy a hazafiatlan és békebontó egyesületet maguk a püspökök oszlassák fel; a primástól azonban durvahangú s fenyegető választ kapott, amely egyáltalán nem méltó egy egyházi testület vezető emberéhez s újabb bizonyítéka annak, hogy a mexikói püspöki kar nem érti meg sem az idők szavát, sem a nemzeti élet felvirágoztatása iránti kötelességeit.

Carres még aznap parancsot küldetett szét a vezető kormányközegeknek, hogy a Juventud embereit figyeljék meg, vezetőiket tartóztassák le s ne engedjék, hogy a választás lefolyásában bármikép is irányító szerephez jussanak. Remélte, hogy az egyesület központi házában lefoglalhatja az összes tagok névsorát, akiket aztán e névsor alapján könnyű lesz megfigyelni. Azonban a fiatalemberek neszét vették a házlefgoglaló rendelkezésnek s idején eltüntették irataikat. Roberto Luz ügynökei már csak az üres helyiségeket pecsételhették le. Hasonlóképp nem talált a rendőrség a Juventud vidéki irodáiban sem semmit. A fiatalemberek nyilván telefonon értesítették irodáikat a központból. Nosza, Carres azonnal elrendelte a telefonok cenzúrázását. Ezzel azonban nem sokat ért el, mert a Juventudnak a posta- s a telefonszolgálatban is kivá-

lőan szervezett emberei voltak. A telefonálás álnyelven és álneveken vígan folyt tovább. Hiába foglalta le Carres a lapjaikat s nyomdáikat, a Juventud röpiratai ismeretlen nyomdákból mégis csak kikerültek s kemény kritikákban részesítették a kormány önkényességét. A kormány és főleg Carres rémülve látta, hogy a katolikus szervezkedés ezúttal komolyan veszélyezteteti törekvéseit.

Most már az ellentállás ösztöne s a megsértett büszkeség is szigorú fellépésre ingerelte Carrest. Tanácskozássra hívta össze néhány meghitt emberét: Luzt, Techedát — az asztaloslegényből belügyminiszterre cseperedett iparosvezért —, Coronest, a szakszervezetek szövetségének elnökét, s bevonta ezúttal a tanácskozásba Sanchezet is. Az volt a kérdés: őrizték-e meg az alkotmányosság látszatát s engedjék a Juventudot szabadon részt venni a választáson, avagy lépjenek vele szemben a következetes szigor útjára.

Corones, aki a legszilajabb s legtemperamentumosabb volt valamennyi közt, felkacagott erre a kérdésre.

— Micsoda kérdés ez? — üvöltötte a népgyűlések tónusához szokott hangján. — Ha szabadon engeditek garázdálkodni a klerikálisokat, holnapután koldulni mehetünk. Itt nem segít más, mint a megfélemlítés.

— Nem úgy értem — felelte Carres. — Ha hagyunk nekik annyi szabadságot, hogy nem kiabálhadják tele a világot a kormány választási önkényének a vádjával, azért nekünk ezer módunk van arra, hogy a választás eredményét biztosítsuk. Hogy csak egyet mondjak: a szavazócédulák megolvasása s a szavazatok eloszlásának megállapítása a kormány kezében marad.

— Engedj nekik izgatási szabadságot s akkor ezt a jogot is maguknak fogják követelni — válaszolt Corones. — Az ellenforradalmi erőket csak egyetlen eszközzel lehet visszaszorítani: a terror és a könyörtelen eltaposás eszközével.

— Ebben igazad van — szól közbe Techeda. — Csakhogy megfélemlíteni és eltaposni szintén kétféle-

kép lehet: zajjal vagy zaj nélkül. Nekünk mindig arra kell vigyáznunk, hogy el ne játsszuk az Egyesült Államok s a külföldi országok rokonszenvét. Nem kívánatos, hogy az Únió a belviszályokra hivatkozva egy szép napon ugyanúgy bevonuljon Mexikóba, ahogy bevonult Kubába vagy Texasba.

— Úgy van, ez a kérdés — szekundált Techedának Carres, aki feltűnően higgadt, szinte szenvedélytelen volt az ilyen tanácskozásokon, míg barátaiban a népgyűlések izzó hangulata s egyéni haragjuk egész heve tombolt.

Corones vállat vont:

— Nem értem, hogyan lehet valakit zaj nélkül eltaposni. Ha valakit eltaposok, az kiabál. Tehát a zajt nem lehet elkerülni. De nem kell vele törődni. Eddig sem lett baj belőle, ezután sem lesz. A sajtó a mi kezünkben van, a határon kimenő postát cenzúra alá lehet fogni; az Únióban is, de az egész világon is elég párthívünk van. Fontos csak az, hogy az Únió sajtójára befolyásunk legyen.

— Azt Sanchez elintézi — szólt Carres. Sanchez boldogan bókkolt Carres felé a jelentőségét elismerő nyilatkozatért.

— Ha így van — mondta Techeda —, nekem nincs kifogásom ellene. Én is szeretem a radikális megoldásokat. Csak arra figyelmeztetem Plutarco barátomat, hogy aki á-t mond, annak bé-t is kell mondania. Úgy értem, hogy akkor aztán nem állhatunk meg a Juventud megsemmisítésénél, hanem végleg le kell számolnunk az egész klerikális bagolyvilággal. Itt egyszerűen arról van szó, hogy ki kell irtani a reakciót, papostul, püspököstül, primásostul, apácástul, ahányan csak vannak. Mert amíg ezek a helyükön ülnek, mindennap új Juventudok fognak létesülni az országban. Érez-e magában erre erőt és elszántságot az elnökjelölt úr?

— Végre egy okos és bátor szó! — kiáltott Corones s felállt, hogy megrázza Techeda kezét.

Carres, mint egy Néró, aki most dönt Róma fel-

gyujtása felett, sötét magabazárkózottságban ült a helyén. Techeda folytatta:

— Úgy van, ez a kérdés veleje. Erre nézve kell egységes programban megállapodnunk. Nekem az a nézetem, hogy amíg a klérus ül a peón s a polgárság nyakán, addig a forradalom vívmányai veszélyben vannak s pártunknak folytonos aggodalomban kell élnie. Ma a hadsereg s főleg a rendőrség a mi kezünkben van, most kell tehát kihasználni az alkalmat. — A rendőrség említésénél Luz helyeslőleg bólintott, mintegy megköszönte az elismerést; egyébként neki kevés hozzátennivalója volt a vitához. Várta Carres döntéseit. Őt nem a tanácskozás, hanem csak a végrehajtás érdekelte.

— Nem gyengíteni kell az ellenséget, hanem megsemmisíteni! — szavalta javíthatatlan demagóggént Coronés.

Carres nem hallgatott a tüzelőkre. Higgadt volt és számolt az eshetőségekkel. Sanchezhez fordult:

— Ön ismeri legjobban az Egyesült Államok hangulatát; mit gondol, mit várhatunk az Únió részéről, ha nyílt kultúrharcba kezdünk?

Sanchez saját fontosságának érzetében kihúzta magát s nyugodt hangon kezdte expozéját:

— Az Únió részéről nem tartom aggodalmasnak Coronés és Techeda elvtársak elgondolását. Az Egyesült Államok sajtója a kezemben van. A távirati ügynökségek hasonlóképpen. A yankeek nagyrésze hihetetlenül bigott és kéjelegni fog a papok megrendszabályozásában. Azonban megfelelő formát kell találni. Nem szabad a vallásüldözés színezetébe kerülnünk, mert ezt sehol a világon, még az Únióban sem tudnák elviselni. Hanem elég zseniális politikus Carres tábornok, hogy a reakció hatalmának megtörését nemzeti és szociális alapon hajtsa végre. Olyan nemzeti és szociális programot kell adnia, amit a klérus nem írhat alá, s akkor ezen a címen: mint a nemzeti és szociális gondolat ellenségeit, mint törvényszegőket lehet őket a vádlottak padjára ültetni.

Carresnek egyszerre felvillant a szeme. Pillanat alatt átlátta Sanchez ötletének egész gyakorlati jelentőségét.

— Helyben vagyunk! — mondotta félhangon, mintha a tanácskozás további folytatására már nem is volna kíváncsi.

— A kormány — folytatta Sanchez — intézze el a választásokat úgy, ahogy tudja. A Juventuddal bánjon el vaskézzel. Utána pedig vegye rögtön sorra a voltaképpeni rendzavarókat. Szerkesszen egy nyilatkozatot, amelyben legyen benne a nemzet szuverén joga az üzemek s a földbirtok szocializálására, a templomok és egyházi intézetek lefoglalására; legyen benne a Carranza-féle alkotmány elismerése s hasonlók. Ezt a nyilatkozatot minden papnak és püspöknek alá kell írnia. Ha megteszi: lemondott a jogairól. Ha nem teszi: mint a nemzeti és szociális eszme ellenségét meg kell fosztani hivatalától. Így a klérus automatikus módon megsemmisül.

Tcheda, Luz és Carres úgy hallgatták Sanchez-t, mint egy orákulumot. Hogy ők maguk nem gondoltak minderre! Carres büszke volt rá, hogy ezt az embert ő fedezte fel s vont be a kormány szolgálatába.

Luz azért egy tréfát el nem engedett magának a véresen komoly tárgyalás közben sem:

— A megsemmisítő ítélet azonban nem terjesztendő ki a metódista papokra is, mi?

Sanchez szemrebbenés nélkül felelte:

— De igen. Azokra is kiterjesztendő. Csakhogy azok alá fogják írni a nyilatkozatot.

— S akkor elvehetjük a templomaikat is? — tréfált Luz tovább.

— A metódista templomok az Egyesült Államok oltalma alatt állnak — jelentette ki Sanchez komolyan.

Carres leintette a tréfálkozást.

— Sanchez barátunk oly utat jelölt meg — mondta —, amelyen csakugyan elindulhatunk. Lehet, hogy kissé nagyon is sötéten látja a helyzetet s hogy simább eszközökkel is célt érünk. Ha azonban a klérus

továbbra is harcra kényszerít bennünket, nyugodtan, a következmények viselésével is belemehetünk a küzdelembe. Ezzel tisztáztuk a kérdést s akár be is fejezhetjük mára a tanácskozást.

Sanchez közbeszólt, ünnepélyesebben mint valaha:

— Bocsánat, uraim, még nem. A legkomolyabb veszélyről még egyáltalán nem esett szó. Amiről eddig beszéltünk, csupa mellékes, lényegtelen dolog volt. Carres tábornok megválasztása elé sokkal súlyosabb és szinte leküzdhetetlen akadály torlaszodik: az Egyesült Államok ellenzése.

A jelenlévők, főleg Carres maga, a szájukat felejtették nyitva a meglepetéstől.

— Hogy érti ezt? — motyogta Carres.

— Biztos értesülésem van, hogy az Ünió bizalma megrendült Carres tábornok s általában pártunk, a Crom iránt. Mi a lázongó agrárszocialisták lecsillapítására s a Crom munkástagjainak a megnyugtatóására kénytelenek voltunk megígérni, hogy az ezüstabányákat és olajtelepeket szocializálni fogjuk. Ez annyit jelent s a nép így is értette, hogy elsősorban nem Carrest és Obrezát, hanem az amerikai dollárkirályokat fogjuk a mexikói bányákból és olajtelepeikről kifüstölni. Csakhogy ez természetesen fülébe jutott az amerikai követségnek is és Washington kezdi komolyan nyugtalanítani Carres tábornok elnökjelöltsége, sőt a Crom további hatalmi helyzete is.

Ebben bizony nem volt semmi hihetetlen vagy megmagyarázhatatlan. Uncle Sam senkit sem szokott pusztá szerelemből támogatni. A jelenlévők közül egyiknek sem volt bátorsága ellentmondani. Néma döbbetben ültek ott, mint koldusból hirtelen úri módba került gyermekek, akiket most valaki váratlanul ki akar ismét verni a nagyuraságból.

Carres találta meg a bátorságát legelőbb.

— Ha ez így van, akkor fordítsunk egyet a dologon. Alulról kell megindítani a mozgalmat — mondta, — a nép felől. Ne a kormány programjában legyen

a szocializálás, hanem a nép követelje. Akkor az Egyesült Államok sem szólhatnak ellene semmit.

Techeda megtámogatta Carres ötletét:

— Bolzsevizáini kell az országot. Nincs más hátra. Ha nem tartjuk ébren az izgalmat a magántulajdon, főleg az amerikai magántulajdon ellen, elejtjük a leg-erősebb fegyvert a kezünkben.

Corones ismét szónokolt:

Amerika a felvilágosodottság hazája. Ha ott azt látják, hogy mi komolyan le akarunk számolni a reakcióval, a yankee mellénk áll s elfelejti még az anyagi kárt is, amely a szocializálással éri.

Végül abban állapodtak meg, hogy Sanchez sürgősen puhatolózzék az amerikai követségen az Únió kívánalmai felől.

Sanchez a markába nevetett, mikor autójába ült, hogy hazatérjen.

— Az első felvonás sikerült. Ezekre alaposan rájuk ijesztettem. Csak az amerikai követségen is sikerüljön ugyanezt elérnem.

Még aznap este felkereste Lindet.

— Nekünk mindegy — felelte kérdésére Lind —, hogy ki lesz az önök elnöke. Csak balpárti legyen s ami fő, ne bántsa az amerikai tőke érdekeltségeit.

Sanchez komolyan felelte:

— Félek, hogy éppen itt lesz a bökkenő. Carres ma is kijelentette előttem, hogy első dolga lesz az elnöki székben a bányák és olajtelepek nacionalizálása.

Lind egykedvűen felelte:

— Nem hiszem, hogy komolyan ezt akarja. Hiszen ő maga is, Obreza is, Corones is és ahányan csak vannak, érdekelve vannak ezekben a kérdésekben. Csak nem vágják el önmaguk alatt az ágat?

Sanchez elkészült erre az ellenvetésre.

— De mi akadályozza meg őket, hogy elsősorban ne az idegen érdekeltségekre mondassák ki a nacionalizálást? Arra mindig lesz mód, hogy a maguk pecsenyéjét száraz helyre rejtsék. Ellenben az idegen tőke

csakugyan máris rendes izgató anyaga a népgyűlési beszédeknek.

Lind elgondolkozott s a szivarja végét rágta.

— Sikerült! Megijedt ő is! — ujjongott magában Sanchez. Majd fennhangon folytatta:

— Az egyetlen biztosíték, gondolom, az volna, ha Amerika követelné, hogy valamely bizalmi emberét vegyék be az új kabinetbe.

— S ez a bizalmi ember, természetesen, Sanchez Áron lenne, úgy-e? — mosolygott Lind. — Szóval ön nem idegenkednék a piros bársonyszéktől?

Sanchez keményen állta a kissé gúnyosan fürkésző pillantásokat. Arcizma sem rándult. Higgadtan felelte:

— Ha jobbat tudnak, válasszanak jobbat. Elvégre Amerika érdekeiről van szó, nem az enyémeokről.

— S ön garantálja nekünk, hogy megakadályoz minden bolzsevizáló törekvést, amely a mi konceszzióinkat sértené?

— Amely pillanatban látom, hogy nem tudom garantálni többé, leteszem a hivatalomat. De kizártnak tartom, hogy amíg én ott vagyok, sakkban ne tudnám tartani valamennyiöket.

Lind tanakodott magában. Azt gondolta: Szemtelen fráter! De aztán mégis úgy találta, hogy Sancheznek igaza van. Végre megszólalt:

— Jó, majd meglátjuk. Beszélni fogok a követtel magával. Ez már nem olyan ügy, amiben magam dönthetnék. Jöjjön el, kérem, holnapután.

Azonban Carres már másnap hívatta Sanchezet.

— Barátom — szólt —, elvállalnád-e az új kabinetben a közoktatásügyi tárcát? — Most tegezte először.

Sanchez körül megfordult a világ. Néhány hónapja még egy obskúrus kis felekezet lelkésze volt, most még már miniszteri tárcával kínálják.

— Képzeld — folytatta Carres —, ma reggel telefonál nekem az amerikai követ s azt mondja, nagyban növelné az amerikai kormány megnyugvását, ha az új

kabinetben te is helyet foglalnál. Nem is tudtam, hogy ekkora becsülésben vagy náluk.

Sanchez mélyen meghajolt:

— Rendelkezésedre állok, tábornokom! Testestül-lelkestül a tietek vagyok. Az igazat megvallva, régóta fáj, hogy az amerikai követség jobban értékeli tehetségemet, mint ti, akiknek pedig elsősorban tudnék hasznos szolgálatokat tenni.

Carres megrázta új barátja és leendő miniszter-társa kezét. Megállapodtak.

Egyelőre azonban titokban kellett tartani a megállapodást, mert hiszen Carres még nem volt megválasztva. Sanchez is csak Lenorának árulta el otthon a titkot.

Lenora boldog és büszke volt s három napig rá sem nézett Torresre.

VIII.

Az új elnök.

A választások napján Luz gépfegyverosztagokat állított fel a főváros forgalmasabb pontjain s katonaságot vezényelt ki az utcára. Minden csoportosulást és népgyűlést már hetek óta betiltottak. A szavazóhelyiségeket kézigránátos és revolveres cromisták tartották megszállva s fenyegető mozdulatokat tettek, mihelyt olyan valaki közeledett az urnákhoz, aki nem viselte gomblyukában a Crom pártjelvényét. Így a polgárság túlnyomó része egyáltalában tartózkodott a szavazástól.

Vidéken legtöbb helyt még egyszerűbben folyt le a választás. Sokfelé, a kisebb helyeken, készakarva későn hirdették ki a szavazás időpontját, nem ritkán csak már a választást követő napok egyikén. Már az a körülmény is, hogy a választást tudatosan az aratás idejére tették, a peónok legnagyobb részét közömbössé tette az urnák iránt.

Így akárhány helyen a nép csak utólag értesült

róla, hogy a nevében elnököt és képviselőket választottak. Csak a Crom tagjai vonultak ki zárt sorokban az urnák elé; erre a napra az összes gyárakban és üzemekben fizetéses munkaszüneti nap volt elrendelve.

Igy aztán Carrest nagy többséggel megválasztották. Valójában az óriási területű országban mindössze csak néhány tízezer ember szavazott.

A Juventud munkája azonban mégis meglátszott. Főleg, ahol a helyi ifjúsági csoportok jól meg voltak szervezve, helyenkint kemény ellenállást fejtettek ki. Be is hozták minden kormányerőszak ellenére vagy harminc „szabadságpárti” képviselőt. Vagy tíz helyen az országban véres összeütközésre is került a sor. A Juventud fiatalemberei, látván, hogy a cromisták fegyveresen szállták meg a szavazóhelyiségeket, szintén fegyveresen hatoltak be az épületekbe s követelték a Crom felfegyverzett megbízottainak eltávolítását. Ebből sok helyen véres csetepaté támadt s Carres megválasztása napján csaknem 100 emberélet aludt ki. Sanchez azonban megtelefonáltatta az összes szerkesztőségeknek, hogy ezekről az összeütközésekről s a halálesetekről egyetlen sort se merjenek írni.

*

Carres öröme a megválasztatásán nem volt teljes. Nem hitte volna, hogy a Juventud ily kemény ellenállást tud kifejteni s agitációjával s röpirataival annyi kellemetlen borsot tör a közvélemény előtt az orra alá. Mint meggyőződéses forradalmi vezér, aki állandóan csak a maga párthíveivel érintkezett, meg volt győződve róla, hogy az egész ellenállás tulajdonkép csak a klérus munkája, amelyet nem vezet más, mint önzés, hatalomvágy s a spanyol uralomból ittfelejtett reakciós konzervativizmus maradványainak csökönyös féltése. Igy aztán napról-napra jobban megérlelődött benne az elhatározás, hogy a klérussal s a katolikus mozgalommal leszámol, még pedig azzal a kér-

lelhetetlen következtetéssel, amely ezt az elszánt, vasakaratú embert jellemezte.

Haragját Sanchez céltudatosan szította, aki szintén meg volt győződve róla, hogy Mexikó modernizálásának egyedül az Egyház az akadályozója. Egyre-másra hordta Carresnek a Juventud elkobzott röpiratait, amelyek ellenállásra szólították fel a lakosságot a vallási szabadságot eltipró kormány ellen s bizony Carresre s vezértársaira nézve elég sok súlyos és kompromittáló adatot is tartalmaztak.

Igy aztán Carres nem habozott tovább. Hamarosan rendelet jelent meg, formailag még Obreza nevében, mert hiszen az elnökséget Carres még csak néhány hónap után vehette át, amely szerint ezentúl Mexikó területén csak született mexikóiak folytathatnak egyházi funkciót. A többi egyházi személynek, papnak, apácának 48 óra alatt el kellett hagyni a köztársaság területét.

Már ez az intézkedés érzékenyen sujtotta a katolikus intézményeket. A mexikói benszülött kényelmes fajta s elméleti tanulmányokkal nem szeret bibelődni. Ezért volt állandóan más nemzetbeli, spanyol, amerikai vendégpapságra szükség. Most a rendelet ezeket egy tollvonással földönfutókká tette. S mivel a rendeletet a kormány az apácákra is kiterjesztette, egész sor kiváló apáca-intézetet, főleg a fővárosban régóta működő francia Sacré Coeur-t, be kellett csukni.

Erre még egy radikális napilap is megjegyezte: — Iskolákat csukni be olyan országban, amelyben 70 százalék az írni-olvasni nemtudó s amelyben éppen emiatt minden utcasarkon új iskolára volna szükség, csakugyan érthetetlen eljárás!

A lap szerkesztőjét másnap berendelték a sajtófőnökségre s Sanchez, aki a sajtóellenőrzést tovább is kezében tartotta, alaposan nekitámadt a megriadt tollforogónak:

— Ha még egyszer ilyen cikk jelenik meg a lapjában — dörgött rá —, önt is az elűzött papok után kergetjük!

A lakosság az ország számos pontján tiltakozó demonstrációt rendezett a papjai mellett. „Ha ügynökök, kereskedők lehetnek idegenek, miért ne lehessenek a papok is? Elvégre ők legalább a népet szolgálják s nem a saját zsebüket.” „Carres maga is idegen”, hangzott másfelől a tiltakozás.

Erre szigorú utasítás ment ki a kormányzóságokhoz és városparancsnokságokhoz, hogy minden olyan gyűlést azonnal fel kell oszlatni, amelyen a kormány vallásügyi intézkedéseinek bírálatával foglalkoznak.

A gyérszámú polgári lapok még egy ideig folytatták ugyan a tiltakozást, de Sanchez egymásután megküldötte mindenkinek a betiltó végzést. Rájuk olvasta a Carranza-féle alkotmányt, amelynek egyik pontja szerint a mexikói köztársaság területén sajtószabadság van ugyan, de semmiféle olyan sajtótermék nem jelenhetik meg, amely akár címében, akár jellegében, akár kiadóinak személyében bármilyen vallási irányzattal van kapcsolatban.

A Crom-sajtó nagy hozsannával fogadta a kormány egyházellenes intézkedéseit s bennük a nemzeti újjáéledés és öntudat nemes megnyilatkozásait üdvözölte. A hithű katolikusok viszont elkeseredve látták az újabb veszélyt a fejük felett. Tudták, hogy a kormány nem fog megállani az első lépésnél. A vezető katolikusok, papok és világiak sűrű tanácskozásokon tárgyalták meg a védekezés módjait a közeledő veszéllyel szemben. A püspöki kar közös pásztorlevelet bocsátott ki, amelyben tiltakozott a kormány egyházellenes intézkedései ellen; ezt a körlevelet azonban a kormány, főleg a katonailag megszervezett rendőrség közegei mindenütt elkobozták s terjesztőit súlyos pénzbüntetéssel sújtották. A mexikói érseket a közös körlevél miatt letartóztatták s csak hetek múltán bocsátották szabadon. Viharfelhők borították az eget s köztük vérvörös villámok cikáztak.

Mikor végre Carrest forma szerint is beiktatták az elnöki székbe, a Crom ünnepi bankettet rendezett

az új elnök tiszteletére a Las Capuchinas épületében. A szekularizált régi kolostor káptalanterme és refektóriumuma szolgált éttermül a közel 600 meghívottnak, akik gyönyörködve szemlélték a nagyszerű stukkókat, freskókat és barokk falfaragványokat, amelyek Mexikó fénykorából maradtak fenn. Sanchez ezúttal már a miniszterek közt ült a legfelső asztalnál; egészen lent, a képviselők után következett Lenora s mellette Torres Ramon. Lenora mégis megkönyörült rajta s az utolsó percben meghívatta miniszter-atyja által. Hadd legyen kísérője és szolgálja, míg előkelőbb lovag nem mutatkozik a láthatáron.

A lakoma vidám hangulatban folyt. Pezsgönyításkor megeredt a felköszöntők görgetege. Elsőnek Obreza köszöntötte fel megválasztott utódját, inkább kényszeredett, mint őszinte páthosszal; majd mások következtek. Egyik-másik beszéden érezni lehetett a megrendeltséget, az érdeket, a benső meggyőződésnélküliséget, de legtöbbje a végsőkre elszánt s az ellenállás miatt az izgalmasságig fokozódott forradalmi hangulat kifejezése volt. Végre, valamikor a tizedik felköszöntő után, Carres emelkedett szólásra. Beszért a demokratikus eszmék győzelméről, a progresszív forradalmi pártok szükségeszerű diadaláról, a fényes jövőről, amely elé óhajtja vezetni az országot és közbe el-elejtett néhány mérges megjegyzést a feudális-klerikális uralomról, amely eddig sötétségben és elmara-dottságban tartotta az országot. A művészi stukkók, freskók és faragványok meg nem értő némasággal bámultak le a mexikói művelődés hőskorának leszólójára, mintha azt mondanák:

— Hát mi semmik sem vagyunk? semmik sem voltunk?

Az új elnök bejelentette, hogy politikájának egyetlen irányadójaként a Crom eszméit fogja tekinteni s könnyörtelenül le fog hengerelni minden csökönyös és meg nem értő ellenállást.

— Viva! Viva! — kiáltottak a jelenlévők; egyesek

nem annyira meggyőződésből, mint inkább azért, hogy az új elnök buzgó párthíveinek mutatkozzanak.

Ramont rettenetesen untatta a politika. Carres egyénileg is ellenszenves volt neki, főleg a cuyutlánból s ama beszélgetés óta, amelyet Luzzal az elnökjelöltreől és politikai barátjairól folytatott.

Kedvetlen volt azért is, mert Lenora megint nagyon felülről kezelte s feltűnően udvaroltatott magának egy tejfölösszájú kormánypárti lapszerkesztővel. Ez a fiatalember megengedte magának azt a tapintatlanságot, hogy a hadügyi kiadásokat bírálgatva, Torres füle hallatára azt mondta, hogy a tisztek fizetésére kiadott pénz béke idején annyi, mintha az ablakon dobták volna ki.

— Eszerint ránk a béke idején nincs is szükség, úgy-e? — szólott Torres ingerülten. — S a közrendet majd az ujságírók tartják fenn!

A lapszerkesztő mentegetőző szavakat hebegett. Nyilván nem gondolt rá, mikor szellemeskedéseit közrebocsátotta, hogy szomszédja ebben személyes sértést fog látni.

— Biztosítom önt, szerkesztő úr — folytatta Torres a kioktatást —, hogy a szerencsétlenül járt Serrano párthívei fegyveres felkelésre készülnek. Ha nincs fegyveres karhatalom, ön huszonnégy óráig sem játszadozhatik az arany óraláncával.

— Azért Serranót nem volt volna szabad eltenni láb alól — jegyezte meg egy sötétszemű, sebhelyes arcú férfi az asztal túlsó oldalán. Szaván nehezen túrtörtetett bosszú és idegesség érzett.

— Az más kérdés, — felelte Torres. — Én nem foglalkozom a dolog politikai vagy bűnügyi oldalával. Csak azt akarom megállapítani, hogy békében époly szükség van katonára, mint háborúban.

A sebhelyes arcú férfi nem folytatta a vitát, hanem szomszédjával, egy vöröshajú fiatalemberrel váltott halkan néhány szót. Mindkettő különösen sunyi viselkedésű, izgatott és modortalan embernek mutat-

kozott. Torres nem állhatta meg, hogy Lenorának oda ne sűgja:

— Különös vendégeket protezsáltál ide ma este!

Valóban a lapszerkesztő is, a sebhelyes is, a vörshajú is Lenora ismerősei közé tartoztak s az ő közbenjárására kaptak Sanchez útján meghívót az elnöki bankettre.

Torresnek gyanús volt a két utóbbi. Főleg a mód, ahogyan a sebhelyes arcú ember Serranónak pártját fogta.

Lenora vállat vont.

— Ma kissé különösek, csakugyan — mondta. — Csodálom, társaságban multkor sokkal kedélyesebbek voltak.

Időközben a figyelem másfelé terelődött. Az új elnök, nyilván jókedvében s hogy népszerűségét növelje, felkelt s végigjárt poharával az egész teremben, hogy mindenkivel koccintson. A vendégek egymásután ugráltak fel, amikor az új elnök néhány miniszter kíséretében közeledett hozzájuk, hogy koccintásával tüntesse ki őket.

Torres visszaemlékezett arra a jelenetre, amikor Carres kiutasította Sanchez hivatalos szobájából s egyszerre szorulni érezte a torkát. — Ezer mennykő, itt baj lesz! — gondolta. Ez a vadember még innen is kiutasítja, főleg ha Lenora oldalán pillantja meg. No szép lesz, ezelőtt a három tacska előtt! Szemrehányást tett magának: Miért is jött ide? Miért nem maradt otthon!

Előre elkészült a legrosszabbra s csak nehezen tudta izgatottságát féken tartani, mikor Carres Sanchezzel és más politikai vezérekkel együtt hozzá közeledett. A döntő pillanatban aztán felugrott s katonás tisztelgéssel összecsapta a bokáját.

A diktátor azonban ezúttal virágos jókedvében volt s a vágy, hogy mindenkit lekötelezzen, nagylelkűvé tette. Nyilván emlékezett Torres arcára, mert mint valami régi ismerőst, nagy leereszkedéssel üdvözölte, bár az már valószínűleg nem állt tisztán

előtte, hol és milyen körülmények között is találkozott vele.

Sanchez a döntő pillanatban odahajolt az elnök mellé s valamit súgott a fülébe.

— Ah igen, Torres, persze, persze, a szép Lenora rokonal! — hangoskodott Carres. — Nagyon örvendek, kapitány úr! — S koccintani készült vele.

Míg azonban szólt, a sebhelyes arcú ember s a vöröshajú közvetlenül az új elnök háta mögé kerültek. Összепillantottak s a vöröshajú bátorító szemhunyorítására a sebhelyes hirtelen revolvert rántott elő s mielőtt szándékát bárki észrevette volna, közvetlen közelből rálőtt az elnökre. Izgatott lehetett, mert első lövésre nem talált; a golyó Carres hónalja alatt fúródott át s kabátját kilyukasztotta. A merénylő még egyszer célzott s azonnal lőtt is, — de Torres e pillanatban már odaugrott s villámgyorsan fölfelé ütötte a merénylő karját, úgyhogy a másik lövedék a mennyezet stukkóiba fúródott. A körülállók bámész megdermedtségben néhány pillanattig tétlenül nézték a jelenetet. Közben a vöröshajú is revolvert rántott s azt meg egyenesen Torres homlokának szegezte. Torres akkor már birokra kelt a sebhelyessel s a saját életét veszélyeztető másik merénylőtől csak úgy szabadult meg, hogy míg jobbkezevel a birkózót tartotta féken, ökölbeszorított baljával villámgyorsan s irtózatos erővel gyomron ütötte a vöröshajút. Ez az ütéstől azonnal visszahanyatlott s eszméletlenül vágódott el a padlón. A nők sikoltozva rebbentek szét a halálos viaskodás közeléből. Mindez alig tartott néhány másodpercig.

Ezalatt a többiek is észbekaptak s egy-kettőre lefogták a sebhelyes merénylőt. Luz megkötöztette s elalélt társával együtt a rendőrség központi épületébe vitette. A sebhelyes megadta magát s büszkén jelentette ki:

— Tudom, hogy kivégeznek. De legalább a törvényszéki tárgyaláson én is leleplezem azokat, akik Serrano tábornokot orvul meggyilkolták.

— Törvénytársi tárgyalás? — nevetett Luz magában. — Még mit nem!

Elvitték őket.

A lakmározók jókedve azonban erre a váratlan intermezzóra tökéletesen elpárolgott. Carres dühösen faggatta Luzt, hogyan kerültek be ezek az emberek a banketre, ki hívta meg s ki adott nekik belépőt? Szigorú megtorlást emlegetett s lehordott mindenkit, aki engesztelni próbálta. Torresnek pedig, aki életét mentette meg, csak ennyit mondott:

— Köszönöm, Torres; ön derék ember s igazi katona. Holnaptól fogva őrnagynak nevezem ki.

Aztán előállította autóját s dühösen hazahajtatott.

Az ottmaradtak lelkesen és zajosan ünnepelték Torrest. Sanchez átölelte s „édes fiam“-nak szólította. A miniszterek egymásután gratuláltak neki. Torres egyre-másra fogadta a kézszorításokat s őszinte szerénységben egyre ismételte:

— Igazán nem volt semmi. Csak nem engedem, hogy két gazember lelőjön valakit, akinek nincs a kezében fegyver?

Lenora diadalmasan s büszkén nézett Torresre s ettől kezdve egész este tüntetőleg folyton a „völegényének“ nevezte.

S szegény, szerelemvak Torresnek ez a kitüntetés édesebb volt, mint a miniszterek gratulációja s a saját váratlan őrnagyi kinevezése.

Csak a lapszerkesztőnek vágta oda még egyszer bosszusan és diadalmasan:

— Nos, úgy-e, jó a katona békében is?

*

Lenorának nem okozott sok gondot, hogy voltaképpen az ő gondatlansága működött közre a merénylet lehetővé tételében. Másnap maga ment be az elnökhöz s megvallotta neki, hogy ő szerzett annak a két embernek meghívót a banketre. Persze, fogalma sem volt róla, mi a szándékuk; a politikai pártállásukat sem ismerte. Társaságban került össze velük s

a két férfi — egyiket Guttierreznek, másikat Francónak hívják — nagyon könyörgött, szerezzen nekik az ünnepélyre meghívót. Mindezt oly naiv gyermekdedséggel, annyi behízelt bocsánatkéréssel adta elő, hogy Carres nem tudott haragudni érte. Mindössze megfenyegette az ujjával, mint egy iskolás-gyermeket szokás:

— De arra nem gondoltál, úgy-e, hogy miattad ott hagyhattam volna a fogamat is, mi? Hát csak légy máskor óvatosabb. — S az ölébe ültette s összecsókolta, mint mindig, mikor egyedül voltak.

— Mi lett azzal a két bolonddal? Mit akartak? — kérdezte Lenora.

— Serrano-párti politikusok voltak — felelte Carres. — Bevallották, hogy bosszúból akartak meggyilkolni. Luz még az éjjel kihallgatta őket. Talán bizony közben akartál jární értük? Késő lenne, mert bizony ma hajnalban agyonlövettem őket.

— Rettentő! — borzadozott Lenora. — Szegény fiúk! Franco, a fiatalabbik, nagyszerű tenniszpartner volt. Kár érte!

— Miért voltak olyan ostobák s mit avatkoztak bele az én politikámba! — felelte Carres. — No, csókolj meg és felejtsük el a dolgot.

Lenora azonban egyszerre leugrott Carres térdéről s azt mondta, valami fontos iratot kell még megmutatnia. Elszaladt s egy perc múlva megint ott termett. Kiteregetett Carres elé egy nyomtatványt. Püspöki körlevél volt, alatta az aláírás: José Lemos y Comillas, tehuacani püspök. A körlevél ellenállásra szólította fel a híveket a Carres-kormányval szemben, amelyet törvénytelennek és bitorlónak nevezett. Amíg egy sikkasztó, többszörös orgyilkos és volt leánykereskedő ül az elnöki székbén, senki adót ne fizessen s a kormány rendeleteinek ne engedelmessédjék — ilyesmik voltak benne.

Carres szeme vérben forgott, mikor ezt a körlevelet elolvasta. Annál is inkább, mert az állítólagos püspöki körlevélnek reá vonatkozó éles jelzői vélet-

lenül meglehetősen ráillettek. Azonnal telefonált Luznak s meghagyta, hogy Lemos y Comillas tehuacani püspököt haladéktalanul tartóztassák le.

— Még valamit megtudtam — csevegett fáradhatatlanul Lenora. — Az apám beszéli, hogy azok a klerikális fiatalember, akik a Juventud Católicában szervezkedtek, megesküdtek, hogy téged egy hónapon belül eltesznek láb alól. A guadelupeai Máriára esküdtek, negyvenen, hogy addig nem nyugosznak, amíg Plutarco Carres él. Kitűnő kémszervezetük van, befurakodnak mindenüvé. A mexikói érsek előre teljes búcsút és bűnbánatot engedélyezett valamennyiüknek. Lesni fognak rád a palotád parkjában, le fognak lőni a színházban, a bikaviadalon, a kongresszuson, vagy bárhol, ahol megjelenesz. Ide fognak jönni a palotádba, megvesztegetik a leghívebb szolgálodat s mérget kevernek az italodba.

Carres megvetőleg intett a kezével.

— Lári-fári! Majd elbánok én velük. Meg a guadelupeai Máriájukkal is.

De valójában igenis félt. Megkettőztette palotaőrségét, színházba s bikaviadalra nem járt többé s autóját valóságos páncélkocsivá alakíttatta át.

A negyven fiatalember esküje különösen nem hagyott neki nyugtot.

— Majd elbánok én veletek! — ismételte önmagában egyre, már a maga bátorítására is.

Este a lapok szenzációs részleteket közöltek Guttierrez és Franco kihallgatásáról. Szó sem volt a rendőrségtől kiadott tudósításban Serrano-pártról, politikai bosszúvágyról, sem már megtörtént kivégzésről. Az állt ott, hogy Guttierrez és Franco saját bevallásuk szerint a Juventud Católica vezető tagjai voltak, zsebükben olvasót talált a rendőrség s egy levelet a mexikói érsektől, amelyben bátorítja őket, hogy „mint új kereszteslovagok szálljanak síkra, fegyveresen, az Anyaszentegyház ellenségei ellen”.

Ezen az alapon az ősz érseket Carres rövidesen kiutasította az ország területéről. Az agg főpapot

csendőrök kísérték Varacruzиг. Ott hajóra szállt: az Egyesült Államokba ment, ahol nemsokára meg is halt. Oly szegényen, hogy a temetésére sem telt a sajátjából.

A tehuacani püspökről, Lemos y Comillasról, Carres az események tömkelegében megfeledkezett. Hónapok múltán jutott csak eszébe s megkérdezte Roberto Lutz, mi van vele. Akkor tudta meg, hogy ilyen nevű püspök nincsen Mexikóban s Tehuacan egyáltalában nem püspöki székhely.

Azóta azonban más események foglalták le a közfigyelmet.

IX.

Dinamit a templomban.

Egy reggel az ujságok első oldalán hatalmas betűkkel harsogott a szenzációs jelentés:

„Felrobbantották a guadelupe-i bazilika Mária-oltárát. — Dinamitot helyeztek el a kegykép alatt. — A robbanás szétvetette az oltár márványtalapzatát. — A kép csodálatosan épségben maradt.”

A merénylet híre leírhatatlan izgalmat keltett a fővárosban, majd fokozatosan a vidéken is. A guadelupe-i templom Mexikó nemzeti szentélye, amely még annak a mexikóinak a szemében is drága és szent hely, aki maga nem nagyon jár templomba. A kegykép története úgy összenőtt a mexikói nép történetével, hogy mindenki valami közös kíncsnek, a nemzet szemefényének tekintette. Az a tény, hogy a robbanás a kormány vallásellenes rendeleteivel csaknem egyidőben történt, mindenkiben azt az érzést ébresztette, hogy a merénylet mögött a kormány kezét kell sejtetni. A merénylet nemcsak a vallás ellen jelentett hadüzenetet, hanem a nemzet klenódiuma, legrégibb történelmi hagyományai ellen is. Hiszen

a guadelupeai Szűzet még Miguel Hidalgo, a mexikói szabadság első harcosa, jelentette ki a szabad Mexikó védőaszonyának. S íme, most szentségtörő kezek dinamittal törtek a kegyhely ellen, el akarták pusztítani a nem ember festette, ősi Mária-képet!

Az emberek az utcán, a hivatalokban, a műhelyekben csoportokba verődve tárgyalták a merénylet részleteit s világfelfogásbeli különbség nélkül élesen elítélték a gonosztettet.

Benito Juarez ideje óta a hívők hozzá voltak szokva már a vallási elnyomáshoz; legszebb templomaik, történelmi nevezetességű kolostoraik, tudományos egyházi intézményeik, nagyrészt le voltak foglalva s kaszárnyákká, színházzá, mulatóhellyé, sőt istállóvá átalakítva; a papoknak és apácáknak szigorúan meg volt tiltva az egyházi ruha viselése a templomon kívül. Azonban eddig hallatlan dolog volt, hogy valaki a guadelupeai szentélyhez hozzá mert volna nyúlni, vagy éppen bombát vetni a kegyképre.

A nép azonnal ezrével tódult ki a főváros szomszédságában fekvő kegyhelyre, hogy saját szemével lássa a rombolást.

Carres ingerülten telefonált Roberto Luznak:

— Ki volt az az ostoba? — kérdezte. — Magánzárkát érdemelne! Semmi szükség sem volt arra, hogy a fanatikusokat ilyen gyerekséggel izgassuk. Simítsátok el valahogy a dolgot!

Luz megígérte, hogy intézkedni fog, nehogy a nép felháborodása kirobbanjon. Gondoskodni fog, hogy a merénylet nyomai mielőbb eltűnjenek. Magában azonban nem volt meggyőződve, hogy a merényletet nem maga Carres rendezte-e meg valamelyik vakbuzgó cromista segítségével, vagy ami valószínűbb, legalábbis nem tudott róla, hogy valamelyik fanatikus híve ezzel akar előtte érdemeket szerezni.

Alig tette le Luz ezredes a kagylót, amikor belépett szobájába Torres. Luznak kapóra jött a segítség.

— Tudod mit, öcsém? — szólott hozzá. — Legjobb lesz, ha te vállalod ezt a feladatot. Rendet kell terem-

tenünk ebben a kellemetlen ügyben. A kormányt nagyon bántja, hogy a robbanás óta a nép tömegestül tódul ki a megsértett kegyhelyre. Öltözzél polgári ruhába s eredj ki azonnal. Vedd igénybe a rendőrség egyik autóját. Parancsold meg a papoknak, ott künn Guadelupében, hogy azonnal takarítsák el a törmeléseket és fedjék el a robbanás nyomait. A zarándoklatokat pedig legalább egy hétig tiltsák le. Vedd, ez itt a rendőrségi igazolvány.

Torres nem nagy kedvvel ugyan, de engedelmeskedett.

A kegyhely közelében kiszállt a kocsiból s a néptömeg közé elegyedett.

Egy idősebb úr, aki — mint a legtöbb zarándok — gyalog tette meg a többórás utat, éppen magyarázta egy délamerikaiakból álló társaságnak a kegyhely eredetét.

A kegyhely — beszélte az idősebb úr — csaknem egyidős a conquistával. Mexikó meghódítása s a keresztény hitre való térés után néhány évvel létesült. Akkor már püspök is lakott Mexikóban s temploma ott állt, ahol egykor Huitzilipohtli hadisten temploma, amely a szörnyű emberáldozatokról volt nevezetes.

Egy decemberi reggelen egyszerű, öreg, indián pásztor, Juan Diego, kereste fel a mexikói püspököt. Egész testében remegve mondta el, hogy hajnalban, munkába menet, a guadelupei kopár domb oldalán hirtelen csodaszép, hófehér asszony jelent meg neki az úton, egészen olyan, amilyennek az Isten Anyját szokták ábrázolni, de indián hercegnői ruhában. A pásztor megijedt a földöntúli látomásán, de a fehér asszony kedvesen mosolygott rá, bátorította, hogy ne féljen s azt mondta, hogy ő ezentúl a mexikói nép védőasszonya akar lenni. Menjen a püspökhöz, úgymond, s szólítsa fel, hogy Szűz Mária tiszteletére templomot építtessen a guadelupei dombon. A püspök nem hitt az öreg pásztornak s azt mondta, bizonynyal képzelődés az egész. Juan Diego szomorúan elballagott, de másnap megint megjelent a püspök

előtt. A jelenés megismétlődött, mondotta s a Szent Szűz ma még határozottabban meghagyta neki, hogy vigye meg parancsát a püspöknek. A püspök ezúttal sem hitt a látomásban, de mégis gondolkodóba esett. Harmadnap azt mondta a püspök a pásztoroknak: Jól van, fiam, ha csakugyan a Boldogasszony üzen általad, kérd meg a menyeyi Asszonyt, ha csakugyan ő az, fakasszon ennek bizonyására a guadelupe-i domb tetején, ott, ahol még nyáron is csak dudva és kaktusz terem, friss rózsákat. Holott december eleje volt. A pásztor elment s a következő reggel — ó csoda! — a dombtető telidesteli volt vakítóan fehér, illatos, gyönyörű rózsával. Az öreg indián annyit szakított belőle, amennyi csak a széles köpenyébe fért s mikor a virágokat a püspök és ámuló papjai elé kitergette, újabb csoda történt: a durva pásztor-köpenyen, a „szerápén”, ott volt a Boldogságos Asszony fehér alakja, mintha festve volna, csodaszép mexikói királykisasszony képében, sugárkévével övezve, egészen úgy, ahogy az öreg pásztor a jelenésben látta. Ekkor a püspök sem kételkedett többé. A templomot megépítették s az öreg pásztor köpenyegén csodálatosan megjelent Mária-képet arany keretbe foglalva helyezték el magasan a drága márványoltár fölé. Azóta negyedfélszáz éve a mexikóiak szakadatlan búcsújárásban zarándokolnak a guadelupe-i kegyhelyre s benne az ég oltalmának csodálatos jelét látják.

Torres nem tudta, mit gondoljon erről az elbeszélésről. Népies, jámbor, naiv legenda. De nem tagadhatta: szép és kedves legenda.

Mire a kegyhelyre ért, a hatalmas bazilika tele volt látogatókkal. A hívek beláthatatlan tömege hullámozott a templom előtti téren s benn a templomban Torres alig tudott magának utat törni a szentélyig.

Az oltár talapzata s a rajta nyugvó oszlopok bizony siralmas állapotban voltak. A drága művű díszítések letöredezve, a márványlapok meghasadozva; rengeteg törmelék a földön. Mind a robbanás ered-

ménye. Csak a csodálatos kép maradt sértetlen a pusztulásban.

A közönség egy része ott a templomban félhangosan tárgyalta az esetet. Az emberek megtorlást követeltek s hangosan vádolták a kormányt és a csendőrséget, valamint a Cromot, amely féktelen vallásellenes izgatásával készítette elő a szentségtörő merényletet. Mások sírva borultak le a köveztet a felrobbantott oltár elé s kezüket a guadelupe-i Szűz képe felé kitérve hangosan imádkoztak:

— Isten Anyja, ne hagyd el a te népedet!

— Isten Anyja, alázd meg Isten ellenségeit!

— Isten Anyja, mentsd meg Mexikót a hitetlenek kezéből!

Torresnek feltűnt, mennyi intelligens ember van az ájtatoskodó nép soraiban. Egy tucat fiatal férfi, kék szalaggal a karján, őrt állt a kegykép mellett s fenntartotta a rendet a tolongó tömegben. Arcukon komoly elszántság s nyugodt harci készség tükröződött.

Az egyiket megszólította Torres:

— Hol találom itt a templom plébánosát?

A fiatal ember a sekrestye felé mutatott.

Torres bement a sekrestyébe s bemutatkozott a templomot igazgató kanonoknak:

— A rendőrség képviselőjében jövök — mondotta, felmutatva igazolványát. — A kormány távol áll a merénylettől s elítéli. Felkérem önöket, távolítsák el a törmelékeket, fedjék el a robbanás nyomait s egy időre szüntessék be a zarándoklatokat.

A kanonok arcán meglátszott, hogy nem hisz a hatóságok hangoztatott jóakaratóban. A törmeléket, úgymond, el fogják takarítani, de a zarándoklatokat nincs módjukban megakadályozni.

— Akkor majd mi gondoskodunk róla, — szólta Torres mereven s ajánlotta magát. A kanonok megjegyezte:

— Önök, uraim, szelet vetnek s vihart fognak aratni.

Torres nem maradt adós a válasszal:

— Csak aztán a vihar ne az önök háza tetejét hordja le!

Visszafelé menet még jobban megdöbentette a Guadelupéba hullámozó embertömeg. Villamoson, autón, gyalog, mérhetetlen emberáradat hömpölygött a megsértett szentély felé.

Hazaérvén azonnal jelentést tett Luznak arról, amit látott s amit végzett. Az ezredes féktelen haragra gyúlt.

— Be fogjuk szüntetni a zarándoklatokat! — jelentette ki kurtán. S néhány óra múlva falragaszok adták tudtul a lakosságnak, hogy a rendőrség további intézkedésig szigorúan megtiltja a guadelupe-i templom felkeresését.

A tilalom széles körökben keltett újabb elkeseredést. Újabb hadüzenet volt, a vallásháborúnak most már nyílt kirobbanása.

— Micsoda? — mondták az emberek. — Már a guadelupe-i Szűzet is elrabolják tőlünk?

S az egyébként oly egykedvű és indolens fővárosi nép körében azonnal elterjedt a jelszó:

— Csak azért is kimegyünk!

S hiába volt minden falragasz és fenyegetés, a város apraja-nagyja, mintegy varázsütésre, elindult Guadelupe felé. A kormány erre hirtelen leállította a kegyhely felé vezető vonat- és villamosjáratokat. Az autókat és kocsikat rendőrök tartóztatták fel, mihelyt a Guadelupe felé vezető úton akarták elhagyni a fővárost. A gyalogosokkal azonban nem bírtak. Mellékutakon, a mezőkre kerülve igyekeztek tömegestül ki a városból s csak a rendőrkordonon túl kanyarodtak rá a guadelupe-i főútra. Az út valósággal feketéllett a zarándoktól.

Luz jelentést tett Carresnek s utasítást kért tőle. Az elnök a csökönyös ellenálláson most már végleg feldühösödött s rövidesen kiadta a parancsot:

— Lövetni!

S este, mikor a bazilika zsúfolva volt jámbor nép-

pel, Luz emberei hirtelen elvágta a villanyvilágítás drótjait a templom egész környékén. A nép ijedten sietett ki a koromsötét bazilikából. Künn a téren egy század katona állt a sötétben s mikor a tér tele volt emberrel, egymásután három sortűzet adott le a templomból kiáradó tömegre. Leírhatatlan rémület támadt; a sebesültek s haldoklók segélykiáltásaiba asszonyok és gyermekek sikongása, kétségbeesett jajveszékeltése vegyült. Száznál többen sebesültek meg, tizennyolc zarándok meghalt a helyszínén.

De azért másnap, harmadnap, negyednap folytatódta a zarándoklások; sőt még hetek multán is jöttek egész búcsús-karavánok az ország távolabbi vidékeiről, amint lassan oda is elterjedt a robbanás híre.

X.

A különös zarándok.

Sanchezék beköltöztek a közoktatásügyi minisztérium palotájába s nagylábon kezdtek élni. Lenorának roppantul tetszett a fényes lakás, a nagyszámú cselédség, a nagyúri pompa. Torresnek kellett délutánonkint segíteni, hogy mindent úgy rendezzenek el, ahogy Lenora legelőkelőbbnek s legszebbnek képzelte. Amióta Ramon őrnagy lett s az ujságok mint az elnök életének megmentőjét napokon át ünnepelték, Lenora is egyszerre ragaszkodóbb lett hozzá s elhalmozta kedvességekkel. Hetenkint kétszer-háromszor fogadónapot tartottak Sanchezék s iparkodtak maguk köré vonni a politikai élet szereplő egyéniségeit s ezek családtagjait. Ilyenkor késő éjfélig hangosak voltak a palota pazarul világított termei.

Torres ugyan jobban szeretett volna egyedül lenni Lenorával, elmélyíteni a leány kedélyét, problémák iránt keltetni fel érdeklődését s növelni leendő feleségének nagyon is felszínes és fogyatékos műveltségét. Az üres fecsegés nem érdekelte s a politikusoktól, akik többnyire igen kétes multú s igen csekély

fajsúlyú emberek voltak, egyenesen irtózott. De Lenora megmagyarázta neki, hogy most már nekik sem szabad hátramaradniok a társadalmi életben s Torres kénytelen volt belenyugodni menyasszonya kívánságaiba.

A guadelupei merénylet után néhány héttel Ramon egy éjjel megint jó későn ballagott haza Sanchezéktől, az Avenida Benito Juarez-en lévő legénylakása felé. A Plaza de la Libertad sötét fasorai alatt különös embercsoportra bukkant. Ötven-hatvan falusi indián feküdt a fák alatt, ki padon, ki a földön, szerápeikba burkolódzva, hatalmas szalmakalapjukat, a „szombrérót”, fejük fölé borítva. Egyiknek-másiknak nagyszemű olvasó vagy kereszt csüggött a nyakán, mindegyik mellett ott feküdt a hosszú, csomós, ágról metszett bot: a búcsújárók hagyományos ismertetőjele. Nyilván messziről jöttek s kétségtelenül Guadalupe felé tartanak. Az éjtszaka itt érte őket a fővárosban s az éjt a szabadban, a fák alatt töltik. Olcsó és levegős szálló; a szegényes, kemény fekvőhelyhez pedig ez az egyszerű, tanyai nép hozzá van szokva.

Az egyik zarándok nem aludt, hanem örként járta körül a teret. Szálas termetű, barna képű, izmos ember volt s már nem volt fiatal. Ruganyos, katonás volt minden mozdulata. Ahogy a villamos ívlámpák fénye a tekintetére esett, Torres megfigyelte a természetes zarándok arcát. Szeméből különös, haragos, sötéten villogó fény lövelt. Harcos arcvonásai és félelmetesen lobogó szeme ellenére valami sajátságosan melázó jámborság és kenetesség ömlött el az arckifejezésén.

— Bizonyára a papjuk — állapította meg magában Torres. Megállt s érdeklődve vizsgálta az alvó csoportot. Messziről jöhetnek, valahonnan Michoacából vagy Guerreróból, mert a ruhájuk szabása, formája elég idegenszerű errefelé. — Ime, a jámbor vidék, a hamisítatlan mexikói nép, gondolta Torres. Milyen más, mint azok az emberek, akikkel itt a fővárosban állandóan érintkezik! Azok a hivatalos Mexikót jelentik, a jólélőket, a politikusokat, a törtetőket. Emezek meg

a népet, a valóságos, ezeréves mexikói népet. Szinte nehéz elhinni, hogy ezek és azok — egy ország!

Torres szerette a fajtáját s volt benne érzék az egyszerű mexikói nép élete, hagyományai, szokásai iránt. A kaszárnyában is, katonái között, sokkal többre becsülte a falusi ranchók szülötteit, mint a nagyvárosi söpredéket. Ez a zarándokcsoport azonban mégis boszszantotta. A vallási fanatizmus iránt, amely szerinte ezt a népet eltöltötte, nem tudott mást érezni, mint haragot és szánalmat. Ime, ez a szigorú arcú „cura”,¹ ez a harcias megjelenésű pap, hogyan őrzi őket még álmukban is, mintha félne, hogy valaki kiragadja a népet az ő hatalma és befolyása alól. Szegény emberek, ki tudja, honnan jönnek, hány napja gyalogolnak, hányadik éjjelt töltik a puszta földön — csakhogy egy kép előtt imádkozhassanak! S aztán esetleg egy sortüzet kapjanak a nyakukba, Roberto Luz jóvoltából! Szegény együgyűek! Maradtak volna inkább otthon, puha ágyban, kedveseik ölelő karja között!

Arcán a szánó lenézés kifejezésével állt a hatalmas ívlámpa sugárudvarában, amikor az öles termetű zarándok lassú ballagással elébe került s vele szemben megállt. Egyikük sem szólt semmit, de farkaszemet néztek egymással. A zarándok szeméből Torres leolvasta, hogy eltalálta, mily érzelmek és gondolatok töltik el iránta s a búcsúsok iránt s érezte, hogy a harcias cura hajlandó volna kérdőre vonni őt a szánó és lenéző gondolatokért. A cura orrcimpái fájdalmasan, idegesen rángottak s szeme végtelen nehezteléssel és haraggal szegeződött a tisztí egyenruhára. A köztársasági tisztí egyenruha magában is azt jelentette akkoriban, hogy viselője egy vallásüldöző s a nép szokásait, jogait, hitét eláruló kormányzatnak szolgája és büntársa. Az idős zarándok csak az alkalmat látszott várni, hogy beleköthessen a nálánál sokkalta fiatalabb őrnagyba. De Torres is katona volt és személyes bátorsága sohasem hagyta cserben. Dacosan állta hát a kihívó tekintetet s a maga

¹ Plébános.

részéről is várt a támadásra. Így álltak szemközt percekig. Végre, miután a támadó szó vagy mozdulat egyik oldalról sem rezdült, a zarándok hirtelen felkapta fejét, megvető közönnyel sarkon fordult és tovább sétált.

Torres is hazafelé indult. De a különös zarándok harcos alakja még álmában is foglalkoztatta. Bizonyos, hogy ráismerne, bárhol sodorná még egyszer útjába az élet.

*

A búcsúsok a hajnal első derengésére felcihelődtek s elindultak Guadalupe felé. Mindössze három óra járás volt már csak előttük. Egyikük sem reggelizett; az útnak ezt az utolsó részét éhommal akarták megtenni. Sőt, alig hagyták el a fővárost, legtöbbször még a lábbelijét is levetette s úgy gyalogolt mezitláb a köves, fárasztó úton.

Már szemükbe tűnt a csodálatos guadalupei szentély homlokzata, a mexikói barokkban épült hatalmas dóm tornyai és kupolái. Látszott már a „Kővitorlás” is, amely ott áll feleúton a domb lejtőjének közepén.

A zarándokok itt megálltak és zárt sorokba fejlődtek. Az öles termetű, öreg zarándok dörgő hangon elkezdte előimádkozni az olvasót. A zarándokok pedig feleltek az imára. A templom felől most két kékszalagos fiatalember közeledett feléjük, szeretettel üdvözölték a búcsúsokat s kezet szorítottak az öreg zarándokkal, miután megkérdezték tőle:

— Ön a cura, úgy-e?

Az öreg zarándok igent biccentett.

Bevonultak a templomba s órákig maradtak benne, imádkozva, énekelve, gyertyát égetve, a földet csókolva a Madonna-kép előtt.

Dél is elmúlt, mire az öreg kiszólitotta népét a templomból s a búcsúsok a domboldalon letelepedve, felbontották tarisznájukat és falatozáshoz kezdtek.

A két fiatalember a curát meghíttá, vegyen részt

a Juventud itt időző tagjainak ebédjén. A cura szabadkozott, de végre is engedett.

Közeli, egyszerű tanyán tíz-tizenkét fiatalember ülte körül a szerény asztalt, amelyre a derék gazda-asszony épp akkor rakta fel saját készítésű tortilláit, a mexikói köznép mindennapi eledelét.

A curát, aki Don Loidi Rajmond néven mutatkozott be, tisztelettel üdvözölték s megvendégelték. Egyébként pedig nem sok ügyet vetve rája, folytatták megkezdett beszélgetésüket.

— A püspöki karnak nincs kifogása a szervezkedésünk ellen — szolt egy jól megnőtt, értelmes arcú fiatalember, akiben mi Garza Renére ismerünk s akit a többiek láthatólag a vezérüknek tekintettek —, csak a fegyveres ellenállás ügyében merültek fel még bizonyos aggodalmak. Nem mintha erkölcsi vagy lelkiismereti szempontból tartanak meg nem engedettnek, hanem mert egyesek félnek, hogy ezzel még inkább elmérgesedik a helyzet.

— A kérdés valóban nem olyan egyszerű — szolt hozzá egy negyven év körüli körszakállas ember. — Nemcsak a kormány s a Crom erőszakosságával kell számolnunk, hanem nagyon sok ellentétes nézettel a saját híveink között is. Sokan vannak, akik nem szívesen viszik a bőrüket a vásárra s vannak, akik elvi alapon helytelenítik a keményebb fellépést a kormány ellen. Azt tartják, hogy ezzel csak rosszabbra fordul minden.

Többen lemondóan helyeseltek a szólónak, egyesek hevesen ellentmondottak. Don Loidi feszülten figyelt a vitára.

— Félek, hogy Anacletónak igaza van! — szólalt meg egy hang.

Anacleto folytatta:

— Nehéz dolog évtizedek mulasztását hirtelen helyrehozni. Évtizedek óta némán túrtuk, papság és világiak, hogy ebben az országban mindenkinek legyen szava, csak nekünk nem. Nem tiltakoztunk, nem világosítottuk fel a népet, aludtunk. Bízunk abban,

hogy ügyünk magától is győzedelmeskedik s hogy Krisztus akkor is Mexikó királya marad, ha katonái a kemence mögé a padkára húzódnak.

— Tökéletesen igaz! — szólt közbe csendesen, de erőteljesen Garza. — Azonban az a kérdés, bármit mulasztottunk a múltban, jogunk van-e tovább fűzni a mulasztások láncolatát. Ha papjainkat, püspökeinket elűzik, ha templomainkat becsukják, ha majd mindenütt lövetnek az imádkozó népre, ahogy a minap itt is megtették, ki fogja útját állni a végső pusztulásnak? Az a kérdés —

Nem folytathatta tovább, mert Don Loidi, aki eddig szótlanul ült a sarokban, egyszerre felegyenesedett s szikrázó szemmel, mint egy ószövetségi próféta, a fiatal emberek felé dörögte:

— Az a kérdés, vannak-e még Mexikóban férfiak!

Valamennyi szem feléje fordult. A cura pattogva folytatta szavait:

— Az a kérdés, csak az a kérdés, uraim, hogy akad-e még néhány száz férfi Mexikóban, aki a gyáva nyöszörgés helyett a kardjához nyúl és szétveri ezt a bandát, ezeket a veszett ebeket, amelyek vérző ronccsá marják az ország testét és megszentsegtelenítik az igaz Isten templomát!

Szavában a rajongók extázisa s a katona halál-megvető elszántsága lángolt. A fiatal emberek szinte megdermedve hallgatták a Herkules-termetű, ismeretlen papot. Don Loidi nekihevülten folytatta:

— Szégyen, hogy nem akad az egész országban egy marék bátor ember, aki a sarkára áll és pozdorjává veri ezt a jöttment, hazug és tolvaj csőcseléket! Pipogyák vagyunk uraim, anyámasszony katonái! És közben az ellenség széttöri a templomaink utolsó védőfalát!

A fiatal emberek egy része most már zajosan helyeselt. Köztük volt René is, az Adonisz-termetű. Anacletó csak úgy maga elé dörögte:

— Könnyű így szóval tüzelni! Megcsinálni nehezebb!

Garza óvatosan az idegen mellé lépett s fülébe sügta:

— Vigyázzon! Ne ily hangosan. Meg találja valaki hallani odakünn. Mexikóban a falaknak is fülük van. A Crom kémjeivel tele van az ország.

Don Loidi semmivel sem látszott törődni:

— Tudom! Kémek vesznek körül bennünket. Nem törődöm velük! Azért sem! Fogjanak el! Kössenek fel inkább, de nem hallgatok. Csupa hallgatás és félelem az életünk. Ezért erősek az ellenségeink. Nem kell tőlük félni! Akasszanak fel közülünk tizet, százat: még mindig leszünk ezren és százezren, akik annál hangosabban követeljük: pusztuljanak a zsarnokok!

Erre a merész beszédre már kevesebb volt a helyeslés. A fiatalemberek egy része bizonyos aggódo félelemmel és bizalmatlansággal nézett a hevesen gesztikuláló curára. Hátha exaltált, a való élettől távolálló idealista, aki a maga kicsiny faluja szemszögéből nézi a világot, gondolta magában egyik-másik. René arcán is, aki pedig kezdetben hevesen örült a véleménye váratlan támogatójának, fájdalmas kétség vonult végig.

Közben a templom felől új ének kezdődött, amely beszűrődött a vitázók szobájába. Csend lett; ájtatos elmélyedéssel merült el mindenki gondolataiba. A vita így véget ért s a fiatalemberek eloszlottak. Csak Garza maradt ott a curával.

— Jólesett, atyám, a bátor hang a sok siránkozó tehetetlenség között! — mondta, mikor egyedül maradtak. — Ezek a fiúk egy szálig készek a vérüket ontani Krisztusért. De a teendők dolgában a vélemények eltérnek. Míg majd az újabb üldözés erélyesebb talpraállásra nem tüzeli őket.

A cura szemében fanatikus türelmetlenség égett.

— Mi, öregek álljunk-e ki a küzdelembe, mikor itt vagytok ti, fiatalok és semmit sem tesztek? Vagy mi papok álljunk ki verekedni? Fegyver a kézben?

René védekezett:

— Semmit sem teszünk? Ez talán túlzás. Nem tudom, atyám, ismeri-e szervezkedésünket.

Don Loidi közbevágott:

— Tudom, tudom. Helyenkint komoly munka folyik s nagy a lelkesedés. De elhatározó fellépést sehol sem látok. Sion őrei mintha álomban szenderegnének. Püspökeink, papjaink nagyrésze úgy tesz, mintha ma is a spanyol korona oltalmazó palástja védené a mexikói egyházat. Sehol semmi kezdeményezés, sehol semmi bátor szembeszállás a pusztító árral. Jó, jó, tudom, mit akar mondani. Védeni akarja a püspököket. Hagyja csak! Én is védem őket az ellenséggel szemben. De magunk között őszintén be kell vallanunk, hogy vezetőink nem állanak a helyzet magaslatán.

Garza nem felelt. Ez a hallgatás mintha kissé lefegyverezte volna a curát, mert most meg maga kelt a megbírált főpásztorok védelmére:

— Lehet különben, hogy tévedek — folytatta csendesebben. — Lehet, hogy az az okosabb, amit ők tesznek. Isten bocsássa meg, ha illetéktelenül bíráltam őket. De akkor a világiaknak kellene a tettek mezejére lépni s nem várni, hogy a püspökök vállalják a felelősséget azért, ami talán nem is az ő feladatuk.

— Ebben a gondolatban csakugyan találkozunk — felelte megnyugodva Garza. — Én is azt hiszem, hogy nem az egyházi felsőbbiségek feladata, hogy a politikai harc mezejére lépjenek. Erre itt vagyunk mi, világiak. Ön azt mondotta, álljunk ki mi fiatalok. De nem féltő-e, hogy bennünk hiányozni fog a kellő okosság és az a bölcsesség, amelyet csak a tapasztalt kor ad meg?

— Nem mondom, vegyék maguk mellé a bölcs öregeket is. Azok majd segítenek s tanácsot adnak, amennyi csak kell. De látja, hogy ők maguktól nem mernek megmozdulni! Így hát vagy önök, fiatalok kezdek, vagy elvisz bennünket az ördög!

— Gondolja ön, Don Loidi, hogy a jelen körülmények közt lehetséges volna a fegyveres ellenállás?

— Miért ne? Ez a banda, amely magát kormány-nak nevezi, oly gyenge, oly hitvány elemekből áll, hogy csak egy kis elszántság kell s a pokolba kergethetik őket. Mi? Hát hadsereg ez? Pártemberek, tehetőség és tisztí kiképzés nélkül állanak a legfőbb helyeken s a katonák nagy részét egyedül a rablás vágya tartja fegyelemben. Hát ilyen csöcselékkel szemben nem tudnánk győzni mi, ha úgy pár ezren összeállnánk?

— De hol vesszük a fegyvert s a lőkészletet? Honnan a pénzt? Enélkül nem lehet hadat viselni!

— Honnan? Van a népnél fegyver elég. A lakosság élelemmel, ruhával s minden szükségessel támogatná önöket. A felkelőkhöz tömegesen csatlakoznának mindenütt. Én magam, ha pap nem volnék, inkább ma beállnék a seregbe, mint holnap. És nekem hasznomat vennék, tudom. — S feltépve mellén a ruhát, hatalmas forradásos sebre mutatott rá, amely karjától a melle közepéig terjedt. — Nem tegnap óta tudom, hogyan kell a fegyverrel bánni!

— Nem, ezt ne tegye — tiltakozott Garza. — Hiszen tudja, hogy a papoknak tilos a fegyverviselés és a püspökök nem akarják, hogy papjaink résztvegyenek a fegyveres ellenállásban.

— Sajnos, tudom — felelte lehorgasztott fővel, belső elégedetlenséggel Don Loidi. — De akkor mit tegyünk?

— Imádkozzék értünk, atyám — felelte Garza. — Én ígérem, hogy mi, fiatalok, tudni fogjuk kötelességünket. Ha ma még van is köztünk véleménykülönbség a teendők egymásutánja dolgában, azt hiszem, az üldözők fokozódó rémuralma el fog oszlatni minden kétséget. S ha majd megfűjjük a riadót és megszervezzük a fegyveres ellenállást —

— Inkább ma, mint holnap! — sürgette sötét tüz-zel a szemében Don Loidi.

— Akkor majd hallani fogja nevemet, a René Capistrán Garza nevét.

— Isten segítse s a guadelupeí Szűz! — kiáltotta

örömmel a cura s hevesen megrázta a fiatal szabadsághős kezét.

René elsietett s a cura is a népe után ballagott.

— Ki lehet ez a különös cura? — kérdezte magában Garza. — Bizonyos, hogy rendkívüli ember. Valamikor katona volt, s úgylátszik, ma is inkább katona, mint pap.

A különös cura képe soká nem mosódott ki lelkéből.

Nekünk az olvasóval meg kell ismertetnünk Don Loidit s ezért néhány évtizeddel vissza kell nyúlnunk a történetünket megelőző időbe.

XI.

Santa Cruz.

Valamivel a századforduló előtt Venezuela dél-amerikai köztársaság területén Blanco tábornok volt a diktátor. Mihelyt köztársasági elnökké választották, egész igyekezete odairányult, hogy minden hatalmat a saját kezében összpontosítson. Guervera érseket bebörtönöztette, az egyházi javakat lefoglalta, a parlamentet hazaküldte s önhatalmúlag kormánykodott.

A bebörtönözött érseket híveinek sikerült éjnek idején kimenteni abból az erődből, amelybe a kényúr záratta. Az érsek megszöktetője egy Santa Cruz Rajmond nevű fiatal tiszt volt, akit katonai hősiesség, rettenthetetlen bátorság s lángoló hithűség jellemzett. Az érseket sikerült elrejtteni s rejtekhelyén biztonságban meg is tartani, amíg csak Blanco rémuralma meg nem dőlt, azonban a fiatal tiszt nem tudta tisztázni magát a ráirányuló gyanú alól s ezért tisztí rangjától megfosztották és kiutasították a köztársaság területéről.

Santa Cruz azonban nem hagyta el az országot, hanem megfogadta, hogy népét felszabadítja a zsarnok uralmától. A hegyek közé vonult s szabad csapatokat szervezett a gyűlölt iga lerázására. Csakhamar az elé-

gedetlenek nagyszáma egyesült zászlója alatt. Harcuk igazi guerilla-harc volt; apránként igyekeztek a Blanco-kormány erejét megtörni. Lassankint egész Esmeralda környéke melléjük állott. Blanco kénytelen volt alku-dozásba lépni velük, mert Santa Cruznak magában a fővárosban, Caracasban, rengeteg párthíve támadt. A fiatal hősnek legendás hírneve betöltötte az egész kiterjedt köztársaságot. Csodákat meséltek hallatlan személyes bátorságáról. Volt eset, hogy maga személyesen lopódzott be a főváros helyőrségének irodáiba s hihetetlen vakmerőséggel s ügyességgel kikémlelte a hadvezetőség legféltettebb titkait; oly vakmerő volt, hogy látogatása végén a névjegyét hagyta ott a hivatalos asztalon, vagy faszénnel írta rá a hadügyminisztérium kapujára félelmetes nevét: „Santa Cruz”; majd erőltetett lovaglással ezer veszély és kaland között visszavágtatott hívei hadállásába s negyednapra ott támadta meg s verte szét a kormány csapatait, ahol leggyengébbek voltak.

Egy szép napon, mikor a győzelem már-már a kezébe jutott, Santa Cruz egyszer csak eltűnt. Híre-nyoma veszett. Célját a felkelés így nem érte el teljesen, de mégsem volt eredménytelen, mert Blanco állása annyira meggyengült, hogy a diktátor lépésről-lépésre volt kénytelen meghátrálni az alkotmányos követelések előtt. Mi volt Santa Cruz eltűnésének magyarázata? Senki sem tudott biztosat. Egyesek a következő verziót terjesztették: Egy napon Santa Cruz kevesed magával megadásra kényszerített egy szakasz kormánykatonát. A szakasz a hegyek között egy magasan álló sziklára szorult s Santa Cruz emberei teljesen körülvették a sziklát. Nem volt menekülés. A kormánycsapat kitűzte a fehér zászlót. Santa Cruz erre két-három emberével gyanútlanul fel akart kapaszkodni a sziklára, hogy a legyőzött ellenséget foglyul ejtse. Mikor feleúton volt már, a fehér zászló mögül valaki a kormánycsapatból rálőtt a felfelé igyekvőkre. Erre Santa Cruzt elöntötte a méreg. Parancsot adott embe-

reinek a szikla megostromlására s a foglyul esett szőszegőket azonnali halálra ítélte. Az egyik halálraítélt könyörgött, hogy halála előtt engedjék meggyónni. Santa Cruz ezzel a híressé vált szóval felelt:

— Előbb lelőni, aztán meggyóztatni!

S agyonlövete valamennyit.

Haragja elültével aztán magábaszállt. Rettenetesen megbánta kegyetlenségét. Vallásos ember volt s a gondolat, hogy az Istennel való kibékülés lehetőségét megtagadta egy léleknek az örökkévalóság küszöbén, kínzó lelkiismereti furdalásokat okozott neki. Megútálta a hadi mesterséget s idegen országba, állítólag Mexikóba költözött.

Ez volt az egyik verzió.

A másik verzió valószínűbbnek hangzott. A dolog úgy esett volna, hogy Santa Cruz a saját párthíveivel különbözött össze. Még pedig egy leány miatt. Santa Cruz megismerkedett egy szelíd, bájos, olasz származású leánnyal, aki szüleivel együtt éppen akkoriban érkezett ki az újvilágba. Speranzának hívták. A leányt azonban egy másik, Ibarrez nevű felkelő is szerette s állítólag a leány neki ígéretet is tett. Santa Cruz erre olyképp irányította a hadviselés menetét, hogy minden szabad idejében a leány körül legyeskedett, míg vetélytársát állandóan távol tudta tartani tőle. El is érte célját: a leány megszerette s hozzáment feleségül. Ibarrez bosszút esküdött. Sikerült a felkelők közt Santa Cruz eljárásának megbélyegző színezetet adnia s a felkelők bizalma az eddig szeplő és gáncs nélkül való vezérrel szemben csakugyan megcsökkent. Santa Cruznak csakhamar tarthatatlan lett a helyzete s elhatározta, hogy nejevel együtt elhagyja az országot. Hajóra ült s Mexikóba költözött. Mexikóban, Campeche mellett csekély pénzen kis farmot vett s letelepedett. Itt született leánykája, Mária. Vetélytársa azonban megtudta új lakóhelyét s utána lopózkodott.

Akármelyik verzió volt is igaz, tény, hogy Campeche vidékén egy szép napon megtelepedett egy erő-

sen barna arcszínű, venezuelai kiejtésű ember, aki kisebb birtokot vásárolt, azon házat épített s abba bevonult ifjú feleségével együtt. Mindenki megcsodálta a gyönyörű olasz asszonyt, akinek hamarosan leánygyermek született. A jövevények mindenki iránt szívesek voltak, de általában nagyon elzárkóztak s mindig csak maguk közt éltek. A férfi, aki Loidi Rajmondnak nevezte magát, hatalmas szál fiatalember volt, akin azonban csakhamar meglátszott, hogy nem tanácsos haragra ingerelni.

A földbirtok akkoriban még nagyon olcsó volt arrafelé s a kis farm hamarosan szépen felvirágzott.

Egy éve lakhattak már a farmon, mikor egy este Loidi felrakta terményeit hatalmas bérelt teherkocsira s bement vele a városba, a másnapi vásárra.

— Nem félsz majd egyedül, Speranza? — kérdezte feleségét, inkább tréfálkozva, mint komolyan.

Az asszony mosolygott:

— Olyan gyermeknek tartasz? A puskával magam is tudok bánni s különben sem hallottuk soha, hogy ezen a vidéken rablók járnának.

A férfi megcsókolta nejét s a kis Máriát s elrobogott a szekérrel.

— Holnap délre itthon vagyok! — kiáltotta vissza.

A mondott időre meg is érkezett. Azonban amit farmján talált, megfagyasztotta benne a vért. A lakószoba be volt zárva s az ablakok gondosan befüggönyözve. Hiába zörgetett, senki sem nyitott ajtót. Végül betört a saját lakásába. A pamlagon ott feküdt Speranza holtan, mellén éles kés ütötte mély seb tátongott. Mellette vértócsák. Az asszonyban nem volt többé élet. Loidi felsikoltott s ráborult felesége holttestére; élesztgette, átrohant a szomszéd farmra, ahol telefon is volt s orvost hívott; megint visszatért, a haját tépte, tehetetlen fájdalomában a földre vetette magát. Félóra múlva jött az orvos, az sem tudott segíteni többé.

Időközben Loidi a gyermeke után kutatott. Felhányta az egész házat, felvetett minden zeget-zugot.

Nem találta a gyermekét sehol. Hátha azt is megölte a gyilkos! Nem talált semmit; csak hosszú kutatás után vett észre egy papírlapot, amely a konyhasztalon feküdt s amelyet nyilván a bűnös helyezett oda. A papírlapon mindössze ennyi állott:

— Ibarrez bosszúja!

A környékbeli farmok lakói és munkásai összefutottak a kettős merénylet hírére s vigasztalni próbálták a félőrült Loidit. A szomszéd farmnak egyik munkása azt állította, hogy már napok óta egy gyanús idegent látott a Loidiék farmja előtt ólálkodni s most homályosan arra is emlékezett, hogy az éjjel zajt hallott a Loidi-farm tájáról, mintha női sikoly hangzott volna s nem sokkal utóbb heves lódobogás verte volna fel az éjtszaka csendjét. Ő akkor fel is kelt s kiment a két farm közti sövényig, azonban sem nem látott, sem nem hallott többé semmit s mivel amúgy is gyakran vannak nyugtalan álmai, biztosra vette, hogy ez is csak képzelgés volt. Így aztán nyugodtan visszafeküdt az ágyába.

Loidi természetesen tűvé tette a környéket Ibarrez után s mozgosította a campechei hatóságokat is. A gyilkosnak és gyermekrablónak azonban nyoma veszett. Senki sem emlékezett ilyen nevű emberre s a hivatalos nyomozás is teljesen eredménytelen maradt. A szerencsétlen embernek egész rövidéletű boldogságából nem maradt meg más, mint néhány fénykép s az a sír, amelybe meggyilkolt fiatal feleségét temette.

A tetterős férfi teljesen megtört a kettős, rettentő csapás súlya alatt. Elvesztette munkaerejét, nem törődött többé a farmmal. Csakhamar gaz és bojtorján verte fel azelőtt mintaszerűen gondozott földjét. Loidi egész nap hol a sírnál állt s mozdulatlanul meredt a virággal elborított kis dombra, amely alatt szerelme pihent, vagy bent járt-kelt a szobájában, amelyet még rendbe sem rakott a véres nap óta.

Egy szerzetes járt egyszer arra, úgy két héttel a szomorú esemény után, s valami árvaház részére ala-

mizsnát gyűjtött a nép között. A szomszédok figyelmeztették a gyászában egészen elborult Loidira s a szerzetes csakugyan meglátogatta a megtört embert. Soká beszélt neki Istenről, a Gondviselés útjairól s az örök viszontlátásról. Loidi eleinte érzéketlenül hallgatta. Az örök viszontlátás gondolata azonban végre is megtörte a jeget s Loidi hálásan szorította meg a vigasznyújtó pap kezét. A szerzetes meghitta, keresse fel egyszer a kolostorában, Meridában, amit Loidi aztán meg is tett. Ismételten megfordult a derék barátoknál s órákat töltött a jámbor atyák társaságában. Annyira megszerette őket, hogy végül is kijelentette szándékát, hogy ő is be szeretne lépni a szerzetbe.

Mentora lebeszélte:

— Ahogy én ismerem, Loidi úr, ön nem a csendes szemlélődés számára van teremtve. Önnek a cselekvő élet a hivatása. Legyen inkább világi pap, s egykor mint lelkipásztor részesítsen másokat is abban a vigaszban, amelyet most általam küldött önnek az Isten.

Loidi megfogadta a szót és nemsokára jelentkezett az egyházmegye szemináriumában felvételre. Ott barátságosan fogadták s kikérdezték eddigi élete felől. Figyelmeztették, hogy nem lesz könnyű dolog, a fiatal papnövédekkel együtt tanulnia a teológiát s alávetni magát a szeminárium összes gyakorlatainak. Hiszen már nem mai ember s eddig nagyon hozzá szokhatott az önállósághoz. Azonkívül harcosi multja miatt irregularitásba esett és csak római felmentéssel lehet felszentelni.

Loidi nem rettent vissza a nehézségektől.

— Méltóságos uram — mondta a püspöki helynöknek —, gondolom, éppen az, hogy én valamikor katona voltam, tesz engem alkalmassá arra, hogy pap legyek. Roppant erőt érzek magamban. Miért ne fordítsam ezt az erőt ezentúl az önfegyelmezett, belső életre s az Egyház szolgálatára?

S nemsokára nemcsak hogy beállt az ujoncok közé, hanem túl is tett valamennyin önmegtágadás.

és szorgalom dolgában. A régi életéből nem őrzött meg mást, mint feleségének és eltűnt kisleányának képét. Ha nehezebbre estek a szeminárium gyakorlatai s tanulmányai, maga elé tette a fényképeket s arra gondolt, hogy neki most ki kell érdemelnie az Istennél, hogy legalább odatúl, az örök hazában, viszontláthassa, akiket oly forrón szeretett s akiket erre az életre úgyis elveszített.

Mégis imádság közben gyakran úgy érezte, hogy gyermekét még egyszer viszont fogja látni.

— Jó az Isten, talán ezt a kegyelmet megadja még nekem! — sóhajtott ilyenkor s azonnal buzgóbban szentelte magát a fárasztó, sokszor megalázó, eddigi életmódjával oly szöges ellentétben álló, lemondásos életnek.

Mikor felszentelték, korára s buzgalmára való tekintettel a püspöki helynök rábízta, válassza ki maga első állomásának helyét. Loidi szeme felvillant s néhány percnyi gondolkodás után így felelt:

— Legszívesebben az indiánok közé mennék misziós munkára.

Igy került Guerreróba, a Sierra Madre del Sur hegyei közé, ahol még pogány indián törzsek laktak, akik közt lassan, de eredményesen terjedt az evangélium.

Előbb egy idősebb misszionárius mellé került kiegészítő lelkésznek. Néhány év múlva az idős pap meghalt s akkor a püspök rábízta a miszióstelep önálló vezetését. Don Loidi mintaszerű pap volt. Szigorú, aszkéta életet folytatott. Napjában csak kétszer evett. Hetenkint kétszer kilovagolt a hegyek közé, ahol még nagyrészt pogány törzsek laktak s mihelyt valamely domb magaslatáról megpillantott egy falut, belefújt a kürtbe, amely oldalán lógott, hogy a szegény indiánokkal így tudassa közeledtét. A nép erre összesereglett s ő aztán valamely fa árnyékában, vagy esős időben egy tágasabb kunyhóban, ahol éppen lehetett, magyarázta öregjének, aprajának a keresztény hit tanításait.

Nagy volt az öröme, ha az egyszerű, szegény indiánok szívesen hallgatták s évről-évre többen veték fel a keresztséget. A szétszórt keresztények azonkívül is sokszor hívták ki a hegyek közé, főleg, ha valahol baj esett vagy valaki megbetegedett. A nép szerette s becsülte, még a pogányok is.

Persze, nincs az a jó ember, akinek ellenségei ne lennének. Az egyik indián falu közepén évek óta megvetette a lábát egy Polyphaines nevű bevándorolt görög kereskedő, aki főleg aguardiente (pálinka) árusításával keresett sok pénzt az indiánok közt. Kocsmájának romboló hatása meg is látszott az indiánokon, akik Polyphaines italát megszerették. A nép egyre szegényedett, Polyphaines pedig gazdagodott s a halálos végű verekedések napirenden voltak a kocsmák tájékán. Loidiban felébredt a régi katona és papi buzgalommal párosulva keményen kikelt a testet s lelket mérgező boltos üzelvei ellen. Polyphaines kénytelen volt az aguardiente kimérését beszüntetni legalább nyíltan. Titokban tovább is árulta a pálinkát, de mégis csak szűkebb mértékben s ez csökkentette keresetét. Azóta, ahol csak lehetett, rosszat mondott Loidira s iparkodott lerombolni az indiánok ragaszkodását a hit hirdető iránt. Ebben a felesége, akinek nyelvében hét ördög lakozott, külön is támogatta.

A kereszténység terjedésének ezeknél a szegény népeknél csak egy nagy akadálya volt: a többnejűség. Keresztény, természetesen, csak az lehetett, aki beérte egy feleséggel. Ha több volt, csak egyet volt szabad megtartania, a többit el kellett bocsátania. Ez bizony nem mindig ment simán. Egy alkalommal ez a kérdés Loidinak csaknem az életébe került.

Az egyik falu törzsfőnöke ugyanis keresztény lett s nagyszámú feleségét egy kivételével szélnek eresztette. Az egyik elbocsátott asszony bosszút forralt. Loidi hónapokkal utóbb egyik indián falun lovagolt keresztül, mikor egyszer csak egy indián asszony inte-

get feléje, hogy szálljon le a lováról. A misszionárius mitsem sejtve közeledett.

— Mit akarsz, jó asszony? — kérdezte.

— Fáradt vagy, atya, azért állítottalak meg. Gyere velem a kunyhóba s pihenj meg.

— Nem lehet, jó asszony, messzire kell még ma érnem.

— Ne vesd meg vendéglátó kunyhómat, legalább nézz körül benne.

Loidi leszállt s bement a kunyhóba.

— Igyál valamit s egyél! hiszen olyan fáradt vagy s oly meleg az idő!

S már is előkotort a tűzhely mellől néhány tortillát s pulquéet töltött egy pohárba.

Loidi nem akarta megsérteni az egyszerű asszonyt s dehogy sejtette benne a törzsfőnök bosszútforraló, elbocsátott asszonyát. Hörpintett egyet a borból s a zsebébe tett két darab tortillát, hogy majd útközben elfogyasztja.

Az asszony különös mosollyal köszönte meg a megtisztelő látogatást s útnak eresztette a misszionáriust.

Loidi nem volt éhes s a tortilláról el is feledkezett. Csak mikor hazaért, fedezte fel a pogácsákat ismét a zsebében.

Nem volt nagy gusztusa az indián nő sütetére, mert tudta, hogy bizony az indián nők a tisztaság leg-
elemibb szabályait sem tartják be a konyhájukon. Azért a két tortillát egyszerűen odavetette a kutyája elé.

A kutya félóra mulva iszonyú görcstünetek közt kiszenvedett.

Akkor emlékezett Loidi az indián asszony arcára, akit egyszer látott már a megtérő törzsfő házában s aki akkor is gyanús pillantásokat lövelt feléje.

Igy telt el egyik év a másik után. Loidi hajfürtjeibe is deres szálak vegyültek. A világtól úgyszólván el volt zárva s csak nagy ritkán ment be a fehérek lakta városokba.

XII.

Kereszt vagy kard?

Egy napon magányos otthonában katonák keresték. Durván kérdezték, hogy ő-e a pap. Majd rákiáltottak, nem tudja-e, hogy Mexikóban tilos a papi öltözet viselése? Ott a szemük előtt kellett levetnie a reverendát. Ingujiban tárgyalt tovább a kellemetlen látogatókkal.

— Mit akartok hát? — kérdezte tőlük.

— Leltározni jöttünk — felelte egy tiszthelyettes. — Felírjuk mindazt, amid van, mert ezentúl az egyház vagyona az állam tulajdonába megy át. Add elő, mid van, mennyi pénzed, mennyi földed, mennyi állatod. A templomodra is sor kerül: arany és ezüst tárgyak, miseruhák; mindezt őszintén és pontosan valld be, pap, mert különben magunk nézünk mindennek utána.

Loidi csak akkor tudta meg, hogy új alkotmány-módosítást hoztak be Mexikóban, amelynek egyik fő pontja: a vallás eltiprása.

Gondolkozott, ellenszegüljön-e? Üssön-e szét e között a pár éhenkórász, pelyhes állú gyerek között, akik közül tízzel is kiállana egyszerre birkózni. Igaz, hogy a katonáknál fegyver volt, nála meg semmi, csak két ökle s a máig hatalmas izomereje.

Már-már megtagadta a felhívás teljesítését, de akkor eszébe jutott, hogy az utolsó püspöki körlevelében (amelyet bizony csak nagyon futólag nézett át) a püspök arra intette papjait, hogy a nehéz viszonyok között béketűrőssel és szelídséggel igyekezzenek lefegyverezni az Egyház ellenségeit. Ha ő itt verekedni kezd, még utóbb engedetlenségbe esik a püspökével szemben. Ha pedig valamelyik tacszó orozva lelövi, mi lesz a szépen fejlődő missziós-teleppel, az új keresztényekkel?

Amúgy sem volt sok bejelenteni valója.

— Az én vagyonom — mondta — ez a kunyhó, ez a szalmazsák, ez az asztal, meg ez a pár könyv. Meg

a lovam, amelyen a falvakat járom, s a kutya az ajtóm előtt. Meg ez a rossz kürt itt. Másom nekem nincsen. A templom is szegény és nem az enyém. Ajánlom különben, hogy ne nyúljatok hozzá, mert másképp az indiánokkal gyűlik meg a bajotok!

A pelyhesállú tiszthelyettes tanácsotkérően nézett végig a társain. Vajjon igazat beszélt-e a pap? Nagyon úgylátszik, hogy igen. Aki a missziókba megy az indiánok közé, annak nem szoktak kincsei lenni, ezt még a tejfelesszájú kadét is tudta.

Mégis igyekezett ráijeszteni a papra:

— Csak semmi teketória! Elő a durókkal!¹

— Keresd meg őket magad, öcsém — felelte Loidi s nyugodtan leült az ágya szélére. — Csak arra kérlek, ha találsz, adj nekem is belőle egyet, mert eltörött a pipám és szeretnék újat venni helyette!

A katonák elmosolyodtak. Egy káplár-féle azonban még egy kísérletet tett:

— Adj ide egy hordó pulquét² s akkor békén hagyunk!

— Hordóm nincs, csak korsóm — felelte Loidi s rámutatott az ablak párkányán álló vizeskorsóra. Nagy darab száraz kenyér, szalonna és egy köteg hagyma hevert a korsó mellett. — A bor pedig itt folydogál a sziklákából, mindjárt a házam mellett; eredj, ha szomjas vagy, igyál belőle.

— Hát csak nem élsz semmiből? — rivallt rá ismét a káplár. — Valamid csak van, amin a kenyeret vagy szalonnát veszed? Melyik bankban őrzöd a pénzedet?

Loidit semmi sem hozta ki a flegmájából:

— Az én bankárom kitűnő bankár, csakhogy számotokra bajosan nyit folyószámlát s nektek egy kicsit messze is lakik — s az égre mutatott. — Nekem eddig mindig fizetés nélkül küldött, ami élelemre s

¹ Aranyakkal.

² Növényből készült szeszes ital.

ruházkodásra szükséges volt. Tegyetek jót a szegény indiánokkal, akkor titeket is eltart a nép.

— Ordögős fickó — szitkozódott a tiszthelyettes és türelmetlenül intett embereinek.

— Gyerünk, itt úgy sincs semmi.

És elkotródtak.

A katonák látogatása után Loidi soká meredt maga elé.

— Lehetséges? — kérdezte magában. — Még mindig ekkora a gonoszok hatalma az újvilágban? S nemcsak Venezuelában, hanem Mexikóban is, mely második hazája lett? S nem akad, aki szétüssön ezek közt a hengegő, tolvaj fickók között, akik egy kiforratlan fiatal nemzet tapasztalatlanságát kihasználják s egy sokmilliós országnak a nyakára ülnek? Ő fiatal tiszt korában ki tudta tűzni a szent háború lobogóját a kényurak és gazemberek ellen s itt Mexikóban, amely sokkal nagyobb s fejlettebb, mint az ő hazája, nincs, aki rendet teremtsen? Ha még ide hozzá is kijöttek a vadonba, vajjon mit művelhetnek lent a síkságon, a városokban, a falvakban? S ő ezt az új zsarnokságot tétlenül nézze?

Felforrott benne régi katonavére. Elhatározta, hogy utánanéz, mi is van hát odakint az országban.

Másnap megnyergelte lovát s kemény tízórás lovaglással bement a legközelebbi kisvárosba, amelynek papját ismerte. Egyszerű földművesruhában, minden papi ismertetőjel nélkül indult útnak.

Késő délután volt, mire a városkába érkezett. A plébánia udvaráról vidám muzsika, kurjantás, ének, dőzsölő katonák lármája s nők ledér kacagása hangzott feléje.

— Mi ez? — kérdezte egy arra haladó egyszerű asszonytól. — Nem lakik itt már Don Amarillo, a plébános?

Az asszony előbb fürkészően vizsgálgatta végig beszéljen ilyen hangosan.

— A papunkat kikergették a plébániáról a katonák — felelte.

— És most hol van?

Az asszony előbb fürkészően vizsgálgatta végig Loidit s nem felelt. Loidi kivette zsebéből papi breviáriumát s így szólt:

— Én vagyok a tarahuatláni missziós pap. Szeretném tudni, mi lett barátommal, Don Amarillóval?

— Don Amarillóval? Jöjjön! — felelte az asszony szárazon.

Elindultak s csak valahol a község szélén álltak meg.

— Itt lakik a papunk — mondta az asszony s el-sietett.

Egyszerű parasztház volt, melynek udvarán gyermekek játszottak s egy idősebb parasztasszony ruhát mosott a kútnál.

— Don Amarillót itt találom? — kérdezte Don Loidi.

A parasztasszony megint azzal a fürkésző tekintettel nézett végig a kérdezőn s végül így szólt:

— Ott hátul van, a kerti szobában.

A ház végén kert volt s abban amolyan nyári lakás. Alacsony, zsupfödelű, egyszobás kis adobeputri. Előtte munkáskülsejű férfi ült egy padon s egy hasonló-külsejű emberrel beszélgetett.

— Hát te itt vagy, Tamás? — szólította meg Loidi.

— Rajmond, te vagy? Isten hozott. No, nagy ideje már, hogy nem láttuk egymást. Ismered Fray Gervasiót? A ferencrendi pátert?

A három pap melegen kezetszorított.

— De mi van veled, testvér? — kérdezte Loidi Don Amarillótól. — Miért nem lakol a plébániádon? Don Amarilló keserűen mosolygott.

— Szerencsés ember te, ott a hegyek között. Úgy látszik, hozzád ujság nem jár. Hát nem tudod, hogy teljes perszekúcióban élünk? Fogadok, azt sem tudod, hogy új elnök van, aki azt hangoztatja, hogy Krisztust jövő év októberéig kiirtja a mexikóiak szívéből.

— Az igazat megvallva, ujságot nem olvasok s nem tudom, mi történik a hegyemen kívül.

— Azt sem tudod, hogy Carres, az új elnök tüzzel-
vérrel kezdi végrehajtani a Carranza-féle alkotmányt?

— Ki is az a Carranza?

Don Amarilló hangosan kacagott. A nevetésében volt valami testvéri irigység is, hogy íme, itt van egy pap-kollégája, aki a leghevesebb egyházüldözés idején még azt sem tudja, hogy egyházüldözés van s nem ismeri a véres események szereplőit.

Leültette, megvendégelte s közben elmondta az utóbbi évek és hónapok eseményeit. A barát megtoldotta szavait, ha valamit hiányosan mondott el. Carres maga az ördög, aki emberi testben jár a világon. Az álnok ravaszság, a cselszövés és kegyetlenség maga. Ez intézi az ország politikáját, főleg amióta az elnöki székbe került. Mint minden született gonosztevő, ő is gyűlöli az Egyházat, sőt magát Krisztust. Szereti hangoztatni, hogy Krisztust fel szokta pofozni, valahányszor találkozik vele.

— És ti mindezt tűritek? — kérdezte Loidi villogó szemmel. — Nincs már ebben az országban férfi, aki szembe merne szállni a csőcselékkel?

Don Amarilló búsan hajtotta le fejét.

— Van! Hála Istennek, a fiatalabb nemzedék már nem olyan halvérű, mint mi öregebbek. Mi eddig csak akadályoztuk a komoly akaratok megmozdulását. Azonban mit tehet egy marék elszánt fiatalember, ha felülről nem támogatják?

Loidi eltátotta a száját, mint aki semmit sem ért a dologból.

— Azért éppen tehet egyet-mást — mormolta a barát, aki higgadtan és megfontoltan ejtette ki minden szavát. Loidi mélázva, de feszült figyelemmel hallgatta őket s visszagondolt a saját multjára.

— És kik azok, akik felülről nem támogatják a hit védőit? — kérdezte Loidi.

Don Aamarillo nem felelt azonnal. Messzebről kezdte a beszédét:

— Rajmond! Már mikor utoljára találkoztunk, észrevehetted, hogy töprengő, kutató lélek vagyok s

mindenütt hitbéli problémát látok. Ezek a problémák kínoznak éjjel és nappal s valóságos megváltás, ha néha okos és komoly emberrel beszélgethetek róluk. Te akkoriban is meg tudtál nyugtatni. Nyugtass meg most is, ha tudsz. Fray Gervasio próbálta, de nem nagyon sikerült neki. Ő nagyon leegyszerűsíti a problémákat.

— De hát nem értem, mi köze ezeknek a dolgoknak a te hitbéli problémáidhoz? — felelte Don Loidi.

— Ha türelemmel vagy, mindjárt megmagyarázom, amennyire ily hirtelenében lehet. Úgy-e, mi hiszszük, hogy Egyházunkat Krisztus alapította, aki Isten fia volt?

— Természetesen.

— Hiszszük, hogy ő vezeti Egyházát s gondoskodik róla?

— Úgy van.

— Hiszszük, hogy püspökeink s a pápa által vezet bennünket?

— Tökéletesen.

— De akkor hogy van az, hogy ez a vezetés a kátyúba visz bennünket és tönkreteszi az Egyházat?

E szavakat már arcakipirultan mondta Amarillo.

— Nono — felelte Loidi. — Nem látom, miként következnek ez az előbbiekből.

— Mindjárt megérted — folytatta Don Amarillo. — Itt van Mexikó, itt vagyunk mi, mexikói katolikusok. Hát lehet ennél tehetetlenebb, szánandóbb, gyermekesebb társaságot elképzelni a világon? Kiraboltatjuk, kifosztatjuk magunkat, hagyjuk, hogy lemészároljanak, mint az állatot s odafelülről nem hallunk mást, mint türelemre intést és azt a tilalmat, hogy csak valahogy közéleti ügyekkel ne foglalkozzunk. Hát ki védje meg ezt a tehetetlen népet, ki védje meg az Egyházat ebben a passzivitáshoz szokott országban, ha nekünk, papoknak és vezetőknek felülről guzsbakötik a kezünket? Iskoláinkat elvették, most elrabolják a templomainkat is. Gyermekeink, ezek az édes, ártatlan, mexikói gyermekek, soha többé nem fognak

hittant tanulni, nem fognak imádkozni. Azt sem fogják tudni, ki az a Jézus és ki az a guadalupei Szűz! S mi mindehhez hallgatunk, mert erre kényszerít bennünket a saját egyházunk, a felebbvalóink...

Loidi szóttlanul figyelte barátját. Lelkében felizzott a régi szenvedély. Don Amarillo tovább tüzelte bele magát is, barátját is az elégedetlenségbe.

— Azt mondják, a pápa azt üzente Rómából, hogy mi papok tartsuk távol magunkat a politikai ügyektől. De mikor itt a vallás ügye szorosán összefügg a politikával! Hogyan védjem az Egyházat, ha kiütik a fegyvert a kezemből?

— A pápa szava szent! — jegyezte meg Fray Gervasio csendesen, de az ősi spanyol pápa-tiszteletnek lángoló és határozott kifejezésével a szava hang-súlyában.

— Hogyne! Azt tudom én is — felelte Don Amarillo. — De az erdő is mindig úgy visszhangzik, ahogy belekiáltanak. Ha püspökeink úgy festették le a helyzetet, hogy a pápának így kellett felelnie, akkor voltaképp nem a pápa szólt, hanem a püspökeink.

— Azoknak a szava is szent! — szólt csendesen a barát.

— Fray Gervasio! — fakadt ki ingerülten Don Amarillo — most nem arról van szó, hogy jámbor, aszkétikus elveket szajkózzunk egymásnak, hanem, hogy az anyaszentegyháznak, hazánknak, népünknek életét mentsük meg. A vallásszabadságot, Mexikó ősi, katolikus hitét! Mit használ, ha mi jámbor birkák módjára akár tömegesen lekaszabolgatjuk magunkat a cromisták által, holott bátor szembeszállással játszva lerázhatjuk magunkról ennek a Moszkvából rángatott csöcseléknek az igáját. Ha majd kipusztul Mexikóból a hit, ha templomaink rombadőlnek, ha gyermekeink lelkét megmérgezték ezek a gonosztevők: vajjon mi csoda vigasztalás lesz akkor nekünk, hogy azt mondhatjuk: de mi legalább szótfogadtunk s engedelmes, jó fiúk voltunk?

— Te összetévesztesz két dolgot, testvér — foly-

tatta a barát nyugodtan. — Püspökeink nem tiltják a világi katolikusoknak a politikai szervezkedést, sőt a fegyveres ellenállást sem. A tilalom csak nekünk, papoknak szól. S a világiak máris szervezkednek. A szent háború jelszava futótűzként terjedt el az országban. A felkelés jelére máris ezrek várnak. El fogják ők végezni a feladatukat nélkülünk is.

Don Amarillot ez a nyugalom még jobban felbőszítette:

— Igen? No, köszönöm szépen! Ha én világi volnék s a lelkiatyáim azt mondanák nekem: jó, ti világiak csak menjetek a küzdelembe, a tűzbe, mi meg majd szép csendesen idehaza maradunk és imádkozunk értetek, mit mondanék én nekik? Nem azt mondanám-e, hogy no, ti papok, vizet prédikáltok és bort isztok? Nincs-e igazam, Rajmond? Szabad-e nekünk, papoknak, a Krisztus nyája őreinek, gyáván visszavonulnunk s a világiakra rónunk a harc veszedelmeit és a cselekvés minden terhét? Azokra a világi katolikusokra, akiknek nejük és gyermekük van? És ha kell minden épkézláb ember? És ha nélkülünk a vezetés hiányos, ha éppen nekünk adott az Isten erőt és szervezőképességet? Nem a pap Miguel Hidalgo vívta-e ki száz évvel ezelőtt Mexikó szabadságát? Ha ő nincs, talán még máig rabszolgák volnánk! Egyénileg Don Hidalgo rajta vesztett, az igaz. Agyonlőtték. De legalább férfiasan teljesítette kötelességét s ügye utóbb mégis diadalra jutott! Ha Don Hidalgo szépen otthon csücsül a parókiáján, ő, akibe az Úristen egy hadvezér lelkét ojtotta bele, hol vagyunk ma akkor? Azóta száz év telt el. Csupa vereség ránk katolikusokra nézve, ebben a színgkatolikus országban! Egyik kényúr a másik után, egyik kalandor a másik után. Hol voltak a világiak? Mit tettek egyházunk s hazánk védelmében? Semmit sem tehettek, semmit sem értek el. S akkor mi vonuljunk félénken s engedelmesen a kuc-kóba?

— Hidalgo Hidalgo volt — felelte Gervasio. — De honnan tudod, testvér, hogy benned is valami szü-

letett tábornagy szunnyad? Hátha többet használsz itthon azzal, hogy a népet lelkiileg erősíted, mintha kimégy a küzdelem terére s ott talán a közepesnél is kevesebbet használsz? A vallás ellenségeinek pedig alkalmat adsz, hogy azt mondják: íme, az egész harc a klérus hatalomvágyásának harca a világi uralom ellen?

Ez az érvelés kissé lehűtötte Don Amarillót, de Loidit annál kevésbé. Szinte látszott, hogyan viaskodik benne az egykori katona a fegyelemhez szokott pappal.

Amarillo azonban némi vártatva még egy érvet vett elő:

— Jó, tegyük fel, hogy a lelkipásztorkodással megerősítem a népet a hite szeretetében. De meddig tehetem? Nem űztek-e ki a plébániámból? Nem kergettek el titeket is, jámbor szerzeteseket? Nem fenyegetőznek-e, hogy maholnap templomainkban is beszűntetik az istentiszteletet? A guadelupeai Szűz kegytemplomát légbe akarták röpíteni...

— Csakugyan? — kiáltott közbe Don Loidi, most már sötéten lobogó elkeseredéssel.

— Hát te még ezt sem tudod? Szegény barátom, te igazán elmaradtál a világtól.

— Bombát helyeztek el az oltárkép alatt — magyarázta Fray Gervasio. — A bomba felrobbant s szétvetette az oltár talapzatát.

— S a Szent Szűz képe? — kérdezte izgatottan Loidi.

— Csodálatos módon épségben maradt — felelte a szerzetes.

— Hát mondd, Rajmond — fordult most ismét Loidihoz Don Amarillo —, nincs-e igazam?

Loidi csak bámult maga elé, mint egy gyermek. Látszott, hogy már nem is az érdekli, amit a barátja mond, hanem ami a saját elméjében forrong. Amarillo folytatta:

— Én nem beszélek a püspökeink ellen. Én tisztelem a felfogásukat s azt vallom, hogy irányításuk-

kal szemben engedelmességgel tartozunk. De lehetnek rendkívüli esetek, amikor nem a kimondott szavuk az irányadó, hanem a gondolatuk, amelyet talán a körülmények miatt nem mondhatnak ki. Szerintem ilyenkor nem szabad szó szerint követnünk utasításait. Rendkívüli idők rendkívüli eszközöket sürgetnek.

— Rendkívüli idők rendkívüli eszközöket sürgetnek — adta meg a visszhangot Loidi, gondolataival küzködve.

A szerzetes felkelt, hogy elbúcsúzzék.

— Miért siet? — kérdezte Don Loidi.

— Ma indul a zarándoklat Guadelupéba, most van a nagy nemzeti búcsújárás. A mi híveink közül is többen elmennek s kértek, hogy még beszélni szeretnének velem.

— Guadelupéba? Milyen messze van az innen? — kérdezte Loidi. — Én még sohasem voltam ott.

— Vasúton egy nap, lóháton nyolc-tíz nap. Gyalogosan egy hónap is. A legtöbben gyalog teszik meg az utat. Innen holnapután indul egy ötven-hatvan főnyi búcsús-csapat. Ha úgy tetszik, csatlakozzék hozzájuk. A derék emberek boldogok lesznek, ha pap vezetőjük akad.

Don Loidi abban a pillanatban elhatározta, hogy ő is elzarándokol Guadelupéba. Hogy aztán mit tesz, még nem tudta. De elmegy a Szent Szűz híres kegyhelyére ő is és aztán meglátja, mi a teendője.

Igy került le Don Loidi a guerrerói zarándokcsoporttal a fővárosba s azon keresztül a guadelupeai kegyhelyre, ahol aztán — miként elmondottuk — Garzával találkozott.

Egész úton oda- és visszafelé azon gondolkozott, kinek van a jelen körülmények között igaza, Fray Gervasionak-e, avagy Don Amarillonak. Az utóbbinak szavai és érvelése olthatatlan lobbót vetettek a lelkében, amelyet még Garza higgadt szavai sem tudtak lecsillapítani. „Rendkívüli idők rendkívüli eszközöket sürgetnek”, mondogatta magában újból és újból. A törvény betűje Fray Gervasio mellett szól, kétségtelenül.

De vajjon a törvény szelleme nem szól-e ellene? S nem azért vezette-e őt, a harcost, a régi szabadsághőst, az isteni Gondviselés ide Mexikóba, hogy példát adjon, mikép kell a megsértett igazságért kardot is kötnie annak, aki eddig csak a kereszt szelíd fegyverét forgatta?

Imádkozott, hogy Isten világosítsa fel. Adjon neki valami jelt, amiből megláthatja, mi a kötelessége. Maradjon-e, avagy menjen a felkelőkhöz, a „libertadorok” táborába s ajánlja fel öregedő, de még izmos karját a hit és az ország megmentésére?

Az égi jel, úgy látszott, nem váratott soká magára.

Oreg este volt, mikor fáradtan, egyedül megérkezett abba a világba, amelyben otthona állott. A fák közt vidám csaholás fogadta — a kuttyája ugrott eléje s majd fel nem borította hangos, örvendező üdvözlésével. És mégis, Don Loidit meglepte a kutya viselkedése. Mintha valami fájdalmas szűkölés sirna az örvendező csaholás hangjai mögül. Mi lehet ez? gondolta.

Még egy forduló, egy kiálló sziklatömb megkerülése és otthon volt, piciny parókiáján. Azaz annak csak a kihült helyén. Don Loidi szeme tágra meredt. A szerény faházikó, amelyben évek óta lakott, porrá égett; üszök, hamu és szenesedett gerendák feküdtek a ház helyén. Izgatottan vágott át a holdfényes éjben a magas cserjekerítésen, amely a plébániát a templomtól elválasztotta. A templom teteje szintén leégett, csak az agyagból taposott falak meredeztek a levegőbe. Don Loidi, mint bűvőhelyéből kivert vad rohant be a leégett templomba. Az ajtó baltákkal bezúzva s bent kísérteties látvány: a nagy kereszt, amely az oltár fölött állott, földre döntve s rútul megcsontkítva, a ledöntött Krisztus kezébe tört sörösüveg erősítve; az oltár felforgatva s emberszeméttel végigmázolva. A szentképek bajonettel keresztül-kasul hasogatva. A tabernákulumból hiányzott a szentségtartó.

A sekrestye szent öltönei össze-vissza hányva, pálinkával és rosszszagú pulqué-val átítatva; a gonoszok nyilván orgiákat rendeztek a szent helyen s közben gúnyból a szent ruhákat öltötték magukra. Mert nem lehetett kétség bene: ezt a vandál pusztítást nem rablók vagy banditák okozták, még kevésbé esetleg a pogány indiánok — nem, azok közül egyik fajta sem lett volna ilyesmire képes. Ilyesmire csak azok a katonák lehettek képesek, akiket ő néhány nappal elutazása előtt szép szóval kitessékelt a plébániájáról. Ez a vallásüldözők stílusa, azé a csöcseléké, amely most uralmon van s amelyről Don Amarillo s a fiatal guadelupeai szabadsághősök beszéltek.

A kutya fájdalmas vonítással szorult melléje. Loidi megsimogatta s arra gondolt, mennyivel emberebb ez az állat az emberi fenevadaknál.

Aztán csak állt, állt, félórahosszat a rettenetes romok előtt, a szerteszét dobált templomi tárgyak között. Először arra gondolt, hogy felébreszti valamelyik hű indiánját s elmondatja magának a durva támadás és pusztítás részleteit. De hamar lemondott erről a tervéről. Nem, nem kíváncsi többre. Elég az, amennyit a szeme látott. Elég maga ez a szörnyű pusztítás, hogy felismerje benne azt az égi jelet, amelyért az egész búcsújárás ideje alatt fohászzkodott. Most már nem töpreng és nem kételkedik többé. Most már tudja, mi a kötelessége. Isten legyen neki irgalmas, ha téved, de ő nem tehet mást. Felköti a kardot újra! Most nem prédikálni kell, hanem keresztshadat járni. És kiverni a bitangokat, a pogánynál rosszabb, hitetlen fajzatot az országból, hogy ne tudja meggyalázni többé az Isten szentélyeit.

A holdvilág fényénél, mely a leégett s tátongó tetőn keresztül végig bevilágította a szomorúan elpusztított templomot, Don Loidi letérdelt s kezét a meggyalázott Krisztus-kép oldalsebére téve, szörnyű esküt mondott. Megesküdött, hogy addig nem fog ismerni békét és nyugvást, és addig le nem teszi kezé-

ből a kardot, míg vagy meg nem hal, vagy visszatérni nem látja második hazája egén a hitszabadság békés hajnalát.

Aztán elrohant az éjtszakába, amerről jött. Más nem látta, más nem követte, mint a kutyája. Reggel egy magányos tanyán betért, a derék peontól iv papirost és írószerszámot kért.

Levelt írt a püspökének. Ne haragudjék rá, de úgy érzi, neki most a harcosok közt a helye. Eddig a szegény indiánok lelkét gondozta, úgy hiszi, nem eredmény nélkül. A püspök úr legyen olyan kegyes, küldjön a helyébe más valakit papul az elpusztított parókiára. Esetleg azt a Fray Gervasiot, aki annyira szereti a békés, csendes életet. Órá meg ne nehezteljen, hogy lelkiismeretének szavát követve, elmegy ő is katonának a felkelők közé, a hit és a szabadság védelmére. Majd ha diadalmasan befejezték a háborút, alázatosan vissza fog térni a püspök joghatósága alá. Addig is kéri, ne büntessék őt egyházi fenytékekkel, mert ő csak jót akar. Alázatos kézcsókkal: Loidi Rajmond.

A jámbor tarahuatláni indiánok azóta hiába várták Don Loidit a hegyeik közé. A pap elégett kunyhóját soká nem állította helyre senki. Don Loidi eltűnt. Többen hírül hozták, hogy hazajött, látták a környéken. Annál kevésbé tudták megérteni, hová s miért tűnt el ilyen végérvényesen. A nagy bizonytalanságot felhasználta Polyphaines s azt híresztelte Loidiról, hogy bizonynal megszökött valami csinos indián nővel. Amit ugyan senkisé is hitt el neki.

Vizont a városban Fray Gervasio fejcsóválva mondta:

— Ennek a szerencsétlen embernek is az a zavaros szű Amarillo csavarta el a fejét. Akármint van is, papnak a helyét elhagynia nem szabad. Az engedtlenségen nem lehet áldás!

Azóta aztán azon a tájon senki nem hallott többé Don Loidiról semmit. Talán meg is halt azóta.

Don Loidi csakugyan — meghalt. De helyette fel-
támadt az eltemetettnek hitt, egykori, félelmetes —
Santa Cruz.

XIII.

A szabadságért.

A Juventud Católica központi osztályában a vá-
lasztást követő hetekben a rendőri ellenőrzés ellenére
mozgalmas élet folyt. A vezérkar, mely a 32 éves
Garza köré csoportosult, óriási feladatot érzett a vál-
lán s e feladat teljesítésére vállalkoznia kellett, mert
egyrészt a püspöki kar kimondotta, hogy a politikai
ellenállás munkájában a papság nem vihet aktív sze-
repet, másrészt az idősebb világi emberek közül éppen
a legtekintélyesebbek kijelentették, hogy a szervez-
kedés nehéz és rendkívül nagy mozgékonytságot
igénylő intézésére nem érzik magukat hivatottnak.
Igy a fiatalemberekre hárult a munka oroszlánrésze.

Erre pedig annál nagyobb szükség volt, mert az
új elnök nem akart vagy nem tudott megállni az úton,
amelyre lépett. A katolikusok ellenállása előbb meg-
lepte, utóbb kudarcokat okozott neki s ezek felbőszi-
tették s talán eredeti szándéka ellenére odasodorták,
hogy most már külső ösztönzés nélkül is, Sanchez nél-
kül is, a végsőkigmenő harcra vállalkozott világnézeti,
vagy ahogy ő hitte, politikai ellenségei ellen. Egy-
szerre felébredt benne kettős eredetének minden félel-
metes tulajdonsága: ázsiai vérének alattomosága s
az indián lélek könyörtelen kegyetlensége.

— Eltaposom a haladás ellenségeit, mint a vipe-
rát! — mondogatta baráti körben s szemében vas-
akarátának sötét acélja izzott.

Obreza egyszer szemére vetette, hogy új Néro
akar-e lenni. Carres kijelentette:

— Nekem alapjában semmi kifogásom sincs a val-
lási bigottériák ellen. Űzze, akinek jólesik! De ezek
az emberek a nép vallásos hajlamait csak azért szít-
ják, hogy e hajlamok segítségével politikai hatalomra

kapjanak s engem kiüssenek a nyeregből. Hát majd megmutatom nekik, hogy nagyon tévedtek, ha engem bábnak vagy könnyen leüthető ellenfélnek hittek.

S szavának is állt. Egymásután becsukatta a még meglevő szerzetes-templomokat, a szerzeteseket pedig csendőreivel részben az utcára üzette, részben a börtönökbe kísértette, vagy pedig az országból kitoloncoltatta. Az elkeseredés moraja zúgott végig a jámbor, istenfélő népen. Egyes, befolyásos családok megpróbálták a sajtó vagy személyes összeköttetések révén a kormány előtt szót emelni az üldözés ellen; Carres azonban minden ellenvetéssel merev és kíméletlen „nemet” szegzett szembe. Most már presztizskérdést látott benne, hogy ne engedjen.

Majd megkezdődtek a személyi üldözések, főleg, ahol alantasabb kormányzati tényezők ilyen úton akartak magas helyen érdemeket szerezni. Ahol a kormány erőszakos intézkedéseivel a lakosság szembehelyezkedett, ott embervérnek kellett folynia. Luz, aki szolgai hajlamainál fogva egyszerre beletanult a hóhér és a besúgó szerepébe, egymásután vetette börtönbe a kormánynak nem tetsző embereket. Elsősorban természetesen a papokra vadászott. Csakhamar innen is, onnan is hírek érkeztek emberek kivégzéséről, megcsonkításáról, titokzatos eltűnéséről, tömeges bebörtönzéséről. A durva katonák vad ösztönei szabadon érvényesülhettek; csakhamar, ki minél kegyetlenebb és vérengzőbb volt, annál több dicséretre s jutalomra számíthatott. Akadt hiéna, aki rálövetett egy papra, miután a sírját megásatta vele, s aztán elföldeltette áldozatát, mielőtt az meghalt volna; a temetőőr, akinek ennél az aktusnál segédkeznie kellett, megőrült a rémülettől és lelkiismeretfurdalástól. Akadt magasabb-rangú katonatiszt, aki kártyázás közben minden pénzét elvesztette s úgy segített magán, hogy egyszerűen lefogta s bebörtönözte a város néhány előkelő, katolikus érzelmeiről ismert polgárát; az önkényesen kivett váltságpénzből aztán törlesztette kártyaadósságát.

A kormány csak olyan papoknak engedte meg a papi működést, akik aláírják azt az engedelmességi nyilatkozatot, amelyben kifejezetten helyeslik a kormány egyházellenes rendelkezéseit. Ez természetesen hittagadás lett volna s a 4000 főből álló mexikói papság közül alig akadt kettő vagy három, aki a nyilatkozatot aláírta. Az istentiszteleti élet ilyformán lehetetlenné vált s azért a püspökök közös akarattal elrendelték a nyilvános istentiszteletek beszüntetését.

A templomok tehát gyászbaborultak. A nép ugyan tovább is látogatta a szentegyházakat, de az oltáron szünetelt a szent cselekmény.

Erre a Juventud emberei nem haboztak tovább: kitűzték a felkelés zászlaját. Rengetegen csatlakoztak hozzájuk, köztük számos magasrangú és képzett katonatiszt is, akik megunták, hogy börtöntöltelék parancsoljon nekik s hogy a hadsereg inkább szervezett rablóbandához, mint katonasághoz hasonlítson.

Míg a kormánycsapatokban a fegyelem nagyon gyenge lábön állt, addig a felkelők közt tökéletes volt a rend és a katonai tekintélytisztelet. Minden egyes államban a mozgalom élén egy-egy főmegbízott állt, akihez a szervezés egész irányítása tartozott s akinek helyébe elfogatása esetén azonnal egy másik, ennek helyébe egy harmadik, negyedik stb., összesen nyolc egyén volt előre kijelölve. A főmegbízottak vezérükül közmegegyezéssel s osztatlan lelkesedéssel Garzát választották, aki ilyenképpen az egész felkelő mozgalom irányítója s vezére lett. Kezében összpontosult minden szál s az ő szavát parancsként teljesítették valamennyien, még az idősebb tisztek is, akik a mozgalomhoz csatlakoztak.

Garza csakugyan rászolgált bajtársainak bizalmára. A bátor és délceg fiatalember ritka szellemi tulajdonságokkal tűnt ki. A szíve meleg volt, az esze hűvösen számító. Senki sem tudott úgy lángolni és tüzelni, mint ő; s ugyanakkor senki sem volt oly megfontolt, oly körültekintő s oly biztos ítéletű. Egyetlen

akadálynak látszott, hogy már nős volt s éppen akkor várta első gyermeke születését. Azonban a fiatal szabadsághős még esküvője reggelén megkérdezte menyasszonyától:

— Dolores! nem félsz-e a feleségem lenni, ha tudod, hogy minden percben készen kell lennem akár az életem feláldozására is a hitért és a szabadságért?

Dolores meghatottan borult hőslelkű vőlegénye vállára:

— Büszke leszek s irigyelni foglak, ha vértanu leszel! — suttogta erős lélekkel. — Majd hozzátette:

— Menj a harcba Istenért s a szabadságért! S ha egy napon sebesülve hoznak haza, ápolni foglak, hogy mielőbb újra visszatérhess a küzdelembe. — Megszorították egymás kezét, mint egykor a katakombák hősei s így mentek az esküvőre.

Del Rio, a Juventud egyik vezető tagja, tudott erről a megható párbeszédéről s Garza minden tiltakozása ellenére elmondta az esetet a főmegbízottak amaz összejövetelén, amelyen fővezért választottak. Ezzel a kételkedésnek minden árnyéka eloszlott s a fiatal bajtársak lelkes ünneplés közt tették le az esküt ifjú vezérük kezébe.

A kormány tehetetlen volt a felkelőkkel, a „libertador”-okkal szemben. Itt-ott rajtuk ütött s egy csomót lekaszabolt közülük; a foglyokat is mindig azonnal kivégeztette. Azonban levérni nem tudta őket. Mexikó nem olyan ország, mint az európai országok. Nem lehet katonailag átfogni az egész óriási területet, nem lehet egységesen megszállni. Azért is volt itt mindig minden forradalomnak sikere. A két áthatolhatatlan Sierra-vonal roppant hegységei s erdői, az északi s a déli tartományoknak ma is jóformán lakatlan, végtelen sivatagjai, a felkelő csapatoknak rengeteg természetes fedezéket és búvóhelyet biztosítottak, valamint bő alkalmat arra, hogy összegyűljenek, fegyverkezzenek s aztán apró guerilla-harcokban gyengítsék a kormány erejét.

Don Loidi a felkelők egyik osztagánál mint Santa Cruz Rajmond jelentkezett egyszerű közkatonának. Természetesen elhallgatta papi voltát. Besorozták a többi közé. Míg aztán pár hét múltán észrevették, hogy tisztjeik közt is a legkiválóbbak közül való. Külön kis csapatot bíztak rá s a már nem fiatal katona újjáéledt harci kedvvel vezette embereit nem egy dadalmas guerillára.

Csakhamar egész sor város és község, sőt egész vidékek és államok csatlakoztak a felkeléshez s a kormánynak óriási létszámú fegyveres hadseregre lett volna szüksége, hogy katonailag megbénítsa őket. A nagyobb hadsereg felállítása pedig a kormány részén pénzügyi akadályokba is ütközött, főleg, amióta a felkelők munkája s a katolikusok néma ellenállása folytán az állami üzemek hozama igen érezhető mértékben megcsökkent s a kormány hétről-hétre szinte fizetésképtelen lett.

De még a nagyobb létszámú sereggel is mibe kezdhetett volna Carres például Chihuahua-állam roppant kiterjedésű mezőin, ahol ma is csak gyéren akad itt is, ott is egy-egy magányos „rancho“, egy-egy indián-tanya s annak lakói is feltétlen biztossággal a „vallás védelmezőivel“, a felkelőkkel tartottak? Carres jól tudta, hogy neki csak a városokban vannak párthívei, azért a vidékkel nem igen mert harcba bocsátkozni s beérte egy-egy büntető-expedícióval, valahányszor valahol a felkelők érzékeny veszteséget okoztak a kormánynak, elfoglalván egy-egy élelemmel vagy hadianyaggal megterhelt katonai vonatot.

Egy ilyen büntető-expedíció vezetésével egyszer éppen Torres Ramont bízta meg Luz Roberto, akit időközben tábornokká és rendőrfőnökké nevezett ki Carres. Michoacan államban a Patzcuaro-tó vidékéről egymásután jelentettek a kormánynak jelenségeket, amelyek a felkelők gyors előhaladásáról tanuskodtak ezen a fővároshoz eléggé közeleső vidéken. Nevezetesen azt is megtudta a kormány, hogy Garza, a felkelők fiatal tábornoka, szintén a Patzcuaro hegyei közt, vala-

hol Curucupasco táján tartózkodik vezérkarának jó részével együtt. Állítólag Flores tábornok is, az egyik legkiválóbb mexikói katona, ott csatlakozott hozzá.

Luz iparkodott megértetni Torresszel, mekkora elismeréssel venné a kormány s mily felséges jövő várna rá, ha sikerülne Garzát kézrekerítenie.

— Most mutasd meg — mondta neki —, mit tudsz. Ha feladatodat tökéletesen teljesíted, Carres nem fog fukarkodni a jutalommal. Ha Garzát nem fogod is el, de kipusztíthatsz egy darázsfészket. Ellenállás esetén lövess bátran! Ha Carres kegyében előbbre akarsz jutni, ne szalaszd el az alkalmat a fegyverhasználatra.

Torres vállat vont.

— Majd meglátjuk — mondta kurtán. Bosszantotta, hogy vitézi tettekért borraavalókat kínálnak. De a feladat maga izgatta és érdekelte.

Lenora, aki mégsem akarta a gyorsan előlépett őrnagyot kiereszteni a keze közül, egyszerre gyengéd lett, ellágyult és aggódni kezdett Torresért.

— Nem akarom, hogy elmenj! — siránkozott. — Mondd meg annak az ostoba Luznak, hogy küldjön helyetted mást. Én akarom, én izenem neki. Még valami gaz fanatikus törbecsal és otthagyd a fogadat.

Torresnek hízelgett, hogy Lenora ennyire félti.

— Nem lesz semmi bajom, kedves — nyugtatta. — Meglátod, visszajövök hamarosan s akkor lakodalmat tartunk!

Lenora hízelegve bújt hozzá.

— Hat hét mulva? Jó lesz?

Torrest megszédítette a feléje nyujtott csókos ajk, a villogó szempár, a kígyói karcsúsággal hajoló, barna, bársonyos nyak. Mámorosan szorította magához Lenorát s e pillanatban elfelejtette a leánynak minden hozzá való hűtlenségét.

— Úgy van, hat hét mulva megesküszünk! — hebegte.

— Vigyázz magadra! Féltelek! — mondta Lenora, mikor Torres erős karjából kibontakozott.

— Mondom, nincs mit féltened rajtam. Ha a felkelők katonák, én is az vagyok! — S kiegyenesedett. Izmos, nyúlánk, rugalmas tagjai szinte szikrázták az erőt és a harci készséget.

XIV.

Váratlan támadás.

Másnap reggel Torres vagy két tucat katonával útnak indult. A katonák polgári ruhában, mint vadászok utaztak, hogy a csapat lehetőleg feltűnés nélkül érhesse céljához s meglepetésszerűen üthessen rajta Garzáékon. Az utat Patzcuaróig vonaton kellett megtenniök. Onnan kezdve, úgy számítottak, majd eligazítja őket a patzcuarói rendőrség.

Míg a vonat órák hosszat szaladt a Rio de Lerma zavaros, sárgaszínű vize mellett, ciprusok és mesquitefák erdei között, Torresnek volt ideje átgondolni helyzetét. Luz nyilván csupa személyes jóindulatból mindinkább be akarja vonni a kormány közvetlen szolgálatába, e pillanatban a vallási törvények megszegőinek üldözésére. Kétségtelenül kitűnő alkalom ez arra, hogy a köztársaság mai vezetőivel összekötetésbe kerüljön s előmenetelét biztosítsa. Viszont Torresnek mégsem volt nagyon inyére ez a szolgálat. Anélkül, hogy a kérdésnek világnézeti oldala különösebben érdekelte volna, mélységesen érezte, hogy a kormány túllépi hatáskörét s így voltaképpen a hadsereget is törvényellenes cselekedetek végrehajtására használja fel. Az erőszak politikája, amelynek útjára a kormány lépett, szükségkép ellenhatást teremtett s a hadsereg tisztjeit arra kényszerítette, hogy külső ellenség helyett a saját honfitársaik aprítására fordítsák erejüket. Elvégre ennek a büntető-expedíciónak vezetése szintén veszedelmesen hasonlított a hóhér szolgálataihoz. Nem katonatisztnek való feladat: politikai ellenfeleket üldözni!

Viszont mit tegyen? Ő mégis csak fegyelem alatt

álló ember s nem az ő dolga, hogy fellebbvalóinak intézkedéseit politikai vagy erkölcsi szempontból felülbírálja.

Mielőtt Moreliába értek, a vasúttal párhuzamosan kanyargó országút mentén, majd meg a hegy oldalában is mindenfelé számos kis fakereszt állott. A régi rablóvilág jelei voltak ezek; egy-egy kirabolt s meggyilkolt utasnak szomorú emlékei. Torres máskor is látta ezeket a kereszteteket s ügyet sem vetett rájuk. Most azonban eszébe jutott a letűnt rablóvilág s összehasonlította azt a jelennel. Nem rablóvilág van-e Mexikóban ma is? És nincs még elég halotti kereszt ebben a szerencsétlen országban?

Michoacan, Mexikó Andaluziája, mindig megragadta, valahányszor erre járt s többször elgondolta már, ha egyszer lesz annyi pénze, hogy önmagának élhet, Lenorával együtt ide fog vonulni valahova a Moreliát környező gyönyörű dombok egyikére s itt épít magának villát. A vonat sokáig haladt a mexikói Flórenc külvárosának villanegyedén keresztül. Mór oszlopokon nyugvó árkádok árnyékolták be a gyalogjárókat, amelyekről pompás, széles, virágokkal díszített verandákra lehetett belátni, ahol aztán csodálatos, tündéri gráciájú, szépségükről messze földön híres moreliai nők üldögéltek, dolgoztak, daloltak vagy szórakoztak. Maga az állomás tele volt néppel, jórészt michoacani viseletben, az asszonya sötét rebózóba burkolva, az embere festői ráncokban leomló szerepével a vállán s ezüstbojtokkal ékített, széleskarimájú sombreroval a nap heve ellen. S valamennyinek az elengedhetetlen, könnyű mexikói cigaretta a szájában. Ez a város úgy megőrizte sajátos jellegét, szemben az elamerikaiasított fővárossal, mintha ma is spanyol grandok laknának pompás, erkélyes, kiugró ablakrácsos palotáiban. Még az állomáson is csupa hagyományos nemzetieledelt és hűstöt kínáltak: a tejszínű pulquén kívül piros „colonchét”, melyet a nopál gyümölcsének nedvéből készítenek, a barna charapét s egyéb „dulces” között az errefelé legkedveltebb süte-

ményt, amelynek „suspiros de la monja”, *apáca-sóhaj* a neve.

Torresnek eszébe jutott, hogy ebben a városban született Morelos, Mexikó nagy szabadsághőse, és Iturbide is, és hogy mindkettő az életével fizetett azért, hogy Mexikó felszabadítója akart lenni. Hogyan van az, hogy Mexikóban mindenki szerencsétlenül jár, aki segíteni akar a népen?

Történelmi emlékek özöne fogadta a bájos Patzcuaróban is, amely egész Mexikónak, de talán a világnak is egyik legszebb és legeragadóbb pontja. Valamikor ez a városka a taraszki-indiánok országának központja volt s a modern turisták, akik messzeföldről jönnek ide gyönyörködni a villakörnyezte, szigetekkel bővelkedő Patzcuarói-tó szépségeiben, dehogy emlékeznek arra, mily kemény harcok folytak itt egykor a szilaj benszülött törzsek között. Torresnek eszébe jutott a taraszki-indiánok legendás hősiessége s szinte nem akarta elhinni, hogy ez a csendes, békés, csaknem tunya nép egyenes leszármazottja a harci kiválóságáról egykor oly nevezetes törzsnek. Az egykori királyváros, Tzintzuntzan maga is valamikor a taraszki fejedelmek székhelye s nagy ipari és művészeti központ volt, ma meg már egyszerű falu; ma már csak liánbelepte romok hirdetik Calzontzin Sinchiza egykori dicsőségét, aki valaha a mai egész Michoacán-állam területén parancsoló hatalmas fejedelem volt s aki alatt a taraszkok birodalma fénykorát élte.

A kicsiny városban, Patzcuaróban, ahová délben érkezett meg a vonat, Torres nem találta meg azonnal azokat a tisztársakat, akikhez a fővárosból utasítást kapott, mert a déli órákban az ilyen vidéki mexikói várost akár egészében el lehetne lopni, ilyenkor senki sem tart hivatalos órát. Késő délután volt, mire barátaival érintkezésbe került s tőlük a szükséges felvilágosításokat megszerezte. A városparancsnokságon azt mondták neki, hogy Garza valahol messze bent az Ipaco völgyében, a hegyi villák egyikében tartózkodhatik, jó 50—60 kilométernyire a várostól, talán Curu-

cupasco táján. Ha el akarja fogni, menjen Curucupascóba, ott érdeklődjék és onnan intézze a további teendőket. Curucupascóba csak magányos hegyi utak vezetnek, legkönnyebb ösvéren, esetleg lóháton megközelíteni. Torres lovakat kért s embereinek kiadta a parancsot, hogy másnap kora hajnalban indulnak útnak, fel a meredek Sierrának, Curucupasco felé. Amúgy magában pedig csodálta Torres, hogy a rendőrség tisztjei a városparancsnokságon mily kevés jelentőséget tulajdonítanak a felkelőknek, hogy bár a felkelés fővezérének a közelükben tudják, maguktól egyetlen lépést sem tesznek a kézrekerítésére. Valószínűleg ők is vagy fanatikus katolikusok, vagy legalábbis únják a kormány erőszakos vallási politikáját, azért oly tétlenek. A feltűnés elkerülése végett embereit nem a kaszárnyában, hanem különböző olcsóbb szállókban helyezte el, maga is szállóban, a „Vasco de Quirogá”-ban keresett éjjeli nyugvóhelyet.

Vacsora után megkérdezte a szálló és vendéglő tulajdonosát, ki vagy mi volt az a Vasco de Quiroga, akiről a vendéglő el van nevezve.

— Látszik, hogy nem idevaló ember, őrnagy úr — felelte a vendéglős. — Michoacanban mindenki ismeri ezt a nevet. Quiroga ügyvéd volt a XVI-ik században s V. Károly diplomatája, akit a spanyol király világi ember létére itt Michoacanban püspökké jelölt ki. Quiroga hamar megtanulta a teológiát, pappá szentelték s püspökké lett. Volt itt egy barbárul kegyetlen spanyol kormányzó. Nino de Guzmán volt a neve. Azzal szemben az éppen meghódított taraszkok fellázadtak. Azonban Quiroga szelíd energiája helyreállította a spanyolok és a taraszkok között a békét. Azért a taraszkok, még a pogányok is, úgy tisztelték, mint egy szentet. Quiroga virágoztatta fel aztán az egész államot. Iskolákat, kórházakat épített, iparra és művészetre tanította a taraszkokat, mindenféle hasznos növényt és háziállatot hozatott Spanyolországból, sőt ő alapította meg az újvilág legelső egyetemét, ame-

lyet később Moreliába vittek át s amely ott máig fennáll.

Torres csodálkozva hallgatta a vendéglős előadását. — Érdekes, mennyi történelmi emlék, ami a Carres elmélete ellen bizonyít! — állapította meg magában, inkább bosszankodva, mint örülve e megállapításon. Hidalgo, Morelos, Quiroga. Mind a három pap. A közfelfogás pedig úgy beszél a katolikus és spanyol korról, mint amelyben csak kiuzsorázták s tudatlanságban tartották az országot.

— Nem ismer ön ezen a vidéken véletlenül egy Garza René nevű fiatalembert? — kérdezte tovább Torres.

A vendéglősnek felcsillant a szeme, amint ezt a nevet hallotta, s már mondani akart valamit. Szeme azonban Torres egyenruhájára tévedt s egyszerre elkomolyodott, mint aki hirtelen észbekap s erőt vesz magán.

— Sok Garza lakik errefelé, nem tudom, kit tesz érteni — felelte habozva, kitérően s mintha hirtelen más vendége hívná, hozzátette: — Bocsánat! — és elsietett.

— Biztosan ő is a fanatikusokkal tart, — gondolta Torres.

Hajnalban aztán elindult embereivel az Ipaco völgye felé. Amint a meredek hegyi ösvényen mind feljebb haladtak, egy-egy tisztásról vissza-visszatekintett az elragadó vidékre, a tóra, amelyen szigetek egész koszorúja zöldelt; a kecses normann és andaluziai stílusú villákra, amelyek fölé emelkedett s elgondolta, mennyivel szebb dolog lenne békés polgárként lakni ezen a tájon, mint embervadászatot rendezni rajta polgártársak ellen, akik igaz, hogy babonások és csökönyösek s a kormánynak galibát okoznak, de egyébként bizonynyal ártalmatlan és becsületes emberek.

Am eszébe jutott a régi mondás is: „ha békét akarsz, viselj háborút”. Számára is — úgy érezte — harcon keresztül vezet az út az érvényesülés és a

családi boldogság felé. Hogy Lenorát elérje, Garzát kell tönkretennie; hogy ölelhessen, gyilkolnia kell. Hiába, ilyen az élet! De vajjon ő rendezte-e így be? Ő felelős-e érte?

*

A Rio Ipaco vadregényes fenyőerdő mélyén tört utat magának s kétfelől sűrű bozót szegélyezte. A hegyi patak rohanva hullott szikláról-sziklára s csobogása felverte a völgy békés csendjét. Csak nagy ritkán tűnt fel valahol emberi lakás egy-egy domb tetején vagy a hegyek oldalán. Ezekben a csendes hegyekben, itt a Sierra Madre Occidental déli nyúlványai közt pompásan eshetik a nyaralás, gondolta magában Torres ismét és ismét, főleg mikor egy úri kastély karcsú tornyai csillogtak ki a fák közül az út mentén. És csaknem búsan gondolt vissza a fővárosnak nyomasztó s főleg nyáron nem éppen tiszta levegőjére. Újra és újra elfogta a vágy a békés, családi élet után s nagy részletességgel festegette magának a jövőt, Lenorával kötendő házasságát.

Amint az Ipaco völgyében feljebb haladtak az egyre meredekebben emelkedő úton, mind szabadabban bontakozott ki előttük a magányos erdő csodálatos, rejtelmes élete. A fenyőt egyre inkább a kinint szolgáltató hatalmas quinquina váltotta fel, amelynek kecses, fehér virága bódító illattal töltötte be az erdőt. Majd a féltrópus nagyváltozatú vegetációja következett: a különböző fajta mangók és akazsuk, vanília-, kámfor- és kakaófák, ritkábban datolya és kókusz. A fák ágait s törzsét girlandszerűen fonta körül s fűzte össze a folyondárok, liánok s óriáspáfrányok buja, sűrű szövedéke, oly sűrűn, hogy az erdő helyenkint szinte áthatolhatatlan fallá sűrűsödött. Ebben a titokzatos sűrűségben aztán ezer sejtelmes hangon nyüzsgött, cirpelt, dalolt és zümmögött az apró állatok tízezreinek láthatatlan kara. Tarka madarak, bogarak, legyek. A virágos bokrokon kolibrik röpködtek, a magasban zöldfényű

marmoták szökdöstek fáról-fára, apró rovarok, szita-kötők egész köde szürkítette be a bombáceák lombkoronáját s a napfényben ide-odaszálló lepkék tarka káprázata versenyzett a virágok égő színeivel. Itt egy odvas, korhadó fa körül nagytestű darazsak hada rajzott, amott akkora hangyabolyok emelkedtek a föld fölé, hogy messziről valami favágó kunyhójának nézte volna az ember. Oly gazdag, oly burjánzó, oly túlon-túl pazar volt az erdő tenyészete, hogy szinte hadat üzent az ember alkotásának, a keskeny ösvénynek s helyel-közzel elnyeléssel, eltemetéssel fenyegette. Csak nagyritkán tágult ki tisztássá az ösvény s ilyenkor Torres visszafelé fordulva élvezte újra meg újra a fölséges látványt, amely alatt a völgy s a tó felé nyílt s azon túl a fölséges Monte Calvario romkoszorúzta csúcsára s a köznép nyelvén „Los Balcones”-nek nevezett sziklaterraszaira.

A patak mentén kanyargó hegyi úton a lovak hamar kifáradtak. Lehettek már úgy tíz kilométernyire a várostól s hét-nyolcszáz méternyi magasságban a tó színe felett, mikor Torres pihenőt parancsolt. Az út éppen ott tisztássá szélesedett ki. A katonák leszálltak a lovukról, letelepedtek a fűvön s kinyitogatták élelmiszeres tarisznyáikat. Éppen falatozáshoz láttak, amikor váratlanul alig húszlépésnyi távolságból stentori hang rezgett végig az erdön s túlkiáltva a patak lármáját, baljóslatúan hangzott feléjük:

— Adjátok meg magatokat!

S fent a fák közül puska lövés dördült.

— Rablók! — kiáltott fel Torres s katonáit talpra szólította.

A támadás váratlan volt, Torres nem számított rá. A következő pillanatban eszébe jutott, hogy talán nem is rablók, henem felkelő libertadórok közé kerülhetett. Nem számított előre ezzel az eshetőséggel. Nem hitte volna, hogy az ellenállás s a felkelők kém-szolgálatára máris annyira meg van szervezve, hogy az ő küldetése és feladata sem maradt már titok a libertadórok előtt.

A katonák felugráltak s fegyvereikhez kaptak, hogy a hang és a lövés irányába rohanjanak. Csak-hogy akkorra már az ellenkező oldalról is felhangzott a kiáltás:

— Muerte! Muerte! (Halál! Halál!) Adjátok meg magatokat! — S onnan is néhány puskalövés dördült el. Majd ugyanaz megisméltődött a patak túlsó oldaláról, innen is, onnan is. Torres ebben a pillanatban látta, hogy minden oldalról körül van véve. Durvaszitok szaladt ki száján. Röstellte, hogy ennyire túljártak az eszén s hogy a nem is sejtett ellenség körülzárta, még mielőtt céljának közelébe ért.

Pillanat alatt világos volt előtte a helyzet. A városban a Juventud Católica fiatalembereinek nyilván a rendőrségen is vannak őrszemeik; ezek az ő kérdezősködései révén megtudták, miről van szó, mit keres ő itt, a hegyek közt, s abban a pillanatban vezérük segítségére siettek.

Az ellenség láthatatlan volt, a fák, a bozót s a sűrű fátyolként lecsüngő liánok szövedékébe rejtve; ők meg középen, a tisztáson álltak. Hacsak megmozdulnak is, az ellenség halomra lövi őket. Merthogy a támadók sokan vannak, nem volt kétséges.

A stentori hang a magaslat felől újra megszólalt:

— Aki megmozdul, a halál fia! Tegyétek le a fegyvert és fel a kézzel!

Torrest elfogta a düh. Emberei könnyörögtek neki, hogy ne szegüljön ellen céltalanul. A vérbeli katonában azonban feltámadt a tiszt büszkeség s elhatározta, hogy azért sem adja meg magát. Elfojtott hangon kiáltott embereinek:

— Kézbe a fegyvert s mindenki lapuljon egy-egy fa mögé! Utánam! — s kézbekapva karabélyát, a legközelebbi facsoport mögött rohant, le-lebukva a földre, a fűbe s úgy szökdösve egy-egy ugrással előre.

Egyszerre puskaropogás visszhangzott a szűk völgy sziklái s fái között. A katonák eldobták fegyvereiket s magasra emelték karjukat.

— Gyáva kutyák! — sziszegte Torres és fától-fáig

szökve igyekezett védelmet találni a minden oldalról előrohanó támadók elől. Ha katonái cserben hagyják is, ő kivágja magát s visszavágtat a városba, hogy véres bosszút vegyen a banditákon.

Szerencséjére lova, amelyről csak egy perccel előbb szállt le s amelyet még meg sem kötött, ösztön-szerűleg utána vágtatott a sűrűségbe.

A támadók, úglátszik, észre sem vették Torrest, mert minden oldalról előrerohanva, rávetették magukat a katonákra s megkötözték őket. Ezt a pillanatot kihasználva, Torres a fák között sietve levezette lovát az útra, amerről jött s nyeregbe kapva, sebes vágatással száguldott lefelé, vissza a város irányában.

Már biztonságban érezte magát, már felvillantak előtte a nemrég elhagyott úri nyaraló csinos oromzatú tornyai, mikor egyszerre csak észreveszi, hogy valaki lóháton üldözi. Hátratekint: szálas, öreges, barnaarcú ember vágtat utána a sziklás úton.

Ezer mennykő! Mintha ugyanaz a zarándok, az a cura volna, akivel egyszer éjjel a főváros egyik terén farkasszemet nézett!

— Megállj, vagy lövök! — kiáltott rá az ember.

Torres nem állt meg. A következő percben lövés dördült el s Torres nem tudott többé magáról.

XV.

Sevillina.

Ugyanaznap délelőttjén abban a villában, amely mellett Torres az Ipaco völgyében felfelé haladva embereivel ellovagolt, mozgalmas élet folyt. A villa tulajdonosát mi már ismerjük Chaires bányatulajdonos személyében, aki itt, e paradicsomi völgyben, építette fel ízléses, francia stílű, tornyos kastélyát. A kastély mögött hatalmas park terült el a hegyoldalon, tele exotikus növényekkel, ritka virágokkal, csobogó szökőkutakkal, mesterséges cseppkőbarlangokkal. Sevillinának hítták ezt a gyönyörű villát.

Ma nagy napja volt Sevillinának: Garzát s a Juventud néhány vezéremberét várták vendégül, akik itt adtak egymásnak titkos találkozt, hogy a legközelebbi teendőket megbeszéljék.

Chairesék percig sem gondoltak a veszéllyel, amelyet saját magukra vontak azáltal, hogy a felkelés fővezéreit vendégül látták. Ellenkezőleg, a négytagú család minden tagja kifejtette legjava erejét, hogy a vendégeknek kellemessé tegye a sevillina tartózkodást. Az anya és leánya a tágas nyári verandabédelt rendezgették s a konyhában foglalatostkodtak, Chaires maga a vendégszobákról gondoskodott s a kert díszítését vizsgálta felül, a 14 éves Nino pedig hatalmas virágfüzéreket készített a villa bejárója fölé. Valamennyi közt csak ő volt zavartalanul jókedvű, a többiek kedélyét a vendéglátás öröme mellett is megülte a gond, a nemzet és a szabadság elnyomásán érzett szomorúság s a tudat, hogy most valamennyien az életükkel játszanak.

Hát még, ha tudták volna, hogy a kormány által Garza elfogatására kiküldött különítmény néhány száz lépésnyire innen éppen elhaladt a sevillina nyaraló mellett! Csoda volt, hogy Garza és Torres az úton egymásnak nem szaladtak!

A kölcsönös üdvözlések s némi frissítő után, melyet Guadalupe szolgált fel, a fiatalemberek elvonultak Chaires könyvtárszobájába s ott tanácskozásba fogtak. Mindegyik beszámolt az elért eredményekről, a veszedelmekről és reményekről. Garza pedig összegezetten ismertette a helyzetet. Az események, sajnos, igazolták azok felfogását, akik kezdettől fogva a fegyveres ellenállást sürgették. Alkotmányos eszközökkel ma Mexikóban még a saját életét sem védheti meg az ember. A püspöki kar nem avatkozik bele a mozgalomba, de nem is tiltja. Ő maga érintkezést keresett a hierarkia több vezető tagjával s megbizonyosodott róla, hogy nem tartják lelkiismeretben helytelennek a fegyveres felkelést. Egyébként a püspökök egy része máris számkivetésben van, mások buvóhelyeken

rejtőznek. A felkelés a nép széles rétegeiben talált visszhangra; ez eddig legerősebb támaszuk, mert hiszen az államhatalom egész gépezete, pénze, karhatalma ellenük dolgozik s nekik sem pénzük, sem felszerelésük nincs. Mégis egész sor várost tartanak már a kezükben s a kormány erejét máris jelentékenyen gyengítették. Nem az a céljuk, hogy a kormányt leverjék, hanem csak, hogy tárgyalásra és engedékenységre kényszerítsék.

Egy másik fiatalember, Fuegos, az Egyesült Államokban tett útjáról számolt be. Washingtonban nem ért célt, mert a washingtoni kormány nem bánja, ha Mexikóban zavar és vallásháború van. Ellenben Newhavenben a Columbus-lovagok részén megértésre talált.

Következett a részletes tervek megbeszélése, amely a déli órákig eltartott. Chairest a fiatalok udvariasságból szintén meghítták a tanácskozásra s ő érdeklődve kísérte annak minden mozzanatát, azonban nem szólt hozzá, hacsak egyenesen nem kérdeztek. — Oreg vagyok én már a fiatalok dolgához! — mondta.

De azért a haditervekről hallván, maga is egészen nekitüzesedett s mikor Garza a gyűlést déli pihenőre felfüggesztette, lelkesen hangoztatta:

— Ha szükség lesz rám, magam is beállok még közétek, fiatal barátaim! Rendelkezzetek velem!

E percben a kis Nino kopogott a bezárt ajtón.

— Még mindig nem szabad bejönnöm? — kérdezte kívülről. — Már kész ám az ebéd!

— Most már bejöhetsz, kis barátom! — kiáltotta Garza s felnyitotta a matróruhás gyermek előtt az ajtót. — Nos úgy-e, elúntad magad egyedül?

— Nem, de az Ipaco völgyében, ott feljebb, nagy puskaropogás volt s mama azt mondta, azonnal szóljak erről apának.

— Mi lehetett az? — kérdezte Chaires és sietett felkeresni nejét. Chairesné nem hallotta a puskaropogást, mert bent foglalatoskodott a házban, de Nino

határozottan állította, hogy igenis puskaropogás volt s a kerti szolgák is megerősítették állítását. Az egyik lövés egészen közélről volt hallható, mondták. Valamelyikük ki is sietett, megnézni, mi történt, de még nem tért vissza.

— Talán vadásztársaság? Vagy banditák? — kérdezte magában Chaires, majd megkérdezte a szolgákat:

— Nem vettetek észre ezekben a napokban semmi rendellenest a völgyben?

A szolgák semmi feltűnőre nem emlékeztek.

— Különös, különös — okoskodott Chaires —, csak nem tudták meg a kormány emberei, hogy Garza és társai ma tanácskozásra jönnek ide össze? Nem, ez lehetetlen. Különben is, ha megtudták volna, idejöttek volna egyenesen s nem lövöldöztek volna félóránnyira a villától.

— Csak nem árulás? — kérdezte Garza.

— Nem valószínű, — felelte Del Rio, a fiatal emberek egyike. Ez a vidék teljesen velünk érez s itt a hegyek között a kormány kiküldötteinek nehéz volna utánunk szaglászniok. Vadászok járhattak erre.

Chaires azért óvatosságból öröket küldött ki a villa előtti útra s megállapodtak, hogyha bármi gyanús jel mutatkoznék, a fiatalemberek a kert hátsó, hegyfelőli részén azonnal útnak induljanak.

Ebédhez ültek. Chaires tréfálva mondta, hogy nem bír a két gyermekével. A kis Nino váltig ostromolja, hogy eressze el őt is katonának a felkelők közé, mert hogy ő már nagy s a puskát is el tudja sütni. Guadalupe pedig egyre azon sopánkodik, miért nem született fiúnak, akkor most ő is fegyvert ragadhatna a hit s a szabadság védelmére.

— Bizony, ki tudja — jelentette ki Garza —, nem kerül-e előbb-utóbb sor a nőkre és a gyermekekre is!

Nino azonnal kijelentette, hogy még az őszig vár, mert akkor lesz tizennégy éves; de ha addig sem engedik szabadon a bebörtönzött püspököket, ő akkor

elmegy libertadórnak, és ha nem eresztik önként, megszökik hazulról. Guadalupe kisleányosan elpirult, mikor róla volt szó, de törékeny, légies alakjával csodálatos ellentétben valami férfias elszántság lángolt a szemében.

— Egyelőre elég, ha imádkoznak értük, — mondta Garza, majd elkomolyodva hozzátette: — A láthatár sötét. A katakombák százada újul fel közöttünk itt az újvilágban, a XX. században!

Chairesnének könny gyűlt a szemébe e beszélgetés folyamán.

Oreg szolga lépett be a tágas verandára, ahol az ebéd folyt s Chaireshez hajolva, halk hangon jelentett neki valamit. Chairesné érdeklődésére aztán hangosan megismételte:

— Egy sebesült katonatisztet találtunk itt a villa közelében az út szélén. Lövéstől találva, véresen feküdt a földön. A lóva mellette állt, s úglátszik, jó darabig magával hurcolta a lelőtt embert, mert félába akkor is a kengyelvasban volt, amikor ráakadtunk. Hogy ki lőtte le, nem tudjuk; senkit mást nem láttunk.

— S mit csináltak a tiszttel? Él még? — kérdezte Chaires.

— Él, de nehezen lélezkzik. Lefektettük a fűre, kinyitottuk a ruháját a mellén, ahol megsebesült. Tamás vízért szaladt, hogy kimossuk a sebet s ha lehet, életre keltsük.

— Azonnal szállítsák be a szerencsétlent a házba — rendelkezett Chairesné — s valaki menjen a városba orvosért. Úgy-e, Antonio? — kérdezte férjét.

— Itt van köztünk Bollo, az is orvos — szólt közbe Garza s egyik társára mutatott. — Gyerünk fiúk, nézzük meg a szerencsétlent.

— Te maradj! — mondták a többiek Garzának — vagy inkább tűnjél el, mi majd gondoskodunk a szerencsétlenről. — S Bollo, az orvos, Chaires s a fiatal emberek azonnal elindultak a szolga nyomában.

Guadelupe mint az őz fordult egyet a belső szobákban s már jött is vissza nagy csomó kötőszerrel, jóddal, árnikával s orvosságos üvegekkel.

— Anyám, én az intézetben ápolónői kurzust is végeztem — mondta. — Úgy-e, nem ellenzed, hogy segítségére siessek a szerencsétlennek, ha még nem késő?

Bollo, az orvos, hamarosan ott hajolt a szerencsétlenül járt ember felett s megvizsgálta sérülését.

A sebesült arca halvány s véres volt; szemét lezárta. Fejét s kezeit megtépte a kő s a bozót, ahogy a ló magával hurcolta. Ezek azonban jelentéktelen sérülések voltak. Ellenben tüdeje a jobboldalon át volt löve. A golyó szerencsére nem érintett nemesebb szervet s így nem volt halálos, de a vérvesztés jelentékeny lehetett. Bollo hamar elállította a vérzést, kimosta s a kötszerekkel annyira-amennyire bekötötte a mellsebet, úgyhogy a sebesültet a hevenyészett hordágyon óvatosan a kastélyba lehetett szállítani. Nem volt eszméletén. Kabátján feltűnt az őrnagyi disztinkció.

— Induljatok utatokra, barátaim, — szót Bollo a fiatalemberekhez. — A sebesült katonatiszt is minden pillanatban visszanyerheti eszméletét. Esetleg nem volna szerencsés dolog, ha titeket itt együtt látna.

A fiatal emberek elbúcsúztak s eltávoztak. Egyikük a városba ment le, levelet vitt Chairestől dr. Urutiához, a család háziorvosához, melyben Chaires röviden vázolta az esetet s kérte, látogasson ki Seville-nába, mielőtt teheti; addig is egy éppen átutazó fiatal orvos részesíti a beteget első segítségben.

A sebesültet, aki nem volt más, mint Torres őrnagy, az egyik vendégszobába szállították.

— Jó lesz virrasztani mellette az éjjel — mondta Bollo —, mert valószínűleg még jó ideig lázas lesz. Elég soká feküdt segítség nélkül a porban és vérben s az antiszepezsiz meglehetősen későn érkezett.

Guadelupe ügyesen forgolódott az orvos mellett

s pompás ápolónőnek bizonyult. A sebesültben mindnyájan csak a szenvedőt és segélyre szorulót látták s nem is jutott eszükbe arra gondolni, hogy esetleg ellenséget ápolnak benne.

Estére megérkezett Patzcuaróból dr. Urrutia is, a házi orvos, egy idősebb úr, akinek nagy sebészi gyakorlata volt. Bollo beszámolt neki eddigi intézkedéseiről, majd hamarosan ajánlotta magát s még az éj beállta előtt ő is útnak indult.

Urrutia egész orvosi felszerelést hozott magával s megújította a kötést. Azonban alig volt mit tökéletesítenie Bollo munkáján.

— Ugyes fiatal orvos — mondotta —, egészen kifogástalan munkát végzett.

Szobát nyitottak neki is, mindjárt a betege mellett s kényszerítették, hogy csak feküdjék le éjjelre nyugodtan, ők majd — Chairesné és Guadalupe — virrasztanak a beteg felett. Ha a sebesült felébred vagy valami baj van, azonnal felkeltik és hívják.

— Ha nem áll be komplikáció — mondta Urrutia —, nem lesz veszélyes az eset. Néhány hétig itt kell maradnia, mert transzportra az adott körülmények között gondolni sem lehet; aztán majd leszállítjuk a városba, a katonai kórházba. Addig jelentést tesz a városparancsnokságon is, nehogy szökevénynek tekintsék, én magam pedig itt maradok, míg a beteg a biztos javulás útjára nem lép.

Torres egész éjjel nyugtalan volt s még másnap is heves láz gyötörte. Időnkint érthetetlen szavakat mormolt s nem tért magához. Estefelé azonban elszenderedett s hosszú álomba merült. Mikor a doktor harmadnap reggel a szobájába lépett, még mindig aludt. A doktor elégedetten dörzsölte a kezét.

— Fiatal szervezet! Elpusztíthatatlan! Hamarabb fog talpra állni, mint gondoltam, — mondogatta.

Oly nyugodtan aludt a beteg, hogy egyideig magára hagyták.

XVI.

Új élet.

Akkor egyszer csak felébredt Torres. Percekig tartott, míg öntudata s vele együtt emlékezete és teljes tájékozódó készsége visszatért. Lassankint vissza tudta idézni a vele történeteket; emlékezett a magas, barna, lovas emberre, aki rákiáltott s puskát emelt rá. A mellét hasogató fájdalom s a kötések megértették vele, hogy megsebesült s ápolják. De örült, hogy mégis él. A hosszas, üdítő álom a seb fájdalma ellenére kellemes, nyugodt közérzetet teremtett benne. Láza csaknem teljesen elmúlt.

Hol lehet? fogalma sem volt róla. Szemét körüljártatta a szobában.

— Ez nem kórház, — állapította meg magában. — Ez magánlakás, még pedig nagyon előkelő s jóléti emberek lakása.

Eszébe jutott az a tornyos, francia stílusú kastély, amely mellett a baleset napján kétszer is ellovagolt s szinte kívánta, bár ez a ház lenne az. Itt bizonyjal jó dolga lesz, míg a sebe meggyógyul. Merthogy tüdő-lövést kapott, azt is hamarosan megállapította magában.

A finom, csipkés, hímzett ágynemű, a súlyos se-lyem ablakfüggönyök, a bútorok, a falon függő képek, az ezüst virágvázák mind úri jólétről tanuskodtak. A szemközt levő széles, csúcsíves ablakon át paradicsomi kertre nyílt kilátás. Kié lehet vajjon ez a ház? S csakugyan csak szívességből fogadták-e be? Vagy talán a felkelők kezébe esett? Ki volt az a barna ember, aki az erdő mélyén meglepte s rálőtt? Közön-séges bandita? Vagy szabadságharcos felkelő?

Jó tíz perce mélázhatott így, s szinte örült, hogy egyedül van s némileg rendezheti a gondolatait, mielőtt másokkal, az ápolóival találkozik. Egyszerre csak nesztelenül kinyílt az ajtó s egy tündéri, fehér jelenés lebbent meg Torres szeme előtt. Gyönyörű, üde,

rózsás gyermekarc, egy leánykáé, akinek szemében öröm s meglepetés rajzolódott, amikor őt nyitott szemmel s öntudatnál találta. Oly bájos volt ez a leányka, oly üdítően hatott ez a fehér látvány a halál torkából alig kikerült betegre, hogy Torres egyszerre azt kérdezte magától: nem álmodik-e? Egy pillanatra lehúnyta szempilláit, hogy ha álom, tovább tartson az édes álom, majd ismét kinyitotta szemét, s újból meggyőződött róla, hogy amit látott, valóság.

Soha ily kedves, ily ígéző látvány nem tárult még elé, mint most ez a bájos, rózsás leányarc, ez a fehérruhás, átlátszó, tündéri jelenés.

A leány, ahogy jött, visszavonult. A szomszéd szobából suttogás hallatszott. Torresnek jól esett tudnia, hogy aggódó szeretet veszi körül.

Ismét nyílt az ajtó s ezúttal egy szemüveges úr, nyilván az orvos, lépett be s mögötte ismét a fehérkötényes, édesarcú leány.

Mindketten megálltak ágya mellett s örömmel szemlélték.

— Hogy érzi magát? — kérdezte az orvos gyégeden.

Torres suttogó hangon csak ennyit mondott:

— Jól. Köszönöm. — De a beszéd s a lélekzetvétel fájdalmat okozott a tüdejében.

— Láza nincs, — állapította meg, az érverést vizsgálva, az orvos. — Nagyszerűen halad a jobbulás útján. Csak türelem, őrnagy úr, hamarosan talpraáll. Jó helyen van, itt gondos ápolásban lesz része. De most egyelőre sem mozdulnia, sem hangosan beszélnie nem szabad.

Torres szemét lehúnyva jelezte, hogy szót akar fogadni.

Szeme azonban hamarosan újra kinyílt s azonnal átsuhant a másik, a fehérruhás alakra, aki hangtalanul állt az orvos mellett.

— Bizonyyal éhes is már, enne-e valamit? — kérdezte az orvos.

Torres nemet biccentett fejével és suttogva hozzátette:

— Szomjas vagyok.

A leány szótlanul kisietett a szobából. Perc mulva itt volt megint; ezüsttálcán ásványvizet, piskótát s tejet hozott. A piskótát tejbe mártogatva, teketória nélkül elkezdte szépen etetni a beteget, mint egy gyermeket szokás.

Torres elmosolyodott s tiltakozni próbált:

— Anyyira mégsem vagyok gyenge — susogta —, hogy a kezemet ne használhassam.

A leány, Guadalupe, nem engedett:

— Jobb így! — mondta kurtán. Torres zenének érezte ezt a két szót és boldogan fogadta el a kedves gyermek szolgálatait.

Utána a leány megigazította párnáit, miközben az orvos kissé feltámasztotta Torres fejét. A beteg illetődött hálával nézett ápolóira.

— Köszönöm! — suttogta.

— Nem fárasztja a beszéd? — kérdezte az orvos.

— Nem, nem túlságosan — válaszolt Torres.

— Most hagyjuk magára s iparkodjék ismét aludni, — szólt az orvos. — Az álom ilyenkor a legjobb orvosság.

Torres érzékein, mikor egyedül maradt, édes zsibbadás vett erőt. Valahogy nagyon örült az új környezetnek, amelybe került, s máris szinte áldotta sorsát, még sebesülését is, amelynek idejutását köszönhette. Az egész milió, az orvos, a finom ágy, az úri ízléssel berendezett szoba, főleg azonban bájos ápolónője, úgy hatott rá, mint valami nagy megnyugvás a harc és magárahagyatottság után, mint valami langyos, illatos fürdő egy átizzadt, átfázott s átreszketett éjszaka után. Mintha egyszerre más világba csöppent volna bele, amelyet nem ismert s amely sokkal szebb és otthonibb volt annál, amelyben eddig élt.

Lenorára gondolt s önkéntelenül összehasonlította őt ezzel a rózsásarcú, fehérkötényes leánykéval. Ez

valahogy egészen más nő, mint Lenora. Nem oly meleg, nem oly perzselő, egyáltalán nem oly tündöklő szépség. De annál éteribb, gyermekibb, légiesebb. Olyan-nak érezte magát mellette, mint egy parasztfiú egy királykisasszony mellett. S annyira hatalmába ejtette ez az összehasonlítás, hogy elfeledkezett betegségéről, elfeledkezett még arról a kérdésről is, hogy hát szabad-e vagy fogoly, elfeledkezett az álomról is, amelyet az orvos ajánlott neki . . .

Annyi nővel találkozott életében, hogy szinte csodálta, mikép lehet rá ilyen bűvölő hatással ez a gyermekleány. Nem lehet több 18 évesnél, mondotta magában. Mi kap meg úgy benne? S végül is megállapította magában, hogy ez a bájos gyermek csak azért van rá oly hatással, mert ő beteg, mert a halál torkából került ki, mert az élet durvaságai leütötték s ilyenkor a hirtelen átmenet egy csendes, házias körbe, fehér, nyugalmas világba, puha leánykezek közé, kétszeresen kedvesnek tüntetik fel mindazt, ami finom, gyengéd és békét sugárzó.

Megpróbált aludni, de soká nem tudott. A sebe is fáj, bágyadt is volt a vérveszteségtől. A láza is, bár kicsiny fokban, újra jelentkezett. Folyton az motoszkált az eszében, hogy hiszen ő ezt az arcot, ezt a leányt már egyszer látta valahol. Nagysokára kiderítette, hogy valami futólagos találkozása lehetett vele, talán valami bálon vagy táncmulatságon. Igen beszélt is vele, talán táncolt is vele egy-két fordulót. Hogy hol, arra már nem tudott visszaemlékezni. Azonban mikép van, hogy akkor nem volt rá oly hatással, hogy azóta elfeledte, most meg egyszerre ennyire leköti az érdeklődését? Csak a betegsége teszi túlságosan érzékennyé? Vagy vannak nők, akik egyszer kedvesebbek és barátságosabbak családi otthonukban, a háziasság mezében, mint a legfényesebb báli kosztüm ragyogásában.

Lassan aztán mégis elaludt s mikor újra felébredt, még fokozottabban érezte azt a megnyugvást és köny-

nyebbülést, amelyet a testi gyógyulás és a lélek megnyihülése együttvéve szokott okozni. Étvágya támadt.

Ezúttal Chaires és felesége voltak a szobában mellette. Chaires elmondta neki, hogyan találták meg s hogyan került ide s biztosította, hogy készséggel ajánlja fel házát és szolgálatait, amíg nem lesz oly állapotban, hogy a városi kórházba lehessen elszállítani.

Torres hálás köszönetet suttogott. Majd megkérdezte:

— Embereimmel mi lett?

— Embereivel? Mi nem tudunk semmiről — felelte Chaires. — Mi csak azt tudjuk, hogy puskalövések hangzottak s szolgálaim önt itt találták a kastély előtt, az út szélén. Lova mellette állt. Itt van nálunk, az istállóban. Most csak érezze magát jól, ne féljen, mi mindenről gondoskodunk, amire csak szüksége lehet. Nincsenek a közelben rokonai? Nem akarja, hogy valakit értesítsünk?

A beteg tagadólag rázta a fejét. Csak ennyit suttogott:

— Jó itt! — S hálásan nézett a körülötte állókra.

Guadalupe eközben vacsorát hozott s Torres jókedvvel látott neki a könnyű ételeknek. A szemét evés közben is, akaratlanul a leányon nyugtatta, hosszasan, örömmel, elragadtatott csodálkozással. Csak akkor borult némi árny a szemére, amikor Guadalupe föléje hajolt s arany Mária-érmét pillantott meg a leány nyakán. Onnan felsiklott tekintete a szoba szemközti levő falára, ahol nagy Krisztus-kép függött. Ez is, mintha bántotta volna, de csak egy pillanatra. Az a gondolat nyugtalanította, hogyha ezek vallásos, katolikus emberek, akkor bizonytalannal nehezükre eshetik a forradalmi kormány tisztjét ápolni s vendégelni meg őbenne.

Chaires törte meg a csendet ismét:

— Ki volt az az ember, aki önre lőtt? Ellensége?

— Dehogy! Nem is ismerem. Csak két eset lehetséges, vagy politikai ellenfelem, vagy közönséges útonálló kezébe estem. De ennek az utóbbinak ellentmond,

hogy nem rabolt ki s még a lovamat sem vette el. Nyilván csak engem akart ártalmatlanná tenni. Engem a fővárosból küldtek ki bizonyos katonai feladat teljesítésére ezen a vidéken s igazán nem számoltam vele, hogy errefelé ily ügyesen be is keríthetik a kormány katonáit. Hogy mi volt az a katonai feladat? — tette hozzá Chaires szemében fürkészve. — Egy veszedelmes fiatalember lakik vagy tanyázik mostanság errefelé, valami agitátor s azt kellett volna ártalmatlanná tennem. Nem ismeri, uram, véletlenül? Garza Renének hívják.

— Garza René? — kiáltott fel elég harciasan Guadelupe. — Mi rosszat tett Garza René? Ki meri bántani Garza Renét?

— Ah, önök ismerik hát őt?

Chaires megőrizte hidegvérét s leányának alig észrevehetően nyugalmat intve, csak annyit felelt, hogy igen, ismeri, de nem tartja olyan embernek, akit kérdőre kellene vonni. — A legbecsületesebb ember a világon — tette hozzá nyomatékkal. — Ismeri ön is őt személyesen?

— Nem — felelte Torres. — Sohasem láttam. Annyi azonban bizonyos, hogy a kormánynak sok bajt okoz. Bocsánat — tette hozzá —, én nem vagyok politikus és nem kívánok az önök politikai meggyőződésével vitába szállni. Én katona vagyok, nekem ezt a parancsot adták, végre kellett hajtanom. Önök most, úgy-e, haragszanak rám?

— Nem, uram, biztosítom, hogy nem haragszunk önre, csak — felelte Chaires s nem fejezte be mondatát.

— Csak micsoda? — sürgette Torres.

— Csak sajnáljuk — felelte nyugodtan Chaires. — Sajnáljuk, hogy nem tartozik hozzánk.

— Sajnálnak és — megvetnek, úgyebár?

— Nem vetjük meg — felelte ezúttal Guadelupe, valami meleg tiltakozással a hangjában. — De imádkozunk önért, hogy önt is világosítsa meg az Isten.

Torres lehúnyta szemét, úgy élvezte azt az édes-

séget, hogy Guadelupe nem veti meg s ennek kijelentésével mintegy a védelmére siet.

— Isten! — mélyzött csendesén Torres. — De az Isten nem akadályozta meg, hogy az ellenséges golyó le ne terítsen.

— Talán azért nem akadályozta meg, hogy a beteg testen keresztül a lelkének használjon — felelte Guadelupe.

Torres ráálmélkodott a leányra és hallgatott.

— Sohasem fogom tudni meghálálni, amit önök velem tettek — mondta némi szünet után —, annak ellenére, hogy tudom, a pártállásom nem lehet önöknek rokonszenves.

Az orvos közben szintén belépett s kérte a jelenlevőket, hogy a beszélgetést szorítsák a legszükségesebbre. A tüdő sebe szépen heged, de épp ezért nem szabad felidézni a felszakadás legcsekélyebb veszélyét.

E naptól kezdve a család és a beteg között mind szívesebb és szeretetteljesebb lett a viszony, ami azonban nem szüntette meg azt a megnevezhetetlen szakadékot, amely felfogásaik közt tátongott. Mindkét fél érezte, hogy lelkük mélyén áthidalhatatlan világnézeti ellentétek meredeznek. Kerülték a beszélgetésben azokat a kérdéseket, amelyek körül ellentéteket éreztek egymás között. A kis Nino volt e tekintetben legegyenesebb: kijelentette, hogy ő olyan katonát nem ápolna, aki a gonoszokat, a vallás ellenségeit szolgálja. Nem is ment be magától a beteghez soha, vagy ha valamivel beküldték, pillanat alatt megszökött onnét ismét. Még feleletet sem adott az őrnagynak, ha ez valami kérdést intézett hozzá.

XVII.

Két világ közt.

A magány hosszú óráiban Torres akaratlanul is át- meg átgondolta eddigi életét, felfogásait, kedvteléseit, szenvedéseit s összehasonlította a maga lelki világának tartalmatlanságát és ürességét azzal az irigy-

lésreméltó lelki elrendezettséggel, amely ennek a családnak minden tagján, minden tagjának egész lényén és viselkedésén előmlött. Eszébe jutott, hogy hiszen gyermekkorában ott a szaléziánusok gimnáziumában őt is ilyen szellemben nevelték. Maga sem tudta, hogyan került azután egészen más utakra; hogyan történt, hogy ezek a gyermekkori, nemes emlékek ennyire elmosódtak benne. Ki tudja, ha akkor nem lép át a hadapródiskolába, ha tovább is abban a szaléziánus légkörben marad, ma talán ő is azokat az életideálokat vallja és tiszteli, mint Chairesék, mint Guadelupe. S ki tudja, nem volna-e akkor belsőleg gazdagabb, boldogabb, szilárdabb, mint így?

Guadelupe! Micsoda bájos, édes kis teremtés ez a leány! Oly naiv, oly ártatlan, mint egy gyermek s mégsem gyermek, nem cukorbaba, hanem erős, öntudatos, határozott egyéniség. Bizonytalán szánja őt s bizonytalán örülne, ha nem pogányt, hanem hittestvért ápolhatna benne. Mennyivel könnyebb volna akkor kölcsönösen meg is érteniök egymást.

Ó, de hát ez lehetetlen! Az ember nem változtathatja a lelkületét, az élete alakulását úgy, ahogy a kabátját felcserélheti. Talán, ha akarna, akkor sem tudna már ebbe a másik, új életbe belenőni, beleszokni; annyira távol állnak tőle a metafizikai igények, annyira idegen és szokatlan neki az az egész világ, amelyben ezek az emberek élnek, akiknek nem a látható dolgok a fontosak, hanem a láthatatlanok, nem a földiek, hanem az égiek, s akik mindenben, ami van és ami történik, nem a természet vak játékát s nem az emberi szenvedélyek ötletés fordulatosságát, hanem valami fensőbb, isteni világrendet látnak. Pedig hej! olyan bizonyos-e, hogy ezek tévednek s nem ő, meg a barátai, Sanchez és Lenora, Luz vagy Carres?

Érdekelni kezdte ez az utóbbi kérdés. És elhatározta, hogy adandó alkalommal meg fogja szólaltatni Guadelupét, esetleg az öreg Chairest is és igyekezni fog behatolni az ő életfelfogásuk titkaiba.

Néhány nappal az említett beszélgetés után, mi-

kor egyszer Guadelupe megint egyedül volt Torresszel a szobában, Torres így szólalt meg:

— Köszönöm, drága Guadelupe, hogy a minap megvédett engem.

— Megvédtem? Miben?

— Azt mondta, hogy nem tart megvetésre méltónak.

Guadelupe ajkán szelíd mosoly futott végig.

— Hát hogy képzeli, miért vetném meg?

Torres egy pillanatig adós maradt a felelettel.

Majd így folytatta:

— Önök, úgy-e, nagyon vallásos emberek?

— Törekszünk azok lenni, igen.

— Akkor bizonylyan terhükre lehet, hogy bennem, a katonában, ellenségüket ápolják.

— Mi a szenvedőben csak az embert látjuk — felelte Guadelupe. — Aztán mégha ellenség volna is, nem parancsolta-e Krisztus Urunk, hogy az ellenségeinket is szeressük? Efelől nyugodt lehet.

Torres fáradtan bólintott. Jól esett neki, hogy ez az édes angyal szeretetről beszél hozzá, hogy szereti őt, mégha csak az ellenségszeretet címén is. S eszébe jutott, hogy eddig még nem volt alkalma a gyakorlatban önmagán tapasztalni ennek a szép krisztusi parancsoknak az alkalmazását. Az a barnaképű, öreges harcos, aki az erdőben megtámadta s lelőtte s aki kétségkívül szintén valami katolikus felkelő, bizonylyan nem az ellenségszeretet mintaképe. Ezek itt viszont egészen más emberek. Ezek élnek is, amit ajkukkal hirdetnek.

Mégis valami fájdalmas érzés lepte meg ezzel a megállapítással kapcsolatban. Akárhogyan is, ő hát itt mégis csak ellenség. Szeretettel vannak hozzá, de csak mint ellenséghez és csak mert a Krisztusuk így parancsolja. S mennél őszintébben s keresztyényebben gyakorolják vele szemben ezt az önmegtagadó szeretetet, voltaképp az űr csak annál szélesebbre tágul közöttük s öközte. Ez a finom család valami más levegőben él, mint ő, valami magaslati légkörben, amelyhez az ő

tüdeje durva és rugalmatlan. Ő valószínűleg nem is tudná őket amúgy igazában megérteni soha.

Megint a Mária-éremre suhant a tekintete. Az Istenanya képe, ahogy a finom művű aranyérmén mosolygott, maga volt a szeretet s a légius, lilomos szüziesség.

Megkérdezte Guadelupét, az éremre mutatva:

— Szép ez a talizmán. Mindig a nyakában hordja?

— Nem talizmán az, hanem érem — felelte Guadelupe. — Mária-érem. Gyermekkorom óta viselem.

— Boldog, aki hinni tud — mondta Torres, inkább csakhogy mondjon valamit, mint meggyőződésből.

— Mindenki tud, csak akarnia kell.

— Engem nem neveltek erre. Én nem szoktam imádkozni. De jól esett hallanom, hogy maga imádkozik értem. Igaz, Guadelupe, megteszi?

— Ó, hogyan — felelt a leány elfogódás nélkül.

— Azért-e, hogy meggyógyuljak, vagy hogy... megtérjek? — kérdezte Torres mosolyogva.

— Mind a kettőért.

— Csak ne nagyon siessen egyikkel sem!

— Miért? Nem akar meggyógyulni?

— Nem. Mert akkor innen el kell mennem.

Guadelupe bájosan, gyermekdeden nevetett.

— Szóval, maga is olyan, mint az iskolabeteg diákok. Mikor az intézetben voltam, ott is szeretünk betegek lenni. Nem azért, mert akkor nem kellett iskolába menni, mert iskolába járni szeretünk; hanem, mert a betegteremben olyan jó volt... Igazán jól érzi magát nálunk? Nincs semmire szüksége? Azt hiszem, sokat unatkozhatik.

— Ó nem, de ha maga többször bejönne, még kevésbé unatkoznom — felelte Torres. — Amikor egyedül vagyok, akkor a gondolataimmal szórakozom.

— Mire szeret gondolni olyankor? Édesanyjára?

— Rég meghalt!

— Barátaira?

— Nem igen vannak barátaim. Nagyon kiábrándultam az emberekből.

— A menyasszonyára?

— Igen, néha. De mostanában arra sem szeretek gondolni. Voltaképpen... nincs is menyasszonyom, csak... ismerősöm.

Guadelupe tágra meresztette kíváncsi gyermek-szemét.

— Különös! — szaladt ki a száján — aztán mintha félt volna, hogy a beszélgetés nem neki való mederbe terelődik, hirtelen másra tért át:

— Az előbb azt mondta, boldog volna, ha hinni tudna. Mondja, miért nem próbálja meg? Miért nem imádkozik?

Kissé merésznek érezte ezt a hirtelen térítési kísérletet s csaknem megbánta szavait, mikor örömmel látta, hogy a beteg tiszt arcán valami rajongó öröm színjátéka villan végig. Torres olyan bájosnak találta ezt a kis térítő apostolt, hogy nem is tudta, mit mond, csak azt a gyermekded buzgóságot és igyekezetet szemlélte benne nagy gyönyörűséggel. Némi vártatva tréfásan, mosolyogva felelte:

— Maga meg akar engem téríteni?

Guadelupe kedves mosollyal, de komolyan így felelt:

— Ez magának volna a legjobb.

— Tudja mit? — folytatta Torres. — Tanítson meg imádkozni! Vagy még jobb: engedje át nekem egy kicsit a Mária-érmet, amelyet a nyakán visel s akkor talán én is jobb leszek tőle.

Guadelupe pillanatig gondolkozott. Aztán szónélkül lecsatolta hófehér nyakáról az aranyláncocskát s egy percre Torres nyakába akasztotta. Előbb azonban megcsókoltatta vele az érem Mária-képét.

— Ezt meg kell előbb csókolni — mondta bájos magától értődéssel, nyilván a saját szokását tartva szem előtt.

Torres gépiesen szót fogadott s gyengéden megcsókolta az érmét. Mintha a csók nem is az éremnek szólt volna, úgy érezte; sőt, nem is éppen annak, aki rendszeren viselni szokta, hanem annak a csodálatos

fehérségnek és tisztaságnak, amelyet ennek a leánynak egész lénye árasztott s amely üdítő balzsamként folyta körül nyersséghez és primitív érzékiséghez szokott valóját.

— Így, most próbáljon szépen imádkozni. Magára hagyom — mondta Guadalupe és távozni készült.

— Ne menjen — esengett Torres. — Én nem tudok egyetlen imádságot sem! Elfelejtettem!

— Borzasztó! — mondta Guadalupe őszinte rettéssel. — Hogy lehet az? Hát maga nem keresztény? Nincs megkeresztelve?

Torres úgy restelkedett s szerette volna lesütni a szemét, mint egy leckenemtudáson ért kisdiaák, akit a tanítónéni megpirongat. Igazán szégyenkezett, de egyben gyönyörűséget is érzett a feddetésen.

— Hát vigyázzon és mondja utánam a szavakat. Nem hangosan, csak úgy a szívében! — S Guadalupe elkezdte szépen szótagolva mondani a Miatyánkot s utána az Udvözlégyet.

— De most elég lesz; félek, hogy kifárasztottam. Pihenjen! — szólt és szép nyugodtan kiment a szobából.

A beteg önmagán mosolygott, mikor egyedül maradt. Majd elszomorodott.

— Én ennek az édes teremtésnek semmi sem vagyok, csak egy szám, egy lélek, akit meg akar téríteni! — gondolta magában.

Egy hang így felelt neki belülről: Hát ő neked ki és mi? Talán bizony szereted?

— Szeretem-e? — tündött magában Torres. — Dehogy, nem vagyok bele szerelmes. Nem mondom, ha korábban találkozom vele, vagy inkább így: ha magam is benne tudnék élni abban a légkörben, amelyben ezek a különös emberek élnek, valószínűleg én is szerelmes tudnék lenni belé. S akkor talán boldogabb is lennék vele, mint Lenorával! Lenora és Guadalupe! Micsoda két különböző világ!

— Szerelem? Mi az a szerelem? Lángolás, mámor, két fiatal test vonzódása? Mint ahogy két pólus

vonzza egymást? Boldogság? De a testen át, az érzékek tombolásán át a gyönyör felé? — Fizikai undort érzett, mikor ezekkel a gondolatokkal pillanatig Guadelupét összeköttetésbe hozta. — Nem, ha ez a szerelem, akkor annak ebben a fehér, áttetsző, alabástromvilágban, ezzel az angyallelkű leánnyal kapcsolatban még a gondolata is szentségtörés. De vajjon lehet-e más szerelemről szó?

Újra meg újra a lelke elé tolakodott ez az összehasonlítás Lenora és Guadalupe között. Ó, Lenora szebb, ragyogóbb, érzékibb. De Guadalupe tisztább, nemesebb, fenségesebb. Ő eddig nem is sejtette, hogy a szépségnek és kedvességnek két ilyen homlok-egyenest különböző fajtája lehet. Az előbbi perzselő, tikkasztó, lenyűgöző, a másik felemelő, éteri, tisztító, megnyugtató.

Guadalupe imádkoztatott vele. Csak úgy ráparancsolt, hogy tegye. Ő meg is tette, persze, inkább játékból, inkább hízelgésből, hogy örömet okozzon a drága gyermeknek. És mégis: valahogyan úgy érezte, hogy ez a prófán szándékkal mimelt ima még így is fel-emelte, nemesebb, magasabb régióba lendítette. Ha ő imádkozni tudna, ha ő hinni tudna, bizonyos, hogy akkor kivetné a szívéből a Lenorákat s a Guadelupék körében keresné a boldogságát.

Meg tudná-e tenni? Meg tudná-e legalább kísérelni? Lehetséges-e, hogy mégegyszer neki is megváltozik, megfinomodik az ízlése s a profanizálás veszedelme nélkül közeledhetik majd ezekhez a magasabbrendű, ma még elérhetetlennek, sőt csaknem értelmetlennek látszó ideálokhoz? Magasabbrendű lények! Guadelupék! Annyit hát mégis meg kellett valania önmaga előtt, hogy eddigi vonzalmi, eddigi hölgyismerősei mellett Guadalupe és az ő légköre olyan, mint koldusasszony mellett a királynő, mint zajos, útszéli mulatók mellett valami előkelő, elzárt, bűvös, hercegi kastély!

Beeresztik-e őt is egyszer ebbe a hercegi kastélyba? Nem bizonyos. De az az egy bizonyos, hogy

akkor a koldusrongyokat, a nagyon is földszagú, nagyon is hús- és vérizű szerelmeket ottkűnn kell hagynia az irigyletes hercegi palota aranykapuja előtt!

XVIII.

Bimbófakadás.

Néhány nappal utóbb az orvos kijelentette, hogy a javulás oly gyorsan halad előre s a beteg annyira túl van a veszélyen, hogy ezentúl ő már csak két-három naponkint fog kijönni hozzá, egyébként pedig a család ápolására bizza a beteget. Egyúttal megengedte, hogy a beteg tolókoszin ülve a verandán szívhassa az ózondús erdei levegőt. A hosszas beszéd-től azonban továbbra is óvta a lábadozót.

Guadelupe erre kitalálta, hogy ezentúl inkább felolvas Torresnek, nehogy a beszélgetés fárassza.

Megkérdezte: jó lesz-e?

— Nagyon jó . . . Ha maga olvas — felelte Torres.

— És mit olvassak? — kérdezte Guadelupe.

— Egészen mindegy! Csak maga olvasson!

Guadelupe nem volt rest. Beszaladt a házba s egy perc múlva már itt is volt a bibliával. Szépen, csengő hangon olvasta Torresnek a Lázár betegsége, halála és feltámadása történetét s a hegyi beszédet.

Torres először mosolygott a jámbor cselvetésen, de aztán komolyan hallgatta a felolvasást. Guadelupe csengő hangon, lelkes átérzéssel olvasott.

Mikor becsukta a könyvet, Torresre nézett, mintha kérdezné: hogy tetszett?

Torres megfelelt a ki nem mondott kérdésre.

— Szép volt. Oly költői s oly megnyugtató. Más-kor is ebből a könyvből olvasson, kérem.

Guadelupe szemén megint felvillant az a szomorúság, amely állandóan kísérte, ha Toresszel komoly kérdésekről beszélgetett.

— Csak szép? Csak megnyugtató?

— Hát mi lehet még? — kérdezte Torres.

— Igaz is lehet! — válaszolta Guadelupe nyomatékkal.

Torres megbiccentette a fejét, mintha azt mondaná:

— Lehet, hogy az. Én bizony nem tudom.

Guadelupe tovább is nézte az előtte ülő fiatal embert. Végtelen szánakozás rezgett a szemében. Mintha azt mondta volna:

— Milyen kár érted, szegény fiú! Milyen kár ezért a délceg, egyenes tekintetű, őszinte beszédű fiatalemberért, hogy nem látja, ami a legszebb s legigazibb érték az életben!

Torres is ránézett és a szemük néma beszédéből mindketten megértették, hogy körülbelül mire gondol a másik.

Egyszerre csak — Torres alig hitt szemének — valami nagyon meglepő, váratlan dolog történt. A leánynak, ahogy nézte Torresnek néma tekintetét, könny gyűlt a szemébe. Könny! Ez a leány sír értem! Ennek a leánynak én nem vagyok közömbös! — harsogott Torres lelkében a diadalmas érzés, az öröm e váratlan, meglepetésszerű felfedezésen. Abban a pillanatban érezte, hogy szereti, kimondhatatlanul, örülten, reménytelenül és éppen ezért halálosan szereti Guadelupét. Hiszen a leány is szereti őt! Ez a hófehér szépség, ez a túlvilági angyal sír miatta! Tehát lehajolt hozzá s nem közönyös neki többé!

— Guadelupe! — kiáltott Torres gyengéden és megragadta a leány kezét. De ebben az egy szóban benne volt minden, ami elképzelhető: öröm, bánat, elragadtatás, vallomás, kérelem. — Guadelupe, maga sír értem?

Guadelupe a következő pillanatban, mintha hirtelen felocsudott volna, gyorsan kiragadta kezét a Torres erős kezéből s befutott a verandáról a házba.

Ezt az estét s a következő éjjelt úgy töltötte Torres, mint egy üdvözült. Most már nem tépelődött s nem töprengett többé. Neki ezt a magasabb világot,

ezt a hercegi kastélyt meg kell vívnia. Ha célt nem ér, belehal, de most már nem fordul vissza többé.

Lenora? Egyszerre kételkedett benne, hogy igazán szereti-e, szeretete-e egyáltalában valaha. Csak rabja volt a bájainak, a saját érzékei kábulatának. Mert nem az a szeretet, nem az a szerelem, amit ő eddig e szó alatt értett. Nem a hús és a vér, a bőr és az idegek bódulata, nem az érzéki, állati tombolás az, ami két lelket igazán eggyé fűz, hanem valami egészen más. Ott, ahol nincs szemernyi nagyrabecsülés sem, ahol nincs lelki harmónia, sőt, ahol lélek sincs egyáltalán, ott nem is tudják, mi a szerelem. Ez az eddig soha nem sejtett érzés, ami itt és most eltölti a lelkét: ez a szerelem, az ő első, igazi szerelme. Ez az extázis, ez az önmaga fölé emelkedés, ez a felszállás ismeretlen régiókba, aranyló magasságokba, csillagok és napok közé, oda, ahol nincs por és rothadás, csak valami nagyon nemes, nagyon tiszta érzés, valami... amit, akárhogy erőlködött, nem tudott szavakkal megjelölni.

Guadalupe! Ez a név zsongott a fülében ébren és álmában. A könny, amely abban a tisztaságos szemben csillogott, amely onnan azokra az érintetlen, rózsás gyermekarcocskákra lepermetezett, óceánnak tűnt neki, amelyben megmerült s megfürdött és megtisztult. Óceánnak: a boldogság és tisztaság fehérhabú óceánjának...

Ó, óceán, tarts meg magadban, meríts el, fullassz magadba végleg!

Viszont Guadalupe, mikor hirtelen rajtakapta magát a könnyein, egyszerre heves szemrehányásokat tett magának. Szíve hevesen vert, az önvád, az ije-delem, a rémület s ugyanakkor mégis valami eddig ismeretlen édesség hullámozott végig a lelkén. Beszaladt kicsiny, fehér szobájába s az ágy mellett a térdeplőre omlott. Hosszasan imádkozott a guadalupei Szűz emailképe előtt, amelyet legkedvesebb tanárnőjétől kapott emlékül a Holy Cross-intézetben. Azaz csak imádkozott volna, de nem jutott semmi az eszébe. Csak sírt, sírt és egyre fohászzkodott.

Arra mégis jó volt az imádság, hogy közben eszébe jutott: neki eddig sohasem volt titka a mamája előtt, most is meg fog neki vallani mindent. Mindent? De mi az a minden? Hiszen, ha tudná, mi van vele? De maga sem tudta világosan. Nem tudta, mi az, amit érez. Nem tudta, mi az, ami az utóbbi napokban mindinkább eltöltötte szívét, valahányszor Torres ajtaján belépett. Vonzódás? Szerelem? Vagy csak részvét és érdeklődés?

Este, mikor vacsora után szokott kis sétájukat tették ketteshen a parkban, a gumifák, mangóliák s orchideák raja között, egyszerre odasimult anyjához s majdnem sírva mondta neki, hogy közölni valója van vele. A csaknem tropikus éjben szinte szikrázóan ragyogtak a csillagok s a közeli erdőben ezer kis tücsök cirpelt. A villával határos haciendáról pásztorleány hosszú, bánatos, elnyújtott éneke szűrődött át az éjben. A „palómát” énekelte, az édesbús mexikói dalt, s valaki a mexikói gitáron, a „janaritán” kísérte. Tisztán hangzott az éjben:

El dia que nos casemos
Valgamé Dios!

— — — — —
Yo te daré la manita,
Con mucho amor...

A levegő olajfa- és rózsailleséssel volt tele.

Leültek egy kőpadra a csobogó forrás mellé.

— Anyácskám — kezdte Guadalupe s még soha nem esett ily nehezére a vallomás —, én eddig mindent őszintén megmondtam neked, ami a lelkemet háborgatta, hadd szólak mostan is. Megengeded?

— Szólj, édes leánykám; tudod, hogy anyád mindenben csak a javadat akarja.

— Anyácskám, én nem tudom, mi van velem, de valahányszor Torres őrnagytól kijövök, mindig olyan nehéz a szívem. Nem jól mondtam. Nem nehéz... Vagyis inkább, nehéz, igen, de ugyanakkor valami titkos örömet érzek...

Az anya szinte ijedve szökött fel:

— Talán csak nem szereted őt? Kis bohó!

— Nem tudom, anyácskám — felelte a leány s most már egészen anyja kebelére temette gyönyörű arcocskáját. — Nem tudom, szeretem-e Torrest, de valami különös nyugtalanság van a szívemben, valahányszor bemegyek hozzá, vagy kijövök tőle, sőt, ha csak gondolok is rá.

— Jaj, kisleányom — felelte az anya —, vigyázz a szívecskédre, mert ez bizony veszedelmesen hasonlít ahhoz, amit kezdődő szerelemnek nevezünk. Csak nem akarsz ennek az embernek a felesége lenni? Torres csinos, okos fiatalember, de nem a mi körünkből való s felfogásai mereven elütnek a mieinktől. Ha jól emlékszem, azt is említette, hogy menyasszonya van. Akkor pedig jobb idejekorán elejét venni minden céltalan szerelemnek. Mi lenne, ha mondjuk, ezentúl csak én ápolnám? Téged meg elküldenénk valahová a rokonokhoz? Az intézetből való hazatérésed óta ugyanis mindenfelé hívnak néhány heti időzésre s illenék is a meghívásoknak eleget tenni.

— De akkor derékben törne a megtérésének az ügye is — felelte, szinte tréfás komolysággal Guadelupe. — Pedig ma is oly érdeklődéssel hallgatta, amint a „hegyi beszédet” felolvastam neki. Már imádkozni is tanul. Hát most hagyjam magára, mikor a hit útjára kezd lépni?

— Ó, te kis térítő, ez hát a baj? — felelte mosolyogva Chairesné. — Ám jó, folytasd a művedet, de arra kérek, vigyázz a szívedre nagyon. Csak a beteget nézd az ápoltságban, a testi és lelki beteget és ne gondold másra. Mert, ahol egyszer a szív kezd beszélni, ott az ész hamarosan elhallgat! S egyet ígérj meg, hogy máskor is szépen elmondasz nekem mindent. Úgy-e?

Chairesné azok közé a csendes és bölcs úriasszonyok közé tartozott, akik nem riadnak meg minden szóra, ritkán hevülnek fel, keveset beszélnek, nem túloznak s akiknek ösztöne mindig higgadt és okos megoldásokat sugalmaz. Nem akart visszaélni Guadelupé-

nek beléje helyezett bizalmával, nem akarta merev paránccsal s eltiltással elidegeníteni magától; ellenkezőleg, kímélni akarta a leány személyes szabadságát, hogy védence így magától s belülről találjon rá a helyes elhatározásra s gyakorolja az önellenőrzés komoly akaratát. Tudta, hogy Guadelupe éppen e tapintatos nevelői bánásmód következtében továbbra is őszinte lesz hozzá s be fog számolni neki később is mindenről, úgyhogy ő, ha szükséges lenne, bármikor közbeléphet s a leány akkor is engedelmes lesz neki.

Éppen ezért egyelőre még a férjének sem szólt Guadelupe közléseiről, annál kevésbbé, mert úgy vélte, hogy a leány bizalmával még ennyire sem szabad visszaélnie. Ha majd szükséges lesz, szól az urának róla, de akkor is előbb Guadelupe beleegyezését kéri ki hozzá.

Egyébként az eset nem nyugtalanította túlságosan. Bakfisszerelem! — gondolta, amely éppen olyan gyorsan elmúlik, mint ahogyan jött.

De attól kezdve jobban szemügyre vette s érdeklődve figyelte Torrest.

XIX.

Problémák közt.

Chaires maga is szorgalmasan ellátogatott a fiatal órnagy betegszobájába s közönyös dolgokról, bányákról, földművelésről, népnevelésről beszélgetett vele.

Ugyanazon este, amikor Guadelupe az édesanyja előtt feltárta szíve titkát, Chaires szintén benn volt a betegnél s Torres egyszercsak ezzel a kérdéssel lepte meg:

— Hogyan van az, Señor, hogy önök, az úgynevezett konzervatívok, nem keresik a megértést és megegyezést a haladópartiakkal? Mondjuk, azokkal, akik ma a hivatalos Mexikót képviselik. Én azt hiszem, ez az elzárkózás mindkét félnek kárára válik.

— Lehet — felelte Chaires —; de hogyan kéneled ön közeledést a tűz és víz között? Hogyan közeled-

jünk mi azokhoz, akik bármi okból is, de gyűlölnek bennünket s ki szeretnének irtani a világból?

— Különös — felelte Torres —, a mi köreinkben meg éppen a fordított nézet van elterjedve. Az, hogy önök fojtának meg minket egy kanál vízben. Mi úgy képzeljük, hogy önök megvetéssel s gyűlölettel fordulnak el tőlünk s duzzognak, amiért a forradalom a konzervatívok kezéből kiütötte a fegyvert s kivette a hatalmat.

— Meglehet, hogy így van: mi duzzogunk és félreállunk. De nem kényszerítenek-e rá azok, akik véres erőszakkal törnek reánk s még otthonunkban is üldöznek? Talán nyersen fejezem ki magam, de ön vetette fel a kérdést. Ha úgy tetszik, beszéljünk másról.

— Ó, nem — válaszolt Torres —, ha önnek nem kellemetlen, Señor, én szeretek őszintén és nyíltan beszélni mindenről s az ön becsületes őszinteségében pillanatig sem tudnék kételkedni. Tehát, ha szabad folytatnom . . .

— Tessék!

— Önök üldözötteknek érzik magukat. Szabad-e tudnom, miben?

— Minden előtt a vallási életünkben. Órnagy úr épúgy tudja, mint én, hogy Carres kormánya a nyílt vallásüldözés terére lépett.

— Bocsánat, ha ellentmondok — felelte Torres —, de én igazán úgy látom, hogy itt nincs semmiféle vallásüldözés. Hiszen a templomok ma is nyitva vannak és senki sem akadályozza a híveket abban, hogy imádkozzanak. Mindössze a papságot szabályozta meg a kormány. A papságot, amely uralkodni akar, vissza akarja állítani a száz év előtti állapotokat s ellenzi a modern szellem térfoglalását. Ön nem így látja a dolgokat, Señor?

— Bizony nem — felelte fájdalmas nyomatékkal Chaires. — Templomaink jó részét elfoglalták; imádkozó tömegekre lövettek. Ön azt mondja: csak a papságot akarta megfékezni a kormány. Órnagy úr! Aki a papságot akadályozza vallásos missziója teljesítésé-

sében, az a vallást magát gátolja. S aztán, hogy a mexikói papság valami elavult társadalmi rendszert akar visszaállítani, amelyben övé volna az uralom? Hol van ennek csak halvány nyilvánulása is? Ez a papság civilizálta Mexikót; ez tette kereszténnyé. Ez védte és őrizte meg az őslakosságot, míg pl. az Egyesült Államok területén az őslakosságot egyszerűen kiirtották. Ma is csak ezt akarják a papjaink: a népet nevelni, művelni, kereszténnyé tenni. Hát olyan nagy bűn ez?

— Engedjen meg, Señor, nem szeretnék olyant mondani, ami az ön meggyőződéseit sértené. De nézze: az, amit a papok hirdetnek, amit ön kereszténységnek nevez, nem szükségképpen ellentéte-e a modern haladásnak, a felvilágosodásnak, az egyéni, belső felszabadulásnak a gátló, szűkítő, bénító s elavult képzetek alól? De úgy-e, megbántom ezzel a szóval?

— Nem, ismétlem, beszéljünk csak egészen nyíltan. Hiszen amit ön most mondott, annyiszor halljuk mi is és annyiszor olvassuk az önök lapjaiban! Egyébként, az igazat megvallva, nem igen találtam még senkit, aki ezeket a nézeteket oly komoly meggyőződéssel adta volna elő, mint ön az imént.

— Señor tehát ebben sem vallja nézetemet?

— De mennyire nem! Őrnagy úr, ha ön haladás és szabadságon az erkölcsi törvények alól való felszabadulást érti, akkor megengedem, hogy a mi világfelfogásunk gátló és bénító. Ha haladás az önzés, a családi élet felbomlása, a társadalmi harc, az anyagság s mindenelőtt a lélek eltompulása az élet legmélyebb kérdéseivel szemben . . .

— Miket ért Señor az élet legmélyebb kérdéseinek?

— Hát a kérdést, hogy honnan jön az ember és hová megy? Hogy vak végzet uralkodik-e rajtunk, esztelen és céltalan véletlen, avagy egy teremő és gondviselő Isten, a „mi Atyánk, ki a mennyekben van”? És hogy véget ér-e ezzel a néhány évtizednyi élettel a sorsunk, vagy van-e remény és viszontlátás a síron túl is? S az a Jézus, aki magát Isten fiának hirdette

s aki megfeszítettett, eszelős képzelődő volt-e, vagy csakugyan — Isten s az emberiség üdvözítője? Úgy-e, ezek mégis csak olyan kérdések, amelyekre választ keres a kutató elme s kielégítő választ csak a hitben talál. Miért volna éppen a haladás és felszabadulás, ha valaki e kérdésekre nem tud felelni, sőt nem is keresi rájuk a megnyugtató választ?

— De Señor — sürgette Torres —, ön nyilvánvalóan idealizál. A valóságban a vallási élet nem ilyen szubtilis kérdések feszegetésében áll, hanem: Péterfillér-gyűjtésben, guadelupe-i Mária-központ imádatában, gépies imamormolásokban, papi hókuszpókuszban...

— Ha kívánja s alkalmunk lesz rá, minderre részletesen megadhatom a választ. Most azonban maradjunk a tárgynál. Babona, gépiesség és hókuszpókusz nem tartoznak a valláshoz; higgye el, hogy ezeket mi sem fogadjuk el. De azért, mert a valóságban egyesek talán túloznának vagy félreértenének is valamit, a vallás lényegén ez nem változtatna semmit. S ez épúgy nem okolná meg a vallás üldözését, mint ahogy az orvosok ellen sem lehetne irtó hadjáratot indítani azért, mert egyik-másik orvos talán kuruzslással gyógyít. De ismétlem, a mi imánk nem gépiesség, a mi Mária-tiszteletünk nem babona s szertartásaink rendszere nem hókuszpókusz.

— Señor — felelte Torres némi gondolkodás után —, ön tehát csakugyan hiszi, hogy nemcsak természeti erők vannak, hanem van Isten is?

— Természetesen, hiszem.

— Ön hiszi, hogy a halál után ön élni fog tovább is?

— Hiszem. S végtelen megnyugvást találok e gondolatban.

— Élni fog... Guadalupe is?

Chaires elmosolyodott.

— Természetesen. Miért kérdi éppen őt? Olyan élettelennek vagy elaggottnak találja, hogy csak éppen ő nem élhetne a jó Istennél örökre?

Ezen aztán mindketten nevettek. De Torres arca ismét hamar komolyra vált. Látszott, hogy a felvelett problémák érdekelték. Újak voltak neki, amiken eddig nem nagyon törte a fejét.

— Eszerint én is élni fogok a síron túl? — kérdezte inkább csak úgy önmagától.

— Természetesen — szólt Chaires és felkelt —, és reméljük, a boldogok között! De mára talán legyen elég. Nem szabad ennyire fárasztanom, még hozzá ilyen nehéz témákkal. Aludjék jól s ha úgy tetszik, máskor folytathatjuk. Nincs valami kívánsága?

— Ó, semmi, köszönöm. Csak nem győzőm csodálni önöket, Señor, hogy oly kedvesek hozzám, a hitetlenhez, az üldözökhöz . . .

— Ön csak nem üldöző? — kérdezte Chaires. — Nem tudnám elképzelni önről. Mindenesetre örülünk, ha szolgálatot tehattünk önnek, amikor bajba került. Sőt, abban a Gondviselés kezét látjuk, hogy önt éppen házunk küszöbe előtt érte a baleset s így nem maradt soká ápolás nélkül.

— Bizony elvéreztem volna, ha nem sietnek segítségemre. Bár amit ön, uram, a Gondviselésnek tulajdonít, a megsebesülésemet itt Sevillina előtt, én inkább egy barnaképű, öreges embernek tudom be, aki átkozottan ügyes cselvető s akinek szeme a hatalmas sombrero alól valóságos villámokat lövelt. Akárhogyan is, most már én örülök legjobban, hogy akkori küldetésem nem sikerült s hogy íme, megsebesültem. Másképp sohasem jutottam volna el az ön csodálatosan vendégszerető házába és sohasem lehettem volna oly szerencsés, hogy . . .

Nem fejezte be a mondatát; Chaires sejtette, hogy miért. Neki is feltűnt az az áhítattal vegyes csodálkozás és tisztelet, amellyel az idegen őrnagy Guadalupe szolgálatait viszonzta.

— Őrnagy úr — szólalt meg rövid szünet után Chaires —, egyet ígérjen meg, ha innen felépülve távozik.

— Hogy ott hagyom a kormány szolgálatát?

— Nem, ennyit nem merek kérni öntől. De egyet határozottan szeretnék.

— Hacsak lehet, megígérem.

— Igérje meg, hogy akármi lesz is, Garza ellen nem tesz ezentúl egyetlen tapodtat sem!

— Csak éppen Garza ellen nem? Ezt, azt hiszem, megígérhetem. De hát kicsoda voltakép az a Garza?

— Nekünk igen kedves emberünk — felelte Chaires kitérőleg. — Annak a napnak reggelén, amelyen ön idekerült, éppen nálunk járt látogatóban. Talpig becsületes ember, akit mindnyájan nagyon szeretünk és becsülünk.

— Legényember? — kérdezte Ramon, de mindjárt utána érezte, hogy ezt nem volt volna szabad ebben az összefüggésben kérdeznie. Bizalmaskodásnak is lehetett volna tartani, de még másnak is.

— Nem, felesége van s kis gyermeke. Ön azt gondolta, úgy-e, hogy esetleg udvarlóba jár hozzánk?

— Az igazat megvallva, olyasmi járt az eszemben — felelte Torres némi zavarodással, amit a saját köreiben eddig nem igen szokott meg.

— Tehát megígéri?

— Meg! — felelte Ramon határozottan s kezét nyújtotta a bányatulajdonosnak. — S másban is — tette hozzá —, ha csak tehetem, rendelkezzenek velem. Talán éppen azért jó, hogy én ott vagyok a helyemen, hogy mérsékeljek s megakadályozzak egyes túlzásokat. Valahányszor ön, Señor, vagy kedves leánya valakit oltalmába akar venni s nekem szavam van a dologhoz, csak üzenjenek s én katonai becsületekre fogadom, hogy az illetők érdekében szolgálataukra leszek.

— Köszönöm! — felelte Chaires s a beszélgetés ezúttal véget ért. Torres megint átengedhette magát álmodzásainak.

Chaires érvelése nem maradt nyom nélkül a lelkében, de minden észoknál és elméleti fejtegetésnél nagyobb hatással volt rá, hogy ezek az emberek csakugyan élnek is, amit vallanak s a hit bennük eleven,

ragyogó valósággá virágzott. Am aztán annál fájdalmasabban érezte, hogy őt ezek a gondolatok, érvek, bizonyságok alapján mégis hidegen hagyják. Nem tudna felelni rájuk, nem merné egyenesen tagadni, de azért semmivel sem érzi, hogy közelebb jutott volna általuk ahhoz, amit ezek az emberek hitnek neveznek. Ami annyit jelent, hogy ő örökre száműzve van ebből a szép és nemes társaságból, őt itt üldözőnek, pogánynak, egy zsarnok és elnyomó kormány cselédjének tekintik. Ápolják, mert beteg, szeretettel vannak hozzá, mert keresztények, de azért idegen nekik, kirekesztett, bélpoklos!

— Kár így belemelegednem ennek a bájos gyermeknek a bámulatába — mondta magában —, és kár volt belészeretnem. Hogyan is gondolhatnám én egy percig is, hogy ezt az angyalt valaha nekem adnák! Nekem, a vallásüldöző hatalom szolgájának! S ha megtennék is, ha ideadnák s ha Guadalupe eljönne, leszállna hozzám: mit tudnék én tenni vele? Sohasem érezném, hogy igazán az enyém; nem merném megérinteni, nem merném tegezni, nem merném megcsókolni sem... hiszen túlságosan magasan állna fölöttem mindig. Nem is az a probléma tehát, hogy ha megkérném, hozzám jön-e, szülei ideadnák-e, hanem: hogy én magam fel tudnék-e érni hozzá?

S elsuhant előtte eddigi zavaros, hányatott, céltalan és ideáltalan életének nem egy homályos árnyéka. Undort és csömört érzett önmagával szemben. Szégyelte, hogy valaha egy Lenora lába előtt térdelt. Viszont ebben a megalázkodásban valami sajátos, megtisztító örömet is talált, valami leszűrő, megnemesítő megnyugvást, mint a bűnbánó, aki sok önáltatás és habozás után végre mégis bevallja önmaga előtt a vétkét s már ebben a bevallásban a jóvátétel első örömét izleli meg.

— És hátha mégis — sóhajtott, de szinte megijedve a saját merészségén —, hátha mégis fel tudnék szállni én is ezekbe a magas régiókba? S hátha én is újjászületném s új élet pezsdülne bennem? És ebben

Ő segítene maga, az édes gyermek, aki máris „téríteni” akar? Hiszen Guadalupe csakugyan nemcsak célpont, fölséges, magasságokban tündöklő sarkcsillag, hanem támasz is és segítség. Hátha Guadalupe lehajol hozzá és megtanítja az új életre és magához emeli s akkor egyszerre a magasba lendül ő is? Hátha, ahogy a minap imádkozni tanította, úgy megtanítja jobbnak is lenni, mint eddig volt? Lehántani magáról a mult foltos kérgét s kivetni a szívéből a Lenora-stílusú szerelmeket?

XX.

A „mexikói szűz”.

Guadalupe délelőttönként friss virágokkal szokott kedveskedni a betegnek. Ramon másnap türelmetlenül nézett a falórára ismét és ismét s várta a találkozás újabb pillanatát.

Guadalupe azonban ezúttal késett. Már csaknem dél volt, mikor belépett. S most sem egyedül jött, hanem az anyja kíséretében. Nagy csomó orchideát hozott, amelyet ez alkalommal nem is kötött csokorba, hanem úgy hozta a karján s kiteregette Ramon ágytakaróján.

Torres kereste szemét, de a leány csak elkerülte a tekintetét. Nyilván zavarban volt s bizonnyal azért is hozta anyját magával, mert félt a Toresszel való magános beszélgetéstől. Tudta, hogy valamilyen formában megint szóba kerülnének ébredező érzelmeik. A máskor is rózsás arcocskát ma különös pír borította. Torres mindezt élesen figyelte s közben eszébe jutott Lenora s az a nőtípus, amely nem tud pirulni.

— Angyal, angyal! Most már tudom, hogy vannak angyalok! — suttozta magában.

A csendet Chairesné törte meg. Értesítés jött az orvostól, úgymond, hogy a napokban a patzcuarói ezredorvos fog kijönni Sevellinába s megvizsgálja Torres állapotát.

Torres felsóhajtott:

— Bár állapítana meg még három gyilkos kórt rajtam s rendelne el kéthónapos szobafogságot ezen az áldott helyen! — mondta tréfás jókedvvel. — Úgy-e, vakmerő vagyok, asszonyom, hogy ennyire vissza szeretnék élni az önök jóságával! — Oly egyszerűen, őszintén mondta e szavakat s annyi gyermekies ragaszkodással, mint ahogy egy nagy, felnőtt fiú az édes anyjával szokott enyelegni. Chairesnének jólesett ez a közvetlenség s mosolyogva felelte:

— Nekünk csak bók, hogy ily jól érzi magát nálunk. Maradjon itt minél tovább!

S mintha észrevette volna, hogy talán kissé többet mondott a kelleténél, hozzátette:

— Viszont nem volna jó, ha csak ilyen hosszú idő alatt nyerné vissza teljes egészségét.

Torres és Guadalupe azonban nem figyeltek erre a kis helyreigazításra. Chairesné marasztaló szavaira, bármennyire csak udvariassági szólásmondásnak voltak szánva, mindkettőjük szemén valami örömteli csilánás rezdült át s tekintetük ugyanabban a pillanatban találkozott. Mindkettő észrevette a másikán az öröm mohó pezsdülését a marasztaló szóra. Mindettőnek tekintetében volt valami szégyenlős restelkedés is, mintegy a tettenéretés szégyene a másikkal szemben, de ugyanakkor öröm is azon, hogy a másiknak szeme is ugyanazt a néma vallomást árulta el.

— Jól aludt az éjjel? — kérdezte Guadalupe sablonosan, nyilván, hogy gondolatainak más irányt szabjon.

— Ó, ma éjjel a paradicsomban jártam! — felelte sokatmondó lelkesedéssel Ramon. — Mire Guadalupe megint elpirult s anyjára nézett. Chairesné megértette a lelkendező hangot s egy karosszékbe telepedve hosszsan, vizsgálódva nézte a fiatalembert. Rokonszenves fiatalember, nem lehet tagadni. Csakugyan lehetséges volna, hogy valamikor a veje legyen?

— Anyácskám, valami új könyveket említettél — szólt Guadalupe.

— Ah, igen — szólt Chairesné. — Új könyveket

rendeltem az ön számára s azok ma reggel megérkeztek. Szereti ön a költőket, Torres?

— Nagyon, asszonyom! Igaz, hogy az én foglalkozásom minden inkább, mint költészet és irodalom. De szabad óráimban mindig szerettem az igazi költőket. Cervantest, Lope de Vegát, a Cid-dalokat. A külföldiek közül az olaszokat és a németeket olvastam legszívesebben.

— Akkor eltaláltam az ízlését — nevetett Chairesné. — A „Világ klasszikusai“ sorozatból hoztattam néhány kötetet. Ha behoznád, Guadalupe...

A leányka már fordult is. Néhány díszkötésű könyvvel tért vissza s Torres ágya elé rakta őket. Az őrnagy mohón kapott a kötetek után.

— Az Elveszett Paradicsom — mondta, a címeket lapozva. — Jeruzsálem szabadulása. Schiller drámái. Ó, ez éppen az, ami nekem való.

— Lehet, hogy Guadelupénak néhány hétre el kell utaznia rokonok látogatására — mondta Chairesné. — S azt gondoltam, akkor nem lesz felolvasója többé. Jó, ha magának van annál több válogatni valója.

Torres úgy érezte, mintha emeletről zuhanna le.

— Guadelupénak el kell mennie? — felelte éppen nem leplezve fájdalmas meglepetését.

— Még nem bizonyos; a körülményektől függ — tette hozzá Chairesné s élénken leste szavainak hatását a fiatalemberen. Torres egyszerre szörnyű megbánásfélét s önvádat érzett. Bizonytalán ő az oka; Guadalupe most menekülni akar tőle. Talán nagyon is gyorsan nyilatkozott arról, amit a lelkében érzett s most ezért kell bűnhődnie. Nem felelt, csak szomorú volt, de oly hirtelen magábaroskadtan, gyermeketegen szomorú, hogy Chairesnének megesett rajta a szíve s kereste a módot, hogy szavait visszaszívhatta.

— E pillanatban nem aktuális még és nem sürgős a kérdés — mondta s magában mosolygott az enyhület és hirtelen fellélegzés önkéntelen visszatükrözésén mind a két fiatal teremtesnek a szemében, ahogy ezeket a szavakat mondta.

— Fél talán, hogy nem gyógyulna meg, ha nem lennék itthon? — kérdezte most elfogódatlan tréfálkózással Guadelupe.

Torres komolykodva felelte:

— Nem, hogy nem gyógyulnék meg, de ki fog akkor engem — megtéríteni?

Ezen aztán mind a hárman nevettek.

Majd Ramon másra fordította a beszélgetést, mint aki fél, hogy a letárgyalt kérdés megint új, ránézve nem kívánatos fordulatot vehetne.

— Nini, itt van, amit legelőször fogok elolvasni, — mondta tréfás lelkesedéssel, az egyik könyvben lapozva.

— Vajjon mi az? — kérdezte Chairesné.

— Schiller: „Az Orléansi Szűz”. Ez már gyermekkoromban kedves olvasmányom volt. A francia leányka, aki szent is, meg egyben harcos is — akár a mi kedves kis Guadelupénk...

— Harcos? Miért volnék én harcos? — tiltakozott tréfásan Guadelupe.

— Harcos, mint egy kereszteslovag. Harcos, mint a Pucelle, a domremy-i pásztorleány; mint egy női Bouillon Gottfrid. Megszelídíti a sárkányokat, megszégyeníti a pogányokat, térdre kényszeríti a hitetleneket. Ha költő volnék, írnék egy második Jungfrau von Orléans-t. Annak a hősnőjét úgy hívnák, hogy Chaires Mária Guadelupe, „a mexikói szűz”. Nos, nem volna szép címe ez egy hőskölteménynek?

Mindnyájan nevettek Torres szilaj ötletén, csak Guadelupe tiltakozott:

— Szép cím, csak nem volna igaz. Mert Chaires Mária Guadelupe, sajnos, még senkit sem hódított meg a keresztnek! — Elgondolkozott. — Viszont talán éppen ezért van igaza. Hiszen az orléansi szűz harca is kudarcral végződött.

— A Jungfrau von Orléans nem költemény, hanem tragédia — szólt Chairesné. — Szomorújáték, amelyben a hősnő elbukik. Halálra ítélik. Ön is ilyen sorsot jósol Guadelupénak?

— Nem, nem! — tiltakozott Torres. — Az én drámában a hősnő győzni fog! Az ellenség megadja magát, az ellenséges tornyok és bástyák leomlanak s az ígéret földjén széltében visszhangzik a diadalkiáltás: Éljen a mexikói szűz!

— De jó kedve van őrnagy úrnak — szólt az orvos, aki eközben a szobába lépett.

— Költ és jóslatokat mond — jegyezte meg mosolyogva Chairesné.

— Hát mondja, doktor úr — folytatta Torres az évődést —, nem lenne szép címe egy hőskölteménynek a Schiller drámájának analógiájára: „A mexikói szűz”?

— S ki volna ebben az esetben a mexikói szűz? — kérdezte az orvos.

— Az, aki nyolcmillió mexikói nő közül leginkább érdemli meg ezt a fölségesen szép nevet! — felelte lelkesen Torres s szemével úgy tüzelt Guadelupéra, hogy az orvosnak semmi kétsége sem lehetett többé, kiről és miről van szó.

— Aki már így tud udvarolni — jegyezte meg doktor Urrutia —, az maholnap kisiklik az orvos joghatósága alól. A gyógyulás oly örvendetesen halad előre, hogy az őrnagy úr hamarosan felkelhet s elhagyhatja e házat.

Az általános jókedvet egyszerre észrevehetően lejjebb hangolta ez az orvosi kijelentés. Torres amúgy is hamar vissza tudott esni komoly, magaelemző tépelődéseibe. S mikor néhány órával később Guadalupe a verandára lépett s Torrest ott találta, ez nem példázódott többé a „mexikói szűz”-zel, hanem azt kérdezte a leánytól:

— Mondja kérem, Guadalupe, csakugyan olyan kiváló ember az a Garza René?

Guadalupe csodálkozva nézett rá s nem felelt. Eszébe jutott, hogy a multkor is túlságosan gyorsan elárulta, hogy Garzát ismerik ebben a házban. Látva a leány zavarát, Torres be sem várta a feleletét, hanem röviden elmondta, miről beszélgetett előző este

Chairessel s milyen ígéretet tett neki Garza személyére nézve. Meg is ismételte az ígéretét:

— Ha valaha valaki bajba kerülne, akit maga, Guadelupe szeret vagy nagyrabecsül, csak értesítsen engem, izenje meg egyetlen szóval és én mindent el fogok követni, hogy az illetőt minden kellemetlenségtől megóvjam.

— De miért marad ott, ahol önnek rosszat parancsolhatnak? — kérdezte Guadelupe. — Hátha egy szép napon azt kívánják öntől, hogy résztvegyen ártatlanok üldözésében?

Torres habozás nélkül megfelelt:

— Ha fellebbvalóim nyilvánvaló igazságtalanságban akarnák igénybe venni szolgálatomat, hogyan is kételkedhetnék abban, Guadelupe, hogy inkább a kardot oldanám le oldalamról, de ilyet nem tennék?

— S maga nem hiszi, hogy azok a katolikusok, papok és világiak, akiket ma ezrével zárnak a börtönökbe, époly becsületes és tiszteletreméltó emberek, mint akár mi vagy Garzáék?

Csak most vette észre Torres a szemrehányást, amely e szavakban rejlett. Nem bánta s nyugodtan felelte:

— Lehet, de nekem erről legalábbis nincs és nem lehet tudomásom. Én nem vizsgálhatom felül azoknak a viselt dolgait, akiket a feletteseim pörbefognak. Akikről azonban tudom, hogy derék emberek, vagy hogy derék emberek szavatolnak értük, megígérem magának, Guadelupe, hogy azok érdekében a végletekig ellen fogok állni.

— Oly jól esik ezt hallanom — mondta Guadelupe egyszerűen, melegen.

— Drága Guadelupe, ha magát így aggódni s lelkesedni látom, majdnem sajnálom, hogy katona vagyok s így a kormány szolgálatában kell állnom. Ha politikai ellenfeleink mind olyanok volnának, mint önök, akkor igazán gonoszság volna tőlem, ha tovább is ott maradnék, ahol vagyok.

— S mi oka van azt hinni, hogy nem mind olya-

nok? Vajjon a cromisták mind jobbak és becsülete-sebbek, mint a mi embereink?

— Ó, azt igazán nem mondanám — felelte élénken Torres. — Nem is jellembeli vagy erkölcsi alapon hasonlítom össze a két tábort. Megengedem, hogy ezen az alapon az önök tábora fölötte áll a mienknek. Hanem úgy-e, nem tagadhatja, hogy a hívők seregének túlnyomó része bizonyos szuggesztív hatása alatt van, a tradíció, a megszokás, a gondolkodás nélküli naivság alapján hisz és hitében több a babona, mint a meggyőződés. Míg önök, csodálkozással látom, művelt és finomlelkű emberek s mégis hisznek.

— Nem „mégis” — felelte Guadalupe —, hanem talán „éppen azért”.

— Lehet — mélézött Torres. — De akkor ez annyit jelent, hogy ha önöknek igazuk van, akkor én téves úton járok.

— Sajnos, én is azt hiszem, hogy téves úton jár.

— S akkor ez a tévedés végzetes lehet!

— Úgy van.

— Fáj ez önnek, Guadalupe? Fáj magának, hogy engem tévúton lát?

— Kimondhatatlanul.

— Az fáj, úgy-e, hogy így egy hívővel kevesebb van?

— Nem. Hanem mert önt sajnálom.

— Gondolja, boldogabb volnék, ha én is önökhöz tartoznám?

— Kétségtelenül.

— S szeretne engem boldognak látni?

— Ó, hogyan!

— Maga, úgy-e, boldog a hitében?

— Nem is tudom, mit érne az élet nélküle. Ez az élet rövid és mulandó. Milyen szomorú az az életfelfogás, amely nem tud örök életről, soha el nem múló boldogságról, végtelen szeretetről, megtisztulásról, üdvözülésről a jó Istennél. Maga nem érti ezt, Torres?

Először szólította így a nevén, a rideg „ön” és „örnagy úr” helyett. Torres észrevette ezt s végtelenül

jólesett neki az a hajszálnyi közeledés is, amely ebben a megszólításban rejlett.

— Nem szoktam gondolni rá — felelte, de ezúttal nem a frivol tréfálkozás vagy lekicsinylés hangján, hanem őszinte magábatekintéssel. Majd ezt a kérdést intézte Guadelupéhoz:

— Maga minderről, amit mondott, úgy meg van győződve, hogy meg is tudna halni érte?

Guadalupe szemében valami férfias bátorság vilant:

— Ó, hogyne! — mondta. — Örömmel!

S tekintetének nyugodt lángolásán, mosolygó s mégis acélos arcvonásain meglátszott, hogy csak azt mondja, amit érez.

Torres elragadtatással nézte az előtte álló csodát. Micsoda hit, micsoda elszántság! — gondolta.

— Guadalupe! — szólt. — Mennyire bámulom és mennyire irigylem magát! Ó, ha én hinni tudnék! Ön erre azt mondta a minap, hogy csak akarni kell s akkor az ember hisz is. De ha az ember akarni sem tud! Ha úgy elmerült a porba, a földi élet prózájába, hogy ki sem tud már emelkedni belőle? Ó, Guadalupe, ha maga engem fel tudna emelni, ha visszaadná a bizalmamat, ha segítene, hogy én is tudjak, ha már hinni nem, legalább keresni!

— Kutasson, Torres — felelte a leány. — Kutasson, keressen és találni fog. Zörgessen és meg fog nyílni ön előtt is a kapu. Isten senkit sem taszít el magától, aki alázatos, igaz lélekkel közeledik hozzá.

— Félek, hogy már késő.

— Késő? Miért volna késő? Nincs az a seb, amely be ne gyógyulhatna, nincs az az akadály, amit le nem lehetne győzni az Isten kegyelmével.

— Maga oly jó hozzám, Guadalupe. Ha egy napon én is hívő lennék, még jobb volna hozzám? Szeretne?

Megijedt erre a meggondolatlan gyorsasággal kijejtett szóra maga is. Guadalupe elpirult, mélyen, hirtelen.

— Persze, hogy nagyon örülnék neki — mondta

végre, leküzdve zavarát s kitérve a kérdés második része elől.

Aznap este megint megismétlődött a bizalmas beszélgetés anya s gyermeke között a kert fái alatt a csillagos éjben.

— Anyácskám, én nem tehetek róla, én szeretem ezt az embert! Szeretem és végtelenül sajnálom egyszerre!

— Akkor itt volna az ideje, hogy erőszakkal szakítsd ki magadat ebből a gondolatkörből. Például azzal, hogy csakugyan elutazol nagynénédhez Ignazióba. Hidd el, édes gyermekem, ilyenkor futásban a menekvés. Csak nem akarsz a felesége lenni egy cromistának, egy szabadgondolkodónak, egy vallásüldözőnek?

— Nem, anyám, semmiesetre sem! Akkor inkább csakugyan menekülni akarok magam is, amíg lehet. De nézd, ő már nem vallásüldöző. Nem olyan, mint az úgynevezett szabadgondolkodók. Nem látod, hogyan közeledik hozzánk? Hogyan érdeklik a felfogásaink? Az az ígéret is, amit tett, nem jele-e, hogy van benne nehezebb érzés és becsületes szándék? Ő nem tehet róla, hogy olyan szellemben nevelték, amely a mi gondolkodásunktól távol áll. Így is mekkora változás ment végbe rajta, amióta nálunk van!

— Ha ugyan őszinte ez a változás és nemcsak színleges, hogy ezzel is tessék neked. Különben, édes kis leányom, biztos vagy róla, hogy ő is érdeklődik irántad?

Guadelupe boldogan bólintott igent.

— Honnan tudod? — sürgette az anyja.

— Látom, érzem — felelte a leány.

Chairesné nem mondott ellen s azóta nem említette Guadelupe elutazásának szükségességét sem. Gondolkozóba esett s folytatta megfigyeléseit. Elvégre nem lehetetlen, hogy Isten ujja fűzőgeti a rózsaláncokat e két fiatal szív köré. Mindössze arra szánta el magát, hogy Guadelupe beleegyezésével az urát is belevonja a megfigyeléseibe. Chaires azt felelte a neje

felfedezésére, hogy neki sem új a dolog, ő is napok óta sejtett ilyesmit. S ő sem találja a fiatalok kölcsönös érdeklődését egymás iránt olyannak, hogy erőszakkal útját kellene állni.

— Csakhogy nem azt mondta-e Torres az első napokban, hogy menyasszonya van? — kérdezte Chaires.

S a legelső alkalommal, hogy egyedül beszélt Torrossal a verandán, észrevétlenül rá is terelte e kérdésre a beszélgetést.

— Önnek, úgy-e, menyasszonya van, őrnagyom? Bizonytal aggódik önért.

— Menyasszonyom? — felelte Torres. — Igen, volt valakim, akinek udvaroltam, akit bizonyos fokig menyasszonyomnak mondhattam. De ma nem tartom annak és semmiféle kötelezettségem nincs irányában. Amióta oly boldog vagyok — folytatta Torres —, hogy e ház érdemetlen vendége lehetek, új élet nyílt meg előttem. Igényesebb lettem. Nem tudnám folytatni tovább azt az üres életet, amelyet eddig éltem. Oly gyönyörű mindaz, Señor, ami itt körülvesz, hogy szinte fáj, miért nem neveltek engem is az önök felfogásaiban. Sőt, néha szinte azt hiszem, máris az önöké vagyok; bár be kell vallanom önnek, hogy aztán megint csak kételkedem magamban. Nem tehetek róla, tépelődő természet vagyok s mostanában néha szinte bele-szédülök a töprengésbe.

Chairest kiszólították s Torres újra álmaiba mélyedt. A veranda széles és tágra nyitott ablakain keresztül szinte kábítóan áradt be a legszebb pompájukban álló kerti virágok, narancsfák s girlandszerűen fáról-fára futó rózsák illata. A levegő ózonnal s az illatok egész ködével volt tele.

Guadalupe bejött s a tolóasztalkán ebédre terített. Első ízben voltak ismét egyedül az említett beszélgetés óta.

— Guadalupe — mondta Torres lassan, megfontoltan s legnagyobb gyengédséggel a hangjában —, csakugyan olyan gonosztevőnek tart engem, aki ké-

pes volnék embereket gyilkolni, csak azért, mert azt hiszik, amit ön?

— Én ezt sohasem hittem magáról, Torres. S úgy-e, nem is tévedtem?

— Nem s azt hiszem, ezentúl sem fog tévedni. És ha remélhetném, hogy az ön szemében nem vagyok teljesen közömbös, íme, még nagyobb bizonyosságot is kínálnék: ilyen dilemma esetén inkább hajlandó volnék azonnal letenni tisztí kardbojtomat, mint-hogy ebben a házban megvessenek engem!

Guadalupe, aki még olyan gyermek volt, hogy nem tanulta meg érzelmeit leplezni, naiv boldogságában azonnal elröpült s pár perc múlva kezén fogva hozta magával anyját.

— Anyácskám, hallgasd meg, mit mondott éppen az előbb Torres.

S Torresnek meg kellett ismételnie előbb tett kijelentéseit Chairesné előtt is. S a fiatalember, akinek arca a hosszas betegség folytán meghalványodott, a lelkesültség ünnepélyességével tette hozzá:

— Asszonyom, e percben nincs a világon áldozat, amelyet magamra ne vennék, ha remélhetném, hogy Guadalupe egykor lehajolna hozzám s elfogadná érzelmeimet.

Erre a hirtelen vallomásra Guadalupe arcáról eltűnt a rózsás pír. Halavány lett, szédült s futva osont el a verandáról. Chairesné egyedül maradt Torresszel.

— Úgy-e, meglepi, asszonyom, ez a vallomásom? És úgy-e, vakmerőnek, arcátlannak tart érte? És igaza is van. Guadelupénak s ennek az egész háznak nagyon mélyen kell lehajolnia, hogy engem észrevegyen és — alig merem remélni — hogy be is fogadjon . . .

Chairesné nyugodtan hallgatta a fiatalember ömlengését s teljes higgadtan s józanul felelt:

— Nem ez a baj, őrnagy úr. Szavai nem lepnek meg, bár megvallom, e percben váratlanul értek. Azonban, mielőtt ilyesmiről csak beszélhetnénk is, ki kell jelentenem önnek, hogy az első feltétel, nemcsak a mi részünkről, hanem bizonyval Guadelupénk részé-

ről is, hogy aki leányunk kezét óhajtja, legyen teljesen egy gondolkodású velünk. Vallásban, hitben, életben, sőt ha kell, a hit védelmében is.

— Ezt a választ vártam — felelte Torres — és természetesen találom. Így is engedje meg, asszonyom, hogy meleg szívvel köszönjem meg, hogy nem utasít el kereken és könyörtelenül, ahogy talán várhattam volna. Válasza reménységet nyújt s nekem már ez a remény is boldogság és üdvösség. — S határtalan tisztelettel megcsókolta Chairesné kezét.

— Mindössze egyre kérem önt — folytatta Chairesné. — Ne hozza fel a kérdést Guadalupe előtt, mielőtt abban, amit lényeges feltételnek mondtam, önmagával nem tisztázza álláspontját. Ezt nemcsak a magam s az uram, hanem Guadalupe nevében is kérem. Ő is kétségkívül így akarja.

Torres szófogadóan, ígézően hajtotta meg fejét. S még egyszer, boldog előérzettel a szívében, hálásan megcsókolta az asszony kezét. Chairesné csendesen, ahogy jött, távozott.

Ramonban fellángolt a remény s a boldog ígéret öröme, amely Chairesné szavaiból kicsengett, de a következő pillanatban megint a fájdalom és kétség tépte le boldogsága tündérvárát. E döntő beszélgetés után érezte csak igazán, mily nagy ür választja el még mindig Guadalupestől. Nemcsak szakítania kellene mindazzal, ami eddig volt s amiben élt, hanem szembe is fordulnia vele s harcolnia azokért az eszmékért, amelyeket eddig semmibe sem vett. Teljes frontváltatásról volt szó. Hirtelen magába pillantott s megállapította, hogy erre az elhatározásra e percben még nincs ereje. S volt benne annyi becsületesség, hogy ezt őszintén be is ismerte önmaga előtt.

Chairesné nem tartotta különösnek, hogy szavaira, amelyben határozott ígéret és ajánlat is rejlett, az őrnagy nem válaszolt azonnal.

Küzd magában, s ez jó jel, az őszinteség jele! — gondolta.

Napok múltak. A katonaeorvos újabb értesítést

küldött, hogy jövetelét ismét el kell halasztania; a napokban heves ütközetek folytak a környéken a felkelőkkel és sok a sebesült, nem hagyhatja el a kórházat. Majd talán a jövő héten.

Ez az üzenet senkinek sem okozott szomorúságot Sevilleban, legfeljebb a kis Ninónak, aki tovább is megmaradt Torres iránt való ellenszenvében.

Torres félnapokon át gondolataiba mélyedt s csak akkor olvasott, ha a töprengéseibe belefáradt. Chairesné tilalmát pontosan betartotta. Guadalupe ritkán volt vele egyedül; vigyázott erre. De kölcsönös figyelmük annál inkább mélyedt, mennél kevesebbet beszéltek arról, ami mindkettőjük lelkét egészen a gyökeréig eltöltötte.

Chaires, ha tehetette, mindennap elbeszélgetett vele nagy, világnézeti kérdésekről. Tudta felesége nyilatkozatát s utolsó részletig a magáévá tette.

— Megvallom, kedves őrnagyom — mondta Torresnek néhány nappal az említett beszélgetés után —, az ön személye nekünk sem közömbös. Ön, amióta nálunk van, nagy mértékben megnyerte rokonérzésünket, mindnyájunkét. Milyen kár, hogy köztünk ür tátong, amely nem enged egymáshoz bizalmasabban közelednünk.

— Uram — felelte Torres —, amely nemes őszinteséggel önök beszélnek hozzám, ugyanoly nyíltságot biztonnyal megengednek nekem is. Én megvallom önnek, Señor, hogy soha életemben nem láttam oly bájos, édes, angyali gyermeket, mint Guadalupe. Nem hogy nem láttam, nem is tartom lehetségesnek, hogy még egy ilyen angyalt hordozzon ez a föld. Szeretem Guadelupét, nem ahogy egy leányt szeret az ember, aki szép és elragadó, hanem olyan csodálkozó tisztelettel, aminővel önök, imádkozó emberek, az oltárai előtt térdepelnek. Ne tiltakozzék, kérem, s ne nehezteljen meg, ha nem találom meg a helyes kifejezést. Ön érti, mit akarok mondani. A pillanat, amelyben Guadelupét megnyerhetném, elképzelhetetlenül boldoggá tenne. De fájdalom! Ami az önök lelkét any-

nyira betölti, a hit, legfeljebb még csak irigyelt álmom a szívemben, de nem birtokom. Hazug volnék, ha mást mondanék s hamisan nyugtatnám meg önöket. Azonban egyet máris elhatároztam: engedje meg, hogy elmondjam. Tanulmányozni fogom az önök hitét, olvasni fogok róla, megismerkedem az elveivel. Van egy gyermekkori ismerősöm, akivel meg fogom beszélni a kétségeimet. Ha ezek eloszlanak, ha egy év múlva úgy látom, hogy betömődött az ür, amely felfogásaink között tátong, szíves engedelmével eljövök újra s megismétlem ma még vakmerőnek hangzó kérésemet.

Chaires elgondolkozott. Majd ezt kérdezte:

— S addig tovább is a helyén akar maradni? Tovább akarja szolgálni azt a kormányt, amely becsületes polgárokat a hitükért üldöz? Van önben annyi tudás és élelmesség, hogy megélhet más pályán is.

— Ne nehezteljen, Señor — felelte Torres —, én nem találom sem szükségesnek, sem célszerűnek, hogy pályámat addig is elhagyjam. Talán éppen, mint tiszt, a kormány szolgálatában állva, használhatok önöknek legtöbbet. Megakadályozhatok bizonyos összetűzéseket, megmenthetek veszélyben forgó ártatlan embereket. Ez — folytatta ünnepélyesen s felemelkedett helyéről — nehezebb próbaidő lesz, mintha egyszerűen a magánéletbe vonulnék vissza.

— Legyen! — felelte Chaires — legyen tetszése szerint. Ha ez idő alatt jobban megismerkedik velünk, a mi ügyeinkkel, a mi szenvedéseinkkel, jobban meg fogja érteni a hitünket is. Ha egy év múlva ön hitvalló katolikusnak nevezheti magát, Guadalupe keze az öné lesz.

Torres csak ennyit felelt a bányatulajdonos szavaira:

— Köszönöm! Megkísérlem. És Guadalupe gondolata erőt fog adni hozzá, hogy a kiszabott próbát a kétszeresen nehéz helyen is hűségesen megálljam.

— Többé azután nem esett köztük szó e kérdésről.

Újabb hét mult el s egyszercsak a katonai tiszt orvos csakugyan megjelent. Vele együtt jött egy Fuentes nevű kapitány is, Ramon iskolatársa s régi jó barátja. Éppen ezen a napon kelt fel Torres először s járt-kelt, botra támaszkodva, a napsütötte kert kavicsos útjain.

— Nem tudtuk elképzelni, mi történt veled — magyarázgatta Fuentes, mikor a katonai orvossal és Torresszel egyedül maradt. — Csak napok multán értesültünk róla, hogy balesetnek estél áldozatául. A garnizonban többen vagyunk régi ismerőseid s elhatároztuk, hogy felépülésed örömére bankettet rendezünk, mihelyt egészséged engedi. Csak semmi szabadkozás! Az ezredes is elfogadta a meghívást. Ott leszünk valamennyien. Már le is foglaltam erre a célra a kapucinus apácák templomát.

— Templomát? — felelte Torres csodálkozva s azonnal Guadelupéra gondolt, hogy az vajjon mit mondana hozzá. — Templomban akartok bankettet rendezni?

— Hogyne! Mit csodálkozol ezen? Megjegyzem, nem most foglalta le a kormány a templomot, hanem már vagy húsz éve s azóta minden ilyen ünnepély és bankett ott folyik le. Nagyon megfelelő az ilyen célokra. Az egykori főoltár ma is tele van remek márványfaragványokkal, azt használjuk ilyenkor pohárszéknek. A hatalmas ezüst gyertyatartók még jobban növelik a terem ünnepélyességét.

— No, azért különös gusztus, templomban rendezni bankettet! — jegyezte meg Torres.

— Különös? Mit találsz te ezen különösnek? Mondom, hogy szekularizált templom. Még Porfirio Diaz alatt jelentették ki nemzeti tulajdonnak. Nem értem, miért akadsz fenn ezen. Hiszen te nem vagy klerikális ember.

— Mégis különösnek tartom — hebegte Torres s azon gondolkozott, hányszor lesz a jövőben ilyen kínos helyzetekben. Mit mondjon Guadelupénak, ha megtudja a dolgot s kérdőre vonja?

— Nagyon köszönöm, pajtás, hogy ennyire meg-

örizted irántam való barátságodat — mondotta végre. — Azonban egészségi állapotom egyelőre nem engedi meg, hogy a banketten részt vegyek. Viszont, mihelyt utazni tudok, haza szeretnék menni a fővárosba.

— Nem, ezt már mégsem engedhetjük el — tiltakozott Fuentes. — Hát ha sehogyssem akarod a templomot, megtartjuk a bankettet az egyik vendéglőben. De azon neked is részt kell venned, okvetetlenül!

A tisztí orvos kórházi utókezelésre a városba rendelte be Torrest. Mindössze kétnapi várakozást engedélyezett. A katonai hatóságoknak nyilván nem volt kedvükre, hogy egy tisztjük éppen a „fanatikus” bányatulajdonos házában nyert ápolást. Ezért siettették az elszállíttatását. Így hát nem maradt más hátra, Torresnek búcsúznia kellett.

Torres most először életében érezte fájónak, keserűnek a búcsúzást.

Mikor utoljára volt egyedül Guadelupéval, a leány leoldotta alabástrom nyakáról művészi kivitelű arany Mária-érmét, amelyet már egyszer Torresszel megcsókoltatott. Az érmet könnyű aranyláncon lógott. Guadalupe előbb maga megcsókolta, majd Torresszel megcsókoltatta az érmet — ez volt az egyetlen, közvetett csók, ha annak szabad nevezni, amely ifjú szerelmük történetében szerepelt — s aztán nyakába akasztotta az őrnagynak.

— Nagyon örülnék, ha ezentúl állandóan viselné, helyettem is — mondotta egyszerűen. — Nekem kedves emlékem, mert kis gyermekkorom óta eddig a napig mindig a nyakamban volt.

A hangja gyengén reszketett közben.

— Viselni fogom, már azért is, mert ez lesz egyetlen emlékem öntől — felelte Torres s még egyszer, most már harmadszor megcsókolta az érmet. — Megpróbálok méltóvá lenni magához! Ha egy év múlva eljövök s megtartottam kedves atyjának tett ígérete-met s ha az leszek, aminek ön szeretne látni, úgy-e, akkor... jó lesz hozzám és elfogad engem...

— Igen — suttogta Guadelupe alig hallhatóan s közben remegett az ajka. Majd megkeményítette magát s hozzátette:

— Mindennap imádkozni fogok magáért, Torres, a guadelupei Szűzhöz, akinek nevét viselem. Hogy világosítsa fel az Isten kegyelme s hozza mielőbb közénk!

Torres megragadta a leány kezét s extázissal mondta:

— Guadelupe, édes, kis „mexikói szűz“, úgy hát nem felejt el engem?

A leány nem felelt, nyilván az anyai tilalom jutott eszébe. De gyengén, alig érezhetően, viszonzta a kézszorítást.

Közben belépett Chaires és a felesége. A búcsúzkodás szívélyes és udvarias volt, de kimért is. Csak a kis Nino nem akart búcsúzni Torrestól. Ahogy eddig nem lehetett rávenni, hogy meglátogassa s beszélgessen vele, úgy most is megmaradt amellett, hogy Torres rossz ember s ő nem fog vele kezét. Mikor Torres kocsira ült, a kis Nino elbújt a házban; nem lehetett megtalálni.

Torres nem győzött hálálkodni a sok szívességért, amelyben neki, az ismeretlennek, Sevillinában része volt.

— Várom az izenetüket — mondotta Chairesnek, mikor már a kocsiban ült, hogy a városba utazzék. — Rendelkezzenek velem. Egy év múlva, szíves engedelmséggel, itt leszek megint.

A kocsi elrobotott. Guadelupe besietett kicsiny, fehér szobájába s ott leborult a Mária-kép előtt.

— Hatalmas Nagyasszony, édes guadelupei Szűz, vigyázz reá! — imádkozott. — Hozd vissza nekem, de mint hívőt, mint hitünk és egyházunk bajnokát!

De, amíg így imádkozott, az volt az érzése, hogy lehetetlen, amit kér s Isten más sorsot szánt neki, mint aminőt ő leányos álmaiban maga elé festett.

Sokáig vívódott magával a térdeplőn, a guade-

lupei Szűz képe előtt. Kezébe fektette arcát és könnye soká permetezett két fehér, átlátszó gyermekkeze között.

XXI.

A felkelők.

Időközben újra magasabbra lobbant a vallásháború, a terror s a gyűlölet tobzódása.

A kormányt a katolikusok szervezett ellenállása végleg elkésérettette. Azt hitte, a Cromra támaszkodva ellenmondás nélkül hajthatja végre programját s most hirtelen észre kellett venni, hogy ezúttal a katolikusok is komolyan követelik számbavételüket s nemcsak követelik, hanem követelésüknek érvényt is tudnak szerezni. Carres ügynökei, az egyes államok kormányzói s a városok rendőrfőnökei sorra adták le a jelentéseket, hogy a „libertadores” (a szabadságért küzdők) sok ezren vannak s rendkívül mozgékonyan szervezkednek. Alig volt jelentősebb hely, ahol a „Szabadság-líga” nem rendelkezett volna igen számottevő erővel.

Carres egész sor rendeletet adott ki, amelyben a Carranza-féle alkotmánynak a vallási kérdésekre vonatkozó pontjait drákói szigorral foglalta parancsba. Valóságos hajtóvadászatot rendeztetett a papokra, a Líga s a Juventud tagjaira s mindazokra, akik a valásnak a védelmére keltek.

A börtönök csakhamar tele voltak a Líga vezetőembereivel. Szerencsére a kormány közegei s főleg a katonaság annyira megvesztegethetők voltak, hogy aránylag csekély összegért könnyen ki lehetett menteni a foglyokat, kivéve, ha egyszer-egyszer olyan felkelő került a hurokra, akire a kormánynak különösen fájt a foga.

A közönség vallásos része néma gyásszal tüntetett a rendeletek ellen. A nők feketeruhában jártakkeltek az utcán, a férfiak fekete karszalagot viseltek. A gyász kifejezéséül senki színházba, mulatóhelyekre

nem járt s főleg nem vettek igénybe semmi olyan intézményt, amely a kormány fennhatósága alatt állt. Egyes városokban a villamoskocsik jóformán üresen szaladtak s néhány hét múlva a járatok jórészét be kellett szüntetni. A sétaterek, ahol máskor csakúgy hullámozott a közönség, üresek, elhagyatottak lettek, kivéve a fővárost s néhány nagyobb helyet.

A liberális elemek tudomást sem vettek a kormány s a katolikusok harcáról. A régi, jobbérzelmű tiszték és katonák, ahol csak lehetett, maguk is gyakran kijátszották a drákói parancsokat; az alacsonyabb értékű elemekre pedig a hadseregben s a rendőrség kebelében a kormány nem nagyon tudott ráhagyatkozni, mert azok csak akkor mozdultak meg, amikor szabad fosztogatásra volt reményük. Így aztán a kormány nem egyszer ahhoz az eszközhöz folyamodott, hogy a fegyházak lakóit szólította fel önkéntes katonai szolgálatra, amelynek fejében további büntetésüket engedte nekik. Ezeket a kétes elemeket vitték azután csatába a felkelők ellen.

Ezekre a csatákra csakhamar bőven került sor, mégpedig az ország számos pontján egyszerre. A felkelők hol itt, hol ott rohamoztak meg egy-egy kaszárnyát vagy rendőrségi épületet; ahol csak lehetett, lefegyverezték az őrseget s elvették, amit találtak: pénzt, fegyvert, lövőkészletet, felszerelést.

Rendes háború volt ez, amelynek hadszíntere folyton változott.

Csakhamar valóságos legendák keringtek egy rettenthetetlen s roppant leleményes, öreg felkelőnek hősiességéről, akit Santa Cruznak híttak s aki hihetetlen vakmerőséggel s ügyességgel tudta megközelíteni a legbevehetetlenebbnek vélt ellenséges területeket. Kitűnő kémszolgálata volt s kisdéd csapata élén, amely 50 embernél ritkán számlált több tagot, csakhamar a kormánycsapatok réme lett. Egyszer, mint örmény zsidó, nagy batyúval s hatalmas pulqués korszókkal terheltén került, színleg véletlenül, az arra haladó katonai szakasz útjába; engedte, hogy kirabolják s pulque-ját

megigyák. Az italba azonban erős altatószer volt keverve s mikor a katonák az út szélére heveredve mély álomba merültek, Santa Cruz emberei szép békésen lehúzták róluk nemcsak a fegyvert, hanem a csizmát s a kabátot is, nem egyszer fontos és bizalmas iratokat is ejtve birtokukba a horkoló tisztek tarsolyából.

Más alkalommal Santa Cruz valahogyan szerét ejtette, hogy egy szénát szállító katonai társzekerre kapaszkodott fel s befúrta magát a szénába. Így lopódzott be a kaszárnya udvarába s ott elrejtőzött. Éjjeltájban, előre megállapított terv szerint, egy társa hamis telefonüzenetet adott le a lovas-kaszárnya parancsnokának: azonnal fúvasson riadót s minden emberével vonuljon ki a város túlsó felén, a folyó partján gyülekező felkelők ellen, de csendben és gyalog, nehogy a felkelők idő előtt neszt vegyék. A parancsnok riadót fúvatott s kivezényelte embereit. A csekély számú megmaradt őrséget erre Santa Cruz emberei lefegyverezték s míg ő maga a hivatalos szobákat végigkutatta, azalatt emberei szépen elhajtották az istállóból a lovakat. Mire a félrevezetett parancsnok embereivel bosszúsan hazaérkezett, nem talált mást a kaszárnyában, mint feltört szekrényeket, üres istállókat s néhány összekötözött, lefegyverzett őrt.

Santa Cruz súlyt helyezett arra, hogy a legkülönbözőbb álruhákban alaposan kikémlelje a kormány épületeit, a minisztériumokat is beleértve s ilyenkor a legcsekélyebb apróságok sem kerülték ki figyelmét. Ki tudja, mire jó, ha az ember tud valamit, mondogatta.

A fentiekhez hasonló apró rajtaütések nemcsak magukban jelentettek hasznot s erősítést a felkelőknek, hanem a lakosság harci kedvét s bizalmát is jelentékenyen növelték. Az előbb említett parancsnok pl. azonnali áthelyeztetését kérte, mert nem mert az utcára kimenni többé, ahol minden gyermek gúnyszavakat kiáltott utána.

— Egyszer aztán elterjedt a hír s ugyancsak megdöbbsentette a felkelőket: Santa Cruzt a kormány csapatai elfogták. A kormány egy árulót csempészett be

a felkelők seregébe s ez az öreg harcost egyik vakmerő csínyje alkalmával kelepcebe csalta. Santa Cruz nem adta meg magát olcsón. Tíz emberrel viaskodott egymagában s szörnyű erejével már-már visszaverte valamennyit, amikor egy katona lasszót dobott rája s így hatalmába kerítette. Diadallal vitték be a fővárosba s az egyik legjobban őrzött börtönbe, a központi rendőrségi palota börtönébe zárták, ahonnan azután igazán nem lehetett megszöknie. A börtönőrök itt válogatott Crom-emberek voltak, akik legjobban szereték volna azonnal meglincselni.

A felkelők haditanácsot ültek, hogyan szabadítsák ki Santa Cruzt. Cuevas, a felkelők katonai műveleteinek titkos vezetője a fővárosban, első dolognak tartotta, hogy valaki által megközelítse Loidit a börtönben. Tudta, hogy az agg guerillérónak biztosan akad ötlete a saját kiszabadítására is. Egy Gil nevű volt színinövendék, Santa Cruz csapatának tagja, vállalkozott arra, hogy a foglyról biztos híreket hoz. Egy reggel odaállt a rendőrség központi palotájának bejárata elé s egy éppen aznap kifüggesztett kormányrendeletet sillabizálva, hangos megjegyzéseket tett a kormányra.

— Micsoda ostoba rendelet ez megint! — kiáltotta a járókelők felé fordulva. — Mit hencegnek ezek az urak? Garza a felkelőkkel holnapután bevonul a fővárosba s akkor majd megtanítja móresre ezeket a senkiket!

Természetesen azonnal elfogták s mint veszedelmes rémhírterjesztőt becsukták a rendőrségi palota foglyai közé. Gil az örültet tettette s mint volt színinövendék nagyszerűen játszott.

Igy is hetekbe került, míg valahogyan ki tudta mesterkedni, hogy Santa Cruzzal egy cellába zárták. A börtön annyira tele volt foglyokkal, hogy az egyes zárkákban is hármasával feküdtek a rabok. Részben közönséges gonosztevők, részben becsületes, hithű katolikusok.

— Éppen jókor jöttél — súgta oda Santa Cruz

az első nyugodt pillanatban Gilnek. — A jövő héten elszállítanak Altamirába, a Mexikói-öböl partjára, a legszigorúbb internálótáborba s ott majd alighanem szép csendesen végeznek velem. Azonban így nem lesz a tervükből semmi. Szabadítsad ki magad pénzért s figyeld, mikor visznek engem innét a transzporttal Altamirába.

— Megtámadjuk a menetet s kiszabadítunk — mondta Gil.

— Nem oly könnyű dolog — felelte Santa Cruz. — Ezeket a transzportokat mindig igen erős fedezettel kísérik. Hanem majd mást teszel. Figyelj csak! A transzport mindig csütörtök este indul s pénteken este érkezik Altamirába. Valaki közületek, lehetőleg egy nő, akire legkevésbé gyanakodnak, szombat délen egy óra tájban menjen fel a belügyminisztériumba, magának a miniszternek előszobájába. Vigyen magával valami akármilyen kérvényt, mint amelyet személyesen akar átadni, mondjuk valami özvegyi segély ügyében. Ilyenkor, tudom, az előszobában rengeteg ember várakozik. Várjon ott egy félórát s aztán egy előre elkészített gépelt sürgönnyel a kezében lépjen ki az előszobából s adja át a sürgönnyt a szolgának, aki a miniszter postáját szokta intézni. A szolgának csak ennyit mondjon:

— Most jövök az audienciáról. A titkár úr azt mondta nekem, hogy adjam át önnek ezt a sürgönnyt, ön ráüti a pecsétet s azonnal feladatja.

A sürgönyön ez álljon:

„Hivatalos. Internálótábor parancsnoksága, Altamira. Belügyminiszter rendeletére Santa Cruz Raimond az országból 24 órán belül kitoloncolandó. Mundo, osztálytitkár.”

Ha a szolga gyanút fogna s a sürgönnyt bevinné az osztálytitkárhoz verifikálás végett, a nő hagyjon ott mindent s meneküljön. Ellenben, ha a szolga gyanútlanul ráüti a pecsétet, a nő siessen le a portáshoz s adja át neki a lepecsételt sürgönnyt. A sürgönnyt így dél-

ben 2 óráig feladják. Délután nincs hivatal, utána vasárnap szintén nincsen, így az internálótábor parancsnoka egészen hétfő reggel 9-ig nem hívhatja fel a minisztériumot a sürgöny tartalmának esetleges megerősítése vagy eredetének ellenőrzése céljából s mivel a sürgönyben az áll, hogy a kitoloncoltatásnak 24 órán belül meg kell történnie, én akkor már régen túl leszek az ország határán, mire a cselet bárki is észreveheti.

A dolog pontosan így történt.

Egy szép napon Santa Cruzt raporra hívták a börtönigazgatóhoz s közölték vele, hogy deportálni fogják Altamirába. Még aznap szabadon bocsátották Gilt, akit egy ismeretlen úriember mentett ki, miután a kórház orvosa jelentést tett róla, hogy beszámíthatatlan elmebeteg. Gil azonnal felkereste Cuevast s a tervet pontosan végrehajtották.

Santa Cruzt erős katonai fedezettel a legközelebbi pénteken reggel indították útnak Altamira felé. Alig érkezett meg ide, másnap délután az internálótábor parancsnoka maga elé idézte, sürgönnyel a kezében várta s megmagyarázta neki, hogy ki van tiltva Mexikó területéről s azonnal ki fogják toloncolni az országból. Megkérdezte tőle, merre felé kívánja, hogy kitoloncolják, az Egyesült Államok felé-e vagy Dél-amerika felé. Santa Cruz az előbbit választotta. Nagy szerencséje volt, hogy a közeli Tampicóban éppen amerikai gyorsgőzös horgonyzott, amely még aznap este indult Galveston felé. Az internálótábor parancsnoka azonnal erre a hajóra szállíttatta s így Santa Cruz már az éjjel a mexikói állam költségén utazott az Egyesült Államok felé.

Egy hónappal utóbb egy O'Brian Dániel nevű nagy-szakállú bostoni szénanagykereskedő lépte át a mexikói határt Laredo felől, kifogástalanul kiállított amerikai útlevelemmel. Chihuahuában kiszállt a vonatból s csakhamar jelentkezett a felkelők hadiszállásán. Csak mikor szakállát s pepita globetrotter-ruháját levetette, ismertek rá bajtársai a főhadiszálláson. Santa Cruz volt.

Ezúttal vasúton tette meg az utat s már nem a mexikói állam költségén, hanem a felkelők laredói megbizottainak pénzén.

XXII.

Küzdelmes élet.

Mire Torres a fővárosba visszatért, Garza neve már fogalom volt a kormány köreiben is s a tény, hogy ő, Torres, volt először megbízva Garza kézrekerítésével s hogy ebben a vállalkozásban csaknem életét vesztette, megint csak nagyban növelte népszerűségét a kormányhoz közelálló körökben. Roberto Luz is melegen gratulált neki.

— Tudod, öcsém, hogy milyen híres ember lettél? Azzal a gondolattal foglalkozom, hogy magam mellé vegyelek a központi rendőrségi szolgálatba. Csak azt nem tudom még eléggé biztosan, nem vagy-e, hogyan is mondjam, egy kicsit szentimentális?

Torres hirtelen átgondolta a helyzetet. Érezte, hogy adandó válasza sorsdöntő lesz sokakra, de főleg önmagára s Guadelupéra nézve. Ha Luz közvetlen szolgálatába lép, valószínűleg sok igazságtalanságnak lesz közeli szemlélője a rendőrség rettegett főnöke mellett. Viszont valószínűleg sohasem lesz annyi alkalma, hogy az üldözött katolikusokon titokban segítsen, mint itt. Hirtelen határozott s így felelt:

— Mint ember lehetek szentimentális, de mint katonáról még nem mondta rólam senki sem, hogy nem tettem volna meg kötelességemet. Egyet azonban kikötök: én hóhér nem vagyok, hanem katona.

— Akkor itt maradsz nálam, úgysem tudom soha, kibem bízhatom meg az embereim közül.

S intézkedett, hogy Torrest, mihelyt kéthavi utókúrája véget ért, melléje osszák be.

Torresre kemény belső harcok következtek. Nem feledkezett meg Chairesnek tett ígérteréről s Guadalupe édes, szomorú tekintete, könnyező szeme min-

dig megelevenedett a lelkében, valahányszor nehéz helyzetekben kellett ígérését beváltania.

Egyelőre csak az volt a teendője, hogy a rendőrségi palota elnöki irodájában a felkelők hadimozdulatairól szóló titkos jelentéseket összegezze. Minden este össze kellett állítania a helyzetjelentést s bemutatnia Luznak. Ezt annál nyugodtabban megethette, mert meggyőződése szerint az öreg Chairesnek mégsem volt teljesen igaza: itt nem csupán vallásvédelemről vagy üldözésről volt szó, talán nem is elsősorban arról, hanem politikai akcióról, egy lázadás leveréséről. Mégis, ahol csak tehette, odahatott, hogy pusztán vallási vétségekért senkit se büntessenek. Ez természetesen nem mindig sikerült neki, de mégis megnyugtatta lelkiismeretét, hogy egyes esetekben némileg enyhíthette ártatlan emberek sorsát.

Azután Luz időnkint megbízta a főváros környékén elterülő katonai raktárak védelmével az elsokasodott banditahadak rablótámadásaival szemben. A banditák oly vakmerők voltak, hogy fényes nappal megtámadtak egy-egy katonai raktárt vagy állami üzemet, rendes csatát vívtak s nem egyszer sikerült alaposan megkopasztaniok az ott felhalmozott értékeket. Torresre egy hatalmas szektor védelmét bízták, éppen azt, ahol a legtöbb gyár és legtöbb raktár állt s a támadások is leggyakoribbak voltak.

Ezt a megbízatását szerette Torres. Olyan katonai feladat volt ez, amelyben számító, tervező taktikáját épűgy érvényesíthette, mint személyes bátorságát. Amellett független volt, csak a rendőrfőnöknek alárendelve. Csupán azt kötötte ki, hogy a század katonái, amelyet vezényelnie kellett, csakis falusi legények legyenek. Tudta, hogy Crom-érmű katonákkal lehet ugyan templomokat kifosztani vagy nőkre lövetni, de rendet tartani s harcolni nem lehet. Kívánságát teljesítették s Torres csakhamar itt is, ott is feltűnt embereivel a fenyegetett környéken, réme lett a banditáknak s megnyugvása, oltalma a megtámadott helyeken folyton az életéért aggódó lakosságnak.

Feladata nem volt könnyű. A banditák közt akárhány Serrano-párti tiszt is volt, aki épügy értette a hadimesterséget, mint maga Torres. Viszont ezek is hamarosan észrevették, hogy Torresben emberükre akadtak s miután a fiatal őrnagy csapata néhány ízben alapos leckében részesítette őket, lassankint beszüntették vakmerő támadásaikat s banditáikkal inkább más, kevésbé védett vidékekre húzódtak.

Egy ízben csak Torres egyéni bátorsága mentett meg egy egész gyártelepet s a benne dolgozó munkásságot a pusztulástól. Robbanóanyaggal teli raktárak álltak ott a gyár tőszomszédságában. Egy este jelentik Torresnek, hogy gyanús emberek ólálkodnak a raktárak körül. Az őrt valószínűleg lepénzelték vagy erőszakkal eltávolították, így senki sem őrizte a raktárt. Előző éjjel egy másik raktár ajtajában találtak bombát és gyújtókanócot, amely azonban valahogy átnedvesedett s félig elégvén, kialudt. Torres néhány megbízható emberével azonnal a helyszínére sietett. Kutattak, de egyikük sem talált semmi gyanúrakeltőt. Egyszerre Torres gyenge kis füstöt lát felszállni a raktár tetején. Létrát hozat, felkúszik a ház padlására. A padláson hosszú gyújtókanócot talál, amely robbanóaknához vezet. A kanóc már jóformán végigégett; még néhány pillanat s a robbanás elkerülhetetlen; át fog hatolni a raktár robbanóanyagára s mérhetetlen kárt fog okozni anyagban s talán számos emberéletben is. Torresnek csak annyi ideje volt, hogy rákiáltott embereire:

— Meneküljetek! — maga pedig habozás nélkül odaugrott a sercegő gyújtózsínórhoz s úgyszólván az utolsó pillanatban szétaposta a tüzet. Kicsi híja volt, hogy az életével nem fizetett vállalkozásáért.

Más alkalommal híres rablóvezért kerített kézre s szállított be egész bandájával együtt a „Mercedes”-fogházba. A banditáról egész regék keringtek a nép száján, mint aki azzal dicsekedhetett, hogy ezerszer forgott a kézrekerítettés veszélyében és sohasem tudta elfogni senki. Torres egy éjjeli támadásának tervéről

értesült; az öröknek parancsot adott, hogy látszólag ne vegyék észre s engedjék egészen közel kerülni ahhoz az élelmiszerraktárhoz, amelyet ki akart rabolni. Itt aztán szépen bekerítette az egész díszes társaságot s valamennyijüket rabszíjra fűzette. A rablófőnök, mikor észrevette, hogy csapdába került, át akarta vágni magát Torres embereinek gyűrűjén; kettőt közülük le is ütött s úgy harcolt a csillagfényes éjszakában, mint egy oroszán. Torres azonban erőben s bajvívó ügyességben semmivel sem állt mögötte. Kardjával hamarosan kiütötte a hegyes tört a rablóvezér kezéből s ugyanakkor oly hosszú sebet vágott az arcán, hogy a banditát előntötte a vér s kábultan hullott az elősiető katonák keze közé. Megkötözték s az egész zsiványcsapatot börtönbe cipelték. A vezérré akasztófa, a többiekre deportáltatás várt a rettenetes Tres Mariaszigetekre.

Luz melegen gratulált Torresnek ezekhez a sikeres és dicsőséges hadműveletekhez. A Torresre bízott szektor hamarosan meg is tisztult a rablóktól s most már Luz hol ide, hol oda küldte a többi szektorokba, ahol különösen veszélyeztetettnek látszott a helyzet. A híres rablóvezér kézrekerítése után a fővárosi lapok közölték Torres arcképét s vitézi tetteit. Csak az boszszantotta Torrest, hogy a kormány által kiadott tudósítás szerint a rablók katolikus felkelők gyanánt voltak feltüntetve s merészen ki volt emelve a tudósításban, hogy a rablókat két reverendás pap, kereszttel a kezében, tüzelte a támadásra. Torrest nem az bántotta, hogy meghamisították a való eseményeket, hanem hogy mit fog majd szólni Chaires, mit fog gondolni Guadalupe, ha ezek a laptudósítások valahogyan Sevilinába is eljutnak?

Kérdőre vonta Lutz, hogyan került a tudósításba ez a módosítás.

— Ne törődj vele, pajtás — mondta Luz. — Ez már politika s a politika nem a te dolgod. Úgy tudom különben, Sanchez ragaszkodott a tudósításnak ehhez a

kiszínezéséhez. Talán a leánya kedvéért, merthogy így regényesebb, hátborzongatóbb az eset.

Lenorával Torres soká nem találkozott. Nem nagyon ért rá s szabad napjaiban ösztönszerűen is került a női társaságot. Amióta Guadalupe belépett az életébe, a többiek, az átlagnők nem érdekelték. Sokat volt egyedül és sokat olvasott. Eszébe jutott egy régi, komoly, konzervatív gondolkodású iskolatársa a kadétiskolából, aki azután kilépett onnan és orvos lett. Érdeklődött utána — doktor Escobarnak hívták — s felújította vele a régi barátságot, csak hogy legyen valakije, akivel világnézeti kérdésekről társaloghat.

Escobar eleinte gyanakodva fogadta, de meggyőződven egykori barátja őszinte, becsületes szándékáról, szívesen elbeszélgetett vele. Órákat sétáltak a várost környező alamédák százados fái között vagy kirándultak együtt a Chalcói-tó úszó szigeteire s útközben problémákat bogoztak.

— Érdekes — kezdte egyszer Torres —, hogy a vallási kérdés az embereket mennyire nem hagyja nyugodni. A mi társaságunk azt hiszi, ez a kérdés régen el van temetve s magam is sokáig ezen a véleményen voltam. Míg aztán az ember váratlanul belecsöppen egy más világba s csodálkozva látja, hogy ez az ősi gondolat még mindig milyen eleven erő akárhány embernek a lelkében.

— Mindig is az lesz, ez nekem szent meggyőződésem — felelte Escobar. — A vallást százszor eltemették és százszor újra feltámadt. Ott izzik a filozófus fejében, ott az egyszerű nép szívében, s ha komolyan odatekintünk, még a politikának is rendesen ez a legfőbb tengelye.

— A politikának? Gondolod, hogy nálunk is?

— Nem tudnék kételkedni benne. Az alacsony gondolkodású ember ellensége a vallásnak, s ha hatalomra jut, üldözi. Ezért van ma nálunk vallásháború. Ezért volt a francia forradalomban is s van Oroszországban.

— Tévedsz, barátom — vetette ellen Torres. —

A kormány meg akarja törni a papság uralmát s azt az ellenállást, amelyet a klerikális érzelmű katolikusok az újkor szelleme ellen kifejtének. Ez csak nem vallási harc?

— Vizontkérdéssel felelhetnék — mondotta Escobar. — Miben fejt ki a papság vagy a katolikusok ellenállást az újkor szellemével szemben? Mi csak azt kérhoztatjuk, hogy a kormány a vallási életet erővel el akarja tiporni. Az-e az újkor szelleme, hogy rabszolgaságba süllyedjünk? Hogy a kormány szabja meg, miben hihetünk és hogyan tisztelhetjük az Istent? Olyan törvényt mi nem ismerhetünk el, amely ellentétben van az isteni törvénnyel.

— Más szóval, ti az államot alája akarjátok rendelni az Egyháznak. Ezt értitek isteni törvény alatt, úgy-e? — sürgette Torres. — Ez az viszont, amit mi klerikalizmusnak nevezünk.

— Szó sincs róla, pajtás, ez a kettő nem egy dolog. Az államot mi nem akarjuk az Egyháznak alárendelni, de fordítva sem: az egyházat sem tesszük az állam rabszolgájává. Itt azonban mi történik? Egy bolsevista szellemű kormány tűzzel-vassal ki akarja irtani a kereszténységet az ország lelkéből. Hogy e szándékának szépítésére különböző vádakot eszel ki ellenünk, semmitsem változtat a dolgon. Mi, igenis, elsősorban a valóság szabadságáért küzdünk. Bár hozzátehetem: nem csupán csak vallási szempontok vezetnek bennünket.

— No lám! — sietett közbeszólni Torres.

— Úgy van, minket más szempontok is vezetnek. Még pedig akár tetszik a kormánynak, akár nem: éppen nemzeti szempontok. Ez a kormány nemzetárulást követ el; sötét, önző célokért eladja az országot külső ellenségeinek. Lehet, hogy éppen azért fél annyira a felkelőktől, mert tudja, hogy ezek szemmel kísérik a nemzetáruló üzelmeket.

— Nemzetárulás? — kiáltott fel Torres. — No, ez talán mégis erős!

— Csodálom, hogy neked ez a vád újdonság. Azonban tagadhatod-e, hogy kormányaink valóságos

rabszolgáivá süllyedtek a washingtoni külügyi hivatalnak? Véletlen-e, hogy nálunk Porfirio Diaz bukása óta csak az lehet köztársasági elnök, akit Washington nekünk kijelölt? Aki az Egyesült Államok hűséges cselédje? Próbáljon egy elnök szembehelyezkedni a Wall Street pénzkiráyaival, a petróleum- és ezüsttrösztökkel: két hét alatt bukott ember lesz s esetleg az életével lakol vakmerőségéért, mint de la Huertal!

— Hogy az Egyesült Államok csunyául gyámkodnak felettünk, kétségtelen — felelte Torres.

— Nemcsak gyámkodnak, hanem kiélnék minket, gyarmatukká süllyesztettek minket. S azért szítanak minden benső nyugtalanságot, azért támogatják közöttünk a vallásháborút, a bolsevizmust és mindenféle forradalmat, csakhogy rend és béke ne legyen nálunk s ne érvünk rá visszaütni a kézre, amely állandóan a zsebeinkben kotor!

— Éppenséggel így is fel lehet fogni.

— És nem tűnt fel neked, barátom, a mexikói embernek, hazafinak, hogy mindig akkor szítanak közöttünk testvérháborút, amikor megint egy-egy nagy koncra fáj a foguk? Nem így vették-e el tőlünk fokozatosan az utolsó száz év alatt ősi területünknek több mint a felét? Az én eremben sok indián vér csorog, én nem vagyok a spanyolok uralmának sem barátja, sem visszasírója. De nem tudom undor nélkül hallani ezt a folytonos szitkozódást és vádaskodást a spanyol uralom, a monarkia és a klérus ellen, mintha az lett volna minden bajunk egyedüli forrása. Holott a cél a hangos vádaskodásnál egyedül az, hogy elterelie a figyelmet a modern rablólovagokról. Azokról, akik Texast, Kaliforniát s annyi más dús területünket elrabolták, vagy ebben a rablásban belülről jó pénzért segédkeztek. Véletlen-e az, hogy Washington pontosan abban az évben tette rá kezét Kaliforniára, amikor ott 1848-ban Sutter farmján az első aranybányát felfedezték?

— Ez igaz — mélézott Torres.

— És Texast, ezt a földi paradicsomot, mi címen

vették el tőlünk? S nem volt mindannyiszor az az első lépés az újabb foglalásra, hogy belvillongást és polgárháborút támasztottak köztünk? Hidd el, barátom, ez a módszer nagyon régi már, nem is itt nálunk, az újvilágban keletkezett, hanem Európában. a XVI. és XVII. század Európájában. Ott is a vallásháború köpönyege alatt folyt szélteben a rablás és az erőszak. S nem tett-e Washington ugyanígy Kubával s a Fülöp-szigetekkel? Nem volt-e mindenütt első sakkhúzása, hogy fellobbantotta a vallásháború csóváját? A zavarosban aztán ő halászott. Jött mint új békeangyal, jött rendet csinálni, ahogy ő mondta; valójában pedig: hódított és rabolt!

— Hódított és rabolt, igazad van, — felelte Torres. — De ezeknek a hódításoknak az ideje letűnt. Ha Washington csakugyan meg akarná semmisíteni Mexikó függetlenségét, az utóbbi két évtized sűrű zavaraiiban régen bemasirozhatott volna katonáival s ma mi is a Fülöp-szigetek sorsán lennének.

— Bocsáss meg, barátom, nem egészen így van — felelte Escobar. — Valószínű, hogy ma már Washington nem gondol közvetlenül területi hódításokra. Elég neki, ha gyarmatainak tekinthet bennünket s oly koncessziókat csikar ki elnökeinktől az olaj- és ezüstbányák kizsákmányolása terén, aminőket hazai vállalkozó sohasem kapna meg. Így megvan az a kényelme, hogy az állami adminisztráció terheit s gondját mi, mexikóiak viseljük, a hasznot pedig ő dugja zsebre. Bolond is volna akkor katonáival bemasirozni ide.

— Mondasz valamit! — jegyezte meg Torres.

— Aztán bemasirozni nem is olyan egyszerű dolog, — folytatta Escobar. — Lehet, hogy a jóakarát megvolna rá, de hát Mexikó mégis csak iszonyú nagy falat arra, hogy egyszerre elnyeljék s valószínűleg keményen megfeküdne még a nagyétű Uncle Sam gyomrát is. Csaknem kétmillió négyzetkilométernyi terület, barátom, nem csekélység! S ami fontos: mi nyelvünkben, vallásunkban, kultúránkban tökéletesen

egységes ország vagyunk. Az Unió nagyon jól tudja, hogy Mexikó területével együtt 15 millió katolikust kellene bekebeleznie, ami annyit jelentene, hogy az Egyesült Államok lakosságának egyszerre csaknem a fele katolikus lenne. Hát ezért nem kell neki ma még Mexikó.

— Nem tudom elképzelni, hogy ez volna a vezető szempont Washingtonban, — vetette ellen Torres. — Mert akkor ugyanez a szempont Texas bekebelezésével szemben is érvényesült volna.

— Texas esete egyszerűbb volt, barátom. Először is Texas mégsem akkora, mint Mexikó. Még hozzá akkoriban igen gyér volt a lakossága. S íme mégis, mit tett Washington? Mielőtt meghódította Texast, előbb elangolosította. És milyen eszközökkel! Valóságos yankee-leleményesség mutatkozott meg abban is! Gyilkosokat, lókötőket, fegyenceket, deportálásra ítélteteket telepített be Texasba, ami pedig akkor még a mienk volt! Ami szemét csak az Egyesült Államok területén akadt, összegyűjtötte, szabadságot, pénzt, igásállatot, építőanyagot, szerszámot ajándékozott nekik, amennyi csak kellett. Mindezt csupán egy feltételhez kötötte: hogy Texasban telepedjenek le. Mikor aztán elég yankee telepes volt Texasban, Uncle Sam az alsószoknya-zászlóval szép diadalmasan bemasírozott Texasba. Nekünk is ezt a sorsot szánnák, tudom. Ezért angolosítanak nálunk is, amit csak lehet, ezért létesítenek itt metódista, baptista s az ég tudja még milyen szekták számára iskolákat, népházakat, ingyen gyógyszertárakat. Lassan és céltudatosan készítik elő a talajt. S a mi kormányaink, a mi elnökeink, ezek a papoktól és apácáktól reszkető vitézek, csendesén támogatják a nemzetáruló terveket.

— Ha ez így van — felelte Torres —, miért nem vágjátok szemébe a kormánynak ezeket a gyalázatosságokat?

Escobar keserűen kacagott.

— Pajtás, hol élsz te? Kamcsatkában? Vagy a

Góbi-sivatagon? hogy ilyet kérdezel? Hát van nálunk szólásszabadság? Hát nem játszik-e az életével, aki nálunk a kormány terrorjával szembehelyezkedik? Említetted, hogy Sanchezzel összeköttetéseid vannak, aki a sajtó ellenőrzője Mexikóban. Kérdezd meg csak őt, van-e Mexikóban mód arra, hogy valaki kérdőre vonja az uralkodó pártot, vagy éppen a főcinkosokat?

A Sanchez név feltevése más irányba terelte Torres figyelmét.

— Ismered Sanchezet te is? — kérdezte Escobart.

— Azelőtt láttam néhányszor, mikor még magam is foglalkoztam némileg a közügyekkel.

— A leányát is ismered? Lenorát?

— Homályosan, csakugyan, emlékszem reá. Mi van vele?

— Mit tudsz róla? Milyen nőnek tartod?

Escobar vállat vont:

— Olyan nő, akiről az ember nem alkot véleményyt. Ez még a legjobb, amit róla mondhatok.

A beszélgetés erre a napra véget ért.

XXIII.

„Bajo los curas!”

Mégis úgy történt, hogy Torres még ugyanazon este találkozott Lenorával. Luz meghívta az operába a „Mignon” előadására s a szomszéd páholyban Torres egyszer csak megpillantotta Sanchezéket.

Nem lehetett kitérni, két felvonás közben át kellett látogatnia hozzájuk.

Lenora mélázva, zárkózottan, a kiábrándultat s lemondót játszva fogadta. Csodálatos, hogy a legalacsonyabb értékű nők is megérik, hogy válságos órában csak úgy szerzik vissza veszniindult tisztelőiket, ha szűzies zárkózottságot mímelnek.

Sanchez erővel ottmarasztalta a páholyukban. Szó szót adott s Torres lassankint a régi hangon tréfált, enyelgett, udvarolt Lenorának. De a szíve hideg

maradt s pillanatig sem feledte, hogy ez a nő ránézve idegen lett.

Színház után Sanchez vacsorázni hívta; majd még haza is kellett kísérenie őket, sőt meg kellett ígérnie, hogy másnap este otthonukban felkeresi őket.

— Születésnapom lesz s egy kis társaság lesz együtt — biztatta Sanchez.

Torres nem térhetett ki a meghívás elől. Kettős életét, sajnos, folytatnia kell, gondolta, amíg a próbaideje lejár, és Sanchezet, a minisztert nem volt szabad egyenesen maga ellen haragítania.

Lenora észrevette rajta az elhidegülést s csak azért is, merő hiúságból is, elhatározta, hogy visszahódítja lovagját. Nem engedte ki a kezei közül. Követelte, hogy állandóan a közelében legyen, tréfáival, mókáival, hizelgéseivel valósággal ostrom alá fogta s régi módszerének segítségével bájainak szinte felkinálkozó csillogtatásával igyekezett Torrest az érzékein keresztül rabjául ejteni.

Torres azonban szilárdan állt. Maga sem hitte azelőtt, hogy egy tiszta és nemes leány szerelme ennyire meg tudja erősíteni, ennyire érzéketlenné tudja tenni a csábítás és ösztönösség cselvetéseivel szemben. Udvarias volt Lenora iránt, megtette mindazt, amit ennek szeszélye s hiúsága tőle követelt, de fel nem gyulladt többé a társaságában. S esténként, mikor nyugvóra tért, szeretett elmerengeni Guadalupe emlékéen, visszaidézte a Sevillinában töltött napokat, felelevenítette magában Guadalupe-nak minden egyes szavát, gondolatban megújította hozzá való hűségének ígérését s mindennek mintegy megerősítéseként szinte szertartásosan megcsókolta a tőle kapott érmet.

A vallásháború időközben ismét hihetetlenül elmérgesedett. A kormány, mintha végleg elvakította volna a düh, lehetetlenebbnél lehetetlenebb rendeleteket bocsátott ki. Elég volt, ha valaki bármilyen csekély jelét adta, hogy elítéli a kormány vallásüldöző irányát, hogy azonnal kémeke vegyék körül, bírságokat rójanak rá vagy börtönbe vessék. A „Liga de la

Defensa Nacional" titkos nyomdákban kiadott röpiratai az emberhajszának, a kegyetlen, szívtelen vallásüldözésnek vérforraló esetei jelezték: itt egy 14 éves fiút halálraítéltek, ott egy fiatalembert keresztrefeszítettek, itt apácákat durva katonák közé zártak, amott hittanoktatáson rajtakapott úrinőket az utcák fáira felakasztottak. A külföldi sajtó felé pedig állandóan azt a hírt terjesztették, hogy nem igaz, szó sincs róla, Mexikóban nincs vallásüldözés.

A kormány azonban minden kegyetlenkedése ellenére sem tudta megakadályozni, hogy a lakosság minden terrort ki ne játsszon. A papok álruhában, titokban mindenfelé miséztek, betegeket látogattak, gyóntattak és lelkigyakorlatokat tartottak. Carres tudta ezt s haragjában keserű kifakadásokkal illette Luz tábornokot, akit tehetetlenséggel vádolt.

Luzt viszont bosszantotta a mindenható elnök kedvetlensége s hogy kegyét el ne veszítse, mohón kereste az alkalmat, hogy mindennemű vallásgyakorlatot a legvéresebb terrorral fojtson el. A titkos rendőrség emberei nyilvántartották a főváros valamennyi katolikus érzelmű emberét s elég volt néha egy szó: már a következő éjjelen megállt a rendőrségi autó az illetők lakása előtt s a hitvallókat éjjeli álmukból felkeltve, beszállították őket a rendőrségi fogházba.

A bebörtönözöttek helyébe azonban mindig mások léptek, nem törődve a börtönnel s az életveszélyes fenyegetésekkel. Oly vakmerőek voltak, hogy még a Crom népgyűléseire is elmentek, ott szót kértek s ellenvetéseikkel néha alaposan megzavarták a párt hivatalos szónokait.

Torres lehetőleg távortartotta magát e harcoktól. Egy alkalommal azonban Sanchez szinte kényszerítette, hogy vele jöjjön egy gyűlésre, amelyen ő maga volt az egyik szónok. Sanchez elég ügyesen beszélt. Megrázó képekben ecsetelte a nyomor és szegénység néhány kihívó esetét s ehhez minden további meg-

okolás nélkül azt a következtetést fűzte, hogy mind-
ezen csak a marxi szocializmus segíthet.

A hallgatóság egy része hevesen tapsolt s dühös
közbeszólásokkal helyeselt a szónoknak; mások egy-
kedvűen hallgatták az elcsépeelt nagymondásokat.

Egy sovány fiatalember jelentkezett szólásra. Az
elnöklő Corones a nevét kérdezte.

— Segura Lajos, mérnök vagyok, — felelte a
fiatalember s az emelvény felé tartott.

Hozzászólását azzal kezdte, hogyha a szocializ-
mus oly biztos segítő a nyomorral és ínséggel szem-
ben, miként van az, hogy amióta a Crom uralmon
van, a helyzet csak nyomasztóbb és sivárabb lett?
Miként van az, hogy Oroszországban millió és millió
ember halt éhen a bolzseviki uralom alatt?

A hallgatóság figyelemmel csüngött Segura ajkán,
aki kellemeshangú, ügyes és fordulatos szónoknak
bizonyult. Corones biztató szemöldök-rándításaira
azonban néhány kipróbált cromista megpróbálta közbe-
szólásaival belezavarni Segurát a beszédjébe. Segura
mindannyiszor ügyesen replikázott.

— Jézus is szocialista volt — kiáltotta egy fizetett
közbeszóló.

— Akkor miért romboljátok le a templomait? —
vágta vissza Segura. Majd visszafordította a fegyvert
s elkezdte élesen bírálni a Crom vezéreit. Egyszer
csak magasra emelte ezüstgombos, vasszeges séta-
botját.

— Ide nézzetek, munkátestvéreim! — mondta.
— Ez a bot kitűnően jelképezi a helyzetet. Az ezüst-
gomb az urakat, a gazdagokat jelenti; a vasszeg meg
idelenn a zshiványokat. A fa mi vagyunk, a munkások,
a fejjel vagy kézzel dolgozók. Azelőtt úgy volt, ahogy
most ezen a boton látjátok. Az urak voltak fent a
csőcselék legalul, középen meg mi voltunk, a dolgozó
nép. Most fordítva van a világ — s e szóval megfor-
dította pálcáját. — Ma a zshiványhad van felül s az
urak vannak alul. De mi, dolgozó tömegek, ezzel nem
nyertünk semmit. Csak ott vagyunk, ahol voltunk!

A Cromnak vezérei nagy urak lettek, de mirajtunk semmivel sem segítettek.

Általános kacagás követte a tréfás hasonlatot. Egyesek azonban kiáltozni kezdtek:

— Le vele! Biztosan pap! Ne merje gyalázni a munkáspártot! Bajo los curas! (Le a papokkall!)

A szónok nyugodtan a helyén maradt.

— Nem vagyok pap, de nem is vagyok szocialista. Önöknek, uraim — szólt Sanchezhez fordulva — minden harmadik szavuk a szabadság. Hát ha komolyan veszik a szabadságot, engedjenek élni és gondolkodni mást is, mint aki az önök ördögös elméletei alá hajtja a fejét. Vagy van szabadság, vagy nincs. De ha van, akkor mindenkinek van.

Sokak helyeslő moraja futott végig a tömegben. Sanchez harsány hangon közbekiáltott:

— Nem engedhetjük meg, hogy a munkások pártja ellen izgasson.

— Munkások pártja? — sivitott vissza élesen Segura hangja. — Micsoda munkásoké? A munkás itt is csak adófizető, akinek hallgatás a dolga. Én is munkás vagyok, ha nem is a kezemmel, hanem a fejemmel dolgozom. Az önök munkásvezérei pedig palotákban laknak s Mexikó leggazdagabb emberei.

— A templomok tele vannak arannyal, ezüsttel, ott keresse a kapitalistákat! — rikácsolt Sanchez vörösen, mint a főt rák.

— Bajo los curas! — Kiáltották sokan.

— A templom mindenkié s a templom az Istené, — válaszolt reá nyomban Segura — mindkét címen méltó, hogy díszes és szép legyen. Ellenben nézzék meg a Crom vezetőinek lakásait, a Chapultepec-palotát, amelynek kibővítésére s kidíszítésére most szavazott meg a párt újabb pezómilliókat...

Erre Sanchez hívei pokoli lármázásba kezdtek. Szavukat nem lehetett érteni. Csak az volt bizonyos, hogy a szónok az elevenükre tapintott.

— ...és ahová a templomokból is szekérszámra szállítják a rabolt kincseket.

Most már a lárma oly erővel tört ki, hogy Segurát nem lehetett érteni többé. A párt kiküldöttei, akik órabért kaptak ilyenkor a kiáltozásukért, szakadatlanul kiabáltak, lábukkal doboltak, füttyültek s kétségtelen volt, hogy nem engedik többé szóhoz jutni Segurát. Emellett szemük állandóan Sanchez és Coronés titkos parancsait leste. A lábdobogástól porfellegek szálltak a levegőbe s a teremben kibírhatatlan volt a hőség.

Bizonytal nem véletlenül egyszerre csak rendőrök hatoltak be a terembe s egy rendőrtiszt a szónoki emelvényre lépett. Felszólította Segurát, hogy kövesse kifelé a teremből. Ott már várta a rendőrség autója s a fiatal mérnököt bevitték a rendőrség központi épületébe.

Segura nem ijedt meg. Néhány napra, talán néhány hétre lecsukják, azt még kibírja, ahogy eddig is többször átesett már rajta. Viszont a tréfa megérte a fáradságot s hátha egyik-másik hallgatójának felnyitotta vele a szemét.

Nem sejtette szegény, hogy életében utoljára szívta mint szabad ember a levegőt.

Torres méltatlankodva hagyta el a termet. Amit Segura mondott, részben új volt számára s mindenestre különösnek tartotta, hogy akik folyton szabad-ságról beszélnek, ellenvéleményt nem tűnnek.

Más alkalommal Luz megjelölt neki egy utcát és lakást, amelyben a detektívek jelentése szerint a „fanatikusok” misét mondanak és megbízta Torrest, hogy üssön rajtuk s szállítsa be a miséző papot, valamint a misén jelenlévőket a rendőrségre. Torres kedvetlenül engedelmeskedett, de azonnal kész volt elhatározásával, hogy senkit sem fog ezen a címen bekísértetni.

Csakugyan megjelent embereivel a megjelölt ház előtt s felállította katonáit a bejáratnál. Maga becsöngetett a megjelölt lakásba. Soká nem nyitottak ajtót, ellenben izgatott suttogást, ide-oda futkosást és ajtók nyitogatását hallotta belülről. Mosolygott hozzá. Végre

megnyílt az ajtó s egy szőke, felöltös fiatalember állt előtte. A szájában szivar égett.

— A rendőrség nevében jövök, — tisztelgett Torres — s parancsom van, hogy azonnal házkutatást végezzek. Úgy tudjuk, itt mise van.

— A házkutatás ellen tiltakozom — felelte a fiatalember —, ez az ország törvényeibe ütközik.

A két férfi fürkészően nézett egymás szemébe. Torres hidegen folytatta:

— Tessék végigvezetni az összes helyiségeken.

— Az már nem az én dolgom, — felelte előkelő nyugalommal a másik s leült a tágas előszoba egyik karosszékébe.

Torres meggondolta magát s katonai sapkáját levevé, udvarias hangon bemutatkozott:

— Torres Ramon őrnagy vagyok.

Az ismeretlen fiatalember érthetetlen nevet mormolt s elfogadta a feléje nyújtott kezét. Most már ő is udvariasan folytatta:

— Parancsoljon őrnagy úr! — s kinyitotta az egyik szoba ajtaját.

Négy-öt úr állott a szobában s beszélgetni látszóttak. Egyikük cigarettázott s valami utazótáskát taszított éppen az asztal alá.

— Bocsánat, uraim — szólalt meg Torres —, nekünk jelentették, hogy ebben a lakásban misét mondanak, ami a kormány rendelete értelmében büntetendő cselekmény. Úgy látom, a jelentés tévedett. Megállapítom, hogy itt nincs mise.

Az urak összenéztek. A fiatal férfi, aki Torrest fogadta, mosolygott s így szólt:

— Lehet, hogy volt, de most nincs, annyi bizonyos. Őrnagy úr megtekintheti a többi szobákat is. Ez itt, gondolom, az ebédlő.

Kinyitott egy ajtót: hálószoza volt. Négy-öt hölgy szorongott benne s rémült arccal mérték végig az őrnagyot. Torres azonban udvariasan köszönt, amin viszont a hölgyek csodálkoztak annyira, hogy köszönését viszonzni is elfelejtették.

— Vajjon a következő szoba mi? — kérdezte Torres.

— Valószínűleg fürdőszoba, — felelte az ismeretlen. — Nézzük meg.

Háromablakos, tágas ebédlő volt. Az ismeretlen maga is elmosolyodott.

— Uraságod nem ismeri a saját lakását — mondta Torres —, vagy éppen olyan idegen itt, mint én magam?

Az ebédlőben tizen is voltak nők és férfiak. Valamennyi állt s bizonyos zavarodott félelmet árult el az arcuk. Tudták jól, hogy ezek a hirtelen rendőrségi látogatások rendesen börtönnel s esetleg még rosszabbal végződnek. Torres szó nélkül ment át a szobán. Majd visszafordult s a kijárat felé tartott. Az ismeretlen mindenütt kísérte. Mikor Torres az ajtó kilincsére tette a kezét, megfordult s barátságosan kezét nyujtva így szólt:

— Azért mégis tanácsolom önöknek, hogy máskor valamivel óvatosabbak legyenek! Esetleg nem minden kollégám lesz olyan elnéző, mint én.

— Köszönöm! — felelte az ismeretlen fiatalember.

XXIV.

Katakombákban.

A Chaires-család nem maradhatott soká nyugodtan a sevillina birtokon. A országszerte növekvő fejtelenség, az elharapódzó rablótámadások, betörések, nyílt színen való emberölések és kifosztások nem tették ajánlatossá, hogy ilyen magányos helyen lakják oly család, amelynek nőtagjai voltak. A kormány erőszakoskodásait utánozva a minden erkölcsteleniségre kapható csöcselék is vérszemet kapott, s egyszerűen a kormány megbízottainak adván ki magát, a legszemérmertlenebb önkénykedéssel tört a magánosok ellen. Sevillina környékén is egyik betörés a másikat követte s bár Chaires valamennyi meghitt, régi

szolgáját felfegyverezte s kastélyát valósággal ostrom-állapotba helyezte, mégsem volt egyetlen nyugodt s biztos napja sem. Így aztán a család elhatározta, hogy a mégis csak valamivel biztosabb városok egyikébe vonul a zavaros idők elmúltáig. Mivel pedig Chairesné köszvényes bántalmaktól szenvedett, választásuk Aguascalientes városára esett, amelynek kénes, meleg fürdői régóta híresek Mexikóban.

Ha Chairesné beteg volt, Guadalupe sem volt egészségesnek mondható. Torres iránt érzett vonzalma, az első szerelem, amely ebben a finom, gyermeki ártatlanságú leánylélekben fellobogott, mélyen felkavarta szíve nyugalmit, s emellett nyugtalanította a gondolat is, hogy Torres maga sem állt jól magáért a saját pálfordulása kérdésében. Ó, ha ő mindig mellette állhatna, ha a kétely és a kísértés óráiban megfoghatná a kezét, vezethetné, bátoríthatná, visszatartatná az ingadozástól! Akkor talán hamarosan ő is megismerné az igazságot. Most ki tudja, hol jár, mit gondol, mit csinál s vajjon visszatér-e?

Vagy talán nem is volna szabad ennyire aggódnia érte, ennyire érdeklődnie iránta? Ő csak feltételezi, hogy Torres közeledni fog az ő álláspontjához. De egyelőre semmi biztos jel nem mutatja a megfordulását. Szabad-e neki akkor annyit gondolni rá, ennyit sírni s imádkozni érte? Azért a fiatalemberért, aki ha kételkedve is és mérsékletet fogadva, egyelőre mégis csak az egyházüldöző kormányt szolgálja?

Ez a gondolat heves lelki küzdelmeket okozott Guadelupénak s ezek a küzdelmek nem csökkentek, inkább erősödtek, amióta a család Aguascalientesbe költözött. Aguascalientesben ugyanis az egyházüldözés egészen nyíltan tombolt. A templomok be voltak zárva s kulcsaik a kormány megbízottainál voltak; pap még áruhában sem mutatkozhatott az utcán; a börtönök tele voltak vallásügyi vétkesekkel. Csak a beavatottak tudták, hol található egy-egy rejtőzködő pap, ha beteghez, haldoklóhoz kellett hívni a lelkipásztort. Ez is életével játszott ilyenkor. Egy na-

pon magánházban egyházi esküvőt tartottak; nem volt más jelen, mint a pap, a vőlegény, a menyasszony s a két tanu. A kormány kémjei megneszelték a dolgot s mikor a szertartás javában folyt, a „macskák”, a detektívek feltörték a lezárt ajtókat. Dulakodás támadt s eközben a detektívek mind az ötöt: a fiatal házásokat, a két tanut s a papot a helyszínen agyonlőtték.

A katolikusok szabadságligája azonban itt sem szűnt meg működni. Az ellenállás megszervezése mellett az volt egyik feladata, hogy az ifjúságot vallásos oktatásban részesítse. Ezt a munkát férfiak és fiatal emberek, de részben nők is végezték.

Guadelupe is jelentkezett ilyen hitoktatói segédkezésre. Egy külvárosban jelöltek ki számára munkateret. Hetenkint kétszer-háromszor este meg kellett jelennie egy derék asztalosmester műhelyében, amelyben 20—30 gyermek jött össze s ő ezeket tanította hittanra, imádkozásra. Az asztalos ezalatt a kapu bejáratánál álldogált és látszólag egykedvűen pipázott; bent az udvaron a felesége ült s varrogatott. Az volt a megbeszélés, hogyha az asztalos valami gyanúsat észlel, ha „macskák” jönnek, vagy valami kémfajta ácsorogna a ház előtt, int a feleségének s az viszont megnyomja a műhelybe szóló villamoscsengő gombját. Erre a jelre Guadelupénak azonnal abba kellett hagyni a tanítást és hirtelen valami társasjátékba kezdeni a gyermekekkel, gyorsan eltüntetve mindent, hittankönyveket, feszületet, szentképeket, ami csak az összejövetel igazi célját elárulhatta volna.

Guadelupe nagy örömmel s szeretettel vállalkozott erre a feladatra s eszébe sem jutott félni. A gyermekek rajongásig szerették s már az ő kedves mosolyáért is szívesen jártak el a hittanoktatásra. Rendesen Chaires maga kísérte őt ide, eleinte autón, majd mikor az autó gyakori megjelenése a szegényes külvárosban feltűnő lehetett volna, gyalog. Ő is jött érte, hogy hazakisérje. Ily alkalmakkor sohasem mulasztotta el Chaires, hogy revolverrel el ne lássa magát s

mindannyiszor előbb meg ne győződjék, hogy a revolver töltve van.

Ezek a tanítások voltak Guadelupének legboldogabb órái. Ilyenkor elfeledkezett a maga bánatáról s lelkiismereti aggodalmairól s csak a gyermekeknek s feladatának élt. Hazatérve azonban mindig újra életrekeltek lelkében a kételyek. Néhány jóbarátnője, akikkel a Liga révén megismerkedett, megkísérelte kivallatni, mi a baja, miért olyan mélázó és szomorú. De Guadelupe hallgatott.

Egy nap egyik leghívebb barátnője, Lemos Rosita örömhírrrel lepte meg:

— Képzeld, Guadelupe, húsvétra lelkigyakorlatunk lesz! Egy hírneves jezsuita páter, Pro Mihály, jön közénk s három napig rendes szentgyakorlatot tartunk. Csak a macskák meg ne tudják. Természetesen halálos titokban tartjuk az egészet. Résztveszel te is, Guadelupe?

Guadelupe örvendező igennel felelt s mindjárt feltette magában, hogy megkísérli, hátha ez az ismeretlen lelkiatya megoldja az ő zaklatott lelkének kételyeit.

Néhány héttel húsvét előtt Lemos Rosita megint örömmel újságolta Guadelupének:

— A páter megérkezett. Én már láttam is. Nagyon rokonszenves, kedves ember s azt mondják, valóságos szent. Holnap este tartja a bevezető előadást. Leszünk vagy kétszázan. Csak valahogy meg ne tudják a véredek.

— Hol gyűlünk össze? — kérdezte Guadelupe.

— A női sportházban. A sportház tulajdonosa katolikus ember s ügyes cselekedett ki a szentgyakorlatok megtartása érdekében. Már egy hete bezárta a sporttelepet s azon a címen, hogy az épületet tatarozni kell, állványokkal vette körül a házat. Egy hét óta falakat törnek ki, vakolnak s dolgoznak. Mindenki azt hiszi, hogy kőművesek, pedig dehogy! A Juventud fiatalemberei. Ezek az egész idő alatt ott fognak vakolni, téglát hordani, meszet keverni, csakhogy senki

gyanút ne fogjon s mi nyugodtan meghallgathassuk a pátert. Természetesen ezért nekünk is munkásleánynak kell öltözködnünk. Nos, van ellene kifogásod?

— A legkevesebb sem! — nevetett Guadelupe az ötleten s a fiatal emberek áldozatkészségén.

Másnap este Guadelupe Rosita lakásán kőművesleánynak öltözött át s úgy ment Rositával együtt a sportház felé. Már jó sokan voltak a hölgyek s csendesen beszélgettek; durva ruhájukkal s fejkendőjükkel különös ellentétben volt a legtöbbször finom arckifejezése s előkelő modora. Guadelupe többet ismert közülük s így hamar belevegyült a társalgásba ő is. A terem tele volt téglával, törmelékkal, szerszámmal; egyik sarkában nagy meszesgödör tátongott.

Egyszerre tapsolt valaki s mindenki elcsendesedett.

Egy 34—35 év körüli férfi lépett elő, világosszürke sportruhában s sárga szalmakalapban. Ruházata tökéletesen világias volt, de arca rendkívüli, szinte sugárzó intelligencián kívül mély belső életet árult el.

— A páter! — lökte meg Guadelupét Rosita.

A páter halvány arcán örömteli mosoly vonult át, amint az összeseregletteken végigtekintett. Aztán se szó, se beszéd, felvetette magát egy kőműves-állványra s lábait lelógatva elkezdett beszélni.

— Kedves jó hölgyek, nagy örömmel jöttem önök közé, mert sok jót hallottam arról a nemes és önfeláldozó munkáról, amelyet ebben a városban s a környéken önök, katolikus hölgyek, kifejtének, és arról a jó példáról, amelyet a férfiaknak s a gyermekeknek a hithűség dolgában adnak. Ebben a rettenetes időben, a megpróbáltatás tüzes zivatarában kétszeresen szükség van arra, hogy önökben a hit lángja le ne lohadjon, hogy meg ne feledkezzenek a végső célról, amelyért az Isten a létet adta nekünk s amiért szükség esetén mindent fel kell tudnunk áldozni, ha kell, még az életünket is.

A hallgatóság mély csendben, megrendülve itta a fiatal szónok szavait.

— Igen, hölgyeim, rendkívüli időket élünk. Isten néha évtizedeken, évszázadokon át békét s nyugalmat enged népének, s ilyenkor azt hisszük, nem is lehetne máskép. Pedig a kereszténynek mindig és minden körülmény között készen kell lennie a harcra, a szenvedésre, a kereszthordozásra. Néha aztán a jó Isten nagy megpróbáltatásokat bocsát ránk, az egyesekre s néha egész népekre. Ilyenkor természetesen sokan megriadnak az áldozatok súlyától, amelyet Isten a vállukra rak, sokan talán hűtlenek is lesznek a jó Istenhez s az Ő Egyházához. De Isten tudja, mit csinál. Neki nincs öröme a mi szenvedéseinkben, de igenis öröme van abban a hősiességben, hűségben és nagylelkűségben, amelyre a szenvedés alkalmat nyújt. Odatúl, az örökkévaló élet végtelen örömeiben, boldogan fogunk visszatekinteni azokra a megpróbáltatásokra, amelyeket itt elviseltünk s hálásak leszünk Istennek a kegyelemért, hogy méltóknak találtattunk az Úr Jézus nevéért üldöztetést szenvedni.

A fiatal pap szeme kigyúlt s halvány arcát pír borította el. Úgy beszélt, mint aki a saját szíve mélyét tárja fel a hallgatói előtt.

— Hölgyeim, mi ma vértanu nemzet vagyunk. Férfiak, nők, ifjak, sőt gyermekek halnak meg már közülünk Krisztusért, a mi isteni királyunkért. A valásüldözés pedig nemcsak hogy meg nem szűnik, még inkább erősödik s mind szélesebb méreteket ölt. Nekünk igenis készen kell lennünk mindenre, a végsőre is, úgy ahogy az első keresztények a katakombák szüzadaiban állandóan készen álltak nemcsak a szenvedésre, hanem a halálra, mégpedig a kínhalálra is. Ki tudja, Isten nem szemelt-e ki magának önök közül is leendő vértanukat! Ki tudja, nem kerülnek-e önök is abba a helyzetbe, hogy talán meg is kell halniok Krisztusért s a szent ügyért. Van erre erejük? Van erre bátorságuk? S nem fog ez a bátorság megroppanni a börtön mélyén? Az elhagyatottság éjjelén, a hónapokon át tartó szenvedés, éhség, szomorúság, megalázottság között?

Végignézett a hallgatóságon. Egyesek lobogó hitel, szent elszántsággal csüngtek ajakán, mások arcán a rémület s a kétség ütött tanyát.

— Lássák — folytatta a pap —, íme, ezért kell szentgyakorlatot végeznünk. Meg kell magunkban erősíteni a hitet, míg olyan lesz, hogy sziklákat tud elgördíteni, hogy a vértanuságra is képessé tesz. Vagy van természetfeletti világ, s akkor semmi áldozat sem sok az örök életért; vagy nincs s akkor ne nevezük magunkat keresztényeknek. Kérjük most a világosság Istenét, küldje el Szentlelkét s engedje, hogy e három napot békében s biztonságban tölthessük a szent magányban s megerősödvé hagyjuk el egymást!

Leugrott az állványról s csendes mormolással imádkozta elő a lorettói litániát. A jelenlévők megilletődve feleltek az egyes könyörgésekre:

- Szomorúak vigasztalója!
- Könyörögj érettünk!
- Keresztények segítsége!
- Könyörögj érettünk!
- Mexikó védasszonya!
- Könyörögj érettünk!

Guadalupe feltette magában, hogy a szentgyakorlatot nagyon komolyan fogja végezni s elkészül mindenre, ami megpróbáltatás e zavaros időkben reá várhat. A bolzsevista kormány pusztulást esküdött a vagyonos osztálynak s így neki is számolnia kellett azal, hogy szüleivel együtt kínzó szegénységre jut. S ha még ezenfelül az életét is kívánná az Isten? Vagy a földi boldogságát?

Majd megint Torres iránt érzett szerelme nyugtalanította. Mikor mások a vértanuságra készülnek, szabad-e, illik-e akkor neki, a vallásos, katolikus leánynak olyan embert szeretnie, aki az egyházüldözőkkel tart vagy legalább is az egyházüldöző kormányt szolgálja? Nem követ-e el bűnt vagy legalábbis gyáva elvtelenséget, amikor olyan embernek adja a szívét s nyújtja esetleg a kezét is, aki a vallás ellenségeit támogatja? Igaz, ő meg szeretné téríteni Ramont s úgy

bele tudja élni magát a gondolatba, hogy majd egyszer Ramon is buzgó keresztény lesz az ő oldalán; de hátha ez a reménykedés is csak amolyan önámítás, amelynek szenvedély az alapja s amelyben a merő érzelem festi oly szépnek s könnyűnek a jövőt?

Mindjárt az első estén az az elhatározása támadt, hogy hacsak lehet, feltárja egész lelkét a lelkiatya, P. Pro előtt. Ez a páter oly megnyerő és őszinte, oly melegszívű s nemesgondolkodású papnak látszott, hogy bizonyosan meg fogja tudni oldani a problémát. Meg fogja nyugtatni, ha lehet; ha pedig azt kívánja tőle, hogy szakítson Ramonnal s ne is gondoljon rá többet, — jaj, erre még gondolnia is nehéz! — megteszi Isten segítségével azt is.

A páter csakugyan kijelölt egy-egy órát délelőtt is, délután is, amikor egyenkint be lehetett hozzá menni tanácsért, felvilágosításért. A sporttelep egyik irodájában fogadta a hozzáfordulókat. A kis szoba előcsarnoka bizony állandóan tele volt, a lelkigyakorlatozók valósággal ostrom alatt tartották a vezetőt. Guadalupe is beállt a sorba és várt, várt.

Mellette két nő beszélgetett. Félhangon szóltak, Guadalupe minden szavukat megértette.

— Hát csak mondj el neki mindent — biztatta az idősebb a fiatalabbat. — Biztosan el fogja oszlatni a kételyeidet.

— Megígértem neked, hát eljöttem, de nem hiszem, hogy vissza tudná adni a hitemet. Nekem a válasz szép dolog, de az érzelmek dolga s nem a meggyőződésé. A szívemmel keresztény vagyok, de az eszemmel pogány. Ah, én annyi mindent összeolvastam! A természettudományos gondolkodás, az irodalom, a szciális haladás, mindez kerek ellentétben áll a katolikus vallás tanításával. A te vallásod szerintem elavult világnézet, rég letűnt korok felfogásainak maradványa. Ma már csak a tudatlanok hisznek, meg az élet hajótöröttjei. Én nem helyeslem a vallásüldözést, hagyjanak meg mindenkit a hitében. De én nem

tudok hinni sem az Istenben, sem a lélekben. Elavult dolgok, Alexandra; mesék, önámítások...

— Ne csak mondd el mindezt a páternek, majd megfelel neked! Te csak azért vagy hitetlen, mert vallástalan iskolába jártál. A vallás ellenségei, az iskola s az olvasmányaid megzavarták a fejedet. De a szíved jó és tiszta, s azért az Isten rá fog vezetni a béke útjára!

— Lehet. De nem hiszem! — felelte a leány lemondóan s a két nő elhallgatott.

— Mindenkinek megvan a maga baja — gondolta magában Guadelupe és elmélázott azon: szegény lelkiatyának mennyi minden kérdésre, ellenvetésre, nehézségre s kételyre kell választ adnia! Mikor az ellenség vérfürdőbe akarja fojtani az egyházat, akkor ennek az egyháznak még a saját leányai gyengeségével, hitetlenségével, felületességből és hanyagságból eredő ingadozásaival is bajlódnia kell.

Végre, valamikor a harmadik napon, rákerült a sor s beléphetett P. Próhoz. Az székkal kínálta meg s megkérdezte, mivel lehet szolgálatára. Olyan különös volt első pillantásra: egy még fiatal, szürke sportruhás férfi, mellette az asztalon sárga panama-kalap — mint lelkiatya. Guadelupe, aki még csak másfél éve került haza az Egyesült Államokból, a Holy Cross nevelőintézetből, nehezen szokott hozzá, hogy a lelkiatyáival érintkezésben nélkülözze azokat a külsőségeket, amelyek az emberi természetnek megfelelőleg szimbolizálják s egyben megtámasztják az elvont, lelki vonatkozásokat. Mégis, alig foglalt helyet s alig nézett a vele szemben ülő papnak arcába, azonnal eloszlott az idegenkedő érzése s époly nyiltan s bizalommal tudott lelki ügyeiről beszélni, mintha reverendában, stólában és karingben ült volna előtte a gyóntató. A fiatal pap arcáról végtelen komolyságot, aszketikus lehiggadtságot, szeretetteljes lekipásztori gondoskodást olvasott le. Guadelupénak egyszerre megnyílt előtte a szíve.

— Atyám, nagy gondot és problémát szeretnék önnel közölni — kezdte —, amely már hónapok óta

nyugtalanítja a szívemet. Vallásos család gyermeke vagyok s Istennek hála, magam is öntudatos lelki életet folytatok. Résztveszek a helybeli katolikus női szervezetekben s az önkéntes hitoktatásban. Azonban, atyám, szeretek egy fiatalembert, a szövetséges hadseregnek egy tisztjét, aki a kormányt szolgálja. Szeretem, mert egyszer megsebesült, éppen a házuk előtt s mi ápoltuk. Így ismerkedtem meg vele s megszerettük egymást. Kérem, atyám, nem bűn-e, ha egy hitvalló katolikus leány a mai körülmények között olyan valakit szeret, aki ha szívből nem is, de valóságban mégis az Egyház üldözöit támogatja?

Azért nagyon nehezen esett mindezt elmondania, mert életében első esetben vallotta be szülein kívül valakinek, hogy szerelmes. És reszketett azért is, mert szinte előre látta a szigorú feleletet.

A páter nagy szánalommal nézett végig az előtte ülő leányon s lassan, minden szavát megfontolva felelte:

— Vallástalan ember az illető?

— Nem, nem egészen — felelte Guadelupe. — Most már legalább gondolkozik a vallási kérdéseken. Inkább úgy találtam, hogy tudatlanságban nevelték a vallást illetőleg, de ő nem rosszakaratú s nem zárkózik el az igazság elől. Megígérte nekem, hogy tanulmányozni fogja a hit kérdéseit s azt is megígérte, hogy ahol csak lehet, enyhíteni fogja az üldözött katolikusok helyzetét.

— Ezt ön ígértette meg vele?

— Igen.

— S hiszi, hogy meg is fogja tartani?

— Hiszem, atyám! — felelte lassan s reménykedve Guadelupe. — Lehet, hogy én elfogult vagyok vele szemben, de szent a meggyőződése, hogy Torres Ramon becsületes ember s nem hazudik nekem.

— Torres Ramon? — vágott közbe élénken P. Pro. — Mintha emlékezném erre a névre... Ó, csakugyan! Nemde őrnagyi rangban van? S a fővárosban szolgál?

— Igen, atyám. Őn csakugyan ismerné őt?

— Azt hiszem, igen. Ő volt az, úgy emlékszem, aki egyszer nagyon udvariasan eresztett ki bennünket a csávából, mikor misemondás, illetve misehallgatás miatt a rendőrség le akart csukatni vagy harmincunkat.

S Pro páter elmesélte a különös házkutatási esetet.

— Igen, mindnyájunknak feltűnt, hogy egyszer határozott jóindulattal találkoztunk a hadsereg egy tisztjének részéről — fejezte be elbeszélését a páter.

Guadalupe nem tudta türtőztetni örömét, felugrott s megcsókolta a pap kezét. Hiszen akkor a lelkiatya maga is meggyőződhetett róla, hogy az ő választottja nem rossz ember.

— Úgy-e, akkor nem teszek helytelenül, ha szeretem őt? — kérdezte s szemében könny csillogott: az öröme is, az aggodásé is egyszerre.

— Remélem, nem — felelte P. Pro. — De azért egészen biztos nem vagyok benne. Mert nézze, leányom, abban az egy esetben Torres tanuk nélkül cselekedett s azt tehette, ami neki jólesett. Kérdés, hogyha nehezebb körülmények között kell szint valania, akkor is hű marad-e az ígéretéhez? Ma a kormányt szolgálni s folytonos bűnveszélyben nem forogni, szinte lehetetlen. Azért most végleges választ nem adhatok. Csak azt tanácsolhatom, hogy imádkozzék érte s addig tartsa szívének érzelmeit rövid pórázon, míg teljesebben meg nem győződött, hogy olyan embert szeret, aki méltó is a szeretetére és nem lesz kettőjük közt éppen a legnagyobb kérdések körül élet-hossziglan tartó lelki diszharmónia.

Guadalupe meghajolt.

— Így fogok tenni, atyám; magam is érzem, hogy egyelőre nincs más út.

Pro folytatta:

— Ön, mint látom, magas lelki életet élő, igazán katolikus leány. Azért csak tartsa nagyon jól emlékezetében: az Isten minden felett! A nő harctere a szívében van; itt is sokszor kemény csaták dúlnak s egy keresztény nőnek ezen a csatatéren époly erősnek

kell tudni lenni, mint a férfinak, a katonának a maga harcterén. A mi jelszavunk, ugyebár, hogy „Éljen Krisztus, a király!” Nos vigyázzon, leányom, hogy a szívében is, az érzelmeiben is Jézus maradjon a legtöbb király!

Mindkettőjük szemében a vértanuk elszántsága lobogott. Guadalupe szívéhez szoritotta összekulcsolt kezét s bensőségesen ismételte:

—Éljen Krisztus, a király!

Azután felkelt, hogy elbúcsúzzék.

— Imádkozzék értem, atyám — mondta — s engedje meg, hogyha felkerülök a fővárosba, újra felkereshessem!

— Szívesen látom — felelte P. Pro —, feltéve, hogy rámtalál. Mert hiszen gondolhatja, hogy folyton változtatnom kell lakásomat. De a Liga útján érdeklődhetik utánam. Addig is a jó Isten vezérelje! — S áldásra emelte kezét.

A leány térdre hullott s mély alázattal vette az Isten emberének áldását.

Rosita várta kinn.

— Kedves volt? — kérdezte barátnőjét.

— Ó, hogyne! — suttogta Guadalupe könnyei között. S magában megismételte: — Tehát tovább várni, imádkozni — és remélni!

*

Pro páter triduuma aránylag békésen folyt le. A „macskák” csak egyetlen egyszer zavarták meg az összejövetelt, de akkor sem lett nagyobb baj. A leányok leleményessége kiségitette őket minden veszedelemből. Mihelyt a „macskák” közeledtek, a kint felállított fiúk hirtelen jelt adtak a tornateremben prédikációt hallgató nőseregnek s ezek egy perc alatt munkásnő-csoportokká alakultak. Mire a rendőrök odaértek s a terem ablakán bekémléltek, ott már javában folyt a mézkeverés és téglahordás. Középen sápadt arcú fiatal pallér — Pro páter — adta harsány hangon a vezényszót:

— Öntsön több vizet a mézre! Hol a sajtár?

Maguk meg vigyék már odébb ezt a sok téglát! Egy, kettő!

A macskák szégyenkezve kullogtak el. Így aztán a kis csapat nekibátorodott s a befejező vasárnap reggel még szentmisét is mertek tartani. Igaz, hogy függöny mögött, melyet csak az Úrfelmutatás pillanatában s áldozásra húztak szét a megjelent Juventud-beli fiatalember, akik minden percben készen voltak, hogy a miséző papról pillanat alatt leszedjék az egyházi öltönyöket s eltüntessenek mindent, ami a szentmisére emlékeztetne.

Szerencsére azonban erre nem került sor s a szentmise és a közös áldozás minden zavaró körülmény nélkül folyt le.

Félóra mulva a sápadt arcú fiatalember, P. Pro, megint csak világos drapp felöltőben, kis táskával a kezében állt a gyülekezet előtt s búcsúszavakat mondott. A szemekben könny ragyogott. Búcsúszavak röpöködtek a levegőben. Mindenki még egyszer kezet akart vele szorítani.

Guadalupe is ott volt s midőn a páter mellett elhaladt a kijárat felé, megragadta a kezét s kimondhatatlan aggodalommal s szeretettel mondta:

— Páter, vigyázzon magára! Ne kerüljön az ellenfél kezébe! S ha mégis bajba kerülne, értesítsen engem!

XXV.

Megzavart esküvő.

Prót a fővárosban megint rengeteg munka várta. A sofőrök lelkiagyakorlata, majd a tanítónőké, aztán az első pénteki gyónók és áldozók, rengeteg szegény és beteg, akit jelentettek neki, egy csomó magánbeszélgetést kérő, kételkedő, vigaszra, felvilágosításra szoruló ember. Sohasem lakott három napnál tovább egy helyen, de azért mindenütt megtalálták, ahol szükség volt rá. A folytonos munka, izgatottság, halálos

veszedelem meglátszott az arcán; sápadt volt, szeme beesett, hangja berekedt a folytonos beszédétől.

Egy reggel a szokottnál is izgatottabb volt s nem állhatta meg, hogy testvéröccsének, Umbertonak, aki mindenütt a nyomában volt s iparkodott a veszélyt elhárítani felőle, el ne mondja legújabb értesülését:

— Borzasztó, amit ezek az elvadult emberek művelnek! Most már nem elég nekik a börtön és a puska-golyó, anuit a mi hittestvéreinknek szántak, most már ennél is ördögibb terveket koholtak ki. Az elfogott katolikus leányokat a katonák prédájául dobják s a szebbeket, az előkelőbbeket egyenesen a Chapultepec-palotába szállítják, ahol aztán a leggyalázatosabb dolgokat művelik velük.

— Ezt én már régen tudom — felelte öccse, Umberto —, csak nem akartam szólni neked s nem akartalak még jobban izgatni vele. De nekem a szerencsétlen leányok szülei beszéltek több ízben, hogy így van. A kormányzósági palotában s a rendőrségi épületben valóságos orgiák folynak. Leányainkat a legborzasztóbb dolgokra kényszerítik, röhögő, durva férfiak kényére hagyják őket. Egy úrileányt, mert ellenkezett, ruhátlanul megkorbácsoltak. A mult héten két fiatal apácával tettek ugyanígy. Egy Mascarones nevű rendőrségi alkalmazott a felhajtó. Az ő feladata, hogy az elnöki háremet katolikus leányokkal megtöltse.

Pronak homlokán verejték gyöngyözött. Mascaronest ő is ismerte s emlékezett, hogy sokszor látta arrafelé ólálkodni, ahol ő járt-kelt. E percben ismét haldoklókhöz hívták s ő szokása szerint keresztet vetve magára, elsietett.

— Sohasem tudja, szegény, nem csalják-e kelep-cébe! — sóhajtott Umberto. S visszaemlékezett azokra a hátborzongató esetekre, amelyekben Pro már ellen-ségei kezébe került s mindig csak valami gondviselés-szerű véletlen mentette ki üldözői karmaiból.

A kormány tudott Pro működéséről, kémjei be-súgták neki a haláltmegvető fiatal jezsuita nagykiter-

jedésű apostoli működését. Nyílt titok volt ez különben az egész városban; P. Pro nevét emlegette minden katolikus s főleg a szegények, akiknek támogatására Pro egész irodát tartott fenn. Roberto Luz már régóta azon tanakodott magában, okosabb-e, ha elfogatja s ezzel esetleg nagyobb bizalmat kelt maga iránt a Crom köreiben, ami viszont a külföldi követségeknek is fülébe juthat s kellemetlen kommentárookra ad alkalmat a külföldön; vagy jobb, ha egyelőre tudomást sem vesz Pro működéséről.

Egyszer megemlítette a dolgot Carresnek is, aki kevésbé volt aggodalmaskodó a párthívénél.

— Keress valami jó ürügyet s fogasd el a legközelebbi alkalommal — felelte a hozzá intézett kérdésre.

Az ürügy nem sokáig késett.

Prót egyszer a főváros egyik legderekkabb katolikus családja, Del Olmo-ék kérték, hogy titokban áldja meg leányuk esküvőjét. Akkor ugyan már általános pápai engedély alapján pap nélkül is lehetett egyházi esküvőt tartani, három tanu jelenlétében, de a család ragaszkodott ahhoz, hogyha lehet, P. Pro áldja meg gyermekük frigyét. Concepción, a fiatal leány, Pro legkedvesebb, legbuzgóbb lelkigyermekéi közé tartozott s így a páter nem tagadhatta meg a család kérelmét. Az esküvőn, így tervezték, nem lesz jelen senki más, csak a menyasszony szülei — a vőlegény szülei nem éltek már —, két ismerős mint tanu, a fiatal pár s a pap. Árulástól nem kellett tartani, hiszen alig néhányan tudtak az esetről.

Pro a megbeszélte délután szokása szerint úgynevezett „vad civilben“ indult el Del Olmóék házába, az esküvő színhelyére, ahol már együtt is voltak az ünnepség résztvevői. A hangulat azonban nem volt zavartalan. Az egyik tanu elmondta, hogy a délelőtt folyamán többször látta a ház előtt álldogálni Mascaronest, azt a bika-arcú indiót, akiről mindenki tudta, hogy Roberto Luz felhajtója. Kérve kérte, hogy az egyházi esketést halasszák el néhány nappal s P. Pro,

ahogy jött, azonnal távozzék is. A leány atyja azonban nagy optimista volt s szabadkozott:

— Lehetetlen, hogy rám valaki gyanakodjék. Még legszűkebb ismerőseinket s rokonainkat sem avattuk be a titokba. Lehetetlen, hogy árulás történhessék.

— Hát a cselédségedért jótállasz-e? — vetette közbe egyik tanu.

— Csupa régi, kipróbált ember! — nyugtatta meg Del Olmo, aki azonban arra nem gondolt, hogy lehet valaki hűséges, öreg cseléd, de azért hiányozhatik belőle a kellő óvatosság s elszólhatja magát valamelyik kevésbé megbízható ismerőse előtt.

Del Olmo nejének eszébe jutott, hogy éppen a legjámborabb cselédjük, egy 60 éves öregasszony, aki Concepciónnak még dajkája volt, nem szokott mindig lakatot tenni a szájára, ha a szomszédok cselédjeivel beszélget. De nem vette komollyá a veszedelmet s nem akarta az ünnep zavartalan derűjét megrontani. Az aggodalmaskodót megnyugtatták s P. Prónak nem is szóltak már a közvetlenül érkezése előtt lefolyt párbeszédéről.

P. Pro azonban maga is levert, izgatott volt; maga sem tudta, miért, balsejtelmek gyötörték. Feltette magában, hogy rövid pár szóval megáldja a fiatalok frigyét s azonnal távozik. Egyházi ruhát sem akart magára öltetni, mindössze apró fehér stóláját akasztotta nyakába, hogy a családnak legalább ezzel a kis szertartásszerűséggel örömet okozzon a nagy napon.

Azonban alig kezdett hozzá a szokásos kérdések feltevéséhez, erős csengetés hallatszott a lakás bejáratán s ugyanakkor durva férfihang követelte az ajtó azonnali kinyitását. Az öreg cseléd, aki ajtót nyitott, hiába kérte a betolakodót, aki a törvényre s rendőri mivoltára hivatkozott, hogy foglaljon helyet, míg bejelenti, a férfi, ölnyi magasságú, napbarnította, elhízott ember, félrelökte a cselédet s máris a lakás fogadószobájában termett, ahol az ifjú pár, a szülők s a tanuk zavarodottan, a nők krétafehérre vált ábrázattal álltak előtte.

Prónak eszébe jutott, hogy stóláját hamarosan zsebébe kellene csúsztatnia, de valami kimondhatatlan undor és felháborodás lepte meg a bűjkálás gondolatával szemben s a stólát a nyakán hagyta.

— Itt egyházi szertartás folyik! — kiáltotta a detektív, mert hisz ő volt, a hírhedt Mascarones —, s itt van a pap is, akit régóta keresünk! Majd adunk mi maguknak kijátszani a törvényt! Előre, a rendőrségi fogdába valamennyien! Csak semmi felesleges beszéd, induljunk!

Az öreg néni, aki a szerencsétlenségnek akaratlan okozója volt, kezét tördelve hangosan sírt és a szenteket hívta segítségül.

— Guadalupei Szűz! Ne hagyd cserben őket!

Concepción, ki tiszta fehér ruhájában olyan volt, mint a májusi harmat, a rémülettől megmerevedve riadt maga elé. Anyja ájultan dőlt egy kerevetre.

— Gyalázatos árulás! — sziszegte Del Olmo s kétségbeesetten nézett a két tanura. Egyik előállott s így szólt:

— Mexikó alkotmánya tiltja, hogy bárkit is elfogjanak az illetékes hatóság írásos parancsa nélkül. Hol van az írásos parancs? Fel fogom jelenteni önt hivatalos hatalommal való visszaélés címén.

Mascarones gúnyosan mosolygott. Elővette revolverét s játszani kezdett vele.

— Itt van a törvény és itt van az alkotmány! — felelte nevetve.

Del Olmo előlépett:

— Vezessen el engem, majd én megfelelek a törvény előtt. De a vendégeimet s főleg a hölgyeket hagyja békén.

— Parancsom nem így szól — vigyorgott Mascarones —, éppen ellenkezőleg: parancsom éppen az, hogy a kisasszonyt vezessem elő. A többiek miattam itt is maradhatnak, de a kisasszony meg ez a pap velem jönnek.

S szemtelenül vigyorogva hozzátette:

— Nézzék, én jószívű ember vagyok. Nem lesz semmi bántódásuk, a kisasszony is visszajön holnap ide, ahol most áll. Válasszanak: vagy a kisasszony és a pap önként jönnek velem, vagy valamennyiüket bekísértetem.

— Hol van arra törvény, hogy éppen a hölgyeket kell elcipelni? — vetette közbe Pro, alig türtőztetve felháborodását.

Concepción az anyja mellé roskadt a székre s egész testében reszketett, mint a halálra sebzett madár.

— Ne papoljon velem, főtisztelendő úr! — felelte gúnyosan Mascarones. — A kérdést elég világosan tettem fel, válasszanak. No, kis gerle! — fordult a holtfehér, magábacsuklott leányhoz — jöjjön szép szerével. Nem lesz semmi bántódása. — S lehajolva szemtelenül állon csípte a leányt.

Ebben a pillanatban Pro eléjélepett s mielőtt az csak észre is vette volna szándékát, teljes erejéből arculvágtá Mascaronest.

— Ezt az ártatlan gyermeket ne érintse szennyes kéz! — kiáltotta szent haragban lángolva. — Lőjön le, ha akar, de amíg én élek, ehhez a tiszta leányhoz nem fog hozzányúlni senki!

Az óriás felegyenesedett.

— Leütlek, kutya! — ordította rekedt, részeges hangon s felrántván az ablakot, éles füttyet hallatott. Két markos rendőr rohant be az utcáról azonnal.

— Kötözzétek meg valamennyit! — adta ki a parancsot.

Az öreg cseléd sikoltozni kezdett, mire Mascarones elkapta s revolvert szegzett a homlokának:

— Azonnal meghalsz, vén boszorkány, ha kukkot is szólsz!

Kevéssel utóbb az utcákon haladt a szomorú, de Mexikóban már éppen nem szokatlan menet: megkötözött úriemberek és úrinők, akik az izgalomtól inkább dülöngtek, mint jártak s köztük Pro, a pap. Mascarones megállította az első kocsit s abba ültette a nőket.

A kocsit egy katonával előreküldte, maga pedig lovaglópálcikáját lóbálva az öt megkötözött férfival gyalog tette meg az utat a forgalmas utcákon át a rendőrségi palota felé, mint aki parádézni akar a zsákmányával.

Prót sokan megismerték. Egyesek tágrameredt szemmel álltak meg láttára s búsan néztek utána a menetnek. Az öreg cseléd, mihelyt magához tért rémületéből, sietett a rémhirt megvinni az ismerősöknek s így a Liga emberei még aznap megtudták az egyik legkiválóbb lelkipásztor elfogatását.

Másnap este Del Olmóékat szabadon bocsátották. Concepción csak negyednap tért vissza. Lázbetegen, megszégyenülve, halálos rémülettel az arcán. Ágyba fektették s orvost hoztak hozzá. A leány rettenetes deliriumban szenvedett s ha atyját, anyját megismerte, heves zokogásban tört ki s elfödte előttük arcát. Nem is tért többé magához. Kétheti kínlódás után, melynek okát az orvosok nem tudták megállapítani, meghalt.

* * *

P. Pro pedig a börtönben ült. Fogalma sem volt róla, mi történt a többiekkel.

Segura mérnökkel került egy cellába, azzal, aki ama Crom-gyűlésen megszégyenítette Sanchezt s azóta kihallgatás és ítélet nélkül itt feküdt a börtönben. Mindkettőjüknek nagy öröme volt a szenvedés között, hogy ugyanazon ügynek áldozatai voltak s ugyanabban a közös hitben találtak vigaszt.

Negyednapra új vendéget kapott a cella; maga Mascarones vezette be az új foglyot közéjük.

— Így, itt legalább egymásra találtok! — kiáltotta s belökte a cellába az új foglyot: Umbertót, P. Pro testvéröccsét.

Umbertótól tudták meg a foglyok, hogy időközben Obreza ellen ismeretlen tettesek bombamerénylet kísértek meg.

XXVI.

Merényletek.

Csakugyan, időközben nagy szenzációval szolgált a fővárosi sajtó.

Egy reggel öles betűk hirdették a lapokban:

— *Merénylet Obreza tábornok, a volt elnök ellen. A merénylet megghiusult. A tetteseket elfogták. Megtörtén vallottak be mindent.*

Az eset úgy történt, hogy Carres és Obreza közt időközben meghűlt a viszony, sőt éles ellentétté fajult. Obreza túlzottnak tartotta Carres terrorját s azonkívül, mint a parasztpárt feje, sokszor mellőzöttnek érezte magát a munkáspárt részéről. Carres tartott tőle, hogy a fecsegő ember bosszúságában számos kellemetlen közös titkukat beszéli s azért elhatározta, hogy veszedelmessé lett egykori barátját ártalmatlanná teszi. E célra két egészen megbízható s mindenre kapható emberét bérelte fel. A tábornok bikaviadalra volt hivatalos s a terv szerint a merénylőknek az úton kellett a tábornokot meglesniök s egy fordulónál kézi bombát dobniok Obreza autójába.

A felbérelt két gonosztevő — amúgy mindkettő igen előkelő ruházatú s jó megjelenésű ember — meglesté a volt elnök autóját, amikor ez már a városon kívül haladt a viadal-tér felé és véletlenül nem volt sok nép az utcán. A kézi bomba ráröpült Obreza autójára, de érthetetlen módon visszapattant róla s a földre esve a merénylők lábai elé gurult. A következő percben irtózatos dördülés reszkettette meg a levegőt s a nagy porban és füstben soká nem lehetett semmit sem látni. Velőtrázó kiáltás hallatszott ki a füsttömegből.

Pillanat alatt egész sor autó állt meg a merénylet színhelye közelében. Kiderült, hogy Obreza autója erősen megsérült ugyan, de magának a tábornoknak nem lett más baja, minthogy néhány üvegszilánk fúródott az arcába. Ellenben a merénylet elkövetői közül

az egyik azonnal szörnyethalt, a másik pedig vérében fetrengve ordított.

Obreza autója mögött egy detektívekkel teli autó következett s a detektívek azonnal leugráltak a kocsi-jukból. Obreza is kiszállt, de látva, hogy arca vézrik, visszafordította kocsiját s a legelső kórház felé hajtatott. A detektívek rávetették magukat a haldoklóra. Egyikük ismerősnek találta, mintha már többször találkozott volna vele a fegyházban. A merénylő arca rettentően el volt torzulva s szájából csak úgy ömlött a vér. A bombának egy szilánkjára a szájába hatolt, fogait kitörte s a nyelvét szétroncsolta.

A rabkórházba vitték s vallatni próbálták. A szerencsétlen azonban beszélni nem tudott; csak szótagolás nélküli hangokat hallatott s rettentően jajgatott. A detektív szerint, aki felismerni vélte, egy Guyón nevű villanyszerelő lehetett. Hamarosan el is vesztette eszméletét s többé nem tért magához.

Luz tábornok személyesen vitte el a hírt Carres elnöknek a Chapultepec-palotába.

— A merénylet nem sikerült — jelentette —, mert a bomba váratlan módon éppen a merénylőket pusztította el.

Carres a fejét rázta; nem volt nagyon meglegedve.

— Meghalt mindkét merénylő? — kérdezte.

— Az egyik él még. De szerencsétlenségünkre nem tud beszélni.

Carres szeme megvillant.

— Akkor ki kell hallgatni.

Luz nagyot nézett: kihallgatni azt, aki már nem tud beszélni? Azonban hamarosan a homlokára ütött s csak ennyit mondott:

— Természetes!

Mikor a merénylő már az utolsókat hörögte, hirtelen megjelent a betegágyánál Luz tábornoknak egy megbízottja s követelte, hogy néhány percig hagyják magára a beteggel. Azt mondotta, hivatalosan kell kihallgatnia a merénylet értelmi szerzőit s indítóokait

illetőleg. Ezen mindenki mosolygott, mert a haldokló nem volt eszméletén s megsebesülése óta egyáltalán nem tudott szólni egyetlenegy szót sem. A megbízott néhány perc múlva mégis teljes meglepéssel távozott s azt hangoztatta, hogy Guyón, a merénylő mindent bevallott s vallomása jegyzőkönyvbe van foglalva. Alig távozott Luz embere, a merénylő, anélkül, hogy eszméletét visszanyerte volna, kiszenvedett.

Még aznap este Roberto Luz elégedetten telefonált Carres elnöknek:

— A tréfa egészen jól sikerült. A merénylő vallomása alapján bárkinek kitekerhetjük a nyakát.

— Van-e valami veszedelmes fogoly a csapdában? — kérdezte Carres.

— Esetleg az a pap, aki megpofozta Mascaronest a szép Concepción miatt.

— Nagyszerű! Végezzetek vele!

— Azt gondoltam, így egyedül feltűnő lehetne. De ha még egy-két embert bevonunk a merénylet állítólagos tervezői közé, simábban s ünnepélyesebben mehetne a dolog.

— Nagyon helyes — válaszolt a telefon.

— Játsszunk velük haditörvényszéket, vagy nem szükséges? — kérdezte tovább Luz.

— Mindegy — felelte Carres. — Engem sohasem érdekeltek a formaságok. Fő a tett!

— Köszönöm, meglesz — szólt Luz s letette a kagylót.

***

Torrest erősen lefoglalták a Luz által rábízott katonai feladatok s szabadidejében sem forgott többet Sanchezék portáján, mint amennyire éppen szükséges volt. Csak akkor ment hozzájuk, amikor nem utasíthatta vissza a meghívásukat.

Sanchez egy alkalommal meg is kérdezte:

— Mi van veled? Oly ritkán látunk.

— Ritkán vagyok idehaza — felelte Torres.

— Ma este Obreza megmenekülésének örömére

nagyobb társaság lesz nálunk. Gyere el te is. Legalább megengesztelheted egy kicsit Lenorát, mert neheztel ám rád.

— Neheztel? Vajjon miért?

— Miért? Hát mert elhanyagolod. Furcsa kérdés!

Torres egy pillanatig azon gondolkodott, nem volna-e jobb kerekén kijelenteni Sancheznek, hogy nem jön el. Viszont eszébe jutott, hogy Sanchez ezt sértésnek vehetné s nem lett volna tanácsos magára haragítania a befolyásos embert, nemcsak magára való tekintettel, hanem mert ezzel megnehezítené annak a feladatnak teljesítését, amelyet Chairesékkal szemben elvállalt.

— Köszönöm, ott leszek — mondta végül is.

Ottthon aztán eltanakodott magában, mitévő legyen. Mert hogy Lenora nem ereszti ki a keze közéből, biztosra vette. S nem fogja beérni néhány hideg bókkal sem. A leány ugyan régebben is csak játszott vele, mint a macska az egérrel s akárhányszor érezte vele, hogy csak barátkozásnak és múló játéknak tekinti a viszonyukat; de azt már a hiúsága sem engedné meg neki, hogy ne ő, hanem Torres legyen az, aki a szakítást kezdi. Vallatni fogja, szerelmet fog követelni tőle; ott fogja folytatni, ahol Sevillina előtt abbahagyta. Mit tegyen ő? Taszítsa el magától? Vagy bűvészkedjék előtte s nyugtassa meg a leányt? És bízza az időre, hogy majd ha Lenora ritkábban látja, lassan magától elszokik tőle s csapongó, könnyűvérű természetével hamarosan valamelyik más udvarlója után veti magát?

S elvégre baj-e az, ha egyideig még tovább is barátkozik Lenorával? Miért ne tekintse olcsó játékszernek, amellyel ideig-óráig elszórakozik, elenyeleg, anélkül, hogy a szívéig engedné férközni, s anélkül, hogy el engedné mozdítani a lelke oltáráról annak oltárképét, akié a szíve egyedül és visszavonhatatlanul?

Sanchezék azóta a hivatalos lakásukon kívül pompás villát is vásároltak a Chapultepec-park közelében.

Villájuk mögött hatalmas kert terült el gyönyörű kis tóval. Lenora egész este sózlannak és szomorúnak mutatkozott; mindenki azt kérdezte, nem beteg-e. De gondja volt rá, hogy Torres ne távozhassék az oldala mellől. Torres nem tehetett róla; bármennyire magyarázta magának, hogy ez a szomorkodás tettetés is lehet, azért mégis megsajnálta a leányt.

Vacsora után Lenora kiszólította a parkba s csónakázni hívta. Csakhamar ott evezgettek kettesben a holdfényes, tündéri éjszakában a tavon. Lenora egyszerre szembe fordult Torresszel; a szemében könny csillogott.

— Mi baj, Lenora, miért sírsz? — kérdezte Torres.

— Még kérdeed is? — felelte a leány, aki sohasem volt olyan szép és ígésző, mint mikor szomorú volt. — Ramon, hiszen te nem vagy többé az, aki voltál! Te nem szeretsz engem!

— Ugyan, ugyan! — felelte Torres. — S vajjon miből gondolod?

— Ne tettesd magad. Tudom, hogy mást szeretsz!

— Hát ezt meg ki mesélte neked?

— Ne tagadd! Azt hiszed, annyira a világ hátmögött élünk, én meg az apám, hogy ilyesmit nehéz volna megtudnunk?

— Hidd el, félrevezetett valaki — mondta Torres, de rettenesen utálta önmagát ebben a helyzetben, mert egész férfias természete gyűlölte az alakoskodást. Lenora az ellentmondásra türelmetlenül pattant fel:

— Hát ha tagadod, megmondom a nevét is annak a csinos kreol nőnek, aki a hálójába ejtett. Ápolt, mikor betegen feküdtél s neked semmi sem volt sürgősebb, minthogy belészeress. Hát igen, csak ne tagadd: Chaires Guadelupénak hívják az új ideálot.

Torres meghökkent. Honnan a csodából tudja ez a leány itt a fővárosban, hogy mi történt vele messze Sevilleinában? Kémszervezetet tart-e fenn? Vagy hivatalos közegeket, atyja és Luz tábornok összeköttetéseit használja-e fel, hogy féltékeny női kíváncsiságát ki-elégítse? S mit feleljen neki erre a leleplezésre? Ta-

gadjon tovább is és nyugtassa meg? Avagy vágja keresztül egyetlen szóval, nyers és őszinte kijelentéssel a csomót s ejtse ezt a nőt hisztérikus vonaglásokba s esetleg olyan bosszúvágyásba, amely most már nem neki fog ártani magának, hanem egyenesen leleplezett szerelme tárgyának? Hiszen semmi sem lenne Sanchezéknak könnyebb, mint Chairesékat legközelebb valami politikai ürüggyel vagy valami vallásügyi vétség címén üldözőbe venni!

Nem tünődhetett soká, valamit felelni kellett.

— Ismétlem, ostoba pletyka az egész — mondta. — De közben torkát szorongatta az érzés, hogy ezzel a hitegetéssel máris bizonyos fokú árulást követett el Guadelupéval szemben.

Lenora diadalmas örömmel szökkent fel:

— Hát nem igaz? Mégis szeretsz engem? — s oda-simult Torreshez. Torres érezte a feléje hajló női test melegét s érzékeit vadul paskolta, vívta, ostromolta a mellette ülő lány könnyező szépsége, magábaroskadt, esengő szomorúsága. Érezte, hogy fokról-fokra siklik ki lába alól a talaj. De azért iparkodott szilárd maradni.

— Ne izgasd magad, Lenora — mondta. — Jó barátok vagyunk, azok is maradunk. Örülünk az ifjúságnak, szépségnek, barátságunk s ne rontsuk el az életünket hiú és képzelt aggodalmakkal.

— Hát igazán szeretsz? Akkor csókolj meg! — hízelt Lenora, könnyét feltörölve s Torres felé nyujtotta homlokát. Torresen egy pillanatra úrrá lett a vér mámora. Átkarolta a leány derekát, szenvedélyesen magához szorította Lenorát s megcsókolta. A holdat e pillanatban sűrű felhő árnyékolta be. A csók azonban mintha azonnal ki is józanította volna Torrest. Hirtelen magára eszmélt s mélységes kín és szégyen vonaglott a lelkében. Mint valami véstjósító karinnisz sikoltott fel lelkében az önvád:

— Árulól!

Kiszabadította magát a leány karjai közül.

— Hűvös az est, Lenora, megárhathat neked. Gye-

rünk a házba — mondta s a feleletet be sem várva, egyenesen a part felé evezett. Lenora nem ellenkezett. Mára beérte ezzel az eredménnyel.

XXVII.

A lejtőn.

Torres hamarosan ajánlotta magát. Kábult fővel tért a szállására. Ott Luznak üzenete várta, aki arra kérte, bármily későn tér is haza, keresse fel sürgősen a hivatalában. Azonnal elindult s felsietett a rendőrségi palotába.

— Bocsáss meg, hogy ily későn kérettelek — mondta Luz —, de fontos közölnivalóm van s nem halaszthattam holnapra. Kikutattuk az Obreza elleni merénylet értelmi szerzőit és a tettesek felbujtóit. Egy veszedelmes papi kalandor, valami Pro Mihály nevezetű, s még három más ember van benne a dologban. A merénylő maga árulta el őket utolsó óráiban. A tettesek be is vallották a bűnösségüket s a haditörvényszék ma délután halálra ítélte mind a négyet. Holnap reggel kilenckor lesz a kivégzés a rendőrségi kaszárnya udvarán. Agyonlövetjük őket, mégpedig a volt elnök iránti tiszteletből nagyobb katonai parádéval. A szakaszt te fogod vezényelni. Először a pap jön sorra, azután a testvére, majd egy Segura nevű mérnök és még egy fiatalember, bizony a neve nem is jut már eszembe. Annyi gazemberrel van mostanában dolgunk, hogy az ember már a nevüket sem tudja észben tartani. Carres elnök maga is súlyt helyez a példás büntetésre s valószínűleg jelen is lesz a kivégzésen. Tégy ki magadért!

Torres fanyarul felelte:

— Az ilyen haditetteket szívesen átengedném másoknak.

Luz Roberto idegesen leckéztette meg:

— Parátom, hagyd már abba! Vagy katona vagy, vagy eredj a civilek közé. Mint fellebbvalód ellent-

mondást nem tűrök. Mint jóakaród és bajtársad azonban elvárhatom tőled, hogy amikor kitüntetésszerű szolgálatra adok neked alkalmat, legyen annyi belátásod s légy hálás érte.

Torres szó nélkül tisztelgett s dühösen ment ki a rendőrfőnök szobájából. Luznak nem mondhatta meg ellenkezésének okát, de a lelkében szinte harsogva kiáltott a szemrehányó kérdés: Mit mondana most Guadalupe hozzá! Ma este elfogadta, bárha csak színelég és merő kényszerűségből Lenora csókját, holnap pedig egy papnak a kivégzését fogja vezényelni! Hiszen azt ígérte neki, hogy csak azért marad a helyén, hogy szükség esetén segíthessen az üldözött katolikusokon. Most meg egyenesen neki kell a hóhér szerepére vállalkoznia s éppen egy pappal szemben!

— Mindegy! — nyugtatta meg magát végül is. — Ha gonosztevők, nem érdemelnek kíméletet. Az én igéretem csak azoknak a védelméről szólt, akiket a vallási törvények megszegése címén üldöznek. Politikai merénylőket azonban és közönséges gonosztevőket Guadalupe maga sem védelmezne. Itt pedig ezekről van szó.

De a csók! A Lenorával váltott csók! Ez a gondolat úgy égette a lelkét, hogy mikor lefeküdt, fáradt, keserű mozdulattal levette a nyakáról Guadalupe érmét. Nem, nem tudna aludni tőle!

Odafektette az érmet a hálószekrénye fekete márványlapjára. Mégcsak megcsókolni sem merte, ahogy maskor szokta. Félt, hogy valami villám, valami átok szakad Guadalupe érméből a lelkébe.

Álma nyugtalan volt. Egyszer azt álmodta, hogy Guadalupe áll előtte s fenyegetőleg emeli fel a kezét. Aztán meg a kivégzendőket látta, bekötött szemmel; ő előttük állt s a sortüzet vezényelte; s ahogy a négy férfi a golyóktól találatva a földre zuhant, egyszerre csak Guadalupe édes, hófehér alakja hullott volna a porba a golyók között. Többször felriadt s azon tűnődött, miképp hárítsa el magától a Luz által kitüntetésnek mondott megbízatást.

Reggel azonban megdörzsölte szemét s egykedvűen mormolta:

— Az ördög vigye, mi közöm nekem hozzá! Elvégre politikai bűntettről, gyilkossági kísérletről van szó; a bűnösöknek bűnhődniök kell. Igaza van Luznak, hogy nagyon szentimentális vagyok.

— Éppen Guadelupénak tett ígéretem miatt nem szabad ilyen lágyszívűnek lennem — folytatta magában. — Ha okvetetlenkedésemmel elveszítem feljebbvalóim bizalmát, majd akkor nem segíthetek, amikor ártatlanul üldözöttekről lesz szó. S elvégre mit tehetnék én? Ha én vonakodom, elvégzi a vezénylést bárki más.

A Mária-érmet azonban megint nem vette a nyakába. Ott hagyta a hálószekrényén. Valami ellenállhatatlan erő tartotta vissza attól, hogy egy pap kivégzősekor Guadalupe érme lógjon a nyakában.

Még bőven volt ideje, az óra csak félnyolcat mutatott. Hirtelen eszébe jutott, mi lenne, ha meglátogatná előbb a kivégzendőket a börtönükben. S hamarosan csakugyan útban volt a rendőrségi palota felé.

Mint a rendőrfőparancsnokhoz beosztott tiszt előtt minden ajtó azonnal megnyílt előtte.

— Mikor volt a haditörvényszék ülése? — kérdezte a börtönőrtől, mikor Pro cellája előtt állt s ennek ajtaját kinyitatta.

Az őr bambán bámult rá, mint aki nem érti a kérdést. Torres be sem várva a feleletet, belépett a szűk cellába.

Négy ember ült ott a szalmán, megvasaltan, szorosán egymáshoz simulva.

— Melyik itt Pro, a pap? — kérdezte Torres, ha nem udvariasan, de nem is érdesen.

Az egyik halálraítélt felegyenesedett a helyén, amennyire a láncai engedték.

— Én vagyok. Mivel szolgálhatok?

— Önt tegnap a haditörvényszék halálra ítélte, úgy-e?

Pro páter, kinek fiatal arcán az utolsó éjszaka bor-

zalmái még jobban megnövelték a sápadtságot, nyugodtan, minden szót meggondolva, felelte:

— Tegnap este közölték velünk, hogy ma kivégeznek bennünket, de haditörvényszék nem ítélkezett felettünk.

— Hát micsoda törvényszék?

— Semmilyen!

— Ez lehetetlen! Ne mondjon ön ilyeneket. Hát magukat — szólt a többiekhez fordulva — ki ítélte el?

— Nem tudjuk — felelték azok. Egyik, aki a páterre hasonlított s nyilván az öccse volt, hozzátette:

— Sem ki nem hallgattak, sem el nem ítétek. Azt sem tudjuk jóformán, milyen címen kerültünk ide. Bátyám — a testvére felé mutatott —, védelmébe vett egy úrileányt, akit egy rendőrségi alkalmazott erkölcstelen szándékkal akart elcipelni a családjá köréből, éppen esküvője órájában; ezért hozták ide. Engem másnap szüleim társaságában fogtak el, ugyanabban az órában, amikor az Obreza ellen való merénylet történt. Segura mérnök már hetek óta itt van; akkor kísérték be, amikor egy népgyűlésen vitába mert bocsátkozni egy szocialista szónokkal. Ezt a fiatal munkást pedig azért fogták el, mert a merénylet alkalmával éppen ott őgyelgett az út szélén.

Torres torkát máris fojtogatta a dohos börtönlevegő.

— Fogalmam sem volt róla, mi készül ott — szólt közbe a fiatal munkás. — A gyárból mentem hazafelé, mint minden áldott este. Az volt a bűnöm, hogy a robbanástól megijedtem és futni kezdtem. Pedig esküszöm a guadelupeai Szűzre ...

— Elég! Nem magát kérdeztem — szólt közbe ridegen s kimérten Torres.

Majd ismét a paphoz fordult:

— Önök a kormány elleni akcióikkal s a felkeléseikkel behálózzák az egész országot s valahányszor valamelyiküket tetten érik, mindig tagadnak. Ön pap, miért nem mondja meg az igazat?

— Vezessenek bármily törvényes fórum elé —

felelte Pro nyugodtan s csaknem átszellemült arccal — hallgassanak ki, adjanak módot s bebizonyítom, hogy soha politikával nem foglalkoztam s a merényletkez semmi közöm. A kérdéses napon nem is tartózkodtam a fővárosban.

— Ez elvégre nem is lényeges. Azért lehet valaki értelmi szerzője egy merényletnek, ha óvatosságból a tett pillanatában készakarva messzire távozik is. Én úgy tudom, önöket rendes haditörvényszék ítélte el.

— Nem, ez nem áll — mondotta Pro minden izgalom nélkül.

Segura közbeszólt:

— A köztársaság alkotmánya különben is tiltja, hogy polgári egyéneket, háború esetén kívül, haditörvényszék elé állítsanak. De ismétlem: minket semmiféle törvényszék elé nem állítottak, sem polgári, sem haditörvényszék elé. Ami engem illet: engem már jóval a merénylet elkövetése előtt idecsuktak. Olyan bünténnyel vádolnak, amelyet azért sem követhettem el, mert a bűntény elkövetése idején már fogva voltam.

— Akkor miért nem fellebbeznek? — vetette oda Ramon, de maga is érezte, hogy ezzel a kérdésével zsákutcába került.

— Hová fellebbezzünk? — kérdezte Segura. — Hiszen még védőügyvédet sem engedtek nekünk s őreinken kívül senkivel sem érintkezhattünk, amióta itt vagyunk.

Segurára s a Crom-gyűlésre Torres csak nagyon homályosan emlékezett, ellenben Pro páter arca, bár beesett volt s halotthalvány, ismerősnek tűnt fel neki.

— Mi találoztunk valahol az életben? ügyebár? — szólt hozzá szelíden. — Nem kívánja segítségemet igénybe venni? Ha esetleg fellebbezni akarna...

Pro páter szemében akkor már a mártírok extázisa lángolt. Talán gúnyt vagy újabb cselvetést gyanított Torres szavaiban s nyugodtan, mintegy önmagának szólva, felelte:

— Minket a hitünk juttatott ide, semmi más. Amióta a vallásüldözés kitört, számoltam vele, hogy előbb-

utóbb idekerülök. Számoltam vele s örültem neki. Aki hisz az örök életben, annak nem fájdalmas a válás a földtől. Kitüntetésnek tekintem, Isten különös kegyének, hogy vértanuként távozhatom a siralom völgyéből. Felkészültem a halálra s örülök, hogy még ma Krisztussal leszek a paradicsomban.

— Szóval nem kívánja segítségemet? — sürgette Torres hidegen, mintegy félve, hogy a pap szavai elágyítják. — Nem akar kegyelmet kérni?

— Kegyelmet? Igen, kegyelmet kérek, de csak az Istentől. Éljen Krisztus, a király! Viva Cristo Rey!

A halálra ítélt pap társai csendesen visszhangoztatták:

— Viva Cristo Rey!

Torres most már megbánta, hogy idejött. Ezzel csak még jobban megzavarodott s végül nem értett semmit a dologból. Ezek a foglyok tagadják a bűnöségüket; tagadják azt is, hogy bármily kihallgatás vagy ítélet alapján végeznék ki őket. Ez a tagadás magában nem mond semmit; tiz gonosztevő közül kilenc konokul tagad, még az akasztófa alatt is. Viszont ez a pap mégsem úgy beszél, mint egy közönséges gonosztevő szokott. Úgy beszél, ahogy Chairesék beszélnek, ha valami vallásügyi vétség címén idehoznak s elítélnék őket.

Minek is jött ő ide! Ő úgysem bíró s nincs hivatva felülvizsgálni feljebbvalóinak kijelentéseit. Nincs hivatva, hogy firtassa, ki mond igazat: Luz-e, avagy az elítéltek? Neki parancsot adtak s ezt a parancsot teljesítenie kell. Nevetséges volna, ha azon a címen vonakodnék katonai kötelességének eleget tenni, mert-hogy ő nincs meggyőződve az elítéltek vétkességéről. Ki kérdezi ezt tőle s mi köze neki ehhez?

Sarkon fordult és kisietett a cellából. Felrohant Luz hivatalába. Még senki sem volt ott. A tábornok csak a kivégzésre magára érkezik, mondták az ügyeletes tisztek.

Telefonon kereste Luzt a lakásán. A telefon nem felelt.

Közben félkilencre járt s az udvar kezdett megelni kíváncsiakkal, főleg rendőrségi alkalmazottakkal. A külvilág nyilván nem tudott még a történeendő kivégzésről.

Most már igazán nem lehetett halasztásra vagy kibúvóra gondolni. Rendezkedni kellett, kivezényelni s felállítani a legénységet.

A szolgálattelvő főhadnagy utasításokért jelentkezett. Torres kiadta a szokásos parancsokat. Négyzetformában kell felállítani a szakaszt, az ítélet felolvasása után kettős sorban öt-öt embert állítani fel tíz lépésnyire a faltól, amely elé a kivégzendőket állítani fogják. Az első elítéltre öt ember lő, utána felváltja a másik öt, majd ismét más öt-öt embert vezényelnek lövésre. A többi kétoldalt sorakozik a négyzetben. A lövésre a jelt őmaga, az őrnagy fogja megadni.

A katonai szakasz csakugyan felsorakozott az udvaron. A kíváncsiak serege egyre nőtt. Egész sor magasrangú katonatiszt, több tábornok sétált, beszélgetett, cigarettázott az udvar közepén. Obreza iránti hűségüket akarták, elég szolgálai módon, kimutatni azáltal, hogy jelen vannak a merénylet állítólagos értelmi szerzőinek megbüntetésén.

Torrest az útálat és az önvád szinte beteggétette. Pedig most már igazán nem volt út a visszavonulásra. Örökre elveszett ember, ha most bármi címen kivonja magát a katonai kötelességteljesítés alól.

Órájára nézett. Még tíz perc. A főhadnagynak odaszólt, hogy azonnal visszatér s kisietett a palotából. A szomszédos kávéházak egyikébe tért be s rumot hozatott. Két jókora pohárkával felhajtott belőle s aztán sietett vissza a rendőrségi palotába. Most aztán jöjjön, aminek jönnie kell. Ő nem töpreng többé olyasmin, amihez semmi köze s amin úgysem változtathat.

Éppen jókor érkezett vissza, mert Roberto Luz maga akkor érkezett az udvarra. Torres katonásan eléje állt s megtette jelentését. Luz szertartásosan vette tudomásul s cigarettára gyujtva tábornoktársai közé helyezkedett, hogy az aktust végigszemlélje.

Torres jelére a főhadnagy vezényszavakat kiáltott, mire dobpergés közt felállt négyzet formájában a szakasz. Oldalt felálltak gépeikkel a filmfényképeszek s a hirtelen értesített kormánylapok fotóriporterrel.

Ugyanakkor az udvar másik oldaláról gyászos menet közeledett: a négy foglyot hozták. Most már lánc és kötél nélkül jöttek s mindegyiket két markos rendőr kísérte. A menet élén polgári ruhában s hanyagul felgyúrt gallérban az elengedhetetlen Mascarones, aki széles nemezkalapjával nagyokat köszöntgetett a megjelent előkelőségek felé s akin meglátszott, hogy hóhéri kedvtelésén kívül különös öröme telik a személyes bosszúban is, amit most P. Prón vehet.

Az ítélet felolvasása helyett előállt egy rendőrségi fogalmazó s egy papírlapról felolvasta, hogy a négy elítélt bűnösnek találtatott az Obreza tábornok ellen tervezett merénylet kigondolásában, megtervezésében s előkészítésében s azért a köztársaság törvényei szerint golyó általi halálra ítéltetett. Az ítélet ellen a fellebbezésnek helye nincsen s a büntetés végrehajtása a rendőrség parancsnokságának rendelkezése szerint most azonnal megtörténik.

Mascarones máris karonragadta Pro pátert s a fal felé vezette. A fal tele volt puska- s revolvergolyók nyomaival, mert a rendőrlegénység azelőtt itt gyakorolta a célbalövést. E célból több faember is állt ott a falhoz erősítve.

Mascarones két ilyen faember közé állította Prót.

Torres kivont karddal előlépett; egészen közelment az elítélthez:

— Van-e valami kívánsága még? — kérdezte a pátert, ki egyszerű fekete polgári ruhában állt előtte.

— Igen — felelte a pap —, engedjenek egy percig imádkoznom.

S máris letérdelt. A falhoz fordulva s szemét lezárva mély imába merült. Közben kivette kabátja belső zsebéből fészületét s rózsafüzérét, mindkettőt nagy

bensőséggel megcsókolta s aztán egyiket egyik, másikat másik kezében tartva felállt:

— Készen vagyok — mondotta.

Torres megkérdezte, kívánja-e, hogy bekössék a szemét.

— Nem — felelte Pro —, nem félek a haláltól. — S szembenézett a lövésre készenálló katonákkal.

Torres félreállt s vezényszavára öt katona puska-csöve emelkedett fel és a papra célzott.

Pro arcán az átszellemültek mosolya jelent meg. Az égre pillantott, mintha mondaná: — Ime, Uram, kész a te szolgád. — Aztán két karját kereszt alakjában szélesen kiterjesztette. Az egyik kezében a rózsafüzért tartotta akkor is, a másikban a keresztet.

Torres magasra emelte kardját. A katonák már csak a jelet, a kard hirtelen leeresztését várták.

Pro ekkor zengő, az egész udvart betöltő hangon felkiáltott:

— Éljen Krisztus, a király!

Ramon kardja megvillant a levegőben. A sortűz eldőrdült s Pro páter halálra sebzetten rogyott a kövek közé. Ramon intésére az egyik katona hozzálépett s közvetlen közelből még egy kegyelemlovást adott le a halántékába.

Utána Segura következett. Mascarones diadalmasan vezette Pro holtteste mellé s míg a fiatal mérnököt odaállította a falhoz, elégült pillantást vetett a földön fetrengő agyonlőtt papra.

Segura arcán végigvonaglott a halálfélelem s arca fehérebb volt a falnál. Mindazonáltal ő sem engedte bekötni a szemét s szembenézett a puskacsövekkel. Csak akkor húnyta le önkénytelenül pilláit s torzult el arca, mikor Torres a kardját magasra emelte, hogy jelt adjon a lövésre. A puskák ropogtak s a mérnök arccal bukott a földre. Zuhantában csaknem ráesett a mellette fekvő Pro páter holttestére.

Most Pro Umbertót, a páter öccsét, vezette elő Mascarones, aki annyira jól érezte magát az undorító jelenetben, hogy közben cigarettára gyujtott. Umberto

arca ragyogott; semmi halálfélelem nem látszott rajta. Csak akkor hökkent meg egy pillanatra, amikor Mascarones pontosan arra a helyre állította, amelyet bátyjának kiömlő vére egészen megnedvesített. Valósággal a testvére vérében kellett gázolnia, hogy vértanu testvérének osziályosa legyen.

— Minket megölhettek — kiáltott bátor, erős hangon a tisztek felé —, de Krisztust nem öltek meg! Az Isten él . . .

Nem fejezhette be, mert közben Torres kardja vilant s a golyók átjárták a fiatalember mellét.

Már csak a fiatal munkás volt hátra. Alig húszéves indió, aki az egész rút, véres komédiából nem értett semmit. Beteg volt, lázas, fogai csak úgy vacogtak. Megpróbált ellenszegülni, védekezni.

— Mit akarnak velem? Én nem tettem semmit! Azt sem tudom, miért végeznek ki!

— Elég bűnöd, hogy a fanatikussal, a dolgozó nép ellenségeivel tartasz — mordult rá Mascarones és inkább rángatta, mint vezette a gyerkőcot a kivégzés helye felé.

— Katolikus vagyok, az igaz és nem is tagadom meg a hitemet — felelte a fiú. — De ez még nem ok arra, hogy bántsanak. Én sohasem vettem részt semmiféle csínytevésben, sem politikában. Én csak véletlenül mentem arra, ahol a robbanás történt. Minden nap arra mentem, tessék megkérdezni a munkásokat, akik velem dolgoztak a gyárban. Hagyjanak engem békén s eresszenek el!

Majd könyörgőre fogta a dolgot. A helyzet kezdett szomorúan kómikussá válni. Mascarones végre ráordított:

— Itt most nincs helye a védekezésnek. Miért nem mondtad ezt el a bíróság előtt!

— Miféle bíróság előtt? Engem nem vezettek semmiféle bíróság elé!

Mascarones végre az egyik őrmesterhez fordult s két markos legénnyel megkötöztette a fiút. Úgy tartották kötélén kétoldalt, nehogy a vesztőhelyről el-

szökjék. A szegény fiún rajta volt a köpenye, amelybe a hideglelése miatt takarózott. Azt most egyszerűen a fejére vonták s a következő percben a jajveszékű, ficánkoló munkásfiú halálra sebezve terült el a véres földön. Még a sortűz után is kegyetlenül vonaglott keze-lába s életének csak a közélről leadott kegyelem-lövés vetett véget.

A kaszárnyaudvar piszkos pora mohón itta be a négy kivégzett ember dúsan ömlő véréét.

A fotóriporterek sietve szedték össze gépüket és siettek a szerkesztőségekbe, hogy a képes tudósítás még a délutáni lapokban megjelenhessen.

XXVIII.

Meglepetések.

Torres a szakasz visszavezénylését átadta a főhadnagynak, maga pedig katonás tisztelgéssel Roberto Luz elé lépett s jelentette a parancs végrehajtását. Tekintete közben felsiklott a palota elsőemeleti ablaksorára s ott a számos báméskodó közt megismerte Sanchezet. A miniszter széles arcán a megelégedés és káröröm hideg mosolya ült.

Innen hazasietett Torres és bosszúsan dobta le magáról a szolgálati bőrszíjat.

Asztalán levél feküdt, finom, női vonásokkal.

Feltépte a borítékot s kereste a névaláírást. Megreszketett az örömtől is, a szegyenérvettől is, mert a rövidke levél alatt Guadalupe nevét olvasta.

Ez volt az első eset, hogy levelet kapott tőle.

— Kedves Torres! — írta a leány. — Megtudtam, hogy ott a fővárosban a rendőrség emberei börtönbe cipeltek egy Pro Mihály nevű jézustársasági atyát, az én lelkiatyámat, aki nagy jót tett velem. Mindenre kérem, ami önnek szent, szabadítsa ki, vagy ha ez nem volna azonnal lehetséges, tegyen meg mindent, hogy sorsán enyhítsen. Pro atya nagyképzettségű, apostoli buzgalmú, szentéletű pap, aki egyszer nehéz

órámiban nagy vigasztalásomra volt. Önre is emlékezett s jót mondott önről. Mentse meg, nagyon kérem s ha lehet, adjon hírt róla. Üdvözli: Guadalupe.

Torres körül megfordult a világ. Ha Guadalupe tudná, hogy mi történt éppen most! Hogy éppen ő vezényelte a sortüzet az ellen, akinek életéért ő annyira aggódik! Mi lesz, ha megtudja, hogy éppen ő lett Pro páter gyilkosa?

Pro páter ismerte őt? És jót beszélt róla? Tehát csakugyan találkoztak valahol. Mikor ma reggel belépett az elítéltek cellájába, neki is ismerősnek tűnt fel a rab pap arca. Láttam már valahol, csak nem tudott visszaemlékezni, hogy hol. Azaz, mégis, igen, ez lehetett az az ember, aki ama házkutatás alkalmával fogadta, mikor egyszer misemondást jeleztek a detektívek. Misemondás? Hát az csak nem politikai bűntett! Akkoriban ő elnéző is volt azzal az egész jámbor társasággal szemben. S ha jól emlékszik, még barátságosan meg is intette őket, hogy máskor óvatosabbak legyenek. Hát tehet ő róla, hogy ez a pap, ez a Pro páter, akiért Guadalupe most írt neki, nem volt eléggé óvatos? Egészen bizonyos, hogy legalább is erősen együtt érzett a felkelőkkel, talán együtt is dolgozott velük, másképp talán mégsem ítélték volna halálra. Ez a Segura is mit fecsegett jobbra-balra? Mit vitatkozott? Tudhatta volna, hogy ezzel csak ingerli a munkásokat. Roberto Luz lelkiismeretlen, durva ember, de éppen csak kedvtelésből ő sem ölet meg embereket...

Am ennek a gondolatának szinte cáfolataként eszébe jutott a cuyutláni jelenet, amikor Roberto Luz merő kedvtelésből le akart vetni a tengerbe egy ismeretlen kis parasztfiút a kiálló dombszikláról. Mi ezeknek a durva embereknek egy ártatlan emberélet! Hátha mégis igaza volt ennek a Prónak s ártatlanul végezték ki? Nem érdemelt-e Pro is, társai is, még az a nyomorult indiós fiú is legalább annyi hitelt, mint ez a lelketlen, cinikus Roberto Luz? Hátha csak törvényszéki vagy kormányzati gyilkosság történt? És ő ebben segédkezett, sőt: ő adta a katonáknak a jelt a lövésre.

És ezért felelnie kell Guadelupénak, hiszen az ujságok biztonnyal közölni fogják az egész kivégzés lefolyását s esetleg az ő szereplését is benne. Filmoperatőrök voltak ott a kivégzésen s az egész borzalmas aktus folyamán ott kattogott mögötte-mellette a fényképezőkamra gépe. Guadalupe látni fogja a képes ujságok illusztrációit s szíve borzadva fog elfordulni tőle, a papgyilkostól. Hát így tartotta meg szavát! Így bizonyult férfinak s az ártatlanul üldözöttek védelmezőjének! Most már akár ki is tépheti szívéből Guadalupe emlékét; a finom és nemesszívú leány, a megtestesült hűség és hitbuzgalom, útalattal fogja eltaszítani magától azt, aki az ő vigasztaló papjának, az ő lelkiatyjának gyilkosa lett!

Keserű sóhaj szakadt fel a szívéből. Igaz, hogy ő, mint katona nem hibázott: azt tette, amit neki parancsoltak. De nem hibázott-e, mint ember? S nevezetesen, mint olyan ember, akit ebben az irányban ígérete kötött? Inkább azonnal le kellett volna mondania a rangjáról, inkább akár mindjárt a fal elé állania neki magának is, Pro után és Pro mellé, semmint közreműködni ártatlan emberek vére ontásában. Guadelupénak tett ígérete ezt kívánta volna tőle.

Kezébe vette a hálószekrényen heverő érmet s hosszasan elnézegette.

— Ezek az emberek, akiket mi fanatikusoknak nevezünk, valóban hisznek abban, amit vallanak. Ezek meghalnak azért, amit hisznek. Azt kiáltják: Viva Cristo Rey! s oly nyugodtan néznek szembe a puska-csővel, mintha máris látnák Krisztust. Guadalupe is biztonnyal meghalna a hitéért. Fanatikusok ők? Vagy igazuk van? Ha igazuk van, akkor nekünk nincs igazunk, akkor mi gonosztevők vagyunk.

— Guadalupe azt írja, ez a Pro nagyon művelt, tanult ember volt. Ha még élne, megkérdezhetné őt, honnan is tudja olyan nagyon bizonyosan, mi van a fellegeken túl, az érzékeken túl, a síron túl. Mire alapítja ő, a tanult férfi, aki biztonnyal szintén ismeri Darwint és a modern filozófusokat, ezt az ő haláltmeg-

vető, sziklaszilárd hitét? De most már nem kérdezheti meg, már ez is késő.

S most mit feleljen Guadelupénak a levelére? Fülentsen neki s tagadja le a részvételét Pro páter kivégzésében, mint ahogy egy vásott iskolásfiú letagadja a kamaszkodásait? Nem, ezt nem teszi. Valljon meg neki mindent bűnbánóan s őszintén? De akkor el is veszti a leány becsülését örökre. Mentegetődzék? Hivatkozzék-e arra, hogy levele későn érkezett a kezébe s ő Próékat csakugyan egyszerű politikai gonosztevőknek hitte? Vagy egyszerűen ne is feleljen neki?

— Mikor is hozták ezt a levelet? — kérdezte tisztiszolgájától a levél borítékjára mutatva.

— Tegnap délután — felelte a szolga.

Tehát akkor, amikor ő Lenoráékhoz ment. A levél itt feküdt, amikor ő pillanatnyi szédületében, vére tomboló pezsdülésében hűtlen lett eddig tisztán megőrzött szerelméhez. Késő este s ma reggel meg nem érdeklődött a postája iránt. Így hát annak is ő az oka, hogy a levelet későn bontotta fel. Mit mondana hozzá Guadalupe, hogy míg ő a lelkiatyja életéért aggódott, addig ő — Lenoránál járt s emiatt nem bontotta fel idején a levelét?

Tépelődése közben egyszercsak megszólalt a telefon.

— Halló, ki az?

Lenora volt. Sanchezzel együtt ő is végignézte a kivégzést. Érdekelte. Kíváncsi volt rá, mert még soha életében nem látott kivégzést. Gratulálni kívánt Ramonnak, hogy olyan elegánsan, férfiasan vezényelt.

Torres undorral csapta le a kagylót. Nem is felelt Lenorának és soha jobban nem érezte, mennyire méltatlan dolog, hogy oly soká nem ismerte fel ennek a leánynak alacsony lelkületét, nőietlenségét. Egy leány, akit érdekelnek a kivégzések s aki gratulál a — hóhérnak, amiért elegánsan végezte a véres munkáját! S ez a nő tartotta őt a hálójában!

Egyszerre úgy érezte, hogy Lenorával szakítania kell, mégpedig végleg és visszavonhatatlanul. Akit

egyszer Guadelupe arra méltatott, hogy maga mellé emelt, hogy neki ígéretet tett s hogy most is segítségét kéri, bárha, sajnos, hiába, annak abból a világból minden áron ki kell emelkednie, ahol a Lenorák élnek. S e pillanatban Lenorát végleg kivetette a szívéből.

Ismét kezébe vette Guadelupe levelét s az érmet. Nézegette, forgatta mindkettőt. Végül a bánat s a szégyen érzésével ajkához emelte az érmet s mintha az érmen keresztül kérne bocsánatot Guadelupétól, forró bánatérzéssel megcsókolta. Nehéz sóhaj szakadt ki a melléből s ugyanakkor a megtisztulás öröme szállt a szívébe.

— Jóvá teszem a bűnömet — mondta magában —, már amennyire lehet. Itthagynom ezt a fertőt, ezt a szennyos légkört s ha kell, inkább mindjárt át is megyek a felkelőkhöz, Guadelupe világába. Ott legalább becsületes emberekkel találkozom s nem kell olyanokkal érintkeznem, akiket utálok.

Ezt ugyan nem végleges elhatározásként gondolta el, inkább felvillanó ötletnek, a keserűség lobbanásának tekintette; de foglalkozott vele s feltette magában, hogy mihelyt idegei kissé lepihennek, nyugodtan s komolyan átgondolja választandó új és végleges életirányát. Addig hát egyelőre Guadelupénak nem is felel; hiszen még maga sem tudja, mit felelhetne.

Azonban ezenközben ismét megszólalt a telefon. Ezúttal Luz volt a csengető.

— Jól van, öcskös — mondta a tábornok —, jól végezted a dolgot, de most még egy megbízásom van a számodra.

— Parancsolj! — mondta Torres gépiesen.

— A holttesteket szokás szerint kiadtuk a családtagoknak. Félő, hogy a temetésen tüntetés lesz, főleg annak a papnak a temetésén. Máris hallom, hogy tömegesen tódulnak a ravatalához. Tudd meg, mikor lesz a temetés, légy ott egy szakasszal s az esetleges tüntetést fojtsd vérbe. Nekem majd tégy jelentést a dolgokról. Megértetted?

— Meg — mondta Torres kurtán s bosszúsan.

— Még ez is! — mormogta, mikor letette a kagylót. — Ott leszek, de vérbefojtani nem fogok ezentúl semmit, legfeljebb... azt gondolta hozzá: ezeket a gazembereket! De nem merte kimondani még maga előtt sem.

Másnap délután csakugyan ott volt a temetőben, amikor a két Pro testvért és Segura mérnököt temették. A fiatal munkást a város másik végén, más temetőben helyezték nyugalomra.

A temetés délután öt órára volt jelezve, de már négy óra felé csakúgy hullámozott a közönség a temető felé. Mikor a menet közeledett, a rendőrszakasz egy tiszt vezetése mellett valósággal ellepte a temető bejáratát s főbb útjait. A tiszt jelentkezett Torresnél s parancsait kérte. Torres csak ennyit mondott:

— Nem akarom, hogy bármi is zavarja a temetés nyugodt menetét. Az én külön parancsom nélkül tartózkodjanak minden beavatkozástól.

Ómaga a megásott sírok közelében állt meg. A hely közel volt a temető bejáratához, úgyhogy innen már messziről láthatta a közeledő gyászmenetet.

Megdöbönt e menet láttára. Szinte beláthatatlan néptömeg közeledett, részben zárt négyes vagy hatos sorokban, részben rendetlenül, összevissza, de a legteljesebb nyugalomban s méltóságteljes megilletődöttségben. Úriemberek, úriasszonyok, egyszerű nép, akik a közel ötkilométeres utat a temetőig nyilván gyalog tették meg. A tömeg fennhangon imádkozta az olvasót. Egy részük előimádkozott, a másik rész felelt. Papi ruhát vagy egyházi öltönyt sehol sem lehetett látni.

Jó félóra telt el, mire a menet a temetőben felsorakozott. Fiatalemberek tartották fenn a rendet s állították fel a közönséget hatalmas nagy félkörben a megásott sírok körül.

Végre megjelentek a koporsók. A fiatalabb Pro és Segura mérnök koporsóját gyászhintón hozták. A páter holttestének gyászhintaja üresen érkezett, a koporsót férfiak vitték, hatan-hatan, de úgyszólván percekint váltakozva. Látni lehetett, hogy nagyon sokan

akarnak osztozni a dicsőségben, hogy legalább egy-két percig ők vihessék a koporsót. Valóságos tülekedés folyt azért, ki állhat be legközelebb a koporsóvivők közé. A temető ajtajánál megálltak a gyászhintók s innen mind a három koporsót úgy vitték az emberek a vállukon. Közvetlenül a két Pro testvér után egy öregember, egy ifjú s egy gyászruhás fiatal hölgy haladt.

— Az apja és a testvérei! — suttozták Torres mellett a körülállók.

A gyászoló rokonok után automobilmek egész végeláthatatlan sora következett, sűrűn, négyes sorokban egymás mellett. A kocsik a temetőn kívül sorakoztak fel. Lehetett öt-hatszáz, míg a gyalogjövöket Torres jó 20 ezerre becsülte.

— Mégis valami nagyon kiváló ember lehetett, hogy ennyien szerették — gondolta magában Torres. — Szinte jó, hogy ez a tömeg nem volt jelen a kivégzésen s így nem ismeri fel őt. Még meglincselnék, ha tudnák, hogy ő vezényelte a sortüzet a kivégzéskor.

Az emberek bizalmatlanul néztek a katonai egyenruhára s a nagy tolongás ellenére jókora üres kör támadt Torres körül. Senki sem akart a közelében állni. Ramon úgy érezte magát a néptömeg közepén, mint egy betolakodó egy családba, vagy mint egy jövevény valamely idegen országban.

A koporsókat letették az egymás mellett ásott három üres sír mellé. Egy idős, komoly arcú úr lépett elő s érces, messzeható hangon imádkozni kezdte a Miatyánkot. Nyilván pap volt. A tömeg levett kalappal felelt. Majd az 'öregember felállt egy kőpadra s szónokolni kezdett. Beszédje elején észrevette Torrest s egy percig farkasszemet nézett vele. Aztán kifeszítette mellét s mint aki nem törődik vele, ha mindjárt lecsukják is, önérzetes hangon beszélni kezdett:

— Mexikói katolikus testvéreim!

Kis szünetet tartott, mintegy azt keresve, nem ron-

tanak-e neki azonnal a rendőrök. Minthogy ezek békén maradtak, nyugodtan folytatta:

— Három vértanu koporsója fekszik előttünk. Egyetlen bűnük az volt, hogy hittek Jézus Krisztusban s nem szégyelték az evangéliumot. Azok az emberek, akik megcsúfolták országunk törvényeit s bár ajkuk teljes vallásszabadságot hirdet, mégis minden eszközzel hitünk és szent egyházunk elfojtására törekeshnek, azok hamis vád alapján tegnap ismét négy testvérünket pusztították el, köztük azt a lángbuzgalmú fiatal Jézustársasági papot, aki Mexikó katolikusainak szemefénye, büszkesége, vigasztalója, erősítője volt a megpróbáltatás szomorú napjaiban. Ez az óriási tömeg, amely nem törődve a veszéllyel, nem törődve az üldöztetéssel, ma kijött ide, hogy végbúcsút vegyen e délceg, fiatal, hősiesség lelkipásztortól s többi szeretett vértanunktól, a legszebb tanuság mellett, hogy mindnyáján büszkén valljuk testvéreinknek e hősokeket s hogy ez a jó pásztor csakugyan mindnyájunk atyja, mindnyájunk szeretetének tárgya, mindnyájunk féltett kincse volt.

A tömegben itt is, ott is zokogás hangzott fel. Ezer és ezer szemből hullott a könny.

A szónok ismét rápillantott Torresre, aki mozdulatlanul, nyugodtan állt a helyén s készakarva nem árulta el arcvonásain a gondolatait vagy érzelmeit. A szónok úgy számított, hogy nyilván jobbindulatú kormánykiküldöttel van dolga s azért nekibátorodva folytatta:

— Isten megengedte, hogy hűséges mexikói népét kegyetlen üldözés vihara tépje s ebben a viharban elfogadta felejthetetlen Pro páterünknek és társainak vértanui áldozatát. Ők már boldogok odafenn az égben, fejüket a Krisztus vértanuinak koszorúja ékesíti. Ők már elmondhatják az apostolla: „Jó harcot harcoltam, a hitet megőriztem, a futást befejeztem; most már az igazság koszorúja van nekem eltéve, amelyet az Úr ígért azoknak, akik őt szeretik”. Ne sírjunk ezeknél a síroknál, hanem vigasztalódjunk s

teljünk el újabb, szent büszkeséggel. Nem lehet hamis az a hit, amely ilyen hősokeket, ilyen vértanukat termel. Tegyük valamennyien szent ígéretet, hogy mi is hívek maradunk Krisztushoz akár a vértanuságig, hívek a katolikus, római, apostoli anyaszentegyházhoz, hívek a guadelupe-i Szent Szűzhöz, hívek apáink vallásához. Dicsőséges vértanuk, P. Pro és megdicsőült társai: imádkozzatok érettünk Krisztus trónjánál, hogy mi se inogjunk meg hitünk megvallásában soha, hogy Isten alázza meg egyházának ellenségeit s engedje visszatérni szegény hazánkba a békét, a vallás szabadságát, egyházunk diadalát! Pro atya és vértanutársai: könyörögjetek érettünk! A viszontlátásra odafenn, Krisztus örök országában!

— Amen! — zengett rá mindenfelől a jelenlevők kórusa.

— Éljen Krisztus, a király! — kiáltott a szónok s a nép hatalmas rivalgással kalaplengetve, karját égnek emelve kiáltotta sokezer torokból:

— Éljen Krisztus, a király! És éljen a guadelupe-i Szűz!

A szónok közben leszállt a kőpadról.

A vezénylő tiszt utat fűrt magának a tömegben Torres felé:

— Őrnagy úr, mi mindezt tűrjük? Én kénytelen vagyok a felelősséget elhárítani magamról.

— Menjen a dolgára! — rivallt rá félhangosan Torres. — Nekem ne osszon tanácsot. Vonja össze embereit s takarodjanak a pokolba!

A tiszt szalutált.

— Őrnagy úré a felelőség.

A tömeg bámulva látta, hogy a rendőrök szinte futva sietnek ki a temetőből s elvonulnak a város felé.

Az alatt a koporsókat leeresztették a földbe. Mikor Pro páter koporsójára az első hant legördült, Leonida, a páter húga, hangos zokogásban tör ki. Ekkor oly jelenet következett, amely nemcsak a körülállókát keltette csodálkozásra, hanem Torrest magát is a szíve mélyéig megrendítette.

Az ős atya karonragadta síránkozó leányát s erős hangon, szigorú korholással szólt rá:

— Mi ez, leányom? Illik-e sírnunk egy vértanu sírján? Megtiltom neked! Egyetlen könnyet se onts!

Valóban, az öreg Pro szemében nem volt sem könny, sem gyász. S a következő percben már messzehangzó, parancsoló baritonon kiáltott a tömeg felé:

— Míg a koporsókat elhantolják, katolikus testvéreim, énekeljük el az egyházi hálaadó himnuszt.

S harsány hangon elkezdte énekelni a Te Deum laudamust. A szemében lángragyúlt a katakombák keresztényeinek bízó büszkesége.

A tömeg először érzékenyülve s meghatódottan, majd mindig diadalmasabb érzéssel s bátrabb hangon zendített rá s énekelte a vértanuk atyjával együtt az ősrégi hálaadó himnuszt.

A lelkesedés oly nagy volt, hogy a könnyek felszáradtak a szemekből s büszke öröm diadalmassága ragyogott a jelenlevők homlokán.

Az általános fellángolásban egyszerre csak az öregember, aki a szónoklatot tartotta, stólát vett magára s szenteltvíztartóból meghintette a frissen hantolt sírokat. Most nyilvánvaló lett, hogy csakugyan pap.

Mexikóban a legnagyobb egyházüldözés korában nyílt téren papi funkciót végezni annyi volt, mint szembenézni az azonnali elfogatás és börtönbüntetés veszélyével. Az öreg pap azonban látnivalóan nem törődött semmiféle veszéllyel s ügyet sem vetve többé Torresre végezte az egyházi gyászszertartást a sír felett. Mi több, mikor a szertartással végzett, kihirdette, hogy aki akar, maradjon itt virrasztani a sír felett s résztvenni a szentségimádásban, amelyet itt helyben azonnal meg fognak kezdeni s egész éjjel folytatnak.

A tömegben leírhatatlan lelkesedés és öröm vett erőt. Szentségimádás! Nyílt temetőben! Egész éjjelen át! Amikor már egy év óta minden tabernákulum üres, amikor az Oltáriszentséget legtöbben már hónapok óta nem látták!

Csakugyan rövid vártatva valahonnan aranyos

monstrancia került elő s az öreg pap egy a mellén, felsőruhája alatt csüngő ezüsttartóból kivette a Szentostyát. Behelyezte a monstranciába s magasán feltartotta a köröskörül térdeplő nép fölé. A közönség térdreborult s hangos zokogással, örömkialtással, a hitbuzgalom ujjongó kitöréseivel üdvözölte a rég nélkülözött, édes látványt. Felharsant a Tantum ergo s a húszezernyi néptömeg szeméből könnyek közül ragyogott a sziklákat görgető hit az Élők Kenyere felé.

A fiatal emberek hamarosan magas oltárfélét rögtönöztek Pro páter sírja fölé s a pap arra tette fel a Szentséget. Néhány perc mulva gyertya is került az oltárra s a közelebb lakó hívek félóra alatt virágok egész özönével borították el az oltárt is, a sírokat is.

Torres nem értette meg ezt a lelkesedést a Szentség iránt. De megdöbbsent a vallási lelkesültségnek ekkora fokán s magában tépelődve lépdelt lassan vissza a temető kijárata felé.

— Mégsem hittem volna, hogy ennyien vannak, akik ilyen lángolóan hisznek s akik az életüket is veszélyeztetik a meggyőződésükért.

Eszébe jutott a vezénylő tiszt szava: — Őrnagy úr felelősségére. — Hát lehet, hogy ezért felelősségre vonják, de mit törődik ő vele! Ez nem felkelés, ez nem politika. Miért ne legyen szabad ezeknek az embereknek úgy imádkozniok, ahogy jónak látják? Ha ők ebben a hitben megvigasztalódnak, micsoda jögon tépi ki ezt a hitet bárki is a szívékből?

A tömegben feltűnő sok volt az intelligens, tanult külsejű ember. Férfiak és nők. Olyan nagyon biztos-e, hogy ezek mind tévednek s hogy éppen Roberto Luznak, Carresnek, Coronesnek s a Crom piszkos, tanulatlan, önző sihedereinek van igazuk? Mennyi becsületes arc van itt, s milyen hitvány és szegényes teremtés vagyok én az ő társaságukban! Ott lelkiismeretlen tömeggyilkosok, itt meg ez az apa, aki hálahimnuszú énekel a két gyermeke koporsója felett! Ott Lenorák, itt meg — Guadelupék! Lehet-e ennél nagyobb ellen-

tét? S éppen a Lenoráknak lenne igazuk a Guadelupékkal szemben? A Mascaroneseknek a Prókkal szemben?

— Akár igaz a kereszténység, akár nem — mondotta magában végül, mikor a temető ajtajáig ért —, annyi bizonyos, hogy erkölcsi hatásai csodálatosak. Ezek az emberek mind jók, becsületesek, szeretetteljesek, béketűrők, önfeláldozók. A másik tábor hívei: nyers ösztönemberek. Sokszor nem is azok, hanem ösztönhajtotta állatok!

A temető ajtajában még egyszer visszafordult. Éppen szemben találta magát a magasra kitett Szentésséggel. Az Ostya fehérsége vakítóan ragyogott feléje, a leáldozó nap s a gyertyalobogás fénye csodálatos, földöntúli csillogást szikráztatott körülé.

— És ha csakugyan igaza volna Guadelupénak? — rázta meg egyszerre a gondolat. — És ha csakugyan igaz, hogy van Isten és itt van az Isten, itt, ahol a hívők tisztelik?

Az Oltáriszentség igézetes erővel lövelt reá. Le kellett egy percre hűnynia a szemét, mintha nem bírná a szembetekintést, a csökönyös farkasszemnézést az elrejtett Istenséggel. Meghajolt s ami már nagyon régóta nem történt az életében, valami imafélét mormolt magában:

— Isten, ha vagy és ha csakugyan itt vagy, ne vess el magadtól engem! A... gyilkost! Engedd jóvá tennem a bűnömét!

Megfordult s lassan, mélyen elgondolkozva indult hazafelé. A temetésről hazatérők nagy rajokban haladtak mellette, előtte, mögötte. Időnkint egy-egy hangfoszlány verődött a füléhez. Egy előtte haladó családnak egyik nőtagja így szólt, anélkül, hogy őt észre vette volna:

— Úgy látszik, a rendőrség képviselője jobb lelkű ember volt, azért nem zavarták meg a szertartást és a szentségimádást.

De akik észrevették, hirtelen elnémultak s bizalmatlan, fürkésző szemmel sandítottak feléje.

— Én itt olyan vagyok, mint a leprózus az egészségesek között, vagy mint a rühes bika a fehér nyáj közepén! — gondolta. Előbb mosolygott hozzá, később azonban egészen komolyan szégyenkezett. Úgy érezte, hogyha így gondolkoznak róla, talán igazuk is lehet.

Hazafelé menet útközben szükségét érezte, hogy megbeszélje valakivel benyomásait s így könnyebben elrendezze a lelkén keresztülviharzó, ellentmondó érzéseket. Eszébe jutott barátja, Escobar, az orvos. Azonnal elhatározta, hogy felkeresi.

Negyedóra mulva ott állt barátjának csinos, izléses lakása előtt. Becsengetett. Gyászruhás, fiatal úrinő nyitott neki ajtót, miután egy ablakocskán előbb kitekintett s alaposan szemügyre vette, ki a látogatója. Escobar felesége volt.

— Kit gyászol, asszonyom? — kérdezte Torres meglepődve s udvarias részvétellel, mikor a hölgy beengedte. Ott állt meg az előszobában.

— Ah, Torres, ön nem is tudja, mi történt? — felelte az asszony. — Nem tudja, hogy az uram meghalt? Hogy elhurcolták és . . . agyonlőtték? — A zokogás fojtogatta az úrinő torkát; fáradt, napok óta nem apadó zokogás.

— Lehetetlen! Kik? És miért?

— Detektívek jöttek szegény uramért s a rendőrségre vitték. Állítólag azért, mert ismerős körben nagyon is nyíltan bírálta a kormányt. Azt hittem, néhány nap mulva hazaeresztik. Meg is látogattam egyszer a börtönben. Jókedvű volt s bízott. A múlt héten aztán, vasárnap, értesítést kapok a rendőrségtől, hogy az uramat valószínűleg valami szerencsétlenség érte, mert holtan találták a város szélén egy árokban; ha akarom, elvitethetem és eltemethetem. A valóság az, hogy ők maguk hurcolták ki a város végébe s ott az árok szélén a szó szoros értelmében szitává lőtték a testét.

— Borzasztó! Hihetetlen! — nyögte Torres. — S ön, asszonyom, túlélte ezt a szörnyű csapást?

A fiatalasszony legyűrte zokogó fájdalmát és csendes nyugalommal felelte:

— Nekünk, uram, a halál nem rém, hanem megdicsőülés. Az én jó uramhoz azóta úgy imádkozom, mint egy vértanúhoz. Egyenes, őszinte, hívő lélek volt. Most az Úr elvette magához. S az én uram ott vár reám s készíti az utat nekem is.

Torres maga sem tudta, hogyan került az utcára. Vigasztalnia kellett volna a gyászruhás fiatal özvegyet, de érezte, hogy erre ő most nem képes. Az asszony, aki fiatalon vesztette el az urát, nyugodtabb, megbékéltebb, elrendezettebb lelki állapotban volt, mint ő maga. Néhány konvencionális résztvevő szólamot hebegett s aztán ajánlotta magát.

Most már aztán egészen összezavarodott. Itt bizony közönséges embermészárlás folyik, tömeggyilkolás, terror és vallásháború. Hogyan vegyen ő mind ebben tovább is részt?

Hazament és bezárkózott. Luz Robertónak rövid jelentést adott le telefonon, hogy minden rendben van; a temetésen ugyan rengeteg sokan voltak, de rendezavarás nem történt. Aztán lepihent s forgatta elméjében a történeteket, míg el nem nyomta az álmot.

Reggel későn ébredt fel. Tisztiszolgája éppen akkor lépett be az ajtón. Valami papirost szorongatott a kezében.

— Mi az, José? — kérdezte Torres felriadva.

— Sürgőnyt hoztak — felelte a szolga s átnyújtotta a táviratot.

Torres feltépte a sürgőnyt s növekvő izgalommal olvasta:

„Guadelupét katonák itt Ciudad Victoriában elfogták, ha lehet, segítsen rajtunk. Chaires.”

Mint az örült ugrott ki Torres az ágyból s ész nélkül kapkodta magára ruháit. Egy szó jutott eszébe, egy ostoba, bántó, ide nem tartozó és kínos ötlet:

— A mexikói szűz!

XXIX.

Amazonok harca.

Chairesné egészségi állapota nem javult s Aguascalientes után az orvos Tamaulipas fensikjét ajánlta neki légváltásul. Ciudad Victoriában Chaireséknak házuk volt s így Chairesné a leányával csakhamar oda-költözött. Chairesnek a bánya foglalta le minden ide-jét, főleg amióta az általános gazdasági pangás következtében minden erejét meg kellett feszítenie, hogy a család az anyagi tönk szélére ne jusson. Hiszen már annyira voltak, hogy Sevillinát is áruba bocsátották s egy gazdag yankee alkudozott rája.

Victoria kicsiny város lévén s a voltaképpeni forradalmi utakon kívül eső, az üldözés hullámai is csak megtörve vetődtek el ide, főleg minthogy a város katonai parancsnoka s egyben rendőrfőnöke aránylag emberséges volt. Guadalupe fel is használta az alkalmat, hogy a város katolikus úrileányaival együtt erős részt vegyen a vallásos mozgalmakban, főleg megint az önkéntes hitoktatásban. Ebben a munkában végtelen öröme telt s itt még inkább megszerette új feladatát, mint Aguascalientesben.

Az általános jó hangulatban bízva, amely a város lakosságát a vallásos mozgalmakkal szemben eltöltötte, a Leány-klub és a Juventud együttesen bátor lépésre szánta el magát: meghívtak egy a közelben rejtőző segédpüspököt, hogy vagy kétszáz felnőttnek ossza ki a bérmálás szentségét. Természetesen titokban; éppen ezért kellett eltekinteni az ifjúsági bérmálástól, mert akkor lehetetlen lett volna a titkot megtartani. Egy derék autógarázstulajdonos egyik garázsát ajánlotta fel e célra s a püspök bizalmas úton meg is ígérte, hogy megtartja a bérmálást. Guadalupe volt a gondolat egyik legbuzgóbb támogatója s maga csaknem harminc fiatal leányt készített elő a bérmálásra.

Azonban alig egy héttel a bérmálás előtt hirtelen új katonai parancsnok érkezett a városba s erőszakos

intézkedéseivel csakhamar megmutatta, hogy vaskéz-
zel akar elbánni azokkal, akik a vallási törvények
ellen vétének. Neszét vette a bérmlásra való készü-
lésnek. S csakugyan alig kezdődött a szertartás, ame-
lyen vagy 200 ember jelent meg a garázsban, alig be-
szélt a teljesen világi ruhába öltözött püspök néhány
percig, mikor valaki hirtelen elkiáltotta magát:

— A macskák! Itt vannak a macskák!

Csakugyan, a következő percben katonák hatol-
tak be a garázsba s egy fiatal tiszt valamennyi jelen-
levőt fogolynak jelentette ki. A püspököt azonnal
vasraverték s elcipelték; utána elvezették a többit is,
mind a kétszázat, zárt sorokban, fegyveres katonákkal
közrevéve őket, a községháza felé. Ez volt most egy-
üttal a rendőrség hadiszállása. A foglyokat itt szűk
udvarba terelték, ahol úgyszólván egymás hegyén-
hátán szorongtak s otthagyták őket állva, étlen-szom-
jan, estétől egészen másnap délig. Férfiak, nők, ve-
gyest, lehetetlen helyzetben, a szabad ég alatt töltöt-
ték az időt s még csak pohár vizet sem hoztak egyi-
küknek sem. A nők közül sokan elájultak; a férfiak
az udvar egyik felén valósággal egymáshoz préselve
álldogáltak, csakhogy a nők éjjelre valahogyan le-
dőlhessenek a pusztta földre. Hogy a püspökkel mi tör-
tént, senki sem tudta.

Guadalupe nem volt a foglyok között. Csodálatos
véletlenség történt-e, vagy a katonák nem mertek eh-
hez a megbűvölően szép, gyermekien bájos leányhoz
hozzányúltni, nem lehetett tudni. A tiszt a sarokba állí-
totta őt a garázsban, külön, s aztán mintha megfeled-
kezett volna róla, otthagya. Guadalupe egy percig
arra gondolt, hogy önként csatlakozik a foglyokhoz,
de aztán eszébe jutott, hogy okosabb lesz, ha valami
úton-módon segít rajtuk. Hazasietett s néhány egy-
szerű asszonnyal, akik nem voltak jelen az ünnepsé-
gen, hirtelen megbeszélte a haditervet.

Az új parancsnok kegyetlen, durva ember, de nincs
több katonája, mint ahány most a foglyokat őrizi, 10
vagy 15. A városka teljesen crom-mentes lévén, nem

valószínű, hogy a parancsnok a végsőkre merne vállalkozni. Mi lenne, ha ő, a gyenge leány, hirtelen fel-lármázná a város lakosságát s a nép maga szabadítaná ki a börtönből a foglyokat?

Ez a terv egyszerre megtetszett az egyszerű asszonyoknak. Főleg, amikor megtudták, hogy a gonoszok a püspököt is elhurcolták, még hozzá vasraver-ten. Mint a futótűz terjedt el a városkában a jelszó: — Sorakozzunk, asszonyok és mentjük ki a foglyokat!

Reggel tíz óra felé a parancsnoknak jelentették, hogy a népkert fölől ezer vagy ezerötszáz asszony és leány vonul fel zárt sorokban a város középpontja felé. A parancsnok eleinte nem vette komolyan a dolgot. Csak mikor már közelről hallotta az asszony nép kiáltását: „Le a zsarnokokkal! Követeljük, hogy bocsássák szabadon a testvéreinket!”, kezdte nyugtalanítani az eset. Mit csináljon? Csak nem lőhet az asszonyok közé? Ez annyit jelentene, mint az egész vidéket nyílt zendülésbe kergetni. Hirtelen magához hivatta hadnagyát — csak ketten voltak tiszték — s tanácskozott vele.

— Nagyon egyszerű! — kiáltott fel a hadnagyocska, bosszúsan és hencegve. — Rájuk eresztjük az utcai vízvezeték sugarát. Tűzi fecskendőkkel kergetjük szét őket. Ezt már másutt is megtettük.

A parancsnoknak nem nagyon tetszett az ötlet. De mit volt mit tenni? Parancsot adott a hadnagynak, hogy hajtsa végre ötletét.

Ezalatt a tömeg felsorakozott a községháza előtti tágas térségen. A tömeg útközben még meg is sokszorozódott s most már férfiak is sűrűn voltak láthatók a nők között. A hadnagy leküldte embereit a kapu elé s maga az erkély ablakából csendet intett, hogy beszélni akar a tömeghez:

— Asszonyok, legyen eszük, mert ha azonnal békében szét nem oszlanak, meg fogják keserülni!

— Állunk elébe! — kiáltották az asszonyok.

— És ha lövetünk?

Az asszonyok azonban nemhogy megijedtek volna, még hangosabban kiáltották:

— Próbálja csak! Micsoda hang ez? Micsoda önkényesség! Le a zsarnokokkal! Adják vissza nekünk az ártatlanul bebörtönözött férjeket, apákat és testvéreinket!

A hadnagy beszaladt a szobába, ahol a parancsnok az ablakredőny lyukain keresztül figyelte az eseményeket.

— Parancsnok úr, nem volna jobb teljesíteni a kívánságukat? Inkább utóbb vehetünk bosszút az erőszakos fellépésért. Mert emígy a becsületünket kockáztatjuk s vérontás nélkül nem tudjuk őket visszaszorítani.

A parancsnok a lábával dobbantott s mérgesen felelte:

— Azért sem! Most már azért sem engedek! Próbáld ki rajtuk a vízvezeték fecskendőjét!

A hadnagy kiment az erkélyre s jelt adott az alant várakozó katonáknak.

Azok megnyitották a vízvezetéki csapokat, amelyekre sugárirányító csövek voltak erősítve. A következő percben három hatalmas vízszugár irányult az asszonyokra. A víz sivitva, sisteregve söpört végig rajtuk s a közelben álló nőket valósággal feldöntötte. Csakhamar csuromvíz lett valamennyi, de azért egy sem tágitott a helyéből. Sőt az első meglepetésből felocsúdván egyre közeledtek a kapu felé. Valamennyi előtt ott sietett fel-alá, ott tüzelt, bátorított egy szépséges fiatal leány, akiben a hadnagy felismerte azt, akit ő az előző este a garázsban a sarokba állított s akiről azután megfeledkezett. Guadalupe volt, akiben minden gyengédsége mellett most egyszerre felébredt a harcias, bátor nő, az elszánt szabadsághős. A parancsnok a hadnaggal együtt ajkát harapdálva nézte ezt a hirtelen fejlett amazón-harcot s mikor látta, hogy az asszonyok a vízostrom alatt csak mind közelebb jutnak a bejárathoz, fejét vesztve kiadta a parancsot:

— Most aztán lövetünk! Lesz, ami lesz! Intézkedjél!

Azonban már késő volt. Az asszonytömeg félretolta az útjából a kapuban álló két vagy három fegyveres katonát, közben néhány barátságos pofont sem sajnálva tőlük s pillanat alatt előzönlötte a község háza összes folyosóit. Az udvart ugyan, ahol a foglyokat őrizték, vaskapu zárta el s ezt a kaput féltucat fegyveres katona őrizte, de ezek még nem kaptak parancsot a lövésre s csak puskatussal igyekeztek a nőket a kaputól távoltartani. Sikerült is nekik. Azonban a kívülállók azalatt kezükbe kaparintották az öntöző vízcsapokat s a cső végét a kezükben tartva most már befelé, a kapu alá fordították a sugarat. A víz sístergő zuhatagként söpört végig az épület főfolyosóján, bőrig áztatva az ott őgyelgő, bámész és tehetetlen katonákat. Mások azalatt az oldalfolyosókra kerültek s azok ablakait feltépve diadalkiáltások közt emelgették ki a foglyokat, egyiket a másik után, a szűk udvarból.

A folyosóra lesiető hadnagy rárivallt a katonákra s rájuk parancsolt, hogy lőjenek, azonban a megázott katonák nem tudták fegyvereiket használni, sőt egyikének és másikának a kezéből az asszonyok maguk kicsavarták a puskát. A tiszt káromkodni kezdett, amire jutalmul hamarosan ő is kapott egy kis természetes pirosítót az arca közepére.

Végre is hadnagy szégyenszemre visszasietett az emeletre, a katonák pedig felhagyván az eredménytelen s rájuk nézve nevetséges küzdelemmel, követték példáját s ellógtak. Így a kapu őrizetlen maradt. A következő pillanatban csikordult a zár s a még ki nem mentett foglyok az asszony nép üdvrivallgása között diadallal tódultak ki az utcára.

Eközben a víz sugar most már az erkélyes szoba nyitott ablakára volt irányítva s a víz bőségesen ömlött be a község háza emeleti gyűléstermébe, ahol a parancsnok s a hadnagy, mint két kiöntött ürge bujkált az ablakredőnyök mögött. Toporzékoló dühüket növelte a szégyen, hogy asszonyok bántak el velük ily

csúfosan s hogy nem is volt rá közvetlen lehetőség, hogy a csínyért bosszútálljanak.

Most már csak arra gondoltak, hogyan kerüljenek ki ép bőrrel a csávából, a felizgatott asszony nép kezéből? A parancsnok a pisztolyát ragadta kezébe s azzal akart az alatta állókra löni. A hadnagy azonban visszarántotta kezét.

— Mit gondol, parancsnok úr! Mit érne vele! A tömeget még csak akkor izgatnók fel igazán. Tegyük úgy, mint akik megbocsátunk, aztán majd utólag jöhet a büntető expedíció.

A parancsnok megsemmisülve süllyedt egy karszékre.

— Még szerencse — folytatta a hadnagy —, hogy a felkelők nem tudnak a dologról. Most, ahogy vagyunk, az egész várossal együtt a kezükbe kerülhetnénk.

Lent a kapu előtt finom, de erős leányhang csendült fel:

— Tiszt urak! — kiáltott az asszonysereg élén Guadelupe — a foglyokat kiszabadítottuk. Csak a püspököt nem találtuk. Bizonytal valamely rejtek helyen tartják. A vallásszabadság nevében kérjük önöket és követeljük, hogy azonnal szabadítsák ki őt s akkor mi nyugodtan elvonulunk.

A két tiszt fent a szobában összenézett. A parancsnok nyers szitkot morzsolt a foga között, majd lemondóan intett, mintha azt mondaná: Most már úgyis mindegy! Mire a hadnagy felkelt s eltávozott a szobából.

Két perc múlva a püspök, még mindig bilincsbe verve, megjelent a kapuban. Senki sem kísérte. A nép örömrivallgással vetette rá magát, feloldotta bilincseit s diadallal vitte el az összetűzés színhelyéről. A fiatal leány hangja pedig újra szólt:

— Elcsavarni a csapat! Ne bántsunk ok nélkül senkit és semmit! Elvégeztük a dolgunkat, oszoljunk szép csendesen haza!

S a nagy tömeg azonnal engedelmeskedett. Las-

sankint helyreállt a csend, s az asszonyok nyugodtan indultak útjukra. Csak itt-ott hangzott fel még egyszer-kétszer a kiáltás:

— Le a zsarnokokkal! Éljen a vallásszabadság!
Viva Cristo Rey!

A tiszték fellélegzettek s most már csak azon tanakodtak, hogyan bosszulják meg a rajtuk esett gyálatot.

Estefelé a hadnagy áruhában kilopódzott a községházáról s elutazott.

A városra csend borult, de az a csend, amely a vihar kitörését szokta megelőzni.

Csakugyan, harmadnapra egy század kormánykatoná vonult végig a városka utcáin. Velük jött egy ezredes, Villalonga, akinek nevét borzalommal emlegették mindenfelé s akiről azt mondták, hogy henteslegényből lett egyszerre ezredessé. Parancsára a katonák végigjárták a hadnaggyal a várost s akikről csak megtudták, hogy részt vettek az „asszonyok támadásában”, foglyul ejtették.

Az első, akit kerestek s akit azonnal szoros és könyörtelen őrizetbe vettek, Guadelupe volt.

XXX.

Noche triste.

Torres Ramon háromszor is elolvasta a sürgönyt, míg fel tudta fogni értelmét. — Átkozott banda! — dörmögte magában, miközben felöltözött. — Hát idáig jutottunk? Hát már Guadelupéra is ráirányul a gonoszok gyanúja és bosszúja? Guadelupe durva és hitvány emberek kezében van, akik kegyetlen börtönben tartják, szemtelenül bánnak vele, éheztetik, gúnyolják, erőszakoskodnak vele? Nem, ez tűrhetetlen, ez ellen ő minden poklokat meg fog mozdítani. Még pedig azonnal: még ebben az órában. Nincs vesztegetni való ideje egy perc sem. Guadelupe a börtönben s a család az ő segítségére épít!

Most már csak az a kérdés: Mit tegyen? Hogyan tegye? Hogy lesz a legjobb, a legbiztosabb?

Első gondolata az volt, hogy felrohan Luz tábornokhoz s követeli, hogy Guadelupét azonnal bocsátassa szabadon. Telefonáljon Ciudad Victoriába s rendelje el a leánynak rögtöni szabadlábrahelyezését. Luz nem tagadhatja meg ezt a kérését, főleg, ha ő, Torres, a sarkára áll s régi barátságukra hivatkozik.

Már indult is a rendőrségi palota felé. Az utcán azonban megtorpant. Megálljunk! Ez mégsem helyes gondolat. Luz azt fogja kérdezni: mit tett az a leány, mert ok nélkül mégsem csukták börtönbe. Erre ő mit feleljen? Mit is csinálhatott Guadalupe? Ennél is sokkal nagyobb baj, hogy — borzasztó! — a titkos rendőrség működésének egész ellenőrzése Sanchezék kezében van s ha az öreg Sanchez megsúgta leányának, mint ahogy biztosan megsúgta, hogy a gyűlölt vetélytárs ott fenn északon, aki ellen Lenora, úgylátszik, külön kémiszolgálatot mozgosított, börtönbe került, ez a gyűlölködő leány mindent el fog követni, hogy Guadelupét azért se eresszék egykönnyen szabadon. S ha nem tudnák is, ez a cinikus Luz rögtön besúgná nekik, mit kért tőle Torres s akkor minden követ megfognak mozgatni, hogy Guadalupe csak azért se meneküljön.

— Okosabb volna Luzt be sem avatnom az ügybe s önhatalmúlag cselekednem. De hogyan?

Akárhogy tündött, más megoldást nem talált, minthogy szabadságot kér s anélkül, hogy itt bárki-nek is szólna, elutazik Ciudad Victoriába. Ott aztán majd meglátja, mit tehet. Ha sürgős szabadságot kap — amire majd csak kitalál valami ürügyet —, holnap már ott lehet Victoriában, addig pedig talán csak nem esik komolyabb baja szegény Guadelupénak.

Hamar visszafordult s visszasietett a lakásába. Eszébe jutott, hogy jobb lesz telefonon kérni szabadságot. Így nem oly valószínű, hogy Luz tábornok hosszasan firtatja a hirtelen szabadságkérés okait.

Hazuról aztán csakugyan felhívta Luzt telefonon.

— Tábornok! — mondta —, légy kegyes néhány napi sürgős szabadságot adni. Halaszthatatlan családi ügyben kellene vidékre utaznom.

— Nem bánom — felelte Luz, de mondd be az ottani címedet, hogyha mégis hirtelen szükség lenne rád, telefonálhassak érted.

— Ciudad Victoriába megyek, — mondta Torres — nem jutván hirtelen eszébe más városnév s mert nem is tartotta volna helyesnek, hogy félrevezesse feljebbvalóját. Hiszen ennek, minden mástól eltekintve, sürgős keresés esetén kellemetlen következményei lehettek volna. — A rendőrségi épületben jelentkezni fognak s így ott telefonon mindig megtalálsz.

— Az ugyan e pillanatban rossz cím — nevetett Luz a telefonba. — Nem tudod, mi történt ott? Elég szégyen, hogy ilyesmi megeshetett velünk. A fanatikusok, még hozzá nagyrészt leányok és asszonyok, megrohmozták a rendőrség épületét, lefegyverezték a csekélyszámú őrséget s a foglyokat kiszabadították. Most ugyan már nyugalom van, a tettesek le vannak csukva, de a telefonérinkezés a várossal még nem eléggé megbízható. Úgy látszik, a városka nagy ellenforradalmi fészek, mert az egész epizód ideje alatt nem tudtuk őket innen a fővárosból még hivatalos telefonon sem felhívni. Te, nem tudtad mindezt?

— Fogalmam sem volt róla — mondotta Torres, aki magában azonnal megsejtette az összefüggést Guadelupe esete s a tábornok közlése között. Attól azonban természetesen óvakodott, hogy elárulja, mi érdeklí őt a szóbanforgó eseménnyel kapcsolatban. Örült, hogy Luz sem kérdezte s megelégszik azzal az általános ürüggyel, hogy „családi ügyben” akar elutazni.

Arról persze szegény Torresnek fogalma sem volt, hogy az egész beszélgetés alatt véletlenül Sanchez is benn volt Luz hivatalos szobájában s a tábornok azonnal elmesélte a miniszternek, hogy Torres hova akar utazni. Így két perccel a telefonbeszélgetés után Sanchez tudta, miről van szó. Azonnal kitalálta, hogy Torresnek Guadelupe megmentése jár a fejében s hogy

ezért a nagy sietség. Azt is nagyon jól megértette Sanchez, miért titkolja Torres elutazásának voltaképpeni célját. Őmaga nem tulajdonított nagy jelentőséget Torres és Guadalupe szerelmének, hiszen magában rég elhatározta, hogy leányát csak valamelyik minisztertársának vagy egy tábornoknak vagy legalább is valami dúsgazdag yankeenek adja feleségül s így Torres az ő szemében már nem jelentett sokat. Luz meg még anynit sem törődött Torres szívbeli ügyeivel.

Mindössze az volt a baj, hogy Sanchez fecsegő természetű ember lévén, boldog volt, ha leányával szemben egy-egy hivatalos titok kibeszélése révén tündökölhett. Ezúttal is azon melegében megvitte a hírt Lenorának: hogy Torres hirtelen szabadságot kért s Ciudad Victoriába utazik, aminek alig lehet más magyarázata, minthogy Chaires Guadelupét szeretné kiszabadítani, akinek hőstettéről és elfogatásáról Lenora természetesen már előzőleg, sőt az elsők közül értesült; mondanunk sem kell, hogy óriási meglepéssel.

Annál kevésbé szolgált Lenora meglepedésére az a közlés, hogy Torres a szorongatott vetélytársnak ily sebbel-lobbal siet segítségére. Lenora elhatározta, hogy megakadályozza Torres vállalkozását s e célból azonnal a cselekvés terére lépett.

Asszonyi furfangjával hamarosan egész bonyolult haditervet eszelt ki. Telefonált egy újságíró ismerősének s ennek közvetítésével az egyik legelterjedtebb délutáni újságban közleményt tettek közzé, amely szerint a kormány a victorai elfogott felkelők megbüntetésével Torres Ramon őrangyot bízta meg, aki már el is indult Victoria felé.

Azzal számított, hogy ezt a hírt a felkelők is olvassák és mindent el fognak követni, hogy Torres ne érhesen el Victoriába. Így maguk a felkelők fogják megakadályozni, hogy Guadalupe felszabadítója célját elérhesse.

A ravasz leány nem is csalódott számításában.

Mire Torres úgy dél tájban elindulhatott, a felkelők már az egész vonalon tudták, hogy egy Torres

Ramon nevű őrnagy utazik Ciudad Victoriába az ottani felkelők megbüntetésére. S így esett aztán, hogy Torres hiába szeretett volna repülni a madárral, szárguldani a szélviharral, hogy Guadalupe ne várja hasztalan, útjába lépten-nyomon új akadály gördült.

Mindjárt a vasúti állomáson megmagyarázták neki, hogy a szárazföldi út, San Luis Potosin keresztül, nemcsak nagy kerülő Tampico és Victoria felé, hanem bizonytalan is, mert ennek a vonalnak jókora része a felkelők kezén van. Jobb tehát, ha a hosszadalmasabb, de biztosabb veracruzit választja: Vera-Cruzig vasúton, onnan a part mentén hajón Tampicóig s innen ismét vonaton Victoriáig. Igaz, hogy Vera-Cruzba sem lehet egyenesen eljutni, mert Huamantlánál a felkelők felszedték a sineket s így a vonatok csak Tlaxcalán s Pueblán keresztül közlekedhetnek. Ramon bosszúsan vágta bele magát a veracruzit gyorsba s közben izgatottan számolgatta, mikor érhet így legjobb esetben is Victoriába.

A gyorsvonat eleinte rendes vonatsebességgel haladt. Alig másfélóra múlva azonban az egyik állomáson hosszasan állt a szerelvény s az állomásfőnök soká bent tartotta magánál az irodában a vonatvezetőt. A vonat nagy végre megindult, de most már alig félsebességgel. Majd meg-megállt. Egyik állomáson három vagon csatoltak az elejére s ugyanennyit a végére, tele katonákkal. Torres odasietett a katonákat vezénylő tiszthez s érdeklődött az intézkedés célja felől.

— A felkelők miatt vagyunk kirendelve — felelte a tiszt. — Értesülésünk van, hogy a felkelők támadásra készülnek.

Torres megpróbálta siettetni bajtársát. Neki okvetlenül el kell érnie Vera-Cruzban a holnap reggeli gyorshajót, tegyen meg mindent, hogy a vonat rendes sebességgel haladjon.

A tiszt vállát vonta.

— Abból aligha lesz valami. Ilyenkor mi csak igen lassan haladhatunk s nem vállalhatom a felelős-

séget, hogy hirtelen támadás esetén azonnal meg ne tudjunk állni s védelemre fel ne tudjunk fejlődni.

— Vajjon mikor érünk akkor Vera-Cruzba s onnan Tampicóba? — kérdezte Torres lázas izgatottságában.

— Tlaxcalát talán elérjük éjfélig — felelte a tiszt. — Vera-Cruz? Fogalmam sincs róla. Tlaxcalán túl már nem én vezénylek. Nekem csak odáig kell védenem a vonalat. Már százszor mentem errefelé hasonló körülmények közt s ismerem a terepnek ezt a részét, más vidékeket megint mások szoktak ellátni. Mert a felkelőkkel szemben csak az veheti fel a védelmi harcot, aki maga is a legutolsó bokorig ismeri a vidéket.

— Ezer ördög! — szikozódott Torres. — Mikor érek én Victoriába!

Csakugyan, innen kezdve a vonat csigalassúsággal haladt és minduntalan megállott. A páncélkocsik lesőrésein keresztül a katonák állandóan figyelték a vidéket s a legcsekélyebb gyanús jelre azonnal megállott a vonat. Egyszer-egyszer lövést is adtak le a katonák, amire nem ritkán válaszlövés felelt az erdők sűrűjéből. Az utasoknak azt a tanácsot adták a vonatot kísérő katonák, hogy feküdjenek végig a padokon vagy a földön. Erre azonban nem volt szükség, mert a felkelők soha a személyszállító kocsikra nem lőttek. Mégis minden inkább volt az ilyen utazás, mint kellemes és Torresnek főleg a lassúsága miatt tűnt fel egyetlen kínos agóniának.

Késő éjjel lett, mire Tlaxcalába értek. Itt át lehetett szállni a pueblai vonatra, amely azonban csak hajnaltájban indult. Torres megpróbált aludni a vasúti kocsiban, azonban ez is nehezen sikerült. Folytonosan rémképek riasztották fel. Guadalupe börtönben virraszt s te alszol? Guadalupe talán kemény padlón vagy rothadt szalmán fekszik, egerek és patkányok között, vagy — egek! — durva fegyencek, gonosztevők, gyilkosok közt... S te nem sietsz, nem röpülsz a segítségére, nem művelsz csodát, hogy kiszabadítsd? Guadalupe most rád gondol, imádkozik, minden pillanatban várja,

mikor jössz, mikor hallja a hangodat, mikor vezeted ki a hozzá oly borzasztóan méltatlan környezetből a szabadságba, családjá, leánytársai közé . . .

Ó, miért nem hagyta ott azonnal a katonaságot s miért nem maradt ott Guadalupe környezetében, örözőül, oltalmazóul ezekben a zavaros időkben! Talán attól a meggondolatlanságtól is visszatarthatta volna Guadelupét, amelynek következménye lett most ez a szörnyű helyzet!

Lassan aztán mégis elszenderedett s mire felébredt, a nap már magasan állott. Mexikó egyik legszebb vidékén járt. Tlaxcala államban, amely természeti szépségekben époly pazarul gazdag, mint történelmi emlékekben. A San Esteban-folyó, amelynek szűk völgyében haladt a hihetetlen merészséggel megépített vasút, eszébe juttatta a spanyol hódítókat, akiket a hőségtől való menekülés vágya csalt be a nyílt fennsíkrol ebbe az árnyas völgybe, ahol aztán a tlaxcalaiak lesbenálló 30 ezer főnyi csapata várta s alaposan megtizedelte őket. Messze nyugaton a felhőkön is túlemelkedő hatalmas tűzokádók, Mexikó fekete óriásai, a Popocatépetl és Itztachihuatl zárták be a láthatárt; kelet felé a majdnem époly magas, de még zordabb s még döbbenetesebb Orizaba, délen a Tentzoni-Sierrák hosszú, szaggatott láncolata, északon pedig a bájos Malinche, amely máig Cortes egykori kedvesének nevét viseli, a szép mexikói leányét, akinek Cortes a megmenekülését köszönhette, a „noche triste“, a „szomorú éjtszaka“ borzalmai után.

— „Szomorú éjtszaka“, noche triste! — mormolta magában Torres s a maga sorsának sötétségére s Guadalupe börtönben töltött szomorú éjjeleire gondolt.

A vagonban rajta kívül egy apa ült kis fiával s magyarázta a gyermeknek a vidék érdekességeit.

— Ezt a hegyet ott, fiam, úgy hívják, hogy „a szép Malinche“. A „szép Malinche“ tlaxcalai hercegisasszony volt, úgy is hívják, hogy a „mexikói szűz“.

Torres felfigyelt. Mit emlegeti ez az idegen a mexikói szűzet? S miért nevezi így azt az indián

hercegleányt, aki ezt a nevet bizony nem nagyon érdemelte meg? Vagy csak a sors ingerkedik vele? Visszadobja elébe azt a tréfásnak szánt elnevezést, amelyet a boldog együttlét perceiben játékként talált ki a legtisztább és legnemesebb nő számára, akivel valaha életében találkozott? S akin most teljesülni látszik a baljóslatú célzás a schilleri tragédia szomorú végére? Nem lesz-e Guadalupe drámája is végül szomorú, gyászos tragédia? Nem fejeződik-e be a csodálatos hősnő meg nem érdemelt bukásával?

„A mexikói szűz”! De miért bűnhődik, mi rosszat tehetett Guadalupe? Támogatta hittestvéreit, akiket ártatlanoknak hitt, ez volt a bűne. De tette ezt női gyengédségből, részvétből s mert ügyüket igaznak érzi. Szabad-e, lehet-e ezért védtelen, gyenge nőtörtönbe zárni? Ha ma Mexikóban csakugyan ez a törvény, akkor ő eddig a legnagyobb önámításban élt; igyekezett fehérre mosni a feketét s feketének hinni a fehéret. Ő eddig a kormányt szolgálta s katonai hivatásának köpenyébe burkolózott; vonakodott felnyitni a szemét s belátni, hogy ez nem rendes kormány, nem törvényes államrend, hanem a hatalom birtokába került csöcselék szövetkezés s hogy az ilyen kormányzatot semmiféle becsületes embernek támogatni nem szabad. Nem igaz, hogy Próék politikai merényletben vettek részt, nem igaz, hogy kihallgatták; itt vad és erkölcstelen hajsza folyik derék emberek ellen s ennek a hajszának ő eddig, bárha jóhiszemű, de vak eszköze volt. De ezentúl nem lesz az. Guadalupe hóhérai nem érdemlik meg, hogy becsületes ember percig is szolgálatukban álljon. Le kell számolni a multtal!

— Itt van, fiam, Mexikó legrégibb temploma, ebben a városban, — magyarázta az apa a kis fiának tovább. — Ebben a templomban van a híres „Fuente de Maxicatzin”, vagyis a Maxicatzin kacika kútja. Tudod, mi az? Egy ősrégi keresztút, amelyben a régi Tlaxcala utolsó négy kacikáját, köztük a leghíresebbet, Maxicatzint, megkeresztelték. Ez egy évvel

Mexikó meghódítása után történt. Cortes a noche trisei vereség után ide, Tlaxcalába menekült, a négy hűséges kacikához. A négy kacika itt teljesen megsemmisíthette volna, ha éppen akarja és éppen az volt az őszinte megtérésük jele, hogy mindjárt a noche trise utáni napon lettek keresztényekké.

— Talán ez is öntudáilan intelem nekem? — mélázott Torres. — Az én noche tristém után is őszinte barátsággal és hűséggel találkozom eddigi ellenfeleim részén és — én is kereszténnyé leszek?

Az idegen még a Cerro San Esteban-t mutogatta fiának, amelynek csúcsán egykor a kacikák régi palotája állt. Torres azonban már nem figyelt oda, mert átszállásra készült. Remélte, hogy San Marcos állomáson közvetlen gyorsvonalat kap Vera-Cruz felé. Ezúttal nem is csalódott, a gyorsvonal menetrend szerint indult s normális sebességgel haladt néhány állomáson át. Akkor aztán az is lassítani, késni kezdett. Hogy miért? Senki sem tudta megmondani. Úgy látszik, hiba van a gépen, mondta Torres sürgető kérdezősködésére a vasúti kalauz. S csakugyan, mire nagy sokára Vera-Cruzba értek, Torres rémülten hallotta, hogy a csatlakozó hajó már elment s a legközelebbi gyorshajó csak 12 óra múlva indul.

Mit volt mit tennie, mint beletörődnie az újabb késelembel! A gyorshajóval legalább megvolt az az elégtétele, hogy pontosan indult és pontosan érkezett Tampicóba. Azonban itt megint új baj s új bosszúság várta. A tampico-monterrey-i gyors, amely pedig be szokta várni a veracruzai hajót, ezúttal várakozás nélkül elindult.

Mintha valami balvégzet kísérné, amely nem engedi, hogy idején odaérkezzék Guadalupe kiszabandítására! Mintha összeesküvők dolgoznának ellene vagy valami láthatatlan kéz hordaná össze innen is, onnan is az akadályokat az útjába! Torres a kezét tördelte kétségbeesett haragjában. Összeszidta az állomásfőnököt, a vonatvezetőt, a kalauzokat. Mindezzel azonban nem tudta megneemtörtétté tenni az újabb késést

s hogy Tampicóban megint csaknem hat órahosszat kellett volna a legközelebbi vonat indulásáig várnia.

Itt azonban Torres türelme végleg elfogyott. Nem volt hajlandó tovább várni egyetlen percet sem. Kiszietet az állomás elé s az első autót felbérlete: vigye azonnal Victoria irányában s érje el, hacsak lehet, a félórával ezelőtt elindult gyorsvonatot.

A sofőr ugyan a fejét csóválta s azt mondta, ez ugyan bajosan lesz lehetséges. Torres elvágta a vitát.

— Próbáljuk meg, hátha! S ha nem érjük el a vonatot, vigyen el egészen Victoriáig.

Két munkáskülsejű ember álldogált ott s Torres észrevette, hogy élénken figyelik a sofőrrel való alkudozást. Ejnye ni, hiszen ugyanezek az emberek a hajón is mindig a közelében voltak, állapította meg magában, sőt, mintha már a vonaton is egy darabig együtt utaztak volna vele. Vajjon mit akarhatnak? De egyébként nem tulajdonított különösebb súlyt a jelenlétüknek.

Mihelyt az autó Toresszel elrobogott a két munkáskülsejű fiatalember besietett a legközelebbi nyilvános telefonállomás helyiségébe.

Torres autója csakhamar teljes sebességgel rohant a monterreyi országúton. Két-három óra hosszat minden jól is ment volna. Mire azonban az országút a hegyek közé ért s egyre szűkebb völgyben kanyargott tova, egy merész fordulónál egyszerre csak hirtelen fékezni kellett: amolyan régi, mexikói tehérszekér állt az úttesten keresztben. Hosszú pálmaszálak voltak rárakva, amelyek széltében teljesen elállták az utat. A szekérnek valami tengelytörése vagy hasonló baja lehetett, mert ketten is erősen emelgették a kerekét, míg egy harmadik a szerszámokkal bibelődött.

— Mit állnak keresztbe az úton! — kiáltott rájuk Torres, mikor a közelükbe ért s autója megállni volt kénytelen. — Nem tudják félreállítani a szekeret az útból?

Az egyik ember gúnyosan felelte vissza:

— Jöjjenek inkább segíteni, ahelyett hogy gúnyolódnak rajtunk!

Torres kiszállt az autóból és soffőrjét is magához intette.

— Segítsünk eltolni az útból a szekeret! — mondta.

A három megszorult ember azonban eleinte hevesen tiltakozott, hogy az idegenek nem segíteni akarnak nekik, hanem csak félrelökni a szekeret az útból. Szó szót váltott, holott Torresnek minden oka megvolt arra, hogy minél kevesebb beszéddel tegye maga előtt szabaddá az utat. Valahányszor azonban soffőrjével együtt félrebillentette a szekeret az útból, úgyhogy az autójával elmehetett volna mellette, mire autójába visszaült, a három ügyetlen fráter a nagy erőlködésben, látszólag minden rossz szándék nélkül, megint csak keresztbe fordította a szekeret az úttesten.

Torres végre is gyanút fogott: hátha ezeket is valami célzatosság vezeti? Hiszen az ördög tudja, egész útján valami érthetetlen és láthatatlan kéz késlelteti.

Erre a gyanúra aztán oly dühre gerjedt, hogy revolvert fogott rájuk. A három egyszerű ember látszólag megfélemledve hőkölt vissza a fegyver láttára.

— Álljanak félre az útból s ne mozduljanak addig, míg el nem megyünk — adta ki a parancsot Torres. Soffőrjével félreemelte az útból a pálmafás szekeret annyira, hogy elmehetett mellette. Aztán visszaült autójába s revolverét kezében tartva végre szerencsésen elhaladt az akadály mellett. Így is elveszett vagy tíz perc, ha nem több.

Bosszúsan vágatott tova s eszébe jutott, hogy ezen a vidéken a felkelők már nem egyszer raboltak ki egy-egy kormány-szállítmányt. Errefelé a lakosság is osztatlanul velük tart s így nem volna tanácsos a kezük közé kerülni. Pedig hiszen ő most inkább az ő érdekében utazik, nem a kormányban.

Az út lapályos tájra vezetett ki, amelyet azonban hol egyik, hol másik oldalról, hol mindkettőről erdő szegélyezett. Helyenkint az úttes alatt barancá-k, víz-

telen patakmedrek vezettek keresztül, melyek fölé egyszerű fahíd volt építve.

Az egyik ilyen fahídra meglehetősen kapaszkodóval vezetett fel az út. A soffőr, Torres megújult sürgetésére, teljes erővel hajtotta a gépet a kapaszkodón felfelé. Mikor a hídra felért, megrettentő látvány tárult eléje: a rövid híd közepén három-négy gerenda is ki volt szedve a helyéből. A kocsit már nem tudta megállítani s az autó a következő pillanatban elülső kerekével belezuhant a félméteres lyukba s ott meg is rekedt. A soffőr s utasa előrebuktak s a gép irtózatossá nyekkent. Még jó, hogy nyakszirtjüket nem törték. Most már nem volt kétséges Torres előtt, hogy a felkelők leselkednek rá s törbe akarják csalni.

Izgatottan nézett maga elé, de egyelőre semmi gyanúsát nem látott.

Amikor azonban leszállt az autóból ő is, a soffőr is, hogy a kocsit a lyukból valahogy kiemelje, hirtelen kiáltás hangzott feléje az erdő felől:

— Muerte! Muerte! (Halál! Halál!)

Egy érces bariton hozzátette:

— Letenni a fegyvert! Fel a kezekkel! Torres Ramon, másodszor is add meg magad!

Torres megismerte ezt a hangot. Ezer közül megismerte volna. Ugyanaz a hang volt, amely egykor Sevillina közelében, az Ipaco völgyében harsogott feléje. S csakugyan ugyanaz a sötétarcú, vállas, öreg harcos állt előtte az erdő szélén, aki egyszer már majd kioltotta életét.

Farkasszemet nézett a vén guerillással s kémlelte, hányan lehetnek vele. Az erdőből egész sereg fegyver villogott elő. Torres belátta, hogy minden védekezés kárbavesztett fáradság volna s eszébe jutott, hogy neki most nem szabad életét kockáztatnia, hiszen ezzel Guadalupe megmentését veszélyeztetné.

— Ha becsületes ellenfél vagytok, meg fogjuk érteni egymást! — mondta és előrenyujtotta kardját és revolverét a guerillero elé.

— Nem lesz bántódásod, de foglyunk maradsz! —

jelentette ki Santa Cruz szárazon. — Victoriában azonban nincs semmi keresni való. Soffőr, fordulj s mehetsz, ahonnan jöttél. Ellenben Torres Ramon, enged meg, hogy szemed bekössük, mert nem szabad tudnod, merre vezetünk.

Torres a kétségbeesés hangján felelte:

— Ördög vagy, avagy ember, aki másodszor is rajtamütöttél, tudd meg, hogy ezúttal a ti embereitek érdekében utazom Victoriába. Ne akadályozzatok, mikor a segítségtekre sietek!

A barnaképzű embernek arca keserű, gúnyos kacajra torzult:

— Torres Ramon! — felelte. — Azt hittem, bátrabb katona vagy s nem próbálsz nevetséges gyermekmesékkel kísérni meg a menekülést. Emberek, kössétek be a szemét s tegyétek, amit parancsoltam.

Torres tehetetlen dühében nem tudta, mit feleljen. Ez a napbarnította Herkules, úgy látszik, nemcsak erős, hanem ostoba is, gondolta. Dacosan tűrte, hogy szemét bekössék és elvezessék. Vagy két óra hosszat vezették, hol erdős ösvényen, hol köves országúton. Senki sem szólt hozzá, ő meg röstelt öreivel szóbaállni. Szerette volna letépni szeméről a kendőt s szétütni fegyveres kísérői között, de eszébe jutott, hogy ezzel csak elrontaná a helyzetét. Helyesebbnek tartotta, hogy mégegyszer és részletesen felfedje becsületes szándékát a „bandita” vezér előtt. Hátha megérti s együtt indulnak Guadalupe kiszabadítására.

— Beszélni akarok azzal, aki elfogott — mondta öreinek.

Két kísérője közül az egyik megszólalt:

— Nincs itt. Nekünk parancsunk van, hogy téged biztos helyre vezessünk, de aki elfogott, nincs velünk.

— Ki ő? Hogy hívják? — kérdezte Torres.

— Nem ismered? Nem hallottad a nevét soha Santa Cruznak?

Torres önkénytelenül megborzadt. Santa Cruz? Hovne hallotta volna nevét a legfélelmetesebb felkelővezérnek, aki mindenütt ott van, ahol a leg-

veszedelmesebb vágásokat kellett a vallásüldöző kormányra mérni s akinek hőstetteiről máris mindenfelé mondák keringtek. Santa Cruznak a kezébe került tehát? Ez az, aki íme már másodszor keresztelte útját s másodszor is sikerrel?

— Kegyetlen ember a ti vezérek, úgy-e? — kérdezte kísérőitől, akiknek kiejtéséből sejtette, hogy egyszerű emberek.

— Nem kegyetlen — felelte az egyik —, de tréfát nem ismer. Igazi katona, igazi parancsnok. Jaj, aki ellenkezni mer vele.

— Hová vezettek ti engem?

— Nem mondhatjuk meg.

— Mikor beszélhetek Santa Cruzzal?

— Nem tudom. Lehet, hogy hamarosan. Csakhogy ő nem nagyon ér ám rá a foglyokkal bibelődni. Ma itt van, holnap ott. Senki sem tudja. De ahol megjelenik, mindenütt melléje állnak az igazi mexikóiak.

— Hát ti vagytok az igazi mexikóiak? — kérdezte Torres, némi lekicsinyléssel a hangjában.

— Bizony, mi vagyunk! Nem is ti, akik megcsúfoltátok a guadalupei Szűzet! Micsoda mexikói az, aki az Istent gyűlöli, a templomok ellen harcol és a szentséges Istenanyának oltárát dinamittal robbantja fel?

Torres nem felelt. Meghatotta ennek az egyszerű embernek őszinte, vallásos lelkesedése.

— Jó ember — felelte némi habozás után. — Ne gondold, hogy én az életemet féltém tőletek. Katona vagyok, aki nem szoktam aggódni a magam sorsáért. Hanem ezúttal a ti vezérek nagy hibát követett el. Akkor lépett az utamba, amikor voltaképp rajtatok akartam segíteni.

— Nono! — felelt az ember s nevetett. Nevetésében benne volt az egyszerű lelki összetételű ember primitívsége, aki nem is tudja másként elképzelni, mint-hogy, aki baija jut, valami kis hazugsággal szeretne kiugrani a csávából.

— Ti ezt nem értitek meg. Azért kérlek, vezessetek vezérek elé, vagy akármelyik vezetőemberetek

elé, sürgősen beszélnem kell vele. Nem hogy kiszabadítson, hanem valamit mondani akarok neki, ami őt is érdekelheti.

Az ember szárazon felelte:

— Ez nem a mi dolgunk. Ha elérkezünk oda, ahová megyünk, add elő az ügyedet a tiszt uraknak.

— Hát nektek rendes tisztjeitek vannak?

— De még mennyire! — felelt az ember s többet nem szóltak, sem Torres, sem az örök.

Jó kétórás gyaloglás után, amelyen többnyire valami magaslat felé haladtak, Torres különböző jelekből észrevette, hogy faluhoz közelednek. Jobbra-balra lépések, beszélgetés, egyszer-egyszer egy ló nyerítése vagy valamely háziállat bögése elárulta, hogy emberi tanyák közé kerültek. Valahol egy gyerek falusias maya tájszólással, így kiáltott fel:

— Nézzétek, a mieink megint fogtak egy vadmacskát!

Végre valami házba léptek be s ebben is egy zárt-levegőjű helyiségbe, amely jóval hűvösebb volt a szabad levegőnél. Az örök itt levették a kendőt Torres szeméről s magára hagyták:

— Ne félj, nem lesz bántódásod. A libertádorok emberségesen bánnak a foglyaikkal. Enni is hozunk mindjárt. De szökni ne próbálj, mert akkor megjárhatod!

XXXI.

A cubilétei Krisztus.

Torres pillanat alatt kíváncsian kémlelt szét új környezetében. Az egyetlen ablakon erős vasrács, a szobában vaságy és szalmazsák, egyéb semmi. Amúgy tiszta és világos volt minden. Nyilván valamely falu községházának kis börtönében volt. Az ablak elég magasan volt a falba vájva s előtte odakünn más fal meredt, úgyhogy kilátni semmifelé sem lehetett.

Az örök félóra mulva ételt és italt hoztak s egy falmélyedésben helyezték el.

— A ti guadelupei Szűzetekre! — kiáltott rájuk türelmét veszve Torres. — Hozzatok össze egy tisztel! A magatok érdekében azonnal beszélnem kell vele.

Az örök végignézték, nevettek s aztán kívülről ismét rázárták Torresre a lakatot. Elmentek.

Igy hát Torres fogoly volt, a katolikus felkelők foglya. Honnan a csodából tudhatták meg, hogy ő erre fog jönni? Miért vadásztak rá ily leleményesen? A vonatlekésések, az úton keresztben álló szekér, a híd gerendáinak kiemelése nyilván mind azt a célt szolgálta, hogy cselt vessenek neki. De ugyan ki ő, és kinek az érdeke, hogy az ő victóriai útját megakadályozza? Egészen belezavarodott a lehetlennél lehetlenebb kombinációk feszegetésébe. Csak nem Lenora keze van benne a játékban? De hogyan érhetne a démoni nő keze idáig? Lehetetlen, hiszen Lenora azt sem tudhatja, hogy ő Victoriába utazott! Hacsak az a szélszélyes Luz valami okból el nem árulta neki. De Torres el sem tudta képzelni, mikép árulta volna el, hiszen csak nem számol be Luz minden lépéséről s minden gondolatáról éppen Lenorának!

Vagy egyszerűen a felkelők bosszúja mindez azért, hogy P. Pro kivégzésénél segédkezett? Ám akkor is: hogyan tudhatták előre, hogy ő erre fog jönni? Hacsak mindenütt kémek nem leselkednek a nyomában, akik valahogyan kiszimatolták a terveit s mihelyt ő az útjának autón való folytatására szánta el magát, valami titokzatos úton-módon azonnal értesítették párthíveiket, hogy vágjanak az útjába...

Nem tudta megmagyarázni magának, hogyan került ily váratlanul a felkelők kezébe. Mindenesetre igaznak látszik, amit a fővárosban gyakran hallott, de elhinni nem akart, hogy a fölkelők az ország jelentékeny részét tartják a kezükben s ha a kormány egyik helyen megtöri is erejüket, a következő napokban megint másutt tesznek hódításokat. Amellett a lakosság nagyrésze az ország egész területén együttérez velük s amit a főváros hivatalos sajtója, mint a nemzet közvéleményét igyekszik feltüntetni, az a valóságban

csak egy szűk klikk nézete és akarata. Itt nem párt áll fegyverben más párt ellen, hanem az ország törzslakossága áll szemben a főváros s néhány ifjú nagyváros szervezett párturalmával.

Azonban most mindez nem fontos; fontos csak az, hogy valahogyan kijusson e szörnyű csapdából s repüljön, száguldjon a szegény, vergődő galamb kiszabadítására gonosz emberek kalitkájából.

Az éj beállt, de soká nem hozott álmodot szemére, bármennyire fáradt volt. Álma aztán sem volt nyugodt. Egyszer azt álmodta, hogy Santa Cruz állt előtte s puskáját emeli rá, ő pedig meg van kötözve s nem tud ellene védekezni. Aztán Sanchezék kertjében volt s Lenorával tenniszezett. A leány azonban minden labdát magasan a feje fölött hajított el s kárörvendőn nevetett, mikor ő hiába erőlködött, hogy a labdákat elérje. Aztán ismét Escobárt látta, amint fehér orvoscöpenyben kiszáll a sírjából és lehajol a földre egy vérző sebesülthöz, aki Pro páter vonásait viselte. Majd meg Sevilleban volt és Guadelupével sétált a mangóliák, papayák és tulipánfák között. A bokrok és fák egyszerre eltűntek és Guadalupe halotthalványan nézett rá. Börtönben volt, a leány gyenge csuklóin rozsdás lánc, fekvőhelye durva vaságy és rajta nedves szalma. Guadalupe felemelte tehetetlen, megláncolt kezét s úgy könyörgött neki, hogy szabadítsa ki. Arca olvan volt, mint a tejen úszó rózsa, de könnye egvre folyt s szeme fénylett, mintha cseppfolyós üveg volna. Ramon odasietett hozzá, de a leány a vaságyhoz volt láncolva. Hiába igyekezett feloldani a láncait. Végre nekifeszült s ágvastól próbálta kivinni a leányt a börtönből. Erőlködött, mert a vaságy a földhöz volt erősítve; tépte, rázta a vaságvat, mire — felébredt. A saját vaságvát tépte, szaggatta önmaga alatt.

Megint nehezen aludt el. Most már Guadalupe betegesen nyögött, mint aki szenved, mint egy halálra sebezett kis galamb. Neheztelve nézett Ramonra s olvasmit mondott, hogy „már késő”. És a következő percben Guadalupe már nem is ágyon feküdt, hanem vízen

úszott, holdfényes, szelíd tavon, fejét oldalt fektetve, kezét ölében összetéve, holtan. A haja szélesen elterult a habokon. Valami vértanu szüzet ábrázolnak így; Torres nem emlékezett már, melyiket. Guadelupe már nem sírt s nem tett neki szemrehányást. Boldog béke ragyogott a homlokán.

Azután a leány egyszercsak megint állt és eleven volt. Arany-zöld mezon, millió és millió virág között, fehérszárnyas, pici, habruhás gyermekek játszottak körül. Guadelupe ragyogott, mint a napfény maga. A ruhája fehér volt, mint a tavasz virágai s égőpiros pettyek — vérfoltok — csillogtak rajta. Mosolygott, dalolt, intett Torres felé, hogy jöjjön. Soha ezelőtt ilyen édes és ilyen sugárzó nem volt. Torres felugrott, hogy kövesse és — fejét börtöne falába verte.

Végre mélyen elpihent s nem álmodott többé. S reggelre ébredve ismét szomorúság, düh és szegény fogta el, hogy Guadelupe hiába várja! Ó csak értethetné meg magát ezekkel a siket és vak emberekkel! Csak szabadulhatna ki! A királlyal, a napsugárral kelne versenyre, hogy mielőbb ott teremjen, ahol egy sebzett kis gerle várja segítő kezét s jaj, talán halálos szomorúsággal nyögdecsel utána!

Napok múltak s Torres minden alkalommal sürgette öreit, hogy vezessék Santa Cruz, vagy akár valamely más parancsnokuk színe elé, mert fontos közölni valói vannak. Hasztalan! A válasz mindig csak az volt, hogy a tiszt uraknak most más a dolguk, nem érnek rá a foglyok kívánságaival foglalkozni. Torres végre belátta, hogy a faluban valószínűleg egyáltalán nincs tiszt, s az ő őrizete csupán ezeknek az egyszerű embereknek becsületére van bízva. Levelet írt tehát Santa Cruznak s kérte, juttassák el a legközelebb állomásozó tiszthez. A levélre ráírta: „Bármely felkelő tiszt által felbontható.” Azonban az örök vonakodtak a levelet elvinni. — A börtönből nem lehet levelezni — jelentette ki egyszerűen s kategórikusan az ör.

Mit tegyen? Unalmában s lelki gyötrelmében azt hitte, meg kell örülnie. Hogy szétpattanó idegeinek fe-

szülségén enyhítsen, könyveket kért. De az örök csak a vállukat vonogatták.

— Nincs könyv — felelték.

Az ötödik napon végre látogatója érkezett. Egy javakorbéli férfi, aki könyvet hozott magával.

— Tiszt úr — mondotta —, ön könyveket kért az öröktől. Ha szívesen veszi, ezt a könyvet örömet itt-hagyom önnél. De csak ha szívesen veszi.

Torres mohón kapott a könyv után. Az evangélium volt. Kissé elfintorodott az orra, mikor a címet elolvasta.

— Nem bánom, hagyja itt! — mondotta hidegen, majd a látogató arcába nézett s minthogy azon az arcon csupa keresetlen, egyszerű őszinteséget látott, megbánva előbbi nyersségét, hozzátette:

— Köszönöm, uram. Jó lesz.

— Nincs valamire szüksége, amit teljesíthetnék? — kérdezte a jövevény. — Én nem tartozom a felkelőkhöz s nem is ismerem közelebbi szándékaikat, bár természetesen szívemből együtt érzek velük. Én a cura vagyok, ennek a községnek a papja. Eljöttem, hogy szolgálatára legyek, ha valamiben tehetném.

Torres szemügyre vette a teljesen világi ruhában járó, nagyon egyszerűen öltözött papot. Hátha kém és ki akar venni belőle valamit? Hátha meg akarja zsarolni szorult helyzetében? De ahogy elnézte az előtte álló, öreges, szelídszemű embert, nem tudott kételkedni benne. Igazat mond, mikor azt állítja, hogy csak a jó szíve hozta ide hozzá s abban is, hogy ő maga nem részese a fegyveres felkelésnek.

— Köszönöm — felelte Torres. — Igenis, volna kívánságom, sőt, sürgős kérésem, még pedig nem a magam, hanem éppen a fölkelők érdekében. Egy hölgyismerősömet, egy lánglelkű katolikus urileányt becukatott a kormány Victoriában, állítólag, mert a felkelésben része volt. Ki tudja, azóta mi lett vele. Én az életemet is feláldoznám érte, hogy kiszabadítsam s azért utazom — ó, már napok óta — Victoriába. S íme most éppen a katolikusok akadályoznak meg

abban, hogy saját embereiken segítsék. Nem hisznek nekem, nem hallgatnak meg. Uram, nekem sürgősen beszélnem kellene a felkelők egyik tisztjével. Úgy látom, ezek az egyszerű emberek itt nem értenek meg, ezekre csak az van bízva, hogy engem lakat alatt tartsanak. Megért ön engem, főtisztelendő úr?

A pap nagy szemet meresztett a fogoly tisztre s láthatólag azt fürkészte, vajjon igazat és őszintén beszél-e. Végre egyszerűen így felelt:

— Ha csakugyan így van, rajta leszek, hogy valaki értesítse a tiszteket.

— De tisztelendő úr, az égre, siessen vele, mert minden nap egy halál... Értse meg: nem rólam van szó, engem akár pusztítsanak el. De meg kell mentenem az ártatlanokat, akik Victoriában a börtönben synylődnek. Nem bánom, vigyenek odáig, mint foglyot, vagy ha tetszik, vegyék ki a becsületszavamat, hogy azonnal önként visszatérek a fogságukba, mihelyt feladatomat teljesítettem. Uram, legyen érző szíve s tegye lehetővé, hogy még ma útnak indulhassak. Úgyis egy hetet veszítettem már!

— Ha így van — felelt a pap —, azonnal megyek s gondoskodom, hogy kérése eljusson a tisztekhez.

— Örök hála! kötelez vele! — kiáltotta Torres.

A pap a kezét nyujtotta felé. Torres melegen meg-
rázta.

— Ön nem lehet rossz ember — mondotta a pap egyszerűen s távozott.

Torres ismét reménykedett. Hogy izgalmát s türelmetlenségét legyűrje, kezébe vette az evangéliumot s lapozni kezdett benne. Rég nem volt ilyesmi a kezében s nem is emlékezett, hogy valaha az evangéliumot végigolvasta volna. A biblia lapjairól csakhamar csodálatos fény és melegség áradt a lelkébe. Mégis csak hatalmas dolgok ezek! — gondolta magában. Micsoda erő, mekkora fenség, mennyi emberfeletti nagyság van ebben a Jézusban, akit a hívők Istennek neveznek s akivel ő eddig sohasem ért rá behatóbban foglalkozni! Szinte könnyebben viselte a rákenyszeredett

magányosságot, mert így alkalma nyílt tisztázni önmaga előtt a kérdést, amely Guadelupénak annyira a szívéen feküdt: hogy kicsoda ez a Jézus. Jézus a — Guadalupe Istene! — gondolta. Úgy érezte, már ezért sem lehet neki közömbös többé.

Csak jönne már a pap és hozná hírvl, hogy indulhat Victoria felé.

A pap azonban nem jött. Teltek az órák s Torres hiába várta a szabadító üzenetet. Közben pedig beesteledett.

Egyszerre szokatlan dolog történt. A távolból néhány puskaövés dörrent, majd kevéssel utóbb hatalmas, mennydörgésszerű robaj hallatszott a távolból. A detonáció oly erős volt, hogy a börtön ablakának üvegei csörömpöltek belé.

— Mi történt? Mi lehetett ez? — kérdezte magában Torres. — Csak nem folyik valahol itt a közelben rendszeres ütközet? De nem volt ez ágyúövés? Gránát robbanása?

Kíváncsian várta a folytatást; második robbanás azonban nem következett. Hiába fülelt, semmi különöst nem hallott többé.

Este, mikor az ör ételt hozott neki, megkérdezte tőle, mi történt?

Az ör először gondolkozott, szóljon-e, végre dühösen kibökte:

— A ti gaz cinkosaitok felrobbantották a Krisztust.

— Micsoda Krisztust? — kérdezte Torres csodálkozva.

— Hát a cubilétei Krisztust.

— Nem tudom, ki az? Nem értem.

— Hát azt a nagy Krisztus-szobrot, amelyet a nemzet emelt a Megváltó tiszteletére a cubilétei hegyen. Gyönyörű márvány alkotás volt, innen a faluból is lehetett látni. Hát ez a vallásszabadság? Hát már Krisztus ellen is háborút kell viselni Mexikó szent földjén?

Aztán, mintha máris sokat fecsegett volna, nem

szólt többet s nem felelt Torresnek hozzáintézett kérdéseire sem.

Szerencsére másnap reggel a pap ismét eljött s az már közlékenyebb volt. De a szavában s a szemében egész előadása közben fájdalmas szomorúság és szemrehányás rezgett. Mintha folyton azt akarta volna mondani: — Lám, ilyen rosszak, gonoszakaratóak vagytok til

Torres égő szemmel kérdezte:

— Mi van Victoriával? Mehetek-e? Odavisznek-e? Közvetítette-e, uram, a kérelmemet?

A pap tagadóan rázta fejét.

— Eddig nem volt mód rá. Ma mással van elfoglalva nálunk mindenki. De hiszem, hogy még ma beszélhetek valamelyik tiszttel. Nem hallotta tegnap a robbanást?

— Hallottam, hogyne. Mi volt az?

A pap leült melléje az ágyra. Beszélt.

— A cubilétei-hegytetőn még csak úgy öt évvel ezelőtt óriási méretű Krisztus-szobrot állítottak Mexikó vallásos hívei. Közadakozásból emelték a szobrot, az egész országban gyűjtöttek reá. Az volt a céljuk vele, hogy a szobor a magányosan kiemelkedő, messziről látható hegy tetején Krisztus királyságát jelképezze az egész ország felett. A végleges szobor ugyan még nem készült el, mert annak márványból kellett volna lennie, mint ahogy márvány volt a talapzat is, egy 40 méter magas tömör oszlop; egyelőre azonban a szobor maga csak homokkőből készült el. De így is gyönyörű és imponáló volt. A kormány híveinek szemében szálka volt ez a szobor s elhatározták, hogy ledöntik, még pedig dinamittal robbantják levegőbe. Tervüket éppen a tegnapi nap folyamán hajtották végre. Egy egyszerű indián földművelő éppen arra járt a hegy tetején a két fiával s amikor a katonák a dinamittal közeledtek, hirtelen megszállta fiaival a szobor talapzatát s ködöröségekkel igyekezett a katonákat a Krisztus-szobortól távoltartani. A katonák mindössze öten voltak. A peónnak sikerült is őket jó ideig visszatart-

tani, mert a talapzat maga hatalmasan kinyúló, meredek sziklacsoportozaton emelkedett, amely kitűnő védelmet nyújtott azoknak, akik ide felmáztak. A katonák a közápor miatt a szobor védelmezőit lelőni nem tudták s már-már elkedvetlenedtek és visszafordulásra gondoltak, amikor az egyik lehulló kődarab éppen a vezérüket találta fején. A katona arcát azonnal elborította a vér. Ezen a többiek feldühödtek s nem törődve a még egyre hulló kövekkel, rohamban mászták meg a legfelső sziklacsoportot. Az apát és a két fiát ott a helyszínen agyonkaszabolták s aztán elvégezték pokoli munkájukat a Krisztus-szobron is. Lyukat fúrtak a szobor talapzatába s dinamitot tettek belé, majd meggyújtván a kanóc végét, nagy sietve visszakúsztak a sziklán. Öt perc múlva a robbanás megtörtént, a hatalmas, gyönyörű Krisztus-szobor darabokra zúzódott a sziklákon, a pompás márványtalapzat is több részre törve hullott alá. A romok s a szétlőtt szikladarabok teljesen szétroncsolták a földműves és két fia holttestét. Szétszórt tagjaik most ott fekszenek a Krisztus-szobor törmelékei között — fejezte be elbeszélését a pap.

— Ez aztán igazán felesleges hősködés volt — mondta rá Torres.

A pap meglepéssel fogadta ezt a megjegyzést.

— Kinek is árt, ha Krisztus szobra ott áll a hegytetőn? — kérdezte a maga részéről. — Ha valaki nem hisz benne, hagyja meg legalább másnak a hitét. De hát a sátán elszabadult a láncairól, uram, s az Úristen ellenségei emberi formában dühöngenek a megváltás emléke ellen. Mondja, uram, ha ön nem érez együtt velük, miért szolgálja őket? És miért üldözi ön is a hívőket? Miért vett részt Pro páter kivégzésén is? Azt mondják, ön vezényelte a sortüzet ellene, mikor szégyent ártatlanul kivégezték. Ön csodálkozik, hogy mi itt minderről értesültünk? Tudja meg, uram, hogy mikor önt ide hozták, csak Santa Cruz határozott parancsa, szigorú tilalma mentette meg az ön életét. Nélküle a lakosság önt meglincselte volna!

Torres lehajtotta fejét. Csak ennyit mondott:

— Talán igazuk is lett volna s helyesen cselekedtek volna!

— Így hát ön megbánta a tettét, ügyebár? Belátta a tévedését?

Erre Torres mégsem mert igennel válaszolni.

— Ha világosan tudtam volna, miről van szó, bizony nem tettem volna — felelte. — Higgye el, atyám, mi sem vagyunk csupa vérszopó, barbár gyilkosok... Én nem vagyok vallásos ember, de nem tudnék megölni vagy csak bántani is mást a vallási meggyőződéséért. Azonban, atyám, értse meg, most nem erről van szó. Az önök tábora egyik legkiválóbb tagjának, egy bájos, kedves, vallásos úrileánynak a szabadsága, talán az élete forog kockán. Én meg tudnám menteni s talán csakis én, s kár minden napért, amelyet elvesztegetek. Ezt önöknek kellene megérteniök legegőbb. Itt is Krisztus képemásáról van szó, a legszebb, leghívebb, eleven Krisztus-szoborról. Ne hagyják elveszni szegény leányt! Uram, atyám — s Torres féltérdre siklott az egyszerű falusi pap előtt —, mindenre kérem, ami önnek szent, menjen a felkelők-höz, induljon azonnal; ha pénzre van szüksége, adok, amennyi kell; vágjon neki az erdőnek, az országútnak —, de hozza meg nekem mielőbb a lehetőséget, hogy egy ártatlan katolikus leánykát visszaadjak a szabadságnak, az életnek!

A pap megrendülve nézte az előtte síró, könyörgő tisztet. Gondolkozott. Végre felkelt s így szólt:

— Igaza van, ez most mindennél sürgősebb. Azonnal szétküldöm néhány emberemet s ha reggelig nem hozzák meg a kedvező választ, magam indulok, csak úgy találomra, Santa Cruz után. Kezemet adom rá!

S megszorítva Torres kezét, elhagyta a börtönt. Az ör ráfordította az ajtóra a kulcsot ismét s Torres szomorúan ugyan, de némi új reménységgel engedhette át magát mélézásainak.

XXXII.

Két tűz között.

A következő éjjel, hajnal felé, Torres puskalövésekre s heves kiabálásra ébredt. Mi ez? Bizonytalán újabb összeütközés a felkelők s a kormánycsapatok között. Ki fog vajjon felülkerekedni ismét? Kié lesz a falu?

Örült annak az eshetőségnek, hogy a kormánycsapatok győzelmével az ő fogsága is véget érhet, s kiszabadulván, hamarabb vihet segílyt Guadelupénak. Viszont a felkelők vereségét is sajnálta volna, hiszen érzelmeiben félig már az övék volt.

A puskaharc egyre közelebbi területre szűkült s végül is diadalordítás, káromkodással keverve, jelezte, hogy a kormánycsapatok bekerültek a faluba. A durva kiáltozás reggelig nem mult el. Egyes közelebb ejtett kiáltásokból arra következtethetett, hogy a győztes csapat fosztogatást végez a faluban. Asszonyok s gyermekek kétségbeesett sikoltozása vegyült a részeg kurjantásba és trágár kiszólásokba.

Lassan a dél is megjött s az őr, aki az ételt hozni szokta, csak nem mutatkozott. Most már kétségtelen volt, hogy a kormánycsapatok előtt a felkelők kénytelenek voltak meghátrálni s a falut kiüríteni.

Délután a pap sem jött el a megszokott időben.

— No még csak az kellene — gondolta Torres —, hogy engem mindkét részről itt felejtsenek. — Felkúszott az ablakpárkányra s amennyire lehetett, fejét kidugva a rács közül, teljes erejével kiáltozott, hogy észrevegyék és kinyissák börtönét:

— Nyissátok ki az ajtót! A felkelők bebörtönöztek! Nyissátok ki!

Végre valaki meghallhatta a kiáltozást, mert léptek közeledtek s nagysokára az ajtót is sikerült kívülről kinyitattani. A belépő katonák csodálkozva látták a foglyon saját hadseregük törzstiszti egyenruháját.

— Ki a parancsnokotok? — kérdezte Torres.

— Villalonga ezredes — felelték.

— Hol van? Azonnal vezessetek hozzá!

Egy katona, aki őrmesteri rangban volt, azonnal vállalkozott.

— Tessék velem jönni, őrnagy úr.

Útközben aztán elmesélte az őrmester, hogy Villalonga parancsára robbantották fel előző napon a cubiletei Krisztus-szobrot, mire válaszul Santa Cruz éjjel megtámadta őket a közeli Tuetla városkában s onnan ki is szorította őket. Ők meg viszont ezt a falut, Murcerát, foglalták vissza a felkelőktől. Az ezredes most szabad zsákmányolást engedett s véres bosszút állt azokon, akikről kitudódik, hogy a felkelőkkel tartottak.

Az ezredest a község főterén találták. Az egyébként bizonytalán békés falusi piac már messziről borzalmas látványt nyújtott. A teret környező fákon ember-testeket lóbált a szél. Derék földművesek lógtak ott, köztük néhány asszony is. Odébb rongyruhás, durvaképű katonák szuronyai között 30—40 falusi ember szorongott egy rakáson. Középen odahozatott nád-széken az ezredes ült s vallatta az egyeseket.

Balra a templom előtt durva szórakozás folyt: a katonák kihordták a templomból a szent edényeket s egyházi öltönyöket. Egyikük miseruhát, másik karínget vett magára, a harmadik stólát kötött a derekára. Egyik a füstölővel lóbált, a másik keresztel hadonászott, egy pedig a szentségmutatót tartotta kezében s a körülálló katonák durva gúnykacaja mellett azzal űzött pajkos, szentségtörő játékot.

Torres odalépett az ezredes elé, tisztelgett és bemutatkozott. Elmondta pár szóval, hogyan került ide s felkérte, adjon neki lovat vagy autót, hogy sürgősen tovább utazhasson.

— Szívesen — felelt az ezredes, azonban előbb legyen segítségemre, míg a falut rendbeszedem.

— Egy feltétellel, ezredes uram — felelte Torres —, ha azonnal beszüntetik a fosztogatást és senki

máskép nem fog lakolni, mint rendes haditörvényszéki ítélet alapján.

— Az ezredes végigmérte Torrest, mint aki az ámulattól szót sem talál. Ennek az őrnagynak, úgylátszik, nincs rendes esze, gondolhatta. Torres egykedvű határozottsággal folytatta:

— Nos igen, ezredes úr, ez a törvény! Ha mi törvényes alapon nem állunk, hogyan büntethetjük másokban a törvénszegést?

— Szinte azt kell hinnem, ön nem is igazi tiszt — hebegte végre az ezredes. — Talán kém, talán felkelő, aki csak cselből viseli a hadsereg egyenruháját? Miért védelmezi azokat, akik önt bebörtönözték?

— Nem azokat védelmezem, hanem a jogot s a hadsereg becsületét. Én Roberto Luz tábornok egyik szárnysegédje vagyok s egyénileg teszem önt felelőssé, ezredes, minden törvénytelen cselekedetért!

— Ne avatkozzék bele az én dolgomba! — kiáltotta az ezredes. — Ha a felkelőkkel keztyűs kézzel bánunk, holnap szépen lekaszabolthatjuk magunkat általuk!

E pillanatban két katona egy alig 13 éves megkötözött kis suhancot cipelt az ezredes elé. A gyerek rángatta kötelékeit s fogával mart beléjük.

— Ezredes úr, ezt a fiút fegyverrel a kezében találtuk a híd alatt.

Az ezredes végigmérte a gyereket s szó nélkül a legközelebbi fára mutatott. Torres fel akart szólalni a kegyetlenség ellen, de nem tehetett semmit. A törvény betűje ezúttal az ezredes mellett szólt.

A katonák hurkot fontak, a gyerek nyakára erősítették s a fiút már cipelték is a legközelebbi fa elé. Körülnéztek, megfelelő ágat kerestek, ahol volna még újabb áldozatnak hely.

— Viva Cristo Rey! Viva la libertad! — kiáltotta a fiú torkaszakadtából, mielőtt a fára felhúzták. Aztán csendes lett minden.

A ezredes nyugodtan szífta cigarettáját s egy káplárhoz fordult:

— Nem vallott a cura?

— Nem, ezredes úr. Váltig azt hangoztatta, hogy neki semmi köze nem volt a felkelőkhöz.

— A curát én ismerem — kiáltott közbe Torres.
— Vezessenek oda, majd én beszélek velem!

Nem kellett messze mennie. A tér tulsó felén, kicsiny kert közepén, állt a plébánia. A kert ajtajában, két kezén a kapu felső gerendájára kötve, térdig meztélláb függött a falu papja. Dereára nagy cédula volt feltűzve, durva mázolású írással:

— Így járnak a lázadók!

Ennél is borzalmasabb volt a látvány, mihelyt Torres a bámész és gúnyolódó katonák sorfalán keresztültörve a pap elé került. A felakasztott ember térdig meztelen lába alatt rözse volt a földre hányva s ez a rözse lassú tűzzel égett, meg-megpörkölve a szerencsétlen ember talpát s ikráját, amint a lábát kínos vonaglásban hol felfelé, hol jobbra, hol balra rángatta. A katonák röhögtek az ártatlan ember vergődésén.

— Mi történik itt? — rivallt a hóhérokra Torres.
— Azonnal oldjátok le a papot. Oltsátok el a rözsét!
— S odalépve, csizmájával maga rúgta szét a tüzet.

Egy káplár állt elő:

— Így parancsolta nekünk Villalonga ezredes úr — mondta. — Ki kell vallatnunk a papból, kik vettek részt a felkelők támogatásában a falubeliek közül. A cura csökönyös és nem akar vallani.

Torres alig ismerte fel a papban látogatóját s vigasztalóját, annyira eltorzította arcát a füst s az elviselt gyötrelmek. Személyesen kezdte leoldani a pap kötelékét.

— Takarodjatok innen! — kiáltott a katonákra. — A cura az én foglyom. Majd én intézkedem felőle.

A káplár vállat vont s bosszúsan dörmögte:

— Ilyet sem láttam még! Hány curát pörköltünk meg már, míg csak utolsót nem szusszantott s a kutya sem sajnálta őket. Ez meg védelmébe veszi! Bár ki-

veszne ennek a fajzatnak az írmagja is! Bajo los curas! Bajo los fanaticos!¹

— Fogd be a szádat és eredj a dolgodra! — kiáltott Torres a káplárra s a katonák elkullogtak.

A pap félájultan köszönte meg Torresnek, hogy kimentette a vademberek kezéből. Torres besegítette a házba, miközben inkább vitte őt, mint vezette, mert a pap nem tudott az összeégett lábán járni. Bent aztán a szerencsétlen ember tehetetlenül esett össze. Torres az ágyba emelte s egy öregasszony segítségével, aki reszketve kúszott elő az udvar valamelyik szögletéből, bekötözte az égési sebet. A kötözés és ápolás nehezen ment, mert a fosztogatók már előzőleg felforgattak a házban mindent s elvittek, ami csak valamiképp használható volt.

— A mi jó curánk! — jajgatott az öregasszony. — Igazán nem érdemelte meg ezt a gonosz bánásmódot. Nem ártott ez még a légynek sem soha; nagyon sok szegény emberen segített.

— Ez a parókia? — kérdezte Torres.

— Igen. Még szerencse, hogy ez a vidék majdnem mindig a felkelők kezén volt; azért a parókiát sem vették el a paptól, mint sok más helyen.

A cura időközben feleszmélt. Melegen nézett fel Torres szemébe és soká szorongatta hálásan a kezét.

— Csakhogy — mondta —, őrnagy úr, most majd önnek gyűlik meg a baja miattam. Amiért pártfogásba vett egy katolikus papot. Az ezredes bosszút fog venni önön.

— Nem hiszem, hogy merne. Roberto Luz szárnytisztjével kikezdeni, mégis csak veszedelmes dolog lenne. Inkább önért aggódom. Nekem mennem, sietnem kell s — mi lesz önnel, ha ismét Villalonga embe-reinek a kezébe kerül? De nem! Tudom már, mit teszek. Szerzek egy autót s önt is magammal viszem Victoriába. Ott könnyebben elrejtőzhetik, míg a vihar véget ér s jobban is lehet ápolni.

¹Le a papokkal! Le a fanatikusokkal!

A pap ráhagyta halkan: — Jó — s lehúnyta a szemét.

Torres elindult, hogy autót keressen. A kicsiny községben azonban senkinek sem volt autója, sőt még szekere sem. Az ezredest pedig nem találta már a főtéren. A katonák is elkotródtak onnan. Mindössze a holtak lógtak a fákon. Valahonnan puskaropogás halatszott. A zaj irányában indult s a szűk kis utcákban csakhamar találkozott egy katonával.

— Hol van a parancsnok? — kérdezte tőle. A katona vállat vont.

— Az imént a főtér felé láttam menni. Úgy látszik, a tiszt urak elkerülték egymást.

Torres visszaroht. Közben a puskaropogás egyre erősbödött a falu szélén.

Egyszerre szembe találkozott az ezredessel. Meg akarta állítani, az ezredes azonban sietve rohant el mellette.

— Nem hallja a puskaropogást? — felelte a tartóztatásra Villalonga. — Úgy látszik, a fanatikusok újra megtámadták a falut.

— Katonai autóra volna sürgősen szükségem! — kiáltotta utána Torres.

— Minek? — kérdezte viszont az ezredes s pillanatra visszafordulva megállt.

— Victoriába kellene mennem sürgősen.

— Igen? Hiszen én is odatartok. Előbb azonban tudnom kell, mi történik itt — s elrohant.

A puskaropogás hatalmas erővel indult meg újra. Torrest már semmi sem érdekelte. Bánta is ő, vajjon most itt a kormány csapatai kerekednek-e felül, vagy a felkelők. Csak egy gondolat foglalkoztatta: Guadelupe. Kilenc napja, hogy Chaires segélytkérő sürgönyét vette s azóta hasztalan igyekszik feléje! Mennyi minden történhetett azóta!

Türelmetlensége tetőpontra hágott s ha most e percben Santa Cruz elébe toppant volna, nekimegy és vagy ízekre tépi tomboló dühében, amiért útjában

ennyire feltartóztatta, vagy ott vész el maga is a párviadalban.

Azt sem tudta, mit tesz; szinte gépiesen lépett be ismét a cura házába. Az öregasszony az ajtóban ült és keservesen sirva nyöszörgött:

— Megölték! Megölték, szegény jó tisztelendő urat! Irgalmas Isten, mivel érdemelte meg szegény!

Torres berohant a szobába. A cura ott feküdt az ágyban, ahogy ő hagyta. Azonban a homlokán széles seb tátongott, melyből lassú gyöngyözéssel folyt a vér.

Torres lehajolt hozzá. A homlok közepén volt a seb s körülötte fekete kör. A curát nyilván közvetlenül a homlokára tett fegyverrel lötték agyon. Nem volt már benne élet.

— Ki járt itt? Ki volt a gyilkos? — kiáltott rá az asszonyra.

— Az a kövér tiszt, aki már az előbb a főtéren akasztatott — felelte az asszony.

— Az ezredes! — kiáltott Torres. — Undok féreg! Védtelenül lőtt agyon egy papot a betegágyában! Szégyen, hogy ilyen egyenruhát kell viselnem, mint ezek a gonosztevők!

Leült a halott pap ágya mellé. A megölt cura nyugodtan, békés, szinte mosolygó arckifejezéssel feküdt előtte. A nap szabadon sütött be az üres, kifosztott szobába, egyenesen a halott cura ágyára; az ablakról a függönyök le voltak tépve s elhurcolva.

Elnézte a halottat s elgondolkozott a maga elhibázott életén. Amiben eddig kételkedett, most egyszerre olyan világos lett előtte, mint a szobába beömlő napfény: ezeknek az embereknek igazuk van. Nem politikai harc ez, nem lázadás. Hanem a becsületes emberek kényszerű védekezése a gonosztevők, a vadállatok, a cinikus felforgatók ellen. Ezek az üldözöttek tudnak tűrni és meghalni s a mód, ahogyan a halálba mennek, bizonyága annak, hogy meggyőződésük mély, őszinte és szent. Guadelupe is ennek a szent meggyőződésnek áldozata. Pro is az volt. S ő Pro vérével szennyezte be kezét. Ő még ma is a hóhérok,

a Roberto Luzok és Villalongák egyenruháját hordja. Kedve lett volna azonnal ledobni magáról ezt a ruhát s átmenni a felkelők táborába. De akkor hogyan segítsen Guadelupén? Nem, addig, míg ezt a mindennél fontosabb feladatot el nem végezte, viselnie kell a hadsereg egyenruháját, mert csak ez nyitja meg előtte Guadalupe börtönének ajtaját.

Felszökött helyéből. A curán úgy sem segíthet többé. Minek vesztegesse hát idejét! Megindul gyalog, ha másképp nem lehet.

Odakünn ezalatt elhallgatott a puskaropogás. Hatalmas hurrá-kiáltások hangzottak a falu túlsó végéből.

Torres kisiet az ajtón s az első ember, akibe belebotlik: egy fegyveres felkelő. Könnyű megismerni, mert bár egyenruhája nincs, balkarján ott van a felvarrt fehér kereszt.

A felkelő ráemeli fegyverét, de aztán látva, hogy Torres oldalán nincs fegyver, leereszti. Hozzálép és foglyul ejti. Nagy sereg rabulejtett kormánykatonát közrefogva máris közeledik a felkelők diadalmas csapata. Visszavették a községet s most ők kérik számon a fosztogatást s a kivégzett polgárok életét. Egyelőre a főtéren állítják fel a katonákat, akiktől elvették fegyverüket. A foglyok mordul néznek maguk elé s tekintetüket ijedten emelik egyszer-egyszer a fákon függő holtak felé, akiket egy-két órával előbb ők maguk húztak fel oda.

Torres is közéjük került. Valamennyiüket megkötötték, őt is.

Egy órát állhattak már a perzselő melegben a téren, mire tisztjei körében egy öreg, szálas felkelő vezér tűnt fel a térre vezető úton. Ramon messziről megismerte: az volt, akivel már többször nézett életében farkasszemet: Santa Cruz.

Tehát ismét Santa Cruz tette rá a kezét!

— Se baj — gondolta —, igazolni tudom, hogy nem vettem részt sem a fosztogatásban, sem a kivégzésekben.

Santa Cruz homloka vérzett, ahogy lassan, fá-

radtan közeledett. Zsebkendőjével egyre szorította a csepegő vért. Halvány volt s a szokottnál is mogorvább tekintetű. Amint Torres mellett elhaladt, pillanatig megállt s rámeredt.

— Torres Ramon! Ezúttal nem menekülsz meg a kezem közül!

Aztán parancsokat osztott s fogadta altisztjeinek jelentését. A foglyok dolga nem volt sietős.

A felkelők holttestét leemeltette a fákról; a bajtársak szépen lefektették őket a gyepre a tér szélén. Egyikbe sem volt már élet.

Egy csomó ember nagy görnyedve a kövér Villalonga holttestét hozta.

— Nem az ütközetben esett el — jelentette egy disztinkciós felkelő —, hanem futás közben lőtük le.

— Gyujtsatok máglyát neki s égessétek el a holttestét! — parancsolta Santa Cruz, tekintetére sem méltatva legyőzött ellenfelét.

Végre a foglyokra került a sor. Ki vett részt a fosztogatásban? A fegyvertelen lakosság bántalmazásában? Ki ellen van tanu?

Az előbb még megfélemlített, szétrebbent, rejtekhelyekre bujt falusi lakosság, többnyire öregek és asszonyok, időközben előkerültek. Mielőtt azonban a tanuságokra került a sor, egy falusi ember, aki behatolt a papi házba, csakhamar hangos jajveszékélés közt tért vissza a térre.

— Megölték a curát! Szentséges Isten, meggyilkolták a papunkat! — kiáltozta.

— Előbb megkínozták, — folytatta egy öregember, aki valamelyik rejtekhelyből láthatta az előző eseményeket. — Felakasztották a kapu felső gerendájára s a meztelen lábát lassú tűzön égették. Aztán bementek a házába s az ágyában agyonlőtték.

— Ki ölte meg? — harsogott vészjósloán Santa Cruz hangja. Szemében mérhetetlen harag tüze villogott. Majd egyszerre Torreshez fordult:

— Te voltál-e, Torres Ramon?

Torres megvetéssel felelte:

— Nem!

— Egy tiszt volt! Az lőtte agyon, — hangzott ismét a vád. — Az öreg gazdaaszony is említette, hogy egy törzstiszt pisztollyal lőtte a papot homlokon.

— Az őrnagyot magam láttam a cura házából kijönni, mikor az ellentámadás megkezdődött, — szólott Torresre mutatva az a felkelő, akivel Torres a parókiaiból kilépve az utcán találkozott.

— Akkor meghalsz! — mondta ki az ítéletet Santa Cruz. — Lelkeden tapad Pro páter vére is és te akartad végveszélybe dönteni a victoraiai hősnőket. Mit vétett ellened szegény Chaires Guadelupe, hogy halálba üldözöd?

Torres, mintha villám sujtotta volna, még felelni sem tudott. Nyitva maradt a szeme és a szája. Nem a halálos végzéstől, hanem hogy Santa Cruz őt Guadelupe üldözőjének tekinti. Honnan veszi az agguerillero ezt a hamis értesülést? Ő ezer veszéllyel dacolva siet Guadelupe megmentésére s akkor Santa Cruz egyenesen azzal vádolja, hogy Guadelupe élete ellen tör! Ó, hát ezért állták útját oly ördögi leleményességgel! Dühösen vágott közbe:

— Hazudsz, vén útonálló! Ne merd a nyelvedre venni Chaires Guadelupe nevét! A gyilkosa te vagy!

Santa Cruz megvetéssel mérte végig, ahogy árulókat és kémekeket szokás. A fogoly tiszt szavait nyilván a kétségbeesés vagy csökönyös bosszúvágy nyelvelő visszavágásának tekintette s nem is foglalkozott a rá nézve értelmetlen váddal. Legyintett a kezével, mint aki nem hajlandó szóvitába elegyedni egy többszörös papgyilkossal.

— Nem én végzek veled, nem szennyezem be véreddel a kezemet, — mondta megvetően. Majd intett egy markos, szinte fekete arcú legénynek a legtisztább yaki-indiánok fajtájából:

— Guzmán! téged bízlak meg a fogoly kíséretével. Ezt az embert beszállítod Tuetlába. Vigyázz! Nem közönséges rab ez; azt akarom, hogy példás büntetést

vegyen. Az egész ezred színe előtt löjjék föbe, mint a libertadórok üldözőjét s árulóját. Vigy magaddal két embert s azonnal induljatok. Kötözzétek meg kezét szorosán, nem baj, ha kiserken tőle a vére. Holnap este, ha lehet, ott leszek magam is Tuetlában és akkor, Torres Ramon, elveszed gonoszágaid méltó jutalmát! Jobbra át! Induljatok! Guzmán, vigyázz rá jól, te felelsz érte!

— Santa Cruz! Én biztosítalak... — szólt Torres lázasan. — Esküszöm neked... Hallgass meg egyetlen szóra! Rólatok, Chaires Guadalupe megmentéséről van szó! — ordította most már rekedten. De Santa Cruz oda sem hallgatott már. Kezével intett, elfordult s tisztjeivel másról kezdett beszélgetni. Guzmán két más fegyveres örrel máris közrefogta s elrángigálta.

Torresnek a torkát szorította össze a keserűség s bármennyire megalázónak érezte, hogy ő most színlag az életéért könyörög, még egyszer odakiáltott Santa Cruzhoz:

— Azt akarod, hogy Chaires Guadalupe odaveszzen? Te leszel érte a felelős! Én, csak én menthetném meg!

De szavát figyelembe sem vették.

— Előre! Eleget fecsegtél! — szólt rá Guzmán s oly keményen megkötözte a kezét, hogy csakugyan a vére serkent ki tőle. A menet elindult.

A falu határában sűrű erdő terült el. Guzmán erre terelte kicsiny csapatát. Őmaga leghátul ment, a két legény a fogoly előtt s megett haladt a keskeny erdei ösvényen, Torres kötelékét fogva mindkét felől.

A fekete legény közben szóval is tartotta előkelő foglyát. Beszédje azonban az abszolút együgyűség primitív hengegése volt.

— Eddig megmenekülhettél ellenségeidtől. Most majd nem menekülsz meg többé. — Ez volt egyetlen mondanivalója, amit azonban húszszor is megismételt, miközben a kis csapat az erdőben menetelt.

— Mások kezéből kiszabadulhattál; Guzmán ke-

zéből nem fogsz kiszabadulni, — hangzott egy további variáció.

— Ne is próbálj megszökni, mert az én kezemből még nem szabadult meg senki. Mástól megszökhettél, tőlem nem szököl meg. — Sötpercenként újra-újra kezdte ezt az egyhangú, de nagyon határozott hangon előadott magyarázatot.

A másik két ór hallgatott. Láthatólag egyszerű, békés hajlandóságú, falusi emberek voltak, akiknek valószínűleg nagyon kedvük ellenére volt a kegyetlenkedés, de akik szó nélkül teljesítették a rájuk bízott feladatot. A vallás védelméről volt szó a gonoszokkal szemben, akik gyilkoltak, raboltak, fosztogattak, akik asszonyaikat meggyalázták s akik gyűlölik az Istent és a Szűzanyát. Hát ezekkel szemben kényszerűség a védekezés és a szigorúság.

— Holnap agyonlőnek, barátocskám — enyelgett tovább a fekete legény —, most már nem fosztogathatsz több templomot és nem ölheted meg a papjainkat. Jó lesz, ha Istenre gondolsz és bűnbánatot tartasz. Mert holnapután már késő lesz. Mások kezéből kime-nkülhettél, az enyémből nem fogsz kiszabadulni.

Mindezt gúny nélkül, a meggyőződés primitív hangján, majdnem némi atyai jóindulattal mondta. Torres nem is tudott nagyon haragudni rá. Bármennyire a bőrére ment az eset, a történetek s a Murcerában tapasztaltak után kénytelen volt magában mentetgetni ezeket a szegény, vérig elkeseredett s ezért aztán szintén kegyetlen felkelőket. Ha csakugyan ő volna a murcerai cura gyilkosa, megérdemelte volna ezt a sorsot, sőt rosszat is. Viszont mérhetetlenül haragudott Santa Cruzra elhamarkodott s igaztalan ítélete miatt s bántotta, hogy a cura halálát a látszat végzetes alapján neki tulajdonítják. Őt most kivégzik s ami ennél is kétségbeejtőbb, most már Guadalupe megmentésére irányuló reménye is végleg füstbe megy. Csak a Guadalupe gondolata vitte rá, hogy dacáról lemondva szóbaálljon a marcona, indián legénnyel.

— Pedig nincs igaza az uradnak — mondotta —, mert én nem öltem meg a murcerai curát. És abban sincs igaza, hogy én Chaires Guadelupe ellen leselkedtem volna. Ellenkezőleg, az életemet adnám érte, ha megmenthetném.

Guzmán látnivalólag nem tudott mit felelni. Valószínűleg azt sem tudta, ki az a Chaires Guadelupe, akiről szó van. A fogoly tiszt nyugodt hanghordozásában annyi őszinteség s becsületesség csengett, hogy egy kicsit hajlandó lett volna hinni is neki; viszont aztán eszébe jutott, hogy hiszen a kormány katonái mind csupa mesterei a hazugság művészetének.

— Nekem semmi közöm hozzá — felelte némi gondolkozás után. — Intézd el a tiszt urakkal. Én katona vagyok s csak azt teszem, amit parancsolnak. És szökni ne próbálj! Mert az én kezeim közül eddig még nem szabadult meg senki.

Torresnek eszébe jutott, hogy ugyanígy, a katonai felsőbbiségre való hivatkozással mentegette egykor ő is önmagát, amikor Pro páter kivégzésére rendelték. Most mások is úgy bánnak vele, ahogy ő bánt amazokkal.

— Mielőtt kivégeztek — mondta Torres, akit az izgalom kezdett megfosztani nyugodt gondolkozásától —, mielőtt kivégeztek, engedjétek kiszabadítanom Chaires Guadelupét a victóriai fogházból. Tiszti becsületszavamat adom rá, hogy visszajövök s önként kezetekbe adom magam ismét.

Guzmán nyersen nevetett.

— Becsületszó? Nálatok? Carres is a becsületszavát adta, hogy nem lesz bántódása annak, aki leteszi a fegyvert, s mikor néhány libertador erre jelentkezett, szó nélkül agyonlövötte őket. Ti beszéltek becsületszóról? Nem, az én kezemből még nem szökött el senki; máséból kiszökhettél, az enyémről nem fogsz elszökni.

Mást nem lehetett kivenni belőle. Torres tehetetlen haraggal a szívében lépkedett őrei között.

XXXIII.

A Súlyomvárban.

Késő délután magányos ranchóhoz értek. Guzmán megállította a menetet s betértek a ranchóba ebédelni. A gazda bőségesen tálalt fel nekik s Guzmánban volt annyi emberiesség, hogy Torrest is épúgy megvendégeltette, mint önmagát s az embereit. Torresnek összekötött kézzel kellett ennie, de legalább csillapította éhségét s szomjúságát tetszése szerint.

Utána ismét útnak indultak s késő estig gyalogoltak. A hold nem jött fel, sötét felhők úsztak az égen. Vihar volt készülóban. Egyik legény megkérdezte Guzmánt, nem volna-e ideje éjszakára lepihenni?

— Hosszú az utunk — felelte Guzmán —, itt még nem pihenünk meg, hanem majd a tlexapani romok közt. Tudom a járást, egy óra múlva ott leszünk. Ott alhatsz te is a kedvedre — szólt Torreshez —, még a vihar sem fog bántani. Úgyis utoljára alszol. De megszökni ne próbálj, mert az én kezemből még eddig senki sem szökött meg.

Tovább gyalogoltak. A vihar egyre közeledett. Távolról már morajlott a közelgő égiháború. Heves szél suhant át a fenyő-, gumi- és kenyérfák koronáján. Oldalt, a mélyben széles hegyi patak zuhogott. A legények a beálló sötétben is teljes biztonsággal haladtak, mint akik jól ismerik a tájat.

Lassan aztán megeredt az eső s főleg a túlevelű fák ágain szinte akadálytalanul hullott alá. Csakhamar mind a négyen bőrig áztak.

— Mindjárt ott leszünk — biztatta foglyát a fekete legény. — Ni, már itt is a tlexapani Súlyomvár. Majd elmondom a történetét. Régi vár. Még a spanyolok előtti korból való.

E pillanatban hatalmas villámlás világította be a tájat. Torres feltekintett a „várra”. Amennyire a pillanatnyi vakító fényességben észrevehette, hatal-

mas szikla meredt ki magasan a mélység fölé s a sziklán, csaknem egészen a patak felett, szédületes magasságban magányos, romszerű épület állt, inkább őrtoronyféle, mint „vár”. A túlsó oldalon kigyózott meredeken felfelé az ösvény, amely felvezetett a sziklára épült toronyba. Ezen az ösvényen haladtak most már felfelé.

Torres azonnal jól megjegyzett mindent, mert hiába biztatta Guzmán, hogy az ő kezéből még nem szökött meg senki, ő természetesen mégis szökésre gondolt. A fel-fellobbanó villámlás fényénél kémlelte a kiszökellő kőszikla magasságát s megállapította magában, hogy errefelé, a mélység felé menekülni bizony nem lehet.

— Próbáljam rábeszélni az öröket? Szedjem rá őket valahogyan? Oldjam fel kötelékeimet? De hogyan?

Hirtelen ötlete támadt s újabb villámlás fényénél még egyszer alaposan körülkémlelte a szikla ormát és az alatta elterülő mélységet.

— Hát mégis erre lesz a legjobb! — mormogta magában. — Most hát csak az a fő, hogy kötelékeimtől megszabaduljak s az öröket rávegyem, hogy elaludjanak. Ha nem sikerül? Mindegy. Ma halok meg vagy holnap, nem sokat számít.

A menet lassan felért a magaslatra s Guzmán betaszította az elhagyott őrtorony korhadt ajtaját. Egyszerű, hatoldalú helyiség volt az egész, egyetlen kijáratral. A kijáratral szemben levő oldalon erkély nyílt, melyet a mélység felé vasrács határolt, az erkély alatt a mélyben ott zuhogott a hegyi patak. A szoba bútorzata mindössze egyetlen durva kő-lóca volt. Az erkély felé vezető nyílás szabadon állt, nem volt rajta sem ablak, sem ajtó. A szél iszonyú zúgással járt keresztül-kasul a nyomorult helyiségen, hatalmasan meg-megrázzván a bezárt rozoga ajtót is. De legalább az eső elől védve voltak itt fenn.

Guzmán gondosan bezárta az ajtót s a kulcsot a nadrágja zsebébe dugta, aztán ledobta a tarisznyáját s világító szerszámot vett elő. Annak segítségével

vel előbb jól körülnézett a toronyban, majd kivette a kenyeret és szalonnát a tarsolyából s harapáshoz kezdett. Társai követték példáját, miközben Torrest is jó szívvel kínálgatták.

— Egyél, holnap ilyenkor úgy sem eszel már, — mondta Guzmán. — Mert más alkalommal megszabadulhattál, de az én kezemből nem fogsz megszabadulni.

— Szép vigasztalás — gondolta Torres, de elfogadta a jó szívvel adott falatokat s annyit evett, amennyit csak tudott. Bőrével ette a szalonnát. Ő tudta, miért.

Közben Guzmán kikémlelt az erkélyre. No, erre felé nincs veszély, hogy a rab megszökjék. Az erkély alatt szédítő mélység; aki innen le próbálna ugrani, menthetetlenül a halál fia lenne. Az ajtót pedig jól lezárták, azonkívül a rab meg is volt kötözve s hárman őrizték. Itt tehát szökéstől igazán nem kellett tartani. Nagyobb veszélyt jelenthetett maga a vihar, amely nem akart megszűnni. Ez sem volt gyerekség, mert a magasan kiálló toronyba a villám is bármely pillanatban belecsaphatott. Guzmán egy-egy közeli mennykőcsapásra aggodalmasan vetett magára keresztet. Torres egyszer valami ilyenféle imádságot hallott kibuggyanni a fekete legény ajkán:

— Uram, Teremtőm, csak addig éltess, míg ezt a szentségtörőt átadom a megérdemelt büntetésnek.

Évés után Guzmán megkísérelt elhelyezkedni éjjeli nyugalomra. Nem volt önző ember, a lócát átengedte Torresnek. Maga a földre telepedett le egyik bajtársával egyetemben, míg a másik örnek az ajtóban kellett állania: jaj neki, ha elbóbiskol. Ha már nem bírja ébren, keltse fel a társát vagy őt magát, Guzmánt, de valaki mindig legyen ébren.

Torres ezalatt látszólag nyugodtan heveredett le a lócára. Közben a tervét szőtte tovább lázas agymunkával. Eszébe jutott, hogy ifjúkorában, az iskolában nagyszerűen megtanulták a gyomorhajost játszani. Ha valaki nem akart felelni, csak öklöndöznie

kellett s olyan hányási inger vett rajta erőt, hogy menten betegnek jelentették ki s hazaküldték.

Megpróbálta s a rég nem gyakorolt mesterség ezúttal is sikerült neki. Hatalmas rugkapalózást vitt végbe a lócán s ismételten felszökött helyéből.

— Miért nem maradsz veszteg? — kiáltott rá Guzmán.

— Rosszul vagyok — mondta. — Rettenetesen fáj a gyomrom. Micsoda mérget adtatok be nekem? — Közben erősen megnyomta gyomrát, amitől valóban hirtelen rosszul lett. Gondja volt rá, hogy Guzmán közvetlenül meg is tapasztalja a rosszullétét.

A fekete legény talpra ugrott s szitkozódva törölgette le a képét.

— Állat! — kiáltotta. — Mit csinálsz? Nem igaz, nem adtam be neked semmiféle mérget! Mit beszélsz! Magam is azt ettem, amit te. — S puszmogva tisztogatta beszennyezett bajuszát és ruháját.

— Melegen kellene tartanom a gyomromat, de nem tehetem ezek miatt a kötelékek miatt — nyögölte Ramon.

Guzmán gondolkozott, aztán dörmögve feloldotta Torres kezén a köteléket. Óvatosságból azonban ébren maradt maga is. Elővette pipáját s rágyujtott, hogy el ne aludjék. Torres erre levetkőzött, mondván, hogy minden alsóruháját a gyomrára kell raknia, hogy így melegen tarthassa magát. Aztán csakugyan jól körülpólyázta a derekát, felvette felsőruháját s nemsokára nyugodtan horkolt. Ez megnyugtatta Guzmánt s lassankint ő is visszafeküdt a helyére.

De Torres nem aludt. Mikor már tudta, hogy Guzmán alszik, szép csendesen elővette a zsebkését s felhasználva a mennydörgés morajlását, a csapkodó eső zaját s a sötétséget, észrevétlenül hosszú csíkokra vágta a fehérenműjét. A csíkokat egymáshoz kötötte, valamint a kezéről imént leoldott zsinegeket is hozzáerősítette a ruhákból alkotott kötelhez. Így elég hosszú, többméteres kötél állt rendelkezésre. Ez a

munka eltartott vagy másfél óráig, mert nagyon kellett vigyázni, hogy gyanút ne keltsen.

Mikor ezzel elkészült, megint a gyomrával lett baja. Hangosan nyögött s minden pillanatban úgy tett, mintha hányógörccs fogná el. Kétségbeesve intett az őrnök, engedje meg, hogy az erkélyre léphessen s némi levegőt szíhasson. Az őrnök megengedte, de maga ment vele az erkélyre s ott is erősen tartotta a karját. Torres az erkély párkánya fölé hajolva adta a gyomorgörccsben szenvedőt; majd látszólag megkönnyebülve vánszorgott vissza fekvőhelyére.

— Nem tudom, megérem-e a holnapot — nyögte, amivel az őrt csak még jobban megnyugtatta.

Ezt a gyomorrontási műveletet kétszer-háromszor is megismételte, míg végre negyedszer az őrnök már feleslegesnek tartotta, hogy mindig újra vele menjen az erkélyre, hiszen onnan úgy sem volt mód a szökre.

Ezt az alkalmat használta fel Torres. Hirtelen leoldotta derekáról a rácsavart hosszú kötelet, annak egyik végét az erkély vasrácsának aljához erősítette s aztán pillanatok alatt átvette magát az erkély korlátján. Lekúszott a kötélre, miközben a vihar jobban dühöngött körülötte, mint valaha s a villám valahol a közvetlen közelben be is csapott egy magas fába. A kötélen végére érve, a villám fényében borzadva látta a még mindig vagy húszméteres mélységet a lába alatt. De azt is látta, hogy a szikla fala oldalt már csak 4—5 méternyire van tőle. Meglóbálta magát a kötélre, erősen kitéve magát a veszélynek, hogy a részben ruhadarabokból tákolt kötélen elszakad felette. Mégis a harmadik erőteljes lódulással sikerült elérnie a szikla falát, pontosan az őrtorony alatt valahol. Eleresztette a kötelet s megkapaszkodott a meredek sziklán. A legnehezebb rész tehát sikerült. Onnan aztán fokról-fokra kúszott le a meredek falon, miközben hol a lábával tudott belekapaszkodni valami kiálló sziklába, hol csak a két kezénél fogva függött

valami omlóban levő kődarabon. De végre mégis elérte célját: lent volt a szikla lábánál.

Ugyanakkor azonban feje felett éktelen lármázás, ordítás, szitkozódás hallatszott s az őrtoronyból néhány puskalövés dördült el, lefelé a mélybe. Csakhamar rohanó lépteket hallott, Guzmán és emberei ordítózva, szitkozódva siettek le az ösvényen, hogy a szökött rabot újra kezükbe kerítsék. Látták a köteleket; tudták, hol kell lennie. A sötétség és az eső védte ugyan Torrest, de a meg nem szűnő villámlások fénye minden pillanatban elárulhatta. Nem volt veszteni való ideje. Szikláról-sziklára, bokorról-bokorra szökve sietett le a szakadékon, oda, ahol a patak zúgása hallatszott. Alig ért a vízhez, Guzmán és két embere közvetlen közelből kiáltozott:

— Itt kell lennie! Nem mehetett messze, meglátuk volna! Le kell löni, ha meglátjátok! Első eset, hogy valaki a kezem közül kiszabadulna.

Torres belevetette magát a vízbe. Az éles kövek közt rohanó árban csak nehezen talált hirtelen oly helyet, ahol egészen elmerülhetett volna. Végre két sziklatömb közt mély örvényfelére akadt s itt azonnal lebukott a jéghideg víz alá. Lélekzetét visszafojtva kuporodott a vízben s csak egyszer-egyszer emelte fel száját a víz színe fölé, hogy lélekzetet vegyen.

A láрма körülötte soká, órákig nem csendesült el. Az örök minduntalan közvetlen mellette mentek el, néha alig voltak tőle három lépésnyire. Ha a villámlás akkor éri, mikor éppen felbukik, hogy lélekzetet vegyen, menthetetlenül elveszett. Amellett a jéghideg víz s a mozdulatlanság csakhogy végleg el nem vette erejét. Már-már azt hitte, nem bírja tovább, meg kell adnia magát, mikor végül Guzmán szavát hallotta:

— Még sincs itt, bizonytal lefelé szökött a patak mentén. Utánam, emberek, érvük utól!

S elrohantak.

Torres Ramon felbukott a vízből s felsóhajtott. Talán gyermekkora óta először fohászzkodott fel hálálkodva — az Istenhez.

XXXIV.

Vér a virágon.

Félholtan mászott ki a jéghideg vízből. Néhány erőteljes mozdulatot tett, hogy a dermesztő hideg után, mely tagjait csaknem megmerevitette, némi meleget fejlesszen a testében.

Ott kuporodott aztán soká a víz mellett a méteres páfrányok és a vízbe lecsüngő liánok sűrűjében. Leste, nem jönnek-e üldözői vissza.

Nem jöttek. Lassankint a szél lecsendesedett s a vihar elült. Bontakozott a sötétség is és megjelent a hajnal első szürkülete. Torresre nézve új gond és új veszedelem. Az örök egészen biztosan csak a hajnalra várnak, hogy a világosság felkeltével még egyszer alaposan átkutassák az őrtorony közeli környezetét.

Egy sziklaodut pillantott meg a víz mentén, amelynek a nyílása a vízbe szólt. Ide kúszott be. Itt is metsző volt a hideg, de legalább mégsem kellett a vízben kucorogni. Az odu csak akkora volt, hogy egy mohlepte kőlapra guggolva meghúzhatta magát benne. Így egyik partról sem láthatták. Igaz, hogy ő is csak a víz folyásának egyik darabját látta.

Egyszer csak emberi hangokat hall. Csakugyan, ezek ők: Guzmán s a két ember. Visszafelé jönnek a parton. Már a lépteiket is hallja a füves úton. Közvetlenül a közelében megállnak s Guzmán bosszús kifakadások közt adja ki a parancsot:

— Vizsgáljuk meg még egyszer az egész Sólýomvárat. Hátha itt rejtőzik valahol. Első eset volna, hogy valaki élve kerülne ki a kezem közül.

Szerencsére Guzmán az odút nem látta s nem is sejtette, hogy szökevénye alig három lépésnyire van tőle.

Megint órák teltek el, miközben folyton hallotta üldözőinek lépéseit s beszédét, hol közelebb, hol távolabb. Közben felkelt a nap s erősen tűzni kezdett, amittől lassan a sziklaodu is felmelegedett. Már dél léhe-

tett s Torrest szörnyen kínozta az éhség. Félt, hogy kimerültségében lecsúszik a kőlapról s akkor észreveszik.

Az örök végül is kijelentették, hogy foglyuknak nyoma veszett. Tüvé tettek a környéken mindent, de nem találtak semmit. A közeli tanyákon is érdeklődtek, de ott sem látott senki semmit.

Guzmán erre megadta magát a kényszerűségnek s kiadta a parancsot, hogy hagyják abba a keresést s induljanak vissza Murcerába.

— Az ördögös fickó! — mormogta Guzmán tehetetlen haragjában. — Első eset, hogy valaki túljárt az eszemen.

Hangosan beszélgetve elindultak. Némi vártatva Torres kidugta fejét az oduból. Még látta, amint a három ember eltűnik az ösvény kanyarulatánál.

Meg volt mentve!

*

Kimászott a partra s kinyújtotta meggémberedett tagjait. Még egyideig várt. Majd aztán az éhségtől űzve fellopódzott még egyszer a toronyba, ahol talált néhány kenyérdarabot s egy-két szalonnakérget. Mint valami ízes csemegét nyelte le mindezt s azonnal útnak indult az ellenkező irányban, mint amerre Guzmánék távoztak. Vigyázott, hogy elkerülje a tanyákat, nehogy, ha lakóik Guzmántól értesültek róla, esetleg üldözőbe vegyék.

Az utat nem ismerte, de úgy számított, hogy Victoria elég magas fennsíkon fekszik s így a patak esésével ellenkező irányban kell haladnia. Ha egész nap és egész éjjel gyalogol, reggelig majd csak kikerül olyan tájra, ahol emberek laknak s ahol veszedelem nélkül kérhet további útbaigazítást.

Ment hát és mendegélt.

Vigyáznia kellett, hogy Tuetlába ne kerüljön, a felkelők kezei közé, ahová nyilván ugyanez az út visz: hiszen azért vezették erre Guzmánék. Viszont a patak melletti utat elhagynia sem volt tanácsos, mert

akkor egyáltalán irányt téveszthetett volna s esetleg belekerül az erdők sűrűjébe, ahol aztán nincs tájékozódás, sőt ahonnan esetleg nincs is menekvés többé.

A tisztás a patak mentén néha csaknem kilométer széles volt; máskor viszont úgy összeszűkült, hogy Torres útja szinte közvetlenül az őserdő szélén haladt. Az őserdő, a maga titokzatos csendjével, nappal álmodó, éjjel érzékkábítóan hangos és éber életével, helyenkint áthatolhatatlan páfrány- és liánsűrűjével, vadállatainak tízezreivel! Jaj, aki egyedül, fegyver nélkül járja; jaj, aki éjtszaka a sűrűjébe téved! Ha más nem akadályozza, maga a hallatlanul buja vegetáció útját vághatja, úgyhogy csákány és balta nélkül sem előre, sem hátra nem tud haladni tovább. Hát még éjtszaka! Amikor megelevenedik a csend s a nappal hangjainak elültével az erdő mélye kezdi kifejtteni csodálatosan gazdag és titokzatos, zengő, féltrópusi életét! Hangok csalogatnak az éjben, sajátságos, sipogó, sutogó, kacagó, csilingelő hangok: ezerváltozatú bogárzümögés, békakuruttyolás, vadmacskák szerelmes, epedő nyávogása, majmok félnék, siránkozó, szomorító kiáltása s közbe egy-egy ragadozó távoli jaguár vagy puma bösz, diadalmas ordítása. Nem tudod: meg akar-e bővölni a végtelen erdő, vagy el akar-e rémíteni magától? Zokog-e vagy nevet? Haragszik-e vagy tréfál? De úgy zúg, úgy csattog, úgy csiripel, úgy sutog ez a titokzatos magányosság, mintha ezer boszorkány rejtőznék a pálmák, ceibák, kenyérfák, mahagónik, grayulák és papayák sűrűjében s meg akarná ejteni, százhangú kórusának exotikus zenéjével el akarná bódítani az óvatlan, magányos embert, aki a közepére ér.

Magányosság az őserdő szélén! Sohasem tudja itt a társtalan vándor, mikor rohan bele a bűvös halálba. Mert az őserdő álnok és vérszomjas. Még szerencse, hogy a vadállatok az erdő sűrűjét kedvelik s így kifelé, a tisztásokra, ritkán látogatnak el. De nem leselkedik-e rád a halál ott is, ahol nem sejtet? Nem vár-e egy ágon a fejed fölött, ahonnan mérges kígyó

vetheti le magát? Vagy ahonnan a zöld fakígyó, a kávéültetvények munkásainak réme, a cenchora ága hajlik alá, mágnesesen utánad nyúlva, hozzád tapadva, hogy mint az éles kés átmesse ruhádat s kínos, mérgező sebeket ejtsen a testeden? Lábad félve rakod lábad elé a süppedő, bujazöld szőnyegen; oly puha, oly bársonyos ez a szőnyeg, hogy nincs az a keleti fejedelem, aki ilyen szőnyegen járna; azonban ez alatt a zöld szőnyeg alatt félelmetesen nyüzsgő, ellenséges élet lappang: hatalmas gyíkok, síma kígyók, a trópusok sunyi királyai fészkelnek alatta s jaj, ha rálépsz a helyre, ahol kicsinyeiket ápolják! Utadat itt is, ott is keresztezi egy kidőlt, gyorsan rothadó faóriás s míg megkerüled, vagy átmászol rajta, millió sirásó élőlénybe ütközöl, amely a korhadó, lehulló vegetáció felbomlásából él s riadva, haragosan rebben ellened, amikor rágcsáló, felélő, pusztító munkájában megzavarod. Hiszen itt egyetlen éjtszaka omló rothadássá mállik a tegnap még büszkén pompázó fatörzs s lesz szilaján zsendülő új életnek, pazarul egymásba fonódó, egymást a helyért s levegőért gyilkoló új vegetációnak alomjává.

Torres nem volt félénk ember, de érezte, hogy különös szerencséről beszélhet, ha így magányosan, szerszám és fegyver nélkül szerencsésen áthatolhat a helyenkint szinte őserdői sűrűkőn, miközben éhségét is csak erdei gyümölcszel csillapíthatja. Még jó, hogy a vihar s a késő őszi évszak lemérsékelte a forró nap hevét, amely ezen a féltropikus tájon egyébként csaknem lehetetlenné tette volna a hosszú gyaloglást, még hozzá állandóan felfelé való emelkedésben. Torres ment, rohant, sietett, úgyszólván megállás nélkül, nemcsak egész nap, hanem egész éjjel is. Szerencséjére éppen éjtszakai útján elég széles volt a patak völgye s többnyire tisztásokon haladt az ösvénye. Útját a derűs éjben, ha gyéren is, bevilágította a hold s a csillagok szelíd fénye.

Helyenkint mély szakadékokon kellett keresztülgázolnia. Kerülnie kellett a sűrű bozótot, amelyben

könnyen lappanghatott vadállat vagy mérges kígyó. Így aztán nagyjában baj nélkül tette meg az utat s reggelre, úgy érezte, túl volt minden veszélyen. Mikor már ereje nem bírta, ledőlt egy fa alá s félórát szendergett. Az éhség csakhamar felébresztette ismét.

Ahogy maga köré pillantott, szeme kis virágon akadt meg. Bágyadt-fehérszínű kis liliomon, amelynek minden szirmán élénkpiros petty ragyogott. Hányszor látta már ezt a virágot! Sohasem tűnt fel neki. Most azonban mint valami baljóslat, mint valami kínzó, figyelmeztető szimbolum integetett feléje a kis virág a bokrok alól s Torresnek eszébe jutott, hogy az indiánok ezt a piros pettyes liliomot úgy hívják, hogy: „vér a virágon“.

— Vér a virágon! — mormolta Torres. Letépett egyet s szinte ijedve, védekezve morzsolta szét a keze között. Aztán, mintha megbánta volna, másikat is tépett, felemelte s hosszasan az ajkához szorította.

— Vér a virágon! Ó, csak Guadalupe képe ne légy!

Fájdalmas érzés, szűrő, égető sejtelem szaggatta a lelkét. Valami démon kacagott valahonnan s azt sivította a fülébe kegyetlenül, kárörvendőn:

— Késő! Késő! Vér a virágon!

Igyekezett megnyugtatni magát. Nyilván a fáradtság és az éhség ejti káprázatba. Enni kellene valamit. Így nem bírja már a járását.

Most már elhatározta, hogy a legelső tanyán hát betér eledeleért. Hogy tisztí voltát fel ne ismerjék, kabátját kifordította s besározta. Haja, szakállá napok óta gondozatlan volt s így egész külseje inkább a munka nélkül csavargó napszámost árulta el, mint a szövetséges hadsereg őrnagyát. Katonasapkáját már ki tudja, hol hagyta el az erdőben. Vagy talán az őrtoronyban, nem is emlékezett rája. Nem kár érte, gondolta, azt úgylis el kellene hajítania, ha nem akarja, hogy felismerjék. Merthogy a tanyák lakói csaknem mind a felkelőkhöz szítanak, aligha lehetett kétséges. Elhatározta, hogyha kérdezik, maga is felkelőnek s katolikusnak vallja majd magát. Vajjon nem teheti-e

ezt máris hazugság nélkül? Nem áll-e szívében máris közelebb a felkelőkhöz, mint Guadalupe üldözőihez? Csak Santa Cruznak nem tudna megbocsátani, amiért igazságtalanul halálra ítélte s hogy miatta nem jutott el eddig Victoriába.

Santa Cruz! Ez a durvalelkű, heveskedő vadember, aki miatt már nem egyszer jutott bajba, oka most is minden zavarnak. Ő a legnagyobb akadálya, hogy szívében máris ne csatlakozzék teljesen a felkelőkhöz.

Szinte elhinni is nehéz, hogy Santa Cruz ugyanazt az ügyet szolgálja, mint Guadalupe. Nem, ez nem a vallásos ideál, ez nem a nemes eszme önzetlen, tiszta megszemélyesítője, mint Guadalupe. Ez egy durva, ösztönösen verekedő guerillero, egy minden felforgatást szenvedélyesen kedvelő deszperádó, akinek a harcban, a zavarkeltésben, a bosszúállásban van öröme, akit biztonnal semmi más nem hevít, mint a nagyravágyás és az ártani akarás. Kár, hogy a felkelők ilyen emberekkel szolgálják igaznak hitt ügyüket.

Milyen más emberek Chairesék! S főleg Guadalupe! Igaz, hogy politikai erőszakkal szemben mit érhetnek el a szelíd, tehetetlen emberek, a gyenge nők, mint Guadalupe! Mégis kellene hát a Santa Cruzok is. Bár, ahogy Sevilleinában hallotta, a Chaires Guadelupékban is van erő és bátorság. A sevilleinai tréfa valóra vált: a mexikói szűz sisakot s vértet öltött és fegyverbe szállt. Csak tragikus vég ne érje, mint az orléansi szűzet!

Messziről egy rancho fehér fala világított feléje. Ideje, gondolta, mert az a néhány banán s egyéb erdei gyümölcs, amellyel eddig éhségét csillapította, csak részben állította helyre erejét. Egyenesen a tanyának tartott tehát. Lerongyolt külsején valóban senki sem sejtette az őrnagyot. Szerencséjére pénz volt nála, azt nem vették el őrei soha s így nem volt éppen koldulásra kényszeredve.

— Jó reggelt! — köszöntött egy ott kötözgető kávéültetvény-munkásnak. — Hol itt a mayordomo (gazda)?

A munkás megmutatta az utat. A mayordomo nem volt otthon, helyette a felesége fogadta, tömzsi, mayatörzsbeli asszony. Hajfonatát az indiánok ősi módján feltűzte s olajjal-zsírral szinte keményre ragasztva viselte.

— Egy cipót és egy lábos tejet kérnék, gazdasszonyom — mondta Torres. — Nem ingyen kérem, megfizetek érte.

Az asszony végigmérte s meglehetősen harcias hangon kérdezte:

— Kikkel tartasz?

Torres érezte, hogy életének döntő pillanata előtt áll. Tudta, hogy nagy szót mond ki, amikor az asszonyka kérdésére, erősen a szeme közé nézve, így felelt:

— Viva Cristo Rey!

Az asszonyka képe barátságos mosolyra szélesült.

— Akkor ingyen is adok — felelte. S máris hozta a tortillát meg a tejet.

Torres bizony úgy látott neki a falásnak, mint az éhes farkas.

— Ej, de ki lehetsz éhezve, szegény ember — mondta az asszony. — Várj csak, van ám még a tegnapi mollából¹ is. Meg egy kis pulque sem fog ártani.

Torres megköszönte az asszony szívességét s mindjárt megkérdezte tőle, milyen messzire van innen Ciudad Victoria?

— Victoria? Úgy fél napi járás — mondta az asszony. — De vigyázz, most ott a felkelőknek rossz dolguk van.

— Miért? Mi történt velük? — kérdezte Torres, vérehűlten. Féltve s remélve várta, hátha közvetve talán Guadalupe sorsáról is megtud valamit.

— Tegnap jött erre egy victorai molnár, attól bizony szomorú dolgokat hallottunk. Te nem erről a vidékről való vagy, úgy-e?

— Nem — felelte Torres —, messziről jövök.

¹ Sült.

— Akkor hát nem tudhatod. Az Antikrisztus katonái halálra gyötörték egy asszonyt, vagy leányt, nem is tudom már pontosan, aki két héttel ezelőtt szétkergette őket.

— Victoriában? — kérdezte Torres.

— Ott.

— Nem tudod, hogy hívták? — kérdezte izgatott mohósággal Torres.

— Nem emlékszem, öreg már a fejem, minden kihull belőle, mint nagylyukú szitából a búza. Pedig az uram is említette.

— Hol van az urad? Mikor jön haza?

— Vetőmagért ment Taxitóba, meg lovat is akar eladni. Ma estig nemigen tér meg.

— És mit csináltak azzal a szegény asszonnyal? vagy ... leánnyal? — kérdezte Torres balsejtelemmel s az utóbbi szónál az indulat vadul fojtogatta a torkát.

— Kivégezték a gyalázatosok — felelte az asszony. — No, mi baj? Csak nem ájulsz el itt előttem?

Torres minden erejét összeszedte s nyugalmat erőltetve magára, sürgette az asszonyt:

— Semmi, no, elfáradtam a sok gyaloglásban. Hát mi történt? Kivégezték?

— Ki bizony — felelte az asszony —, de előbb megkínozták; azt mondta az a molnár, hogy minden ujját úgy tépték le a kezéről harapófogóval.

Torres körül megfordult a világ. A verejték gyöngyözött homlokáról.

— Jó asszony, a guadelupei Szüzre: mondd, nem Chaires Guadelupe volt az illető leánynak a neve?

Az asszony, mintha emlékezett volna:

— Lehet. Mintha csakugyan valami ilyesféle nevet említett volna a molnár. Csakhogy én már, hiába, nem emlékszem rá biztosan. Öreg vagyok, no, mondom.

— És meg is halt az a nő?

— Meg, el is temették. Azt mondta az a molnár, hogy a sírjához máris búcsút jár a nép. A felkelők odamennek a sírjához titokban, imádkozni. Mondják, hogy már csoda is történt a sírján. Egy vak asszony

menten visszakapta a szemevilágát, amint a sírról szedett harmatot és ezzel bekente a világtalan szemét.

Az asszony elérzékenyülve törülgette a homlokát.

— Mondd tovább, jó asszony — sürgette Torres.
— Mondj el mindent, amit az esetről tudsz. Én ismerem azt a hölgyet. Úrinő volt, ügyebár?

— Valószínűleg. Azt sem tudom már biztosan. Meg azt is mesélte az a molnár, hogy egy öreg asszonnak mellrákja volt, aztán megdörzsölte azzal a kendővel, amelyben annak a meggyilkolt nőnek a vérért szárították fel, aztán azon nyomban meggyógyult tőle. Mást nem tudok.

Torres mint a sebzett vad ugrott fel s izgatottan szólt:

— Mondd, jó asszony, nem adhatnál el nekem egy lovat? Sürgősen szükségem volna rá. Sietős az utam nagyon. Megfizetem tisztességesen. Vagy add kölcsön s ha visszajövök, visszahozom.

— No, azt nem szívesen teszem, mert az uram biztosan pörölni fog érte. De ha nagyon sietős az utad, eredj, vágj itt át ezen a dombláncon, onnan mindjárt meglátod a falut, mert közel van. Ott aztán kaphatsz kocsit is, lovat is, még talán automobilt is. Akkor gyorsabban fent leszel Victoriában.

Torres megköszönte az élelmet is, a jó tanácsot is s felkerekedett. Inkább futva, mint haladva indult el a dombok felé. A hallott rémhír, bárha nem volt biztos, hogy Guadelupéra vonatkozik, annyira felcsigázta idegeit, hogy egyszerre elfelejtett minden fáradságot és szinte rohanva ért fel a domb tetejére. Onnan meglátta a kicsiny indián falut s félóra mulva már egy derék peón könnyű szekeren robogott Victoria felé. Dupla fuvart ígért a peónnak, ha úgy vágtat, ahogy csak tud.

Vajjon élve találja-e még Guadelupét? Vajjon kiszabadult-e? Vagy még a börtönben sínylődik? Vagy ő volt az, akiről a földművesasszony molnárja oly rettenetes dolgokat beszélt?

A démon megint ott kacagott a fülében:

— Vér a virágon! Késő, késő!

Előbb úgy gondolta, első dolga lesz, mielőtt a városba ér, hogy a városházára hajtat; ott aztán akár a felkelők urai a városnak, akár a kormány csapatai, meg fogja tudni a valót. Utóbb mégis úgy határozott, hogy a városban leszállva a nép közé elegyedik s úgy tájékozódik előbb a helyzetről.

Vagy három óra hosszat döcögött vele a kocsí, míg végre feltűnedezett a távolban Victoria városa. A város amolyan völgykatlanban feküdt s erdő övezte. Félóra múlva, amely Torresnek évszázadul rémlett, elérték a város szélét.

Az első, ami felé közeledtek, a temető volt a város szélén. Az út a temető melletti dombon ereszkedett alá s Torres megrázkódott a gondolatra, hátha Guadelupét is már ez a sírkert tartja fogva csendes lakói között. Százszor megforgatta elméjében az öreg gazdasszony mondatait s összehasonlította Chaires sürgönyével: „Guadelupét elfogták, segítsen rajtunk”. Eszébe jutott Chairesnének az a szava Sevillinában, hogy Guadalupe mindig azt sajnálta, hogy nem született fiúnak, mert különben ő is rögtön a szabadságharcosok közé állna. Hátha utóbb mégis megtette, hátha éppen az orléansi szűz gondolata bátorította erre. Bizony nagyon könnyen meglehet, hogy Guadelupét elragadta vallásos lelkesedése s valami olyasmire vitte, amiért előbb börtön s utóbb — ki tudja, milyen gaz ördögfajzat jóvoltából — gyötrelmes halál is járhatott. Hiszen Villalonga ezredes példáján láthatta, hogyan dolgoznak ezek a fenevadak künn a vidéken.

*

A temető kapujában nagyszámú közönség tolongott. Nincs kétség benne: itt lehet az a sír, amelyről az öregasszony beszélt, hogy a hívek valósággal búcsút járnak hozzá. Hátha mégsem Guadalupe sírja!

A temető bejárata előtt megállította a kocsit, kifizette s visszaküldte. Maga pedig a temető bejárata felé sietett.

A kapun belül megkérdezte az első öregembert, akivel találkozott s aki a sír felől jött:

— Mondja kérem, ki van ott eltemetve, ahol annyian járnak?

Egész testében reszketett, amint e kérdést kiejtette. Most fog eldőlni üdvössége vagy kárhozata!

Az öreg végignézett rajta, mint aki a kérdésen magán is csodálkozik s aztán szárazon felelte:

— Hogy ki? Hát Chaires Guadelupe.

Torres egy sírköbe kapaszkodott, hogy el ne esék. A feje zúgott, minden halálos kimerültsége egyszerre megrohanta, a szívverése elállt. A világ elfolyt, elborult a szeme előtt, mintha a mindenség nagy, fájdalmas zuhanással omlanék valami feneketlen mélységbe. A következő pillanatban Torres Ramon egész hosszában végigvágódott a földön.

XXXV.

Liliomhullás.

A járókelők felemelték s egy padra ültették. Valaki vízzel locsolta a homlokát. Soká nem tudott magáról. Lassan-lassan mégis visszatért az öntudata. Valami megnevezhetetlen, sötét éjszakában érezte magát, amelyben nem tudta, ébren van-e vagy álmodik, él-e vagy hal. Úgy érezte, hogy a nap véres fátyolt öltött s körülötte lassú mállással hull, esik minden: ég és föld romba dől, darabokra szakad a világ. Marcangoló önvádat érzett: jobban kellett volna sietnie, csodát kellett volna művelnie, hogy idején érkezék. Guadelupe várt rá, várta az ő lovagi segítő jobbját és — hiába várt! Ó, ő már kiszenvedett! De meghalt ő is, Torres; az életnek rá nézve nincsen értelme többé!

Eszébe jutott, hogy oda kellene mennie a sírhoz s fejét a földre hajtva hangos szóval, ég és föld hallátára bocsánatért esdekleni a drága halottól. De a fájdalom s a halálos kimerültség megsibbasztotta ere-

jét. Mozdulni sem tudott, csak nyögött s a homlokát szorongatta.

Egyszerre úgy hallotta, hogy a nevéen szólítják. Valami kedves, ismerős hangon, amely Guadelupéra emlékeztette, de nem az ő hangja volt. Erőlködni kellett, míg annyira ura lett érzelmeinek, hogy fel tudott figyelni a hangra. Felemelte a fejét s eleinte, mint az eszelős, csak a levegőbe bámult. Végre magához eszmélt: az öreg Chaires állt előtte s nevéen szólította.

— Ramon! mi úgy vártuk önt!

Ahá igen, ezekők, Guadelupe szülei, akik itt vannak a sír körül és rátaláltak. Megismerték őt a lerongyolt külseje ellenére. Torres megragadta Chaires kezét, aki maga is mintha évtizedekkel öregedett volna meg s némán, sajgó rémülettel bámult fel a bánya tulajdonos arcába.

Közben Chairesné is odakerült. Nagyon megöregedett ő is, mióta Ramon látta; bottal járt.

— Ó, megbocsáthatnak-e nekem? — nyögdelte Torres, még mindig szinte álomban járva. — Én azonnal útnak indultam, az életemet odaadtam volna érte, hogy megmentsem. A sors nem engedte. Ezer akadály állta utamat. Későn érkeztem!

— A mi fájdalmunkat — mondotta Chaires — csak az a tudat enyhíti, hogy kis Guadelupe úgy halt meg, mint egy hősnő. Vértanu ő, szent, akit Krisztus vett magához. Ó, drága kis hősnünk — tette hozzá égbe emelt, könnyes szemmel, amelyben a bizalom s a hit elragadtatása csillogott —, te már a paradicsomban, örökzöld mezőben, angyalok között lakol; te már pihensz, babér a homlokodon, pálma a kezeden! Imádkozzál érettünk, akik még idelenn hadakozunk a földön!

Ugyanaz a hit lobogott a szemében, mint Pro páter atyjáéban, mikor a fiait temették.

— Imádkozzál érettünk! — rebegette Torres is,

összetörten s mégis valami egészen új, eddig nem ismert büszkeséggel, hittel és reménnyel a szívében.

Chairesék leültek melléje a kőpadra, középre véve Torrest.

— Tudtuk, hogy jönni fog — mondta Chairesné — s biztosra vettük, hogy nem a maga hibájából késik.

Torres könnyeivel küszködve kérdezte:

— Ki ölte meg őt? Én csak most érkeztem a városba; ezer veszély közt barangolok tizenegy napja, hogy ideérjek s csak itt tudtam meg a szörnyű valót. Mi történt vele?

Chaires félénken tekintett a feleségére, mintha aggodnák, hogy a részletek felújítása ismét feltépi szívéen a sebet. De Chairesné nyugodt volt s a megtört apa békés, engesztelt hangon kezdte elbeszélését:

— Guadelupe az utóbbi időben oly bátorságnak adta tanujelét, amelyet nem is sejthettünk benne s amely egy vérbeli katonának díszére válnék.

Itt elmondta Guadelupe elfogatásának történetét, amelyet mi ismerünk. Azután a legfájdalmasabb részletbe, a hőslelkű leány mártiromságának elbeszélésébe kezdett:

— Reméljük, hogy egyidő múlva szabadonbocsátják. Próbáltuk a szokásos módon, bizonyos pénzösszeg felajánlásával kiszabadítani. Ez más körülmények között bizonytal sikerül is, azonban ezúttal a katonaság hiúsági kérdésnek tekintette, hogy egy nőt, aki annyira megszégyenítette, ne engedjen ki büntetlenül a kezéből. Egy Villalonga nevű ezredest küldtek ki ide mult héten, hogy megbosszulja a szégyenletes vereséget. Egy napon halljuk, hogy Guadelupe meggyilkolását tervezik. Rémülten adtunk hírt a dolgokról embereinknek, a szabadságharcosoknak, akik erre meg is támadták a várost. Talán hallotta Santa Cruz nevét, a rettenthetetlen szabadsághősét. Ő intézte a támadást s egy hajszálon múlt, hogy be nem vette a várost. Hiszen itt a környéken csaknem mindenütt a mieink vannak hatalmon. Azonban a támadás mégsem járt eredménnyel, Santa Cruzt sürgősen máshová hív-

ták s így Villalonga maradt a város ura. Azonnal kiadta a parancsot, hogy az elfogott katolikusokon, többnyire nőkön, véres példát kell állítani.

— Most három napja történt, nekünk sejtelmünk sem volt az egésztől. Egy parasztfiú beszélt el a dolgot, aki a fák mögül látta a kivégzést s utóbb egy jobblelkű katona, aki szintén ott volt, megerősítette a fiú vallomását. Szegény kisleányt öt más társnőjével együtt, akik mind résztvettek a rendőrségi kaszárnya megtámadásában, a délután folyamán kivezették az erdőbe, ott, a város északi részén. Ha akarja, majd megmutatom holnap a helyet. Kis kereszt jelzi a fák között. Utóbb hallottuk, hogy már a börtönben eléjük tettek egy írást, amelyben bocsánatot kérnek a történetért, éltetik a jelenlegi vallásüldözés fejét, Carrest és megesküsznek, hogy a kormányt a felkelők ellen minden eszközzel támogatni fogják. Két vagy három nő, aki velük volt a börtönben, állítólag színleg alá is írta a nyilatkozatot s kiszabadult. Ezt az esetet az ezredes közzé is tette a lapokban. Guadelupe és öt társnője kereken megtagadták az aláírást. Erre jött a véres fenyték.

— Az erdő mélyén egy tisztáson sorban felállították őket a katonák. Egy kormányügynök, nem tudjuk sem a nevét, sem azt, hogy a hadsereghez tartozik-e, leült egy fatörzsre s maga elé állította Guadelupét. Felszólította, hogy kérjen bocsánatot s éltesse Carrest, akkor megkegyelmeznek életének. A leány megvető mosollyal utasította vissza a felszólítást. A parasztfiú is, a katona is megerősítették, hogy mosolygott, egészen legvégig, ameddig csak el nem vettette az eszméletét. Úgylátszik, éppen ez a mosolygás, ez a halált megvető bátorság bosszantotta a kormány emberét s szinte kihozta a sodrából. Ingerülten rivallt rá, hogy csak úgy visszhangzott az erdő:

— Ne nevéssen, mert az életéről van szó! Majd megtöröm én ezt a dacot!

Guadelupe tovább mosolygott.

— Kiáltsa — úgymond a hóhér —, kiáltsa velem: Éljen Carres!

Guadelupe csak mosolygott s azon az ő édes hangján, amelyet senki el nem felejtethet, aki valaha halotta, bátran s büszkén kiáltotta:

— Éljen Krisztus, a király!

Itt elfúlt az öreg Chaires hangja s perceken át csendesen zokogott. Felesége vele együtt sírt s megszorította férje kezét, hogy megnyugtassa. Végre Chaires ismét erőt vett magán s folytatta:

— Erre az az ember intett egyik pribékjének. Az előállt s durva, nagy harapófogóval, aminővel a kovácsok dolgoznak, lecsípte, letörte, leszakította szegény kis Guadelupe jobbkezéről a mutatóujját. A vér messze sugárban ömlött szét a fűvön.

Torres felugrott helyéből s izgatottan, magából ki kelve sziszegte:

— Sátánok! Útonállók! Mutassák meg nekem azt a pokolfajzatját s esküszöm, hogy ízekre tépem szét a testét. Harapófogóval, mint ő tette, a pokol kutyája!

Chaires csendesen folytatta:

— A vér nyoma még most is látható a mohos fűvön. Guadelupe arca elhalványult s már úgy látszott, hogy összeesik a fájdalomtól. Akkor azonban hirtelen megkeményítette magát s valami emberfeletti erőfeszítéssel megint csak mosolyt kényszerített magára. Mosolygott s újra csak ezt kiáltotta:

— Éljen Krisztus, a király! Viva Cristo Rey!

— A hóhér erre megint intett s a pribék megint odalépett a harapófogóval. Sorra vette szegény kis Guadelupe ujjait.

Torres homlokán gyöngyözött a verejték. Ő, hogy átkozta e pillanatban Santa Cruzt, aki oktalan vakbuzgalmában késleltette az ő idejövetelét! Chaires tovább beszélt:

— A második ujj letépése után Guadelupe már alig állt a lábán. De azért mosolygott s ahogy csak tudta, egész tüdejéből kiáltotta tovább is:

— Éljen Krisztus, a király!

— Éljen Carres! — ordított rá dühtől habzó ajakkal a hóhér s a harapófogó megint működésbe lépett. Négy ujját csípette le így a gonosztevő. Akkor Guadelupe már térdre esett, lába nem bírta. Mégegyszer összeszorította fogát, elhaló suttogással, elhúzva minden szótagot, mondotta utolsó imáját:

— Éljen Krisztus . . . a . . . király! . . . — s eszméletét veszve arca bukott. A katonák a hóhér parancsára felemelték s most a vezérük odalépett a vérző kezű, ájult leányhoz. Letépte melléről a ruhát, megkereste szegény leány mellén a szíve helyét s hosszú, éles törével mélyen belészúrt. Kis Guadelupe hangtalanul terült el a földön.

Torres ezalatt kezébe temette arcát s mint egy gyermek, ontotta könnyeit. Chairesné felkelt s vigasztalólag simogatta Torres fejét.

— Ne sirjon — mondta fátyolozott, de bátor hangon. — A mi kis vértanunkat nem siratni illik, hanem örülni annak, hogy oly hősről volt s most ott van Jézusnál, akit annyira szeretett! — Majd némi habozással hozzátette: — Úgy-e, ön is hisz már Jézusban? a mi királyunkban, Guadelupe Istenében?

Torres féltérdre csúszott s megcsókolta a simogató kezét. Zokogva mondta, bensőségesen, határozottan, egész lelkét fektetve bele minden szóba:

— Hiszek! Hiszek! Hiszek!

— Ő gondolt önre és szerette önt. Mindennap imádkozott, hogy Isten adja meg önnek is a hit kegyelmét. Minket is gyakran kért, hogy imádkozzunk önért. S most, hogy Isten elfogadta áldozatát, biztosan örül és boldogan tekint le önre a mennyből.

Pertek múltak el, míg Torres némileg megnyugodott. Chaires most már sietett befejezni előadását:

— Miután Guadelupével végeztek, a többiekre került a sor. Ezeket már nem is kérdezték, nem is vallatták, nem is kínozták. Egyszerűen felkötötték őket a fákra, köröskörül. A holttesteket aztán ott hagyták őrizetlenül. Hiszen a halottak nekik nem veszedelmesek, úgy gondolták.

A város egyik fiatal libertadorja azonban a kivégzés alatt titkon ott leselkedet a bokrok között, vezetett nyomra bennünket, meg a többi kivégzettek rokonait. Képzelteri, mit éltünk át, mikor este, holdfény mellett, ott a fák közt rátaláltunk Guadelupéknk borzalmasan megcsonkított holttestére! Még akkor is mosolygott s oly szép volt, mint a viruló rózsabokor. Másnap eltemettük drága kis vértanunkat s azóta itt vagyunk a sírján mindennap úgyszólván reggeltől estig. Ön látta már a sírt, nemde?

— Nem, nem volt még erőm hozzá, hogy odalépjek a közelébe. De most meg kell tennem.

Felkelt s támolyogva, mint egy halálraitélt, ment Chaires és neje között a sír felé, ahol, bár közben az alkony leszállt, még mindig nagyszámú látogató térdelt a fehér jácinttal s piros rózsával elborított friss hantok körül. Egyszerű fakereszt jelölte a helyet, rajta csak ez a néhány szó, az őskereszténykori katakombák stílusában:

— *Chaires Mária Guadalupe. In pace!*

Torres is odatérdelt a sírhoz a látogatók közé s fejét a kezére hajtva, zokogott.

— — — — —
Arra eszmélt fel, hogy valaki megérintette vállát. Már egészen sötét volt a temetőben, csak a hold szelíd fénye világított.

Chairesék álltak mögötte, most már egyedül.

— Jöjjön, Ramon, bezárják a temetőt — mondta. — Pihenjen meg nálunk. Nagyon szerény a szállásunk, mert én már nem vagyok gazdag ember. Sevillinát eladtam, bányáimat kártérítés nélkül lefoglalta a kormány, mikor megtudta, hogy kisfiam, Nino, a felkelőkhöz csatlakozott. Úgy szökött meg, nehogy visszatartsuk; pedig alig volt még 14 éves. Mindenemet elvesztettem, de szükös kis lakásunkat szívesen megosztjuk önnel.

Torres felállt s köszönetet hebegett.

— Legyen ön a gyermekünk ezentúl. A fogadott gyermekünk. Hiszen, hogy bevalljam, Guadalupe is

csak fogadott gyermekünk volt. Most már nincs értelme a titkolódzásnak, úgy-e, Anita?

Chairesné igent biccentett.

Torres tágra meresztette szemét.

— Szüleit nem ismeri senki — folytatta Chaires —, mi sem. Alig egyéves lehetett, amikor egy májusi este a városi házunk bejárata mellett találta a feleségem. Szép, finom ruhácskában, hímzett vánkoson, kosárba fektetve feküdt ott és aludt. Hiába kutattuk, hogyan került oda. Feleségem azt mondta: ezt a gyermeket a guadelupeai Szűz küldte. Neveljük fel, mintha a mienk volna. Nekünk Isten úgysem adott gyermeket. Így került hozzánk. Maga sem tudta meg soha, hogy nem a mi gyermekünk. De édes magzatot sem lehet úgy szeretni, mint ahogy mi megszerettük őt. Mikor felnőtt s kifejlődött, olyan angyali, kedves tulajdonságok mutatkoztak rajta, hogy azt mondtuk: valóban a guadelupeai Szűz ajándékozta nekünk, hogy megszentelje egész házunkat. Az az arany Mária-érem, amelyet önnek adott, ott volt a nyakán, amikor megtaláltuk. Abból gondoltuk, hogy bár talán megtévedt, de jóindulatú szülők gyermeke lehetett.

Chaires feltekintett az égre s így folytatta:

— Az est leszállt s hűvösre fordult az idő. Gyerünk haza, Ramon. Jöjjön velünk! Lakásunk itt van közel a főutcán, mindjárt a mozgószínházzá átalakított kármelita-templom mellett, az úgynevezett Vad-orzó-házban.

— Nem, ne még! — esengett Torres. — Vagy igen, önök menjenek, én majd odatalálok. Köszönöm, hogy oly kegyesek hozzám. De én még egy órát egyedül szeretnék tölteni a sírnál. Guadelupéval akarok lenni... — mondta újból elérzékenyedve.

— Ám legyen — mondta Chaires. — Az ör ugyan bezárja a temető kapuját de csengetni lehet s kis borralóért később is kinyitja az ajtót. Isten önnel addig is!

— Isten önnel — mondta Chairesné, és a házaspár eltávozott.

XXXVI.

In pace!

Torres visszament a sírhoz, amelynél most már rajta kívül nem volt senki sem. Mint egy bűnös, rossz gyermek, aki anyját megtagadta s akit az anyja mégis magához ereszt, vagy mint egy hűtlen testvér, aki veszni hagyta rábízott hűgát, vagy mint egy gondatlan apa, akinek mulasztása folytán ártatlan gyermeket fenevadak ragadták el, oly érzelmekkel borult rá a virágos sírra. Előbb csak térdelt, de aztán fejét a hantra fektette, Guadelupe feje fölé s úgy hullatta könnyeit a drága rögökre. Csókolta a fakeresztet s a sír virágait s százszor újra ismételte:

— Ó, Guadelupe, megbocsáthatsz-e nekem?

Édes, vigasztaló feleletként, mint egy sírontúli megbocsátás simogatta a lelkét a sírfelirat két utolsó szava:

— In pace!

Békességben!

Százszor végiggondolta a hősl elkü leány passióját, úgy ahogy az imént Chaires elbeszélte. Minden órát, amit Guadelupe a börtönben töltött, minden kegyetlen szót, amelyet hozzá intéztek, minden becstelenséget, gyalázatosságot s kegyetlenséget, amit szégyenlen elkövettek. A kínzatást, az ujjak letépését, a ruhája leszaggatását, a tör hasító, metsző, gyilkos fájdalmát... Guadelupe! mire gondoltál e kínok között? Istent imádtad közben, Jézussal, a te barátoddal, Istennel társalogtál! De közben talán rám is gondoltál s imádkoztál értem! Értem, aki látszólag elhagytalak, aki hűtlen lettem hozzád, akinek segítségére hiába vártál! Ó, Guadelupe, mondd, úgy-e, kételkedtél bennem!

S eszébe jutott, hogy igen, Guadelupénak ha nem is a kiszabadítás szándéka dolgában, de egyébként csakugyan volt oka kételkedni őbenne. Eszébe jutott Lenora s a saját vétkes, útalatos, férfiatlan gyengesége, s undorral vetette ki lelkéből végleg azt a szeny-

nyes világot, amelyre itt, a Guadelupe sírján még gondolnia is kín volt.

Hirtelen az jutott eszébe, mi lenne, ha most Guadelupe egy percre felszállna sírjából s vele itt találkozna? Mit mondana neki? Mit vetne szemére s mit kívánna tőle, a hűtlen ingadozótól, a méltatlan lovagtól?

Bizony sokat! Az eddig tépelődő, két világ közt ingadozó ember egyszerre világosan látta, mintha könyvből olvasta volna, mi a teendője a jövőben. Féltre ezentúl minden ingadozással, minden gyáva megalkuvással! Guadelupe ezt izeni neki a síron túlról! Ő felveszi a zászlót, amelyet ez a gyermekhősnő a vére hullásáig lengetett s folytatni fogja a művet, amelyet Guadelupe abbahagyott. Élete ezentúl a hité és a szabadság védelméé lesz. Nem! Santa Cruzt ezentúl is elkerüli, az nem lehet számára a katolikus libertador eszményképe, de fel fogja keresni Garzát s rendelkezésére bocsátja tudását, erejét, bátorságát. Küzdeni fog mint egy oroszlán, már azért is, hogy megbosszulja Guadelupe halálát!

Odakúszott a sír keresztje elé, előkereste melléről a Guadelupe arany Mária-érmét s magasra emelve, mint valami áldozati kelyhet, szent esküt tett az ég csillagai felé:

— Esküszöm, Guadelupe, esküszöm, hogy ezentúl azé az ügyé leszek, amelyért te meghaltál!

Felállt s az aranyérmét szinte ígérete zálogául a fakesztre akasztotta. Jólesett előre éreznie az erőt, amely ebből az éremből ezentúl reá fog áradni, miután az érme néhány percig Guadelupe sírkeresztjén nyugodott. Majd néhány lépéssel hátrább leült egy padra, hogy mindjárt itt, kis Guadelupe holtteste felett, átgondolja jövő életének sorsát.

Soká ült ott. Az éjtszaka ünnepi csendjében tropikus titokzatossággal ragyogtak feje fölött a csillagok. A hold sejtelmes fénye, áttörve a szomorúfüzek és ciprusok között, ezüstös glóriába fonta a sír keresztjét.

Egyszerre különös nesz ütötte meg fülét. Felfigyelt. A temető oldalfalán mintha valami emberi test emelke-

dett volna a magasba. Közvetlenül utána tompa zuhánást hallott a földön. Majd léptek közeledtek. Itt valaki bemászott a temető kőfalán. A léptek a sír felé közeledtek. — Csak nem halottrabló? — gondolta Torres. A Carres-kormány alatt a rablók és fosztogatók minden fajtája hihetetlenül elharapódzott a köztársaság egész területén. Nem lehetetlen, hogy ez is valami ilyen hiéna. De az is lehet, hogy egy kedves halott sírját jön felkeresni valaki, aki napközben nem mutathatja itt magát. Talán éppen valami körözött katolikus felkelő, aki Guadelupe csodatevő sírja fölött akar titokban néhány Miatyánkot elmondani?

Torres ösztönszerűleg beljebb húzódott a szomorúfüzek és ciprusok közé s várta a történendőket. Eszébe jutott, hogy tán le kellene vennie az érmet s a láncocskát a keresztéről; idegennek nem kellene azt látni. De most már nem volt ideje hozzá.

Hatalmas termetű, tagbaszakadt, nehéz lépésű ember lépett ki a bokrok és szomorúfüzek közül s egyenesen Guadelupe sírja felé tartott. Egészen közel jött, de Torrest nem látta meg. A sírhoz érvén megállt, fürkészve olvasta a holdfényben a sírfeliratot, aztán letérdelt, keresztet vetett s imádkozni kezdett.

Ebben a percben Torres megismerte az éjjeli zárandokot: Santa Cruz volt!

— Itt a perc! — viharzott lelkében a gondolat — most leszámolok veled!

Előlépett.

— Gyilkos! Guadelupe gyilkosa! — kiáltott rá Santa Cruzra harsányan, baljóslatú, sötét lánggal a szemében.

Santa Cruz meglepődve ugrott talpra s szembenézett a váratlanul előtöppanó idegennel. Szeme élesen, szúróan fürkészte a váratlan támadó arcát s alakját a hold fényében, miközben ösztönszerűleg oldalfegyveréhez kapott. Rövid, széles kard csüggött az oldalán.

— Ki vagy s mit kívánsz tőlem? — kérdezte csendes, elfojtott és csodálatosan békés hangon.

— Nem ismeresz meg, Santa Cruz? Torres Ramon vagyok!

Santa Cruz egy lépést hátrált csodálkozásában.

— Torres Ramon? Aki megszökött a Sólomvár-
ból? — Majd keserűen folytatta: — Torres Ramon,
te a gyilkosok bérence, akit Guadalupe családja men-
tett meg és ápolt? S ki azzal fizettél neki a jótétért,
hogy tovább is üldözted jótévőidet? Mit keresel te itt?
Mit üldözöd áldozatodat még holtában is? Mit szeny-
nyezed be jelenléteddel e szent helyet? Te nevezel
engem Guadalupe gyilkosának? — Szavai keserűen
pattogtak, de ezért önuralom s mély, benső fájdalom
is érzett a hangján.

— Igen, mert az vagy, — mondta Torres, most
már szintén némi önuralommal a hangjában. — Én
megmenthettem volna őt, meg is mentettem volna
az életem árán is, ha te, gonosztevő, az utamat nem
állod! Ó, hogy fegyver nincs a kezemben! Ha erős
volnál is, mint egy bivaly, esküszöm, hogy ízekre
apritanálak itt a mi drága vértanunk sírja fölött!

— A mi vértanunk? Te nevezed így? — szólt
Santa Cruz megvető csodálkozással. — Nem értelek.

— Te sokat nem értesz — felelte Torres. —
Te nem tudod, mi volt nekem Guadalupe. S nem tudod,
mi voltam én neki!

— Nem, csakugyan nem tudom. Én csak azt tu-
dom, hogy te voltál az, aki Pro pátert kivégezted,
aki Garza René élete ellen áskálódtál, aki Sanchez
Lenora szeretője voltál, aki kormányod parancsára
a victoriái felkelők és Guadalupe megbüntetésére vál-
lalkoztál! S most te beszélsz megmentésről, vértanu-
ról! s te nevezel engem Guadalupe gyilkosának? Hi-
szen te Roberto Luz szárnysegéde vagy, a hóhérok
cselédje, akik Mexikó szent földjét ártatlanok vére-
vel öntözik!

— Az voltam, igazat mondasz — felelte Torres,
egyszerre magábarogyottan. — De csak voltam. Ami-
óta Guadalupe rávezetett az igaz útra s amióta segít-
ségemet kérte, más célom nem volt, minthogy őt

megmentsem. Ellenben te megakadályoztad minden igyekezetemet. Bosszúvágyadban meg sem hallgattál. Szégyene vagy a katolikus felkelőknek, aki esztelen hirtelenkedéssel átkot és bajt hozasz oda is, ahova nem akarsz! Te nem az Istent szolgálod, hanem a magad vad és bűnös ösztönét!

Az óriás láthatólag megreszketett erre a szóra. Torres észrevette ezt s nem törődve ellenfelének még mindig a fegyverén tartott kezével, folytatta:

— Igen, igen, csak térdelj le a sírhoz! Verd a melleidet, mert rajtad szárad Guadalupe vére. Mert te nem az Istenért küzdesz, hanem a véred, a boszszúd, a harcos ösztönöd kielégítéséért!

Santa Cruz eleresztette a fegyverét. Nem szólt, hanem benső küzdelmét leplezendő, a sírkeresztre szegezte tekintetét. A hold fényében világosan lehetett olvasni a szót:

— In pace! Békességben!

Egyszerre észrevette az érmet. Odahajolt, nézte, nézte a holdfényben; úgy nézte előrehajolva, hogy a szeme szinte kidülledt a nézésben s az erek dagadtak a homlokán. Hirtelen megragadta az érmet, forgatta, tapogatta, majd gyujtószerszámot vett elő s világot gyujtva egészen tüzetesen szemügyre vette.

— Mi ez? — kérdezte végre, de szinte síró, elhaló hangon — kié ez a Mária-érem? Ember, ha vétettél ellenem, mindent megbocsátok neked; s ha én vétettem ellened, bocsánatodat kérem; de mondd meg, könyörgök neked, mondd: hogyan került ez az érem ide?

Torres megrendülten nézte, hallgatta. Santa Cruz hangja egyszerre esengő lett s alázatos, mint egy gyermeké.

— Torres Ramon — mondta síró, fuldokló, gyötördő hangon — nevezd gyilkosnak, tépj darabokra, de mondd előbb, kié ez az érem?

— Az enyém!

— A tied? Nem értem. Ki adta neked?

Torresnek nem volt szíve, hogy fel ne világosítsa:

— Guadelupée volt, az hordta a nyakán gyermekora óta. Mit érdekel téged ez az érem?

De akkor Santa Cruz már nem hallott és nem látott többé. Leakasztotta az érmet a sírkeresztről s térdrehullva boldogan, hevesen, könnyek közt csókolgatta. A hatalmas ember szinte összezsugorodott, síró gyermekké lett s mint valami féreg tipródott a porban. Torres nem állta meg, hogy részvétellel ne intézze hozzá a kérdést:

— Mi bajod van hát? Mit csókolsz azon az érmen?

— Ez az érem... Ez az érem — felelte fuldokolva Santa Cruz —, az én édes, elveszett gyermekem volt azon a napon, amikor gonosz kezek elrabolták tőlem! Én akasztottam a nyakába megkereszteltetése reggelén. Nézd, ó nézd, itt van az érem alsó sarkában: M. S. C. — Maria Santa Cruz...

S a néma éjben percekig nem hallatszott más, mint a hatalmas ember megtört, gyermeki, fuldokló zokogása. Az érmet görcsösen szoritotta a szívéhez.

— A te gyermekedé volt? — kérdezte Torres megrendülten. — Neked elrabolták a gyermekedet? Nos, igen, tudd meg, Guadalupe csakugyan nem volt Chairesék leánya. Egyéves lehetett, mikor úgy találták a házuk előtt, ezzel az érmmel a nyakán. Felnevelték, megszerették, a maguk gyermekéül fogadták. Guadalupe nem tudta, hogy nem az ő gyermekük.

— Mária! Édes kicsi Máriám! Így kellett hát rád találnom! Évekig sirattalak s mikor megleltelek, nem vagy többé az élők között!

— Biztos vagy-e benne, hogy ugyanaz az érem?

— Biztos! Én magam vésettem. És, ah, most értem csak, miért vert mindig melegebben a szívem, valahányszor őt láttam! Miért emlékeztetett az angyali leányka anyira Speranzára, az ő szegény meggyilkolt anyjára!

Torres nem szólt. Megrendülve nézte az összetört ember fájdalmát. S szívében e percben megbocsátott Guadalupe apjának.

— Gyilkosod vagyok-e, én édes, halott gyerme-

kem? — folytatta Santa Cruz könnyei között. — Ó, sajnós, az vagyok, bármennyire szándékomon kívül. Torres Ramon igazat mondott. Téged elvett tőlem az Isten, mert én a fogadalmamat szegtem meg. Én nem az Istent szolgáltam, hanem a bosszú bűnös ösztönét s ezért nem volt harcomon az Isten áldása. Ez az én büntetésem, szörnyű lakolásom azért, hogy megtagadtam az engedelmességet püspököm iránt s fegyvert fogtam, ami nekem nem lett volna szabad! Mert tudd meg, Torres Ramon, én pap vagyok, amióta a feleségemet meggyilkolták s leányomat elrabolták, s csak az elkeseredés ragadott ki hivatásom köréből. A felkelők ezt nem tudják, különben nem fogadtak volna maguk közé. De most belátom tévedésemet, bánom a bűnömet s szörnyen érzem az Isten büntető kezét! Kis Máriám a sírból int nekem, hogy oldjam le ismét a kardot oldalamról s térjek vissza oda, ahol az én helyem van. Guadalupe! Mária! Édes kis vértanú gyermekem az égben, nyerj nekem bocsánatot az irgalom Istenétől!

Percekig maradt ismét a földre borulva csendben, mozdulatlanul. Végre felkelt s Torres elé lépett:

— Te meg akartad menteni őt? Igazán?

— Igazán — felelte Torres elérzékenyülve. — Szerettem Guadalupe-t s megmentésére siettem. Ha te a leányodat vesztetted benne, én annál is többet! S mégis kimondhatatlant nyertem általa. Guadalupe, míg élt, meghívott a hitre; mint halott, kényszerít reá! S ha te ma kiválsz a hit bajnokainak sorából, én a helyedbe lépek!

— Bocsáss meg nekem! — szólt Santa Cruz s a kezét nyújtotta Torresnek. Torres megrázta, hevesen, lázasan.

Santa Cruz aztán leoldotta kardját az oldaláról. Odanyújtotta Torresnek:

— Legyen ez a kard ezentúl a tied! Küzdj vele a hitért s a szabadságért! Forgasd vitézül és... szerencsésebben mint én!

Torres elfogadta a kardot. Majd a sírhoz lépett

s leoldotta az érmet a keresztről. Megcsókolta forrón, zokogó szívvel, mintha most mondana Guadelupénak ezen a földön végbúcsút s aztán odaadta az érmet Santa Cruznak. Csak ennyit mondott:

— Ezt a drága ajándékot pedig visszaadom neked!
Élj boldogul!

S a két halálos ellenség Guadalupe sírján megölelte egymást.

Együtt mondták ki, kéz a kézben, bár különböző érzelmekkel, de egyenlően szilárd hanghordozással:

— Viva Cristo Rey!

* * *

A hold fényében, mintha kigyulladt volna a sírkereszt s mintha túlvilági üzenetet hozna, ragyogott a szó:

— In pace!

XXXVII.

Fegyvercsere.

Néhány nap mulva Torres jelentkezett a felkelők-nél s felvarratta vállára a szabadsághősök fehér keresztjét.

A guerrerói hegyekben pedig egy idő mulva ismét megjelent a régóta elveszettnek hitt Don Loidi. Egyik kezében a kereszt, másikkban a kürt, amellyel, mint egykor, indiánjait hívogatta hitoktatásra. Az indiánok ráismertek a kürt szavára s ismét seregestül tódultak lelkipásztoruk felé. Don Loidi ismét tanította, vigasztalta s erősítette őket. Csak az tűnt fel a derék hegylakóknak, hogy Don Loidi mennyire megöregedett s mennyire megtörődött az alatt az idő alatt, hogy távol volt a nyájától.

(VÉGE.)

JEGYZETEK.

1. Chaires Mária Guadelupe történeti alakjáról a „Martires Mejicanas” című spanyol nyelvű kiadványban (Isart Durán Editores S. A., Barcelona, 1927.) a következőket olvassuk:

„1927 február 4-én Ciudad Victoriában több embert tartóztattak le a katolikus vallás gyakorlata miatt. A város nőközönységét felháborította a vallási szabadságnak ez az újabb vakmerő megsértése s előkelő hölgyek lépéseket tettek a foglyok kiszabadítása érdekében. Minthogy minden igyekezetük sikertelen volt, a nők tüntető menetben vonultak a városháza elé s követelték a letartóztatott katolikusok szabadonbocsátását. A menet élén egy bátor leány: senorita Chaires Mária Guadelupe haladt. A tüntető nőket a városparancsnok s az épület emeletén elhelyezkedett katonák riasztó lövésekkel fogadták. A mexikói nők azonban nem ijednek meg, amikor hitük védelméről van szó. A tüntetők elszántan haladtak előre. A katonák ekkor közéjük löttek s a városháza előtti téren golyók söpörtek végig. A nők még ekkor sem hátráltak, sőt rohamban szállták meg a városházát s kiszabadították a foglyokat.

Néhány nappal utóbb az üldözők nagyobb számú katonaságot küldtek Ciudad Victoriába, hogy a szegényletes vereséget megbosszulják. Első dolguk volt, hogy elfogták Chaires kisaszszonyt. Egy Severino nevű rosszakaratú tábornok mindenelőtt valótóra fogta a leányt s igyekezett kicsikarni belőle, hol rejtőzködik a város papja s azok a férfiak, akik a város templomait gondozták. A leány megtagadott minden felvilágosítást. Erre a tábornok megvesszőztette. A leány az embertelen kínzás közt is, akár az első keresztény vártanuk a gyötrelmeik között, csak mosolygott.

Látva, hogy nem érnek vele cél, az üldözők egy cölöphöz kötötték a leányt s elkezdték halálra gyötörni. Mikor már alig volt eszméletén, felszólították, hogy ezt kiáltja: „Éljen Calles!” A leány, aki eddig állhatatosan hallgatott, most megtörte a csendet s így kiáltott: „Éljen Krisztus, a király!” A hóhérokat előlötte a düh s ördögi kegyetlenséggel folytatták a kínzást. Egy katona megragadta a leány kezét s embertelen vadsággal lemet-szette Chaires Guadelupe egyik ujját. A vértanu megreszketett, de azonnal ismét ura lett önmagának s tovább mosolygott. Egymásután vágták le két kezének valamennyi ujját, de nem tudták kicsikarni belőle a kiáltást, hogy „Éljen Calles”. Azért hát tovább folytatták a csonkítást. Már a halál sápadtsága vett erőt a mártír leányon, de ő még mindig mosolygott; mire törrel-késsel agyon-szurkálták. Így szenvedett mártíromságot a hitnek ez a hősnője s így fűzte szűziességének liliomához a vértanuság pálmáját”.

2. Santa Cruz alakjának történeti alapja az a hasonló nevű spanyol guerillero, akl a karlista harcokban vitt végbe legendás hőstetteket s nevét a legújabbkori spanyol történelemben

megöröktette. Dicsősége zenitjén Santa Cruz hirtelen eltűnt s évtizedekig nem lehetett róla hallani többé. Csak néhány évvel halála előtt tudódott ki, hogy egy Don Loidi nevű délamerikai missziós pap, aki csaknem 90 éves koráig lóháton járta az Indián falvakat s ócska kürtjébe fújva hívogatta maga köré a pogány benszületteket, hogy a keresztény hitben oktassa őket, azonos az egykor rettegett harcossal, az eltűnt karlista vezérrel, Santa Cruzal. XIII. Alfonz szép példáját adta a keresztény megbocsátásnak, midőn a felfedezésről értesülvén, ezüst kürtöt küldetett dinasztija egykori félelmetes ellenfelének. Santa Cruz (Don Loidi) 1927-ben halt meg.

Országos Széchényi Könyvtár

Lola naplója.

Hegyesháza, 190* július 20.

Gyere hát elő, selyemkötésű, aranyszegélyű kis naplóm te; hadd kezdjem meg benned feljegyzéseimet, úgy ahogy azt mère Stolbergnek a búcsúzaskor megígérttem. Soká vártam veled, de mikor annyi tennivaló kötött le s annyifelé állt a fejem, amióta az intézetből hazakerültem! Jó mère Stolberg, ha tudnád, hogy csak ma, július 20-án, kezdem meg a naplózást!

Ez a könyv volt az utolsó *prix d'honneur*-öm, amelyet Heimhagenben nyertem. A kis Hertling Mici is erősen tippelt rá, mikor az utolsó díjosztáskor a főnöknő a díszteremben nagykomoly arccal megjelent s a többi jutalomtárgy között ez az aranyszegélyes, piroskötéses könyv is kivirított a hóna alól. „Fogadjunk, hogy az a könyv az enyém lesz”, súgta oda nekem Mici; de ezúttal bizony csalódott: a könyvet nekem ítélte oda a legfőbb intézeti bíróság. Azt hittem, valami költeményes kötet vagy elbeszélésféle lehet, s már féltem is, hogy megint a „jó Fridolin és a gonosz Ditrik” históriáját vagy „Tannenburgi Rózát” kapom meg immár harmadszor életemben; de mikor hirtelen belebukkantottam, láttam, hogy fehér üres lapjai vannak. Ahá, emlékkönyv! — gondoltam. A díjosztás után vettem csak észre mère Stolberg kezeírását a legelső oldalon, ahová az ő finom arisztokratikus vonásaival ezt a címet írta: „*Mémoires d'une enfant de Marie*”. S két hétre rá, a búcsúzaskor csakugyan külön a lelkemre kötötte, hogy mihelyt hazajövök, okvetlenül ve-

zessek a napi eseményeimről és benyomásaimról naplót. Ha mást nem, legalább pillantsak bele naponta egy percre. Mert, hogy az ilyen csapongó kedélyű, pillangólelkű leánynak jó, ha időnkint egy kicsit magábaszáll és számot ad magának az élményeiről és gondolatairól.

Jó mère Stolberg! Megértettem ám, hogy mit akarsz ezzel. Féltél, hogy túlságos jókedvemben itthon hamar elfelejtek csapot-papot, intézetet és jó feltételeket s e naplózással egy kis rendszeres magambaszállásra akartál rászoktatni. Hát jó, megpróbálom. Csak akadjon mit beleírnem a naplomba. Attól félek, hogy nem sok feljegyezni valóm adódik. Azt hiszem, amióta Hegyesháza áll, ebben a vadregényes, csendes fenyvesfészekben még naplót nem vezetett senki. Hegyesházy Lola bizonyosan az első, aki megpróbálkozik velem.

Egyelőre bizony nem történik körülöttem semmi feljegyezni való. Szörnyen örülök az itthonlétnek: ez az egész. Szívesen voltam Heimhagenben is, de idehaza, papáéknál, vakáción mégis csak jobbb. A napok gyorsan múlnak s ez apa szerint „jó jel”.

Július 26.

Apa ma ebédnél bejelentette, hogy sikerült lakást szereznie Badacsonyan. Elsejére tehát leutazunk a Balaton mellé. Most ezen a címen búcsúzom is tőled, kedves naplóm, mert holnap kezdjük a csomagolást. Persze téged is leviszlek ám s ígérem, hogy a „hulámzó Balaton tetején” is gondolok rád.

Ma írtam mère Stolbergnek, s jelentettem neki, hogy naplózom! Meg, hogy a vasárnapi áldozást eddig sohasem mulasztottam el. Tudom, szegény, örülni fog neki!

Tehát pá, édes naplóm, a viszontlátásra. Pakollak!

Badacsony, augusztus 10.

A Balaton nagyszerű, de a napló dolgában csöbörből-vödörbe jutottam. Mert ha otthon nehéz volt naplót írnom, itt még nehezebb. Egyszerűen nem ér rá az ember. Egész nap csónakázunk, dereglyézünk, fürdünk meg sétálunk; olyan is vagyok már, mint egy hegyesházi cigánylány. Fogadok, hogy mère Stolberg rám sem ismerne, ha így hirtelen elébe toppannék. Mama szörnyen fél mindig, ha Lajkó öcsémmel jó messze kiúszunk a Balatonba; úgy izgul szegény a parton ilyenkor, mint a tyúk, amikor a kiköltött kis kacsái a vízre mennek a szeme előtt. Hát még ha buktaósdit játszom Lajkóval!

Milyen nyurga legényke lett tavaly óta ez a Lajkó! Még csak most végezte a III-ik gimnáziumot s máris legalább akkora, mint én, pedig én már 17 éves múltam. Apa nagyokat kacag mindig, ha a sekély vízben kergetőzünk; Lajkó ilyenkor nagyokat akar lépni a vízben s rendesen orrabukik.

Augusztus 16.

Mégis csak okos dolog volt apától, hogy idehozott bennünket! Itt sokkal szebb és mulatságosabb, mint például Trencsénteplicen, ahol tavaly voltunk. Jaj, de unalmas volt az! A fiatalemberek ugyan erősen körülleptek, de oly ostobák és üresfejűek voltak, hogy ha csak lehetett, szöktem-bújtam előlük. Itt Badacsonyban csak tíz-húsz család nyaral; nagyon kedves úriemberek. Talán szebb volna a másik parton, ahol több főveny van; de Feri bácsi, aki szintén velünk nyaral, tegnap nagyban magyarázta a mamának, hogy a déli oldalon sok a zsidó és kiállhatatlan a lármázás, meg aztán sétahelyek sincsenek ott olyanok, mint itt, a hegyek között. Bárhogy van, itt szép, annyi bizonyos.

Ma hatszor buktattam meg Lajkót a vízben; ő engem csak háromszor! Mama egy kicsit megsokallhatta, mert utóbb azt kezdte magyarázni, hogy mégsem való, hogy én lány létemre olyan fiúsan viselkedem, s hogy

nem illik így spriccelődni, meg buktatózni egy 18 éves leánynak, akit télen már bálozni visznek. Én erre azt feleltem, hogy majd télen megkezdem hát a nagylánykodást, de most még az egyszer hadd buktatózzam. Papa is az én pártomra állt, mikor hazajöttünk a „Hableány”-szállóba s így aztán enyém lett a győzelem. A télen majd a mama lesz az úr, mondtam neki kiengesztelésképpen s az én aranyos mamám ebben megnyugodott.

Szóval írjak, naplóm, rendületlenül, akár van mit írnom beléd, akár nincs!

Augusztus 17.

No lám: csak naplót kell vezetni az embernek s máris történik valami. Tegnap este megjött Kari a feleségével, az én aranyos kis Piroska nénémmel. Így most már heten vagyunk itt a rokonságból. Érdekes asszonyka ez a Piroska. Valóságos gyermek. Ot évvel idősebb mint én, de azt hiszem, hogy nálamnál is fiatalosabb. Ma összemérődzködtünk a víz partján: ki-sült, hogy ha nem kettővel, egy ujjal legalább is magasabb vagyok, mint ő. És jaj, bizony egy kicsit kövérebb is vagyok! De tehetek én róla, hogy olyan pompás étvágyam van? Az intézetben is én voltam a soeur cuisinière-nek a réme s a „Hableány” szakácsnője sem panaszkodhatik, hogy megvetem művészetének remekeit!

Igen, a Piroska! Rajta bizony jobban fogott a heimhageni nevelés, mint rajtam. Még a vízbe is magával viszi az enfant de Marie-érmet, s nekem ma roppant komoly arccal tett szemrehányást, hogy én az enyémét fürdő előtt levetem. De hát igaz is: mit vizezzem be! Még leesik és elveszítem, amint Lajkóval buktatózom. Piroska nagy szemeket is meresztett rám, amint Lajkót hangos hurrával párszor a víz alá nyomtam! Egészen elképedt s rémült arccal kiáltott rám: — Szent-séges Isten! Lola! No, de ilyet!

Aztán, mikor kijöttünk, nagy fontosan félrevont s elkezdte magyarázni nekem, hogy így nem való, meg

úgy nem való. Valósággal meg akart téríteni, mint ahogy valami vadat térít egy misszionárius. Hát még ha tudná szegény, hogy a multkor az erdőben a Lajkó ruhájába bújtam s úgy másztam a fákra fészkeket keresni!

Én persze — jaj, talán csak nem vétettem vele — nagyokat nevettem a szörnyűlködésein. Azt mondtam, hogy mert nem viszem magammal a vízbe az érmet, s mert szeretek egy kicsit pacskolódni, azért még nem muszáj éppen rossz Mária-gyermeknek lennem. Piroska csak nagynehezen nyugodott meg ebben, de ékesszólással végre sem tudott versenyre kelni.

De olyan aranyosnak találom az én kis Piri néném. Ő már három éve asszony, van is egy aranyos, kétéves fiacskája, de azért még mindig olyan jó „kisleány”, olyan gyermek, mint amikor Heimhagenben mint az intézet díszje és példaképe a *ruban bleu*-t viselte.

Augusztus 25.

Jaj, már megint két hete, hogy nem naplóztam! Pedig azóta történt valami: Kari és Piroska hazautaztak. Nagyon aggódtak kis fiúkért, akit a Kari mamájánál hagytak. Kari megígérte, hogyha majd télen Pesten leszünk s társaságba járunk, hűséges lovagom lesz. Hát hiszen én is alig várom már, hogy itt legyen a tél. Bűn az, hogy örülök a bálozásnak? Jó Istenem, nem vagyok én sem könnyelmű, sem élvezetvágyó, de a hosszú intézeti évek után jól fog esni egy kis szórakozás, meg egy kis világlátás is. Úgy vágyom már megismerni az életet, a szépet, a nagyot, a ragyogót, a mozgalmast, amelyet eddig csak hallomásból és persze jól megválogatott elbeszélésekből ismerek . . . Nagy élet, titokzatos jövő, vajjon mit tartogatsz te számomra?

Augusztus 30.

Feri bácsira ma majdnem megharagudtam, olyan neveléses bókokat mondott egyre. Folyton azt jöven-

dölte, hogy az idén én leszek Pesten a bálkirálynő. (Lajkó mindjárt ajánlkozott is, hogy csinál nekem koronát papirosból!) Mert, hogy ilyen szép vagyok, meg olyan szép. Tudom én, hogy nem vagyok rút, de ennyi hízelgést egyhuzamban még életemben nem halottam. Igazán nem nagyon érdekelnek az ilyen dolgok s nem kapatom el magam az ilyesmitől. „Csak a jó Isten legyen megelégedve velünk”, mondogatta a jó mère Stolberg. S hála Isten, azt hiszem, még nem romlottam semmit az intézet óta.

Az az mégis! Már egyik vasárnap áldozni sem voltam. Pedig egészen jól elmehetnék hétköznap is. De nem tudom miért, most mindig olyan álmos vagyok reggel. Meg talán egy kicsit lusta is. Mama tegnap csak úgy tudott felkelteni, hogy kihúzta fejem alól a vánkost. Alig merem leírni: 10 óra volt s a nap régóta besütött az ablakon. Ha ezt a jó mère Stolberg tudná!

Budapest, október 10.

Kedves naplóm, ne haragudjál, hogy egész szeptember havában megbőjtöltettelek! Úgy volt, hogy szeptember elején hirtelen hűvösre fordult az idő. Azonnal pakkoltunk s hazajöttünk Pestre. Persze, itt meg a berendezkedés, azután a látogatások, most meg minden kedden zsúr — szóval no, nem jutottam hozzá. Most is csak lopva írok, ideszökve a szobámba, mert egy kicsit fáj is a fejem. Odakünn a nagy szobában vidám élet folyik. Kariék is itt vannak. Kari elhozta egy jóbarátját, akivel együtt volt önkéntes. Valami Posgay vagy Mosgay a neve, nagyon csinos és szellemes gyerek; ha jól értettem, doktor. Fess fiú, minden mozdulata roppantul elegáns; csak kicsit szórakozottnak találom, de ez is nagyon jól áll neki. Vanak itt még vagy tizenöten, többnyire lányok és mamák. Az előbb nagy tanácskozás volt; apa egy háziestély tervét beszélte meg Karival és Feri bácsival. Az estélyt itthon tartjuk november 8-án, mama szüle-

tése napján. Remélem Posgayt (vagy Mosgayt?) szintén meghívják. Megyek vissza; még fáj ugyan egy kicsit a fejem, de ott akarok lenni az esetnél.

Október 11.

Igen: Mosgay Dezső a neve, doktor Mosgay Dezső, orvos és tanársegéd az egyetemen. Nem tudom, miért jut eszembe, de mindig orvosnak képzeltem a leendő ideálomat. Igen udvariasan és figyelmesen bánt velem, folyton velem beszélt.

Holnap elmegyünk mamával a Sacré-Coeurbe. Mama ott „enfant de Marie” és szeretné, ha engem is átvinnének az itteni kongregációba. Magam is nagyon örülnék neki. Olyan kedvesek is voltak azok a reunion-ok a heimhageni zárdában! Úgy vissza-visszavágyom néha az intézet csendes falai közé és sokért nem adnám, ha egy félórát megint együtt tölthetnék mère Stolberggel. Annyi mondanivalóm volna neki!

De azért itthon is jól vagyok ám. Sőt! Tehát Mosgayt is meghívták november 8-ára. Azt hiszem, nagyon jól fogunk mulatni.

Országos Széchenyi Könyvtár

Október 12.

Kari és Mosgay, úgy látszik, nagyon jóban vannak egymással; tavaly nyáron együtt mászták meg a Tát-rát. Kitűnő túristák s úgy három hétig együtt bolyongtak a hegyek között. Aztán tutajt béreltek a Vágon s Mosgay egyedül kormányozta le a tutajt Sztrecsnótól Pöstyénig. Erős ember lehet. Pedig egyébként olyan finom, majdnem leányos gyengédség van minden arcvonásában.

Október 13.

Kint voltunk tegnap a Sacré-Coeurben. Érdekes, ezek egészen másruhájú apácák, mint a heimhageniek s mégis valahogyan ugyanaz a levegő csapott felém az egész zárdából, mint ott. Mère X (nem tudom még a nevét), aki a kongregációkat vezeti, csaknem mása

a mère Stolbergnek, ugyanolyan művelt, kedves és finom modorú. Mère Stolberg! Én nem tudom, mi az a csodálatos varázs, amiért minden ismerője rajong érte, de bizonyos, hogy az egész zárdának nem volt akkora hatása ránk, csitri, szeles leányokra, mint neki.

Mère X megígértette velem, hogy tovább is eljárak áldozni minden vasárnap. Rádupláztam, hogy néha hétköznap is elmegyek. (Ha tudniillik el nem alszom, gondoltam hozzá, de nem mondtam ám ki hangosan!)

Október 14.

Papa a napokban elrendelte, hogy tanuljak főzni. Veszek is leckét mindennap a szakácsnétól; csak az a baj, hogy mire elkészülök s kimegyek a konyhába, az ebéd rendesen csaknem készen áll már. De azért dióspatkót már tudok sütni. Ez a kedvenc étel. Papa azt mondja, ne egyem sok diót, mert attól elromlik a hangom. Bár már romlana! Papa szerelmes a hangomba s esténként néha órákon át kell énekelnem neki; mama ilyenkor kísér a zongorán. Zongorát is mindennap gyakorlok; új zongorakisasszonyt kaptam. Így aztán gyorsan múlnak a napok.

Legkedvesebb szórakozásom mégis az, ha Lajkóval tanulhatok. Szegény kis csacsi, úgy töri magát a latin nyelvtannal. Én meg igazán nem tudom megérteni, mi nehéz van abban. Csak úgy kibicelek neki, de azt hiszem, talán máris tudok annyit latinul, mint ő.

Október 31.

Ma volt a ruhapróba. Az első estélyiruhám! Leírom? Nem, az lehetetlen. A legszebb ruha, amelyet csak életemben láttam. Remeke a ruhaművészetnek. Azt hiszem, ebben még egy ötvenesztendős foghíjas zongorakisasszony is bálkirálynő lenne. A tervet mama beszélte meg a varrónővel s mama ízlése ilyen dolgokban több mint párisi. Büszke is volt mama nagyon; láttam, hogyan sugárik az arca az önérzettől, amint

a tükör előtt álltam s a varrónő az övet igazította rajtam. A ruha egyszerű fehér crèpe de chine, zöld passepoile-lal és széles övvel, de oly bájos, oly simuló, lenge és mégis komoly, hogy ilyet még elképzelni sem tudtam. Nem vagyok hiú teremtés, legalább azt hiszem, hogy nem; de ahogy a földig érő tükörben megláttam magam, nem tudtam elfojtani egy öntetsző gondolatot. (Holnap meggyónom, úgyis ünnep van, Mindenszentek napja van, ezt nem szabad elmulasztanom!)

November 5.

Ma voltam először gyűlésen a Sacré-Coeurben. Jaj, de bájos volt! A mère-ek, a hölgyek köztük számos fiatal leány s az őszhajú, kedves mosolyú páter, aki az előadást tartotta. Ismerőst is fedeztem fel a lányok közt: Gesztessy Bertát, aki szintén Heimhagenben nevelkedett, csakhogy három évvel fölöttem járt. Persze mindjárt elbeszélgettünk a heimhageni emlékeinkről; neki is, nagyon természetes, hogy mindjárt negyedik szava „mère Stolberg” volt. Holnap elme gyünk hozzájuk látogatóba; mama meg akarja hívni őket is az estélyünkre. Úgy látszik, sokan leszünk, mert papa is hívogat, mama is külön; Kari is hoz magával három-négy fiatalembert. Félek, hogy majd még el sem férünk. Mosgay is ott lesz — hiszen ezt már megírtam.

A páter a gyűlésen jól odamondogatott a hölgyeknek, hogy bezzeg sok mindenre ráérnek s gyakran csupa hiábavalóságokkal töltik az idejüket. No, gondoltam, ez nekem is szól s feltettem magamban, hogy én is keresek valami hasznos foglalkozást. Említettem mamának mindjárt hazajövet, hogy valami okosat találjon ki a számomra. Mama nagyon megdicsért a szándékomért, de azt mondta, hogy az embernek társadalmi kötelességei is vannak s most azokat kell teljesítenünk. Mama ezt teljes meggyőződéssel és jó lélekkel mondta; de nekem bizony nemigen fér a fejembe, micsoda társadalmi kötelesség az, hogy én foly-

ton csak zongorázam, látogatásra járjak, estélyezzek. Szóvá is tettem, mikor hazaértünk, de mama azt felelte, hogy ehhez én nem értek s jóságosan hozzátette, hogy „csak nem akarsz a nyakunkon maradni?” Ezzel aztán be volt fejezve a vita.

November 7.

Voltunk Gesztessyéknél s meghívtuk őket az estélyre. Bertával megbeszéltem, hogy bizony mi keresünk magunknak valami hasznos foglalkozást. Ő egy napközi otthont ajánlott, ahol gyárba járó asszonyok gyermekei és kis árvák vannak. Jaj, de örültem ennek a gondolatnak! S a legjobb az, hogy mamának is egyszerűen megtetszett az ötlet; nem is hozta többé elő azokat a bizonyos társadalmi kötelességeket. Csak még papa beleegyezését sikerüljön megnyernem, ami nem lesz éppen könnyű dolog!

November 9.

Megvolt a nagy nap, az estély! Hát bizony szorongtunk egy kicsit, pedig mind a két szalón nyitva volt, még az ebédlő is és a papa nagy dolgozószobája. Táncolni is egyszerre csak fele táncolhatott a vendégeknek. Mosgay jó előre elkérte a második négyesemet, utána pedig a szupé-csárdást háromszor is megújrzták. A vacsora alatt is mellettem ült. Utoljára már egészen feltűnő volt, hogy ennyire összemelegedtünk s egy kicsit röstelkedtem is, mikor a lányok arcán valami huncut mosolygást vettem észre. No, de bánom is én; nagyszerűen mulattam, az az egy bizonyos.

Felváltva zongoráztunk. Mikor én játszottam, Mosgay odajött s fordított nekem. Aztán ő játszott. Finoman, előkelően! Gyönyörű akkordokat fogott s közben folyton csevegett, tréfált. Maga volt a szellemesség.

...Most volt nálunk Mosgay reconnaissance-on. Úgy öt percig egyedül is maradtunk. Papa nem volt itthon, mamát meg egy percre kiszólitották. Meg kell

állapítanom, édes naplóm, hogy a fiú ezalatt az öt perc alatt meglehetősen különösnek, szinte zavarodottnak látszott. Ő, aki máskor mindig tele van témával s ha nem beszél is mindig súlyos kérdésekről, mindig olyan ötletes és szellemes tud lenni, ezúttal ötölt-hatolt, esetlen volt.

Én azonban éppenséggel nem voltam zavarodott, nehogy azt hidd, édes naplóm!

Lajkónak is szörnyen imponál ez a Dezső (ő már csak így hívja, a keresztnévén, ahogy Karitól hallotta). Amióta a multkor két perc alatt megcsinálta neki az algebrai feladatát, azóta folyton róla fantáziál. Aranyos gyerek ez a Lajkó.

December 2.

Három hétig kellett ostromolnom papát, míg beleegyezett a napközi otthonba. Ma voltam ott először. Micsoda aranyos, ennivaló apróságok! És mekkora szegénység! Istenem, ha elgondolom, oda szeretném adni a ruháimat, ékszereimet, könyveimet, s venni nekik, ami csak kell: jó meleg ruhát, cipőt, ennivalót, játékszert. Oly édesek, amikor imádkoznak. Berta nagyszerű tanítónő lenne; ha ő beszél, mind az ötven vagy hetven apróság kimeresztett szemmel odavigyáz; egy szóval sem kell őket figyelemre inteni. Én holnap fogok mesélni nekik; erre ma külön készülök.

December 10.

Ma nagyon szomorú vagyok. Van egy kis szösze gyermek a napköziben, négy-öt éves; ha kérdezem, hogy hívják, összeüti a bokáját s katonásan felel: Szabados Pista. Az anyja, aki alig pár évvel lehet csak idősebb nálam, takarítani jár napközben s minden este maga jön el a gyermekéért. Bánatos arcú, szép, barna asszonyka. Többször szóba állottam vele. A minap megkért, hogy valami hivatalos ügyben szerkesszek neki levelet. A levelet nem én szerkesztettem meg, ha-

nem apa és szörnyen csodálkozott apa, hogy az asszonykát is Szabadosnak, Szabados Julinak hívják. Én ezt másnap elmondtam az asszonykának, mire ő sírva fakadt s azt mondta, hogy neki nincs törvényes férje s a házmesterük fia, egy katona, csak úgy esküvő nélkül összeállt vele s aztán faképnél hagyta. Tudta, hogy ez nagy bűn, de akkor nem gondolt semmivel. Nem tudom leírni, mit éreztem e beszélgetés közben és után. Összeszorul a szívem, ha rágondolok. Hogy lehet egy nő, egy ilyen jóra való teremtés oly szörnyen könnyelmű, hogy ennyire megfélemedezik magáról! Vagy talán nincs is ezen csodálnivaló? Persze, könnyű nekünk, úrilányoknak, akiket mere Stolbergnek nevelnek s akiknek minden lépésére gondos papák és mamák vigyáznak. De az ilyen szerencsétlen, vadul felnőtt leány!

Oly nyugtalanná tett ez a szomorú tapasztalatom, hogy szinte belezavarodtam. Végre is azzal zártam le ezt az ügyet, hogy ezentúl még buzgóbb leszek a napközi otthonban. Hátha valamivel is pótolhatom e szegény gyermekeknél azt, amit odahaza aligha kaphatnak meg: a vallásos nevelést!

Beteg vagyok a szomorúságtól. Ilyen napok után, mint ez a mai, olyan üresnek találom a mi zsúrjainkat!

Ma tudtam meg azt is, hogy Mosgay protestáns. Pech!

December 14.

Tegnap ismét nálunk volt Mosgay. Nagyon komoly témákról beszéltünk, én többi közt felemlítettem a szegény emberek nagy testi-lelki nyomorúságát s elmondtam a Szabados Juli esetét. Dezső — már csak hadd nevezzem én is így, ahogy Lajkó divatba hozta — nagyon okosan beszélt; persze őt a kérdés inkább csak a szociális oldaláról érdekli. Mikor azt mondtam, hogy milyen rossz lehet az, ha valakit nem nevelnek vallásosan, vállat vont, azután elgondolkozott s csak ennyit mondott: „No igen, hogyne“. S tovább beszélt

a szegények gazdasági sorsáról. Apa közben megkérdezte, hány éves; ő azzal felelt, hogy találjuk ki. Én 26-ra becsültem, apa 32-re; az igazsághoz apa járt közelebb, mert 30. Említette, hogy most egy orvosi szakmunkán dolgozik s nagyon sok az elfoglaltsága a klinikán. Kari beszélte a multkor, hogy nagy karrier áll előtte s hogy máris gyönyörű állása van. Csak bár katolikus lenne! Meg fogom téríteni! A vegyes házasság elvem ellen van. De ugyan no, már hol járnak a gondolataim megint! Egyelőre nem gondolok a férjhezmenésre s azt hiszem, Dezsőnek sincsenek nyugtalan álmai miattam.

Szabados Juli, a Pisti gyerek anyja, ma boldogan ujságolta, hogy kérője akadt. Valami gépmestersegéd egy nyomdában s állítólag nagyon tisztességes ember. Hogy fog örülni szegény Juli, ha karácsonyra új ruhába bújtatom a Pistikéjét! Ma már a hüvelykujja is kibújt szegény fiúcskának a topánkájából; pedig ugyancsak hideg van ám odakünn.

December 15.

Úgy látszik, Dezső mégsem egészen közönyös irányomban. Ma Karival uzsonnán volt nálunk s hosszasan fejtegette nézeteit a házasságról. Olyan melegséggel magyarázta, hogy akit ő elvesz, azt hogyan fogja bálványozni s közben annyiszor nézett rám s úgy leste, hogy mit mondok hozzá, hogy azt kell hinnem, komolyan gondol rám. Apáék, főleg mama, úgy látom, nagyon nem bánnák, ha lenne a dologból valami.

Most különben egész nap varrunk, szabunk, vasalunk. Kaptunk ruhakelmét egy jótékonyági egylettől; minden gyerekünk teljes öltözetet és cipőt kap karácsonyra. Közös varróműhelyben készülnek a ruhák, de mi haza is hoztunk néhány darabot s azt mi varrjuk, Berta, mama és én. A Pisti gyerek ruháját magamnak tartottam fenn; azt egészen magam varrom. Lajkó most biztosan elém rugtat a latin nyelvtanban. De se baj, karácsony után utólérem megint!

December 24.

Tegnap este tartottuk a napköziben a karácsonyi ünnepélyt. Szép volt, gyönyörű; csupa sugárzó szem, csupa elragadtatott boldogság! Előzőleg egész nap díszítettük a hatalmas karácsonyfát s elrendezgettük az ajándékokat. Az én Pistim az új ruhán kívül kardot és csákót kapott. A kard fából volt, a csákó papirosból, de a kis csacsi a kardnak, csákónak sokkal jobban örült, mint a jó meleg téli ruhának. Az anyja könnyezett a boldogságtól s mikor a „Mennyből az angyal”-t énekeltük, oly hálásan tekintett a jászolban fekvő Jézuskára. Nekem meg a lelkembe hasogatott a gondolat, hogy ez a szegény teremtés egyszerre úgy el tudott feledkezni a kis Jézusról . . .

Apáék is ott voltak az ünnepélyen, sőt Kari is és Dezső. Dezső természetesen megint engem figyelt az egész időn át; szinte már kellemetlen volt.

Legvégül a kis Pisti verset szavalt. Oly édes volt, hogy utána ölbekaptam s összecsókoltam. E pillanatban Dezsőre esett a szemem s majd elnevettem magam. Úgy állt ott sugárzó arccal, majd elnyelt a fénylő tekintetével. Megzavarodott, amint ránéztem s nevettem; hirtelen lesütötte szemét s aztán Karival kezdett beszélgetni. Mától fogva tudom, egészen biztosan tudom, hogy szeret.

December 30.

Kénytelen vagyok a legkomolyabban felvetni a kérdést: mit csináljak, ha Dezső egy szép napon csakugyan előáll: „to put the question”? Sajnáltnám egyszerűen kikoszarazni szegény fiút; viszont én meg nem érzem, hogy igazán szeretném. Legalább nem úgy, ahogy kellene, hogy hozzámehessek. Érdekelni érdekel; hiszen a legszolidabb, legműveltebb és legkedvesebb fiú, akivel valaha találkoztam, de bolondulni igazán nem bolondulok utána. Nem tudom, talán lassan fejlődik ki az érzelem némely ember szívében, de e pillanatban nem érzek iránta semminemű szerelmet.

Karácsonyra mama nekem ajándékozta azt a gyönyörű igazgyöngy colliert, amelyet valamikor menyasszonykorában kapott apától. A farsang küszöbön van; azt hiszem, az ékszernek jó hasznát fogom venni.

— Jaj, a hiú teremtés! — mondaná (attól tartok) mère Stolberg.

Január 12.

Az első bál! Tegnap voltam először életemben bálon. Igazi bálon. A jogászok bálján. Az igazgyöngy-ékkal, természetesen. Életemben nem is táncoltam ennyit egyszerre, szinte egyhuzamban lejtettem a különböző táncokat. Szép estélyiruhámnak vége: azt valószínűleg agyontáncoltam. Mama folyton hivatja a varrónőt, egyik báliruhát a másik után csináltatja. Érdemes ennyi pénzt kiadni ilyesmire? De hát persze, azok a „társadalmi kötelességek“!

Dezső nemcsak nagy turista és nagy zongorista, de remek táncos is. Az éjjel mégis egyik bakot a másik után lötte, sőt egyszer majdnem nekivitt egy keringő párnak. Azt hiszem, végül már mindenkivel körüljártam a termet. Egy fiatal tanárral talán háromszor vagy négyszer is. Dezső szörnyen savanyú arcot vágott, mikor másodszor jártam a bosztont a tanárral. Nono, féltékeny a kis öreg? Igen? Akkor szinte égek a vágytól, hogy egy kicsit felpaprikázzam. Lesz is rá alkalom megint, a jövő héten a budai Vigadóba megyünk jótékonysági bálra.

Január 20.

Hát persze, hogy féltékeny az ipszel! Tegnap a budai Vigadó bálján fel sem kért, tőle akár egész éjjel petrezselymet árulhattam volna. Így aztán másokkal táncoltam egész idő alatt. Mikor mamával holtfáradtan a büffébe tértem — lehetett bizony úgy 3 óra hajnalban — Dezső utánam jött (ő nem táncolt egész idő alatt, csak úgy ödögött s hol ezzel, hol azzal diskurált nagy rosszkedvűen) s miközben mama a sütemények közt portyázott, azt kérdezte tőlem:

— Úgy-e, Lola, elfáradt nagyon?

Nem egészen őszintén feleltem:

— Azért, ha kell, szívesen kezdeném elülről.

— Engem pedig, úgy látszik, még észre sem vett.

— Hát ha nem mutatja magát? Nagyszerül — kiáltottam nevetve s máris a karjába fonódtam. Vittem vissza a bálterembe s három túrát keringtem vele egyhuzamban.

Úgy láttam, nagyon felderült az ábrázata s egy kicsit szégyenkezett is. De hát ő a hibás. Ott emésztette magát egész éjjel s nem jutott eszébe, hogy csak rajta múlik, ha ignorálnom kell. Vagy meg akart büntetni a multkoriért, a tanárért? Engem nem, legfeljebb önmagát büntette vele.

Szegény Berta, ki szintén ott volt, bizony elég sokat ült. De azért nagyon jókedvű volt s mikor hazafelé készültünk (körülbelül egyszerre kerekedtünk fel), azt mondta, hogy nagyon jól mulatott. Engem bizony megölne a szégyen és unalom, ha csak egy negyedórát is ülnöm kellene. De erről egyelőre nincs szó, hála Istennek.

Hanem egy kicsit csodáltam Bertát. Azt a nagyon is kivágott ruháját én bizony nem venném fel. És Piri néném meg lehet elégedve velem: az érmem itt is, mindenütt velem volt.

Február 2.

Ma Piroskánál voltunk, akinek nemrég született a második aranyos fiacskája. Amint úgy elnéztem a kis mamát a két kedves kicsi gyermekével, úgy találtam, hogy mégis csak szép dolog férjhezmenni s ilyen aranyos apróságokat nevelni. Mindenesetre tartalmasabb élet, mint amit én űzök most, hogy csak ugrándozom, zongorázok, mulatok, úgynevezett „társadalmi kötelességeket” teljesítek. Piri nagyon boldog, a gyermekei miatt is, a férje miatt is. Kari csakugyan a legideálisabb férj a világon.

Piroska ma érdekes ujsággal lepett meg.

— Tudod-e, Lola, hogy valaki érdeklődik irántad? Mégpedig a legkomolyabban?

— Ugyan kicsoda? — mondtam némileg erőltetett egykedvűséggel s vártam, hogy a következő percben Mosgay nevét hallom. Annál inkább meglepett a folytatása:

— Az a tanár, tudod, akivel a jogászbálon táncoltál.

Vállat vontam.

— Azt sem tudom, hogy hívják — feleltem.

— Marosy Antal — felelte Piroska —, tanár valamelyik pesti gimnáziumban.

— Váljék egészségére! — feleltem kissé bosszankodva.

— Sőt tudod, Lola — folytatta Piroska —, én most hivatalos titkot árulok el.

— Nos ugyan?

— Egyenesen arra kérte fel Karit, hogy szóljon neked az ő érdekében. Kari nem fog megharagudni érte, hogy megelőztem. Kari azonban előbb...

Piri felnevetett és sokatmondóan elhallgatott.

— Nos, mit, előbb?

— Előbb tanácsot kért Mosgay Dezsőtől. Tudod, hogy legjobb barátja s régóta mindent vele beszél meg.

Piroska e szavaknál, láttam, élesen figyelte arcomat; én egy rándulással sem árultam el semmi különös érdeklődést. Pedig hogyne érdekelt volna az eset.

— Nos, és mit tanácsolt neki Dezső? — kérdeztem kissé affektált közönnyel.

Piri rámtámadt:

— Ugyan, Lola, ne tettesd magad, mintha nem is volnál rá kíváncsi. Hiszen az egész város tudja már, hogy Dezső udvarol neked!

Felkacagtam:

— Az egész város tudja? Csak én magam nem? No, ez is különös.

Az én kis néném erre a nyilvánvaló tettetésre szigorú arcot öltött, mint aki neheztel.

— Nohát, ha nem vagy rá kíváncsi, nem úntalak vele — felelte.

Már kérlelni akartam, hogy dehogy nem vagyok kíváncsi, csak beszéljen; de szerencsémre megsegített a sors, mert e percben érkezett haza Kari. Egyenesen ezzel kezdte:

— Ejnye, Lola, tudod-e, hogy temiattad maholnap párbajok lesznek?

— Épp magyarázni kezdtem Lolának — szolt közbe Piri —, de azt mondja, nem érdeklik ezek a dolgok.

— Kik a párbajozók? — vetém közbe gyorsan, hogy megint el ne essem az újságtól.

— Hát a Marosy tanár meg Mosgay Dezső. Nem mondtad el, Piri? — Piri a fejét rázta, Kari folytatta: — Marosy egyenesen arra kért, hogy vezessem be nálatok, mert komoly szándékai vannak. Én erre — már megbocsáss — felkerestem Dezsőt, úgy is, mint jóbarátomat, úgy is, mint — érdekelt félt.

— Mennyiben érdekelt félt? — kérdém méltatlankodva.

— Lehet, hogy téged ő nem érdekel, Lola — felelte Kari az ő szokott édes komolyságával —, de te érdeked őt, annyi bizonyos.

— Nos és? — sürgettem én, némi bágyadt érdeklődést mutatva.

— Elmondjam? — felelte Kari. — Elmondom hát, akár érdekel, akár nem. Kötelességem. Dezső arra kért, hogy Marosyt tartsam távol a házatoktól.

— Miért? — kérdeztem.

— Hát még kérdezed, Lola? Azért, mert ő szeret téged, sőt fel is kért, hogy előre egyengessem az útjait.

— Ohó! — kiáltottam én s nevetésbe pukkadtam. — Hát ennyire vagyunk? S te vállalkoztál a szerelmi postás szerepére?

— Miért ne? — felelte Kari az ő rendíthetetlen, komoly nyugalomával. — Közöltem az üzenetét, aztán

a többi a ti dolgotok. Én ugyan azt hiszem, hogy Dezsőt kár volna egyszerűen visszautasítanod. Mi kifogásod ellene?

Mosolyogva himbálóztam a hintaszékben, Kari pedig tovább beszélt. Elmondta Dezső egész élettörténetét. Már a gimnáziumban ismerte, mindketten a piaristákhoz jártak a Belvárosban, az egyetemen is sokat érintkeztek, bár Dezső orvos volt, Kari jogász. Nagyszerű tehetség volt Dezső, kitűnő bajtárs, szolgálatkész, jószívű. És még egy csomó jót mesélt róla. Én nem szóltam semmit. Mikor elhallgatott, akkor is rendületlen hallgatásba borítkoztam.

— Mit üzensz hát neki? — kérdezte Kari végre.
— Mit mondjak?

— Mit üzenek? Semmit. Egyelőre nem érdekel túlságosan. S a fő: ha van valami mondanivalója, megmondhatja nekem egyenesen is.

S felkeltem, hogy a kisbabával játsszam.

Hazaérve azonban úgy találtam, hogy nem mondtam igazat. Azt hiszem, tudnám szeretni Dezsőt, sőt attól is tartok egy kicsit, hogy a fennhéjázással, a válogatással el találom játszani a szerencsém. Nem mintha azt hinném, hogy nem akad más kérőm; hiszen ha egy leány nem egészen rút és amellet gazdag is, hát annak nem kell félnie, hogy hoppon marad. De hogy a szívem ellenére nem megyek férjhez, az az egy szentül bizonyos. Már akkor inkább vénleány maradtam.

Február 8.

Én azt hiszem, kár titkolnom magam előtt: szeretem Dezsőt. Különbben miért járna folyton az eszemben? Valahol azt olvastam, hogy az erős szerelem előbb-utóbb okvetlenül viszontérezelmet ébreszt még abban is, aki eleinte teljesen hideg volt a másikkal szemben. Talán ez az eset teljesül rajtam is; mert hogy Dezső nagyon jó hozzám, azt, ha nem üzente volna is, napról-napra jobban tapasztalom.

Pár nappal a Piriéknél tett látogatás után eljött hozzánk. Mama egy pillanatra magunkra hagyott s akkor Dezső, ki látnivalólag készült erre a tété-à-tété-re, egyszerre szokatlan melegséggel és bátorsággal így szólt:

— Ne vegye zokon, Lola, hogy nem magának szóltam először.

— Mire vonatkozólag? — kérdeztem, de mindjárt éreztem, hogy hevesebben dobog a szívem.

— Arra, amit magával szemben érzek — felelte.

— Nos és mit érez? — mondtam könnyedén nevetve. A hangomon valami sértő hidegség érződhetett, mert Dezső nagyon leverten felelt:

— Kinevet engem, Lola?

Akkor éreztem, hogy mégsem járja így bánni egy szegény szerelmes fiúval. Vagy igen, vagy nem, de komolyan kell felelnem a kérdésére. Hirtelenül egészen elkomolyodtam s így szóltam hozzá:

— Nézze, Dezső, Kari azt mondta nekem, hogy maga érdeklődik irántam. Ez oly őszinte, egyenes beszéd, hogy erre nekem is egészen nyílt feleletet kell adnom. Megmondom hát nyíltan, amit érzek. Sajnos, én nem tartok még ott, hogy a maga érzelmeit viszonzni tudnám.

Nagyon fájdalmasan fogadta szavaimat, igazán megsajnáltam e pillanatban. Jólesett utólag, hogy legalább azt a *még* szócskát beleszöttem a szavaimba; így nem volt a válaszom oly lesujtó és rideg.

És ő csakugyan ebbe a szócskába kapaszkodott. Látszólag nyugodtan, de bizonyos erőltetett nyugalommal nézett maga elé s rövid szünet után így szólt:

— Még nem! Akkor hát én voltam ügyetlen, hogy túlságosan siettem a megnyilatkozással. De nagyon hiszem, kedves Lola, hogy ha *még* nem, akkor talán *valamikor*...!

— Nem tudom — hebegtem elpirulva. E percben lépett be mama. Jó is volt, mert nem tudtam volna, hogyan folytassam.

Azóta százszor végig gondoltam ezt a beszélgetést s az egész Dezső-ügyet. „Még nem?” Réműletemre úgy kezdtem látni, hogy bizony egy kicsit *máris*...

Február 20.

Rötréten voltunk mamával együtt a Sacré-Coeur-ben. A komoly, szent előadások közt is — nem tudom miért — nagyon szórakozott voltam. Egyszer csapongó jókedvem volt, másszor meg sírni szerettem volna. Sokat foglalkoztam a Dezső-esettel s miután az őshajú páter igen kedvesen beszélt, neki is duráltam magam s elhatároztam, hogy elmegyek hozzá én is, mint a többiek s tanácsot kérek tőle az én legújabb privát ügyemben.

Jól felkészültem a mondanivalómmal: azt fogom kérdezni, hogy azért enfant de Marie maradhatok-e, ha vegyesházasságra lépek, vagy akkor kidobnak a kongregációból? S valami csintalan ösztön arra biztatott, hogy ha a páter vaskalaposkodik és azt mondja, hogy a vegyesházasságot az ördög találta ki, hát akkor egészen bizonyosan Dezsőhöz megyek.

Csodálkozásomra a páter nem felelt oly gyorsan s egyszerűen, mint ahogy gondoltam.

Felete óvatos, körültekintő volt. Azt mondta, hogy a vegyesházasságot az Egyház elítéli ugyan, de vannak esetek, amikor megengedi. És hogy nagyon sok esetben jobb még a másvallású férj is, ha igazán türelmes és engedi a családját mindenben a katolikus hit parancsai szerint élni, mint az olyan katolikus férj, aki csak névleg az és szíve szerint pogány, hitetlen és talán még erkölcstelen is. De hogyha valaki nemcsak a szabadot és nem-szabadot kérdezi, hanem azt is, hogy mi a jobb és tökéletesebb és enfant de Marie-hoz méltóbb, hát az ilyen bizsonnyal nem lép vegyesházasságra.

Ez olyan okos válasz volt, hogy nem mertem az én esetem részletezéseivel tovább is előhozakodni. Megköszöntem szépen az oktatást s eljöttem. És most

megint nem tudom, mit tegyek. Kénytelen leszek végül is úgy tenni, ahogy Lajkó szokta: feldobok a levegőbe egy ezüstkoronást s ha úgy esik le, hogy az írás lesz felül, hozzámegegyek; ha fej, akkor — jaj, félek, hogy akkor is!

Hegyesháza, július 9.

Borzasztó, édes naplóm, már megint vagy fél-esztendeje nem írtam beléd semmit! Bűnbánólag verem mellemet s gondolatban bocsánatot kérek tőled is, jó mère Stolberg! Hogy is lehet így elhanyagolni valamit, amit oly komoly akarattal elhatároz az ember!

Persze, megint a régi kifogás: nem értünk rá. S megint egy kicsit igaz is. Mikor egyik esemény a másik után jött: bálók, estélyek, hangversenyek, új meg új ismeretségek... Az ember nem tud ilyenkor naplót vezetni! Most is csak úgy ötlött kezembe, hogy pakolásakor megtaláltam a szekrényemben s mindjárt legfölül tettem bele a bőröndömbe, hogy itthon megint el ne feledkezsem róla.

Itthon vagyunk hát, falun, megint. Apa azt mondta, hogy két év óta nem nézett utána a birtoknak, hát most egyelőre itthon kell maradnunk. Változatosság-nak ez is jó. Az ősi kastély nem olyan kényelmes és modern ugyan, mint a pesti lakásunk; még villany sincs itt; a balatoni bukdácsolást is sajnálom egy kicsit. A patakban ugyan lehet helyenkint fürödni, még úszni is, de már buktatózni nehezen, ladikázni meg sehogy sem! S egy kicsit hideg is a vize. De azért nagyon kedves itt is és fenyőerdő meg csak itt van a Felvidéken. A fenyőerdőt kisgyerekkorom óta nagyon szeretem.

Hát mi is történt azóta, hogy utoljára naplóztam? Jaj, le sem merem írni. Azt hiszem, fülig szerelmes vagyok Dezsőbe. Legalább néha így érzem, máskor meg egészen hidegen gondolok reá. Magam sem tudom, hogy vagyok vele.

A fiú oly boldog, amióta észrevette rajtam a változást, hogy ki sem lehet mondani. A zongorán utóbbi

időben mást sem játszott, mint azt a dalt, hogy: „Csak egy kislány van a világon”. Apa azt mondta, hogy ezt a nótát szereti legjobban a magyar dalok közül, mert, hogy ez nem olyan pesti zsidóktól gyártott nóta, hanem igazán a nép lelkéből fakadt. Nosza, több sem kellett Dezsőnek. Azóta — persze éppen csak a papa kedvéért — folyton ezt játssza a zongorán s boldogan dudolja a szöveget. Az utolsó két sornál:

„A jó Isten nagyon szeretett,
Mikor téged nekem teremtett” —

huncutkásan reám mosolygat; valósággal nekem éneklí. Amúgy is mint valami bálványt, úgy tisztel engem s nincs az a figyelem, amellyel el ne halmozna. Ellesi minden gondolatomat s meg kell adni, hogy kitűnő lélekolvasó. Amióta ő jár a házunkhoz, minden kívánságom teljesül. Papa, mama hiába mondanak ellen; ami nekem nem sikerül, azt ő azonnal keresztülvizsi. Olyan okos érveket talál ki mindjárt mindenre, hogy papáék nem tudnak neki ellentmondani. Fejembe vettem például, hogy leteszem az érettségit s beiratkozom az egyetemre. Szüleim eleinte hallani sem akartak róla s Feri bácsi, aki hűségesen felvonul nálunk minden második kedden ebédre, a legvehemensebben támadta a tervemet azzal, hogy a leányok csak addig szépek, amíg nem tanulnak. Szóltam Dezsőnek, ő azt felelte eleinte, hogy minek az, addigra úgylis asszony leszek, de aztán a kedvemért mégis előhozta papának, hogy milyen okos dolog, ha nemcsak a fiúk végeznek magasabb iskolákat, hanem a leányok is. Ezzel azonnal legyőzte apa minden ellenkezését. Megbeszéltük, hogy őszre beiratkozom magántanulónak az egyik leánygimnáziumba. Dezső köti magát ahhoz, hogy ő lesz az instruktorom. Kell is nekem instruktor! Attól tartok, hogy ha sokat instruktorkodik mellettem, nagymamakoromban teszem le az érettségit.

Marosy uram őtanárságával hamarosan végeztem. Utálatos fráter! Multkor az estélyen valamin rajtakaptam s iszonyúan megmondtam neki a véleménye-

met. Most is felháborodom rajta. Mama kissé jobban kivágatta a ruhámat, mint ahogy magam szeretem s épp. akkor kellett ezzel a majommal találkoznom a bölcsészbalon. Táncra kért; elfogadtam. Utoljára életemben. Mert egyszer csak látom, hogy az ipsze milyen szemtelenül fürkészt rajtam valamit. Ja, úgy? Rögtön abbahagytam a táncot s azt mondtam, rosszul vagyok. Rosszul is voltam. Valami kimondhatatlan útálatot és haragot éreztem. Útálok az ilyen férfiakat. Megengedtem, hogy a helyemre vezessen; de ott aztán alaposan megmondtam neki a véleményemet. Azaz csak annyit mondtam: Vegye tudomásul, tanár úr, hogy ilyen viselkedéshez nem vagyok szokva s kérem, ezentúl kíméljen meg a társaságától!

Hebegtet valamit a nyomorult, de én sarkon fordultam s kértem mamát, hogy menjünk haza. Nagyon rossz kedvem volt. Másnap aztán kissé magasabbra varrattam a ruhám kivágását.

Dezső is ott volt s hallotta szavaimat. Másnap elragadtatva mesélte az esetet Karinak s azt mondta, hogy hozzám méltó viselkedés volt és hogy ha eddig szeretett, ezentúl a rajongásig fog tisztelni és csodálni is. Pedig ugyan mi van ezen csodálni való?

Különben én is nagyon jó vagyok Dezsőhöz, bár az érzelmi kérdésről sohasem beszéltünk. Én vele szemben még mindig a „még nem” alapján állok — legalább kifelé. Amíg nem látok az ügyben egészen tisztán, addig nem nyilatkozom, mert hitegetni nem akarom. Azóta, hogy én oly röviden elintéztam a kérdését, ő sem hozza szóba soha. Néha fáj pedig, ha látom, hogy szenved szegény s magammal sem tudom, hogy vagyok.

A műve megjelent s díjat is nyert vele. Kari azt mondja, hogy valószínűleg hamarosan egy nagyobb vidéki városba fogják meghívni kórházi főorvosnak.

Mère Stolbergnek azóta kétszer is írtam. Azonnal felelt s oly kedvesen! Azt kérdi utóbbi levelében, hogy még mindig a régi vagyok-e s lelkekre köti az ő sokat hangoztatott jelszavát: „Soyez pure et vraie, forte et

gaie!" Az utóbbiban, a jókedv dolgában, azt hiszem, prix d'honneur-t érdemlek, ebben nincs hiány. Talán a többiben sem!

Most nagy ünnepre s nagy fogadtatásra készülünk; László bátyám, akit már hét teljes éve nem láttam, jövő héten jön haza Rómából, a Germanicumból. Már karácsonykor felszentelték, de itthon is fog utóprimíciát tartani. Apa diadalkaput állíttat a park kapuja felé s a templomot két nap óta díszítik. Jaj de szép lesz, már előre örülök neki. Oly boldog vagyok, hogy pap bátyám van!

Sok mindent hagytam ott Pesten, amit szerettem s amit örömmel fogok viszontlátni ősszel. De legjobban a napközi otthont sajnálom. Szabados Pistit ide hozattuk s itt tartottuk egy hétig az anyjával együtt. Szegény Juli, férjhez ment ahhoz a nyomdászhoz, de az két hónap mulva otthagya. Milyen hitványak néha az emberek! Vagy ezt is a rossz nevelés teszi?

Július 15.

Gyönyörű nap, felejthetetlen ünnep volt ez: az utóprimícia napja. László tegnap jött meg s vele jött egy egri kanonok is, apa régi jó ismerőse. A kanonok volt ma a primícián a manuduktor s az ünnepi szónok. Itt volt Feri bácsi is, akinek azonban még délben haza kellett utaznia. Kariék is itt vannak s eljött Dezső is. De engem most senki sem érdekel, Dezső sem, csak ő, az én drága, rég nem látott bátyám. Mikor utoljára láttam, 10 éves csöppség voltam. Azóta a szülők sokszor beszéltek róla, egy-egy levelet is váltottunk egymással, de ismerni tulajdonképpen alig ismertem őt. Most, hogy megjött, hogy másfél napot együtt töltöttünk már, most látom csak, micsoda nagyszerű bátyám van nekem. Büszke is vagyok rá szörnyen! Milyen nagy lélek, milyen emelkedett, milyen messzirelátó!

Most értem csak, papa, mama miért beszéltek róla mindig olyan büszkén. Biztosan püspök lesz belőle, mondta papa tegnap este.

Külseje is nagyszerű. Izmos, nyulánk termet, napbarnította arc, komoly, férfias, majdnem katonás arcvonások — a legpompásabb huszártiszt válnék belőle! — s amellet mélytűzű, de szinte lányosan bájos, szelíd szempár... Dezsőt is egészen megbűvölte; azt mondja, ilyen művelt papot még nem látott életében. Én bizony úgy eltörpülök mellette, mint egy kis madár a sas mellett. Tegnap hosszasan elbeszélgettek: papa, Feri bácsi, Kari, Dezső, az egi kanonok, az itteni pap s még néhány férfiismerős. Dezső utána azt mondta, hogy László valamennyi közt messze kimagaslott s olyan volt, mint valami hatalmas karmester, aki egy nagy orchesztert dirigál. Csakugyan ő vezette az egész társalgást. Mindent tudott, mindenben otthon volt, mindenről volt kiforrott, nagyszerű véleménye. S amellet oly igénytelen, természetes és szerény, hogy senkit sem bánt a fölénye. Milyen nagy ember! Szinte félttem odasimulni hozzá.

Dezső nem győzi dicsérni, bár bizonynyal bántja egy kicsit, hogy én őt most szinte elfelejtem László mellett.

De igazán nem csoda!

Ma a mise után László is szólt a néphez néhány szót. Először beszélt életében nyilvánosan, de máris úgy, mintha évek óta prédikálna. Látszott rajta, hogy otthon van a templomban. A pap hivatásáról beszélt s arra kérte a híveket, hogy szeressék Krisztus papjait, amint minden igazi pap szereti a népet.

Mama persze az egész mise alatt boldogan ontotta könnyeit. Főleg, amikor László megáldotta a szülőket s utána minket is. Magam is elrítam magam. Istenem, oly szép is volt mindez!

Dezső is, bár nem katolikus, ott volt s kitarzott a szertartáson végig. Hátul állt a padsorok mögött. Be kár, hogy ő nem érti mindezt úgy, mint mi. Azt hiszem, talán László az első katolikus pap, akivel életében beszélt. Milyen szomorú dolog, hogy nincs minden jó ember egy hiten s nem értenek velünk egyet ezekben a szép, szent dolgokban!

Július 17.

Sohasem hittem volna, hogy az embert a testvére ennyire fel tudja emelni. Amióta László itt van, valószínűleg új életet élek. Naponta órákat beszélgetek vele és ilyenkor tele tudóval szívom magamba azt a levegőt, amely az ő lelkéből felém árad. Úgy látom, nemcsak tudós és képzett ember, de gazdag lelkű, buzgó pap is és én ennek az utóbbinak még sokkal jobban örülök, mint az előbbinek. Bizonyosan jó lelkiatya lesz belőle!

Mint a villám a napos égről, úgy hatott rám ma a hír, hogy László falusi pap lesz, legalább egyelőre.

Ma kapta meg a püspökünk levelét, hogy Szöröcsre fog menni káplánnak. Szöröcs! Azt sem tudom, van-e ilyen hely a világon! Dezső is fel van háborodva rajta. Azt mondta, hogy csak lenne ő a püspök titkárja, meg is mondaná neki, hogy: Méltóságos Uram, hát nem tartja Isten ellen való véteknek, hogy ezt a pompás fiatal papot valami ismeretlen, hegyhátmögötti faluba dugja, ahol tán még a madár sem jár? László azonban nagyon jó kedvvel fogadta a parancsot; azt mondta, hogy semmit sem tart tanulságosabb és felemelőbb dolognak, mint az egyszerű néppel való foglalkozást. Még a Szentírást is idézte, még pedig latinul, s nagyon örült, mikor megértettem, hogy „Pauperes evangelizantur”, „a szegényeknek hirdettetik az evangélium”.

Július 19.

Tegnap ebéd után egy kis hitvita folyt a gesztenyék alatt. Dezső csodálkozását fejezte ki afölött, hogy László oly testestül-lelkestül pap. Az ő papjaik, úgy mond, jókedvű, derék bácsik, akik hisznek is, nem is, de hogy férfiember ennyire át legyen hatva a vallás gondolatától, hogy szinte ebből fakad minden érzelme és cselekedete, ezt ő eddig nem tartotta lehetségesnek. László erre azzal felelt, hogy szégyelné magát, ha nem olyan volna, mint amilyen. A kereszténység — így fej-

lette ki — vagy meggyőződés és akkor az egész embert fel kell ölelnie, vagy merő képmutatás.

Dezső erre azt válaszolta, hogy szép, szép, de hogyan egyeztetheti össze modern ember a katolikus hittel a tudományos gondolkodást?

No, erre aztán nekimelegedett László. Így még nem láttam azelőtt. Valósággal felemelkedett a helyén, legalábbis mintha megnyúlt volna egyszerre. Felvette az odadobott kesztyűt s aztán egy félóráig csak úgy dőlt belőle a szó. Hogy a tudomány nem áll ellentétben a vallással, s hogy ellenkezőleg, a legnagyobb tudósok közt mindig voltak mélyen vallásos katolikusok. Egész sor ilyen tudósna a nevét idézte, történészeket, természettudósokat, bölcseket. Dezső nagyon kellemes vitakozó, nem türelmetlen s nem elfogult; László is nagyon mérsékelte magát s egyetlen kemény szót sem mondott, csak látszott rajta, hogy roppantul a lelkéből beszél s bizony mindnyájan úgy találtuk, még Dezső is, hogy ő maradt fölül. Dezső egyetlen érvét sem tudta megcáfolni, de azért nem hódolt be: hiába, így szólt, ma mégis idejét multa a hit, a természetfölötti világ elfogadása. Ő orvos és csak azt hiszi, amit lát; viszont bevallotta, hogy ma sok olyan dolgot hallott, amit még nem tudott, s hogy most már elismeri, hogy művelt ember is lehet meggyőződéses katolikus. Magáról azonban alig tudja elképzelni, hogy valaha hívő legyen. Ő csak egy valást ismer: az emberszeretetet.

Valami olyat is mondott, hogy szerinte az egész világ csak mibennünk létezik, s hogy ő egész lelkével szeretheti a katolicizmust (ismételten mondta, hogy a mi szertartásaink mindig nagyon felemelőleg hatnak reá) anélkül, hogy megszűnnék kételkedő lenni.

Dezső tehát kételkedő! Ez a leleplezés nagyon fájdalmasan hatott rám s még jobban fájjalom, hogy az olyan kristályos elme is, mint Lászlóé, hiába küzdött e kételkedés ellen.

László utóbb azt mondta nekem, hogy mégis örül ennek a beszélgetésnek, s hogy ilyesmi ritkán sikerül

egyszerre. Ki tudja? úgymond, ma még kételkedő, de hátha ez már az első lépés volt a megvilágosodás felé?

— Dezső értékes léleknek látszik — mondotta. — Csak attól félnék, ha esetleg túlhevesen szóltam volna. Nem gondolod, hogy vakbuzgó fanatikus benyomását tettem reá?

Megnyugtattam őt: bizonyjal nem. Magamban pedig szörnyen resteltem, hogy bár ugyancsak elég időt töltöttem Dezsővel, ezt a legfőbb kérdést, a hit kérdését sohasem mertem szóbahozni. Pedig mégis ez a legfőbb! Hogyan forrhat össze két lélek a legbensőbb egységbe, ha a legfőbb dolgokban nincsenek egy felfogáson?

Vagy talán jobb is volt, hogy erről nem szóltam neki? Ki tudja! Hátha csak rontottam volna vele, hiszen mit értek én, kis csibe, ilyen nagy és nehéz dolgokhoz?

Július 20.

Ma az egész délutánt Dezsővel töltöttem; künn voltunk együtt az erdőben. Dezső megkért, engedjem meg, hogy lefessen. Nem is tudtam, hogy az ecsethez és palettához is ért. Van egy kedves, árnyas hely a fenyvesben, a forrásnál, a parkunk fölött; a multkor megmutattam neki s azt mondtam, ezt a helyet találok legkedvesebbnek az egész tájon. Oda hívott meg ma, merthogy az lesz a legszebb keret a képhez.

Kimentünk mindjárt ebéd után. Melegen tűzött a nap, a sűrű fenyőlombokon is csaknem mindenütt át-szűrődött a fénye. Ezer madár dalolt a légben, bogarak zümmögtek a fák alatt, az erdő szélén virágok ezre hajolt a lábunk alá. Tikkasztó meleg volt; csak a forrás mellett volt enyhe, hűvös árnyék, az én kedvenc ábrándozó-helyemen, ahol a lombok szinte sátorrá fonódnak össze az ember feje fölött. Odaültetett a mohos kőpadra a forrás mellé, állványát felállította, kifeszítette vásznát s hihetetlen gyorsasággal csinálta meg szénnel az alaprajzot. Meg is mutatta s igazán meglepett, hogy megint újabb tehetségét ismertem meg.

Aztán elővette festékjeit. Fehér napernyő volt a kezemben, nagy szalmakalap a fejemen. Először le akarta vetetni, de aztán mégis meghagyta. „Olyan lesz, mint egy fehér rózsza a vadonban”, mondta.

Különben alig beszéltünk; ünnepi csend borult ránk. Engem a tegnapi vita eredménye amúgyis kissé lehangolt s szomorú mélézással néztem a páfrányok és indák közt tovacsobogó kis patakot. Elgondolkoztam azon is, voltaképp mi is volt velem. Mert hogy Dezsőhöz vonzódom, hogy szeretem is, most már egészen bizonyos. Viszont valami érthetetlen ridegséget érzek arra a gondolatra, hogy hozzámenjek. Mégsem vagyunk egészen egymásnak valók, gondoltam; a gondolkozásunk sokban eltér egymástól. De valahogy meg kellene oldani ezt a kérdést, akár jobbra, akár balra; mert ha nem akarok hozzámenni, minek akkor tovább is bolondítani szegény fiút? Nem volna-e jobb egyszerre véget vetni mindennek?

Madárka röppent közénk e pillanatban s odatelepedett a forrás másik oldalán egy köre. Majd a festőre tekintgetett, majd a mozdulatlan modellre s aztán vidám énekléssel tovarepült.

Amint így méléztam, egyszer aztán tekintetem véletlenül Dezsőre esett s csodálkozva láttam, hogy már tán jó ideje nem fest, hanem csak néz reám. Ahogy látta, hogy rajtakaptam, pillanatra megrezsent, mint a gyermek, akit tettenértek, de aztán nekibátorodott s megint csak nézett reám nyílt, szerelmes, szinte ittas szemmel, boldog sugárzással az arcán.

— Nos, mi baj, Dezső? — kérdém, csak azért is, mert féltem, hogy elnevetem magam, ha meg nem szólalok. — Nem fest?

— Oly szép így, Lola! — felelte. — Oly páratlanul szép . . .

Felugrottam.

— Ohó — mondtam tréfálva —, nem erre szerződünk ám! Vagy fest, vagy megyünk haza.

Dezső nem mozdult.

— Maradjon így, Lola! — Könyörögni kezdett: — Nagyon kérem, csak még egy percig maradjon!

— De hát miért? Mit néz úgy rajtam? Sohasem látott még?

— Így még sohasem — felelte olyan hangon, mintha álmában beszélne s nem is a szemembe nézett, hanem mint egy művész a remekművét, egészen megittasodva fonta körül tekintetével egész termetemet.

E pillanatban magam is szinte megrészegültem. Azt hiszem, életemben nem néztem senkire annyi nyilt szeretettel, mint most reá. Pedig erős oldalam, hogy az érzelmeimet nem egykönnyen árulom el.

— Az egész Louvre-t nem adnám ezért a látványért! — szólalt meg ismét, még mindig inkább magának beszélve. Azelőtt soha nem hallottam tőle egyetlen ilyen hízelgő szót.

Gondolkoztam: tárjam-e fel én is, ami a szívemben tombolt, vagy vegyek ismét erőt magamon? Végre ezt a másodikat választottam.

— Akkor hát fesse meg a látványt gyorsan, mielőtt elmúlik — mondtam pajzán hangon. — Nézze, ott az égen felhő közeledik; lehet, hogy hamarosan esni fog.

S felmutattam az égre. Csakugyan borulni kezdett az ég pereme éppen arra, a tovafolyó forrás irányában, amerre a lombsátor sűrűjéből az ég egy darabjára ki lehetett látni.

Dezső csak nem festett tovább. Letette az ecsetet — reszketett a keze — s felém közeledett egy lépést.

— Lola, nem azért csaltam ki ide az erdőbe, hogy megkérdezzem, de most mégis megteszem, ha nem haragszik meg érte, mert nem bírom tovább. Mondja: még mindig nem szeret?

Meglepett e kérdés s már majdnem vallottam. Mégis győzött bennem természetem zárkózottsága s nyugodtan, de gúny és hidegség nélkül feleltem:

— S maga még mindig szeret?

— Lola! — szólott ő. — Tudom, hogy nemesszívű leány s nem fog kinevetni akkor sem, ha nem viszo-

nozza érzelmeimet. Hogy szeretem-e, Lola? Amióta ismerem, amióta látom, minden nap új gyönyört hoz nekem s új, mérhetetlen gyötrelmeket. Gyötrelmeket, mert úgy látom, hogy . . . nem kellek magának.

Sírni tudtam volna, úgy sajnáltam szegényt. Tudtam, hogy minden szava őszinte. E pillanatban már irgalomból is szerettem volna felugorni, kezemet nyujtani neki, vagy talán rá is borulni s azt mondani: én is szeretem, Dezső, legyünk egymáséi a sírig! De nem tudtam megtenni, nem tudtam szólni.

Eszembe jutott, hogy ha nagyon szeretem is őt, de ahogy én a házasságot képzelem, ahhoz a szerelemnél is több kell; valami teljes és maradéknélküli lelki egybeforradás, összhang, együttrezgés mindabban, ami a szívünk mélyét kitölti. Kerestem a megfelelő szavakat, de nem találtam meg, hogy hogyan kezdjem. Ő észrevette tépelődésemet s csak az vigasztal, hogy látta vívódásomat, látta, hogy komolyan veszem és nem nevetem ki, sőt nem is vagyok közönyös iránta.

— Tudom — szólalt meg végül, kimondhatatlanul kínos szünet után, s a hangja reszketett — tudom, hogy nem vagyok méltó magához! Nálam kiválóbb kérőt százat is fog találni, Lola; de hogy úgy tisztelje valaki s úgy égjen a vágytól, hogy boldoggá tegye, mint én, nem hiszem, hogy akadhatna még egy ezen a világon.

— Ne, ne szóljon! — folytatta rövid vártatva ismét, mikor látta, hogy szólni akarok s nem tudok. — Meg talál ölni a szavával. Hallgatása úgysis elég szomorú felelet nekem!

Felvette ecsetjét és az állványához lépett.

— Engedje — szólt —, hogy befejezzem ezt a képet. Ezt elviszem magammal emlékül s aztán nem fogom zavarni többé. Remete leszek a nagyvilág közepén. De a remeteségembe magammal viszem a portróját oltárképnek; amely előtt elsírhatom halálomig, hogy micsoda mennyország tárult fel előttem, fájdalom, csak azért, hogy elveszítsem.

A festő ismét felülkerekedett benne s egy perc

mulva Dezső ismét higgadtan, értelmes szemét vásznára függesztve dolgozott. Sokszor hallottam, hogy a művésznek két lelke van: mikor alkot, akkor nem a személyisége dolgozik benne, nem az ember, hanem a géniusz. Itt is a géniusz jött segítségemre, lecsillapítani szegény fiúban az embert.

— Megvagyunk! — mondotta végre s bizonyos fájdalmas diadallal mutatta a képet.

Ügyes, markáns vonásokkal, vázlatszerűen festett meg és azt hiszem, elég jól eltalált.

— Dezső! — mondtam neki végül nyugodt, bensőséges hangon s megszorítottam a kezét. — Nincs úgy, ahogy mondta. Én nem vagyok közönyös magával szemben (itt elcsuklottam; Istenem, hiszen ilyesmit még sohasem mondtam senkinek!) s ha csak a szívemre hallgatnék, azonnal azt mondanám, hogy legyünk egymáséi. De így nem tudom, egymásnak valók vagyunk-e? Lássá, a mi gondolkozásunk nagyon elüt egymástól . . .

Ez talán ügyetlen beszéd volt, de legalább őszinte. Szegény fiúnak, láttam, örömet is okoztam vele, bánatot is. Nem sietett mentetegetni magát, vagy a gondolkozása megváltozását ígérni. Úgy vette, hogy ez teljes visszamondás a részemről. Fájdalmasan tekintett a szemembe, aztán lehajolt s — először életemben — megcsókolta a kezemet. Én pedig karomat karjába öltöttem s jó darabig így jöttünk hazafelé szótlánul a fenyőszegélyezte lejtős úton.

Ideje is volt; alig értünk haza, nagy, meleg cseppekben kezdett esni s alkonyatra hatalmas zivatar vonult el a fejünk felett.

Dezső a vacsorán kijelentette, hogy holnap visszautazik Pestre. Értettem; szegény fiú le akar mondani az olyan együttlétről, mely neki csak fájdalmat okoz s melyben fél, hogy hozzá nem méltó szerepet játszik. Kari azonban lebeszélte s kérte, hogy még négy napig maradjon s akkor együtt utaznak haza. László is igen nyájasan marasztalta s Dezső végre engedett.

A napokban apa könyvei közt kotortam s egy rövid regényfüzet ragadta meg figyelmemet: „*Vera regénye*”. Be is vittem a hálószobámba s ott felejtetem volna sokáig, de tegnap este az erdei jelenet után soká nem tudtam elaludni s akkor elővettem a könyvet és olvasni kezdtem. Nagyon szomorú regény, rendkívül felzaklatta a képzeletemet s csak nehezen tudtam abbahagyni. Ma délelőtt aztán végigolvastam s azóta nem térek magamhoz a reszketéstől. Borzalom fog el a gondolatra, hogy mindez igaz! Egy leány, aki menyasszony s rájön arra, hogy vőlegénye, akit ő minden fölött szeretett és tisztelt, öelötte már másokat is szeretett s fiatalember korában útálatos életet élt. S az író azzal fejezi be, hogy ma körülbelül minden férfi ilyen: majd mindenik beszennyezi előbb a szívét mindenféle gyalázatos szerelmekkel s aztán úgy kínálja oda kiégett, kiaszott lelkét egy tiszta leánynak.

Nem tudom, betegség-e ez nálam, vagy lelki diszpozíció: de én csak olyasmit tudok szeretni, ami egészen szép és egészen tiszta. Undorodom minden aljaságtól. Sohasem tudtam megérteni ezt a kérdést a lelki tükrökben: „Nem gyönyörködtél-e egyetlen dolgokban?” Istenem, hát hogyan lehet valaki olyan, hogy abban találjon gyönyörűséget, ami rút és gyalázatos? S eszerint a regény szerint száz férfi közt nincs kettő, aki — nem, nem tudom leírni, nem tudom elhinni!

Azt hiszem, aki ezt a regényt írta, valami fekete-lelkű, rosszmájú rágalmazó, vagy pedig beteg, elkese-redett pesszimista. Lehetetlen, hogy ilyen legyen a világ. Hiszen akkor jobb volna nem is születni! Mert ha az igaz, amit ez a „*Vera*” a férfiakról ír, sőt ha csak a fele, a negyedrésze is igaz, akkor én egy férfira sem fogok többé ránézni tudni! S hogy én valaha olyanhoz menjek férjhez, aki szintén olyan, ahogy ez a regény mondja, — nem, a toll reszket a kezemben s verejték ült ki a homlokomra! Nem, akkor százszor elvonulok a világtól, apácának megyek vagy öreg-

kisasszony maradok, de férjhez nem megyek soha! Istenem, miért is teremtettél minket, ha ilyen gyalázatosak vagyunk!

Nem, ez nem lehet igaz. Beszélni fogok Lászlóval még ma s megkérem, világosítson fel ebben a szörnyű dologban. Tudom, ellenkezni fog, de elvégre ő lelki- atya s ha nagyon kérem, hogy legyen őszinte, legyen akár kiméretlen is hozzám, megteszi. Megyek, még most este beszélek vele!

Július 22.

Itt ülök a könyvem előtt már vagy félórája s nem tudok hozzákezdeni! Valahányszor írni akarok, rémképeket látok s a könnyek ellepik szememet. Borzasztó, borzasztó az, amit ma megtudtam. Soha életemben ily szomorú napom még nem volt. Ma lehullott a fátyol s megjött az első nagy kiábrándulás, de egy általános és végleges kiábrándulás a világból, az életből, az emberekből! Hát ez az a varázsos, csábító, titokzatos nagy élet, amelyet mi szegény leánykák oly rózsásnak, oly üde harmatosnak hímezünk ki ártatlan leányálmainkban, amelyre annyi gonddal készülünk s amelybe annyi reménnyel s oly szent ideálokkal lépünk? Ez és semmi egyéb? Száz között tán 2, 3 ha van, mondta László — épúgy mint a regény —, aki tiszta lélekkel, be nem szennyezett szívvel lép a házasságba! S a többi? Pfuj, nem is akarok rágondolni!

Istenem, hogyan teremthettél te embert, ha tudtad, hogy ilyen lesz? Ez hát a te képed és hasonlatosságod?

László oly szépen fejtette ki aztán — s ez volt az egyetlen vigasztaló a szomorú képben —, hogy a férfiak azért oly rosszak ma, mert oly kevésbé keresztények s hogyha élő hit lakik valakiben, az nem ilyen, hanem erőt vesz magán s a mai romlott világban is megőrzi lelke tiszta nemességét, mint akár ti, úgymond, intézeti leányok. Kari például, mondta ő, époly tisztán lépett a házasságba, mint Piroska; ezt ő magá-

tól Karitól tudja. De ő kongreganista is volt s havonkint áldozott. A többség azonban, úgymond, a túlnyomó többség, sajnos, nem ilyen. S az a leány, aki fejébe veszi, hogy a leendő urától ugyanolyan tiszta lelkületet vár, mint aminővel ő maga lép az oltár elé, az a legtöbb esetben előre lemondhat a férjhezmenésről.

Vera könyvéről azt mondta László, hogy ne befolyásoltassam magam általa túlságosan, mert a tendenciája szintén gyalázatos: ugyanolyan szabadságot kér a nő számára, mint aminőt a férfiak nagyrésze gyakorol. Nem a tisztaság szeretete diktálta ezt a könyvet, hanem éppen az ellenkező. Azt is mondta László, hogy azért nem volna helyes, ha valaki emiatt helytelennek tartaná a férjhezmenést.

Sirva hallgattam előadását. Tehát aki tisztalelkű férjet akar, az szinte eleve lemondhat a férjhezmenésről? Nos, akkor én is lemondok inkább. Százszor inkább, minthogy olyanhoz kössem tiszta szerelmemet, akit nem tudok tisztelni, akinek képét nem tudom a lelkem oltárára emelni, egyenesen édesanyám, vagy a Szűz Mária képe mellé!

Vajjon — jaj, kiírjam-e? — vajjon Dezső milyen? Hiszen ő nem hisz, ő kételkedő. Hát akkor honnan vette volna az erőt, amely nélkül, mint László mondja, férfi nem állja meg a kísértést?

Hopp, egy ötletem támadt. Ó, kegyetlen, pokoli ötlet! Vagy talán ellenkezőleg, nagyon is okos ötlet, melyet egyenesen a jó Isten küldött? Igen, meglesz, megteszem. Odaadom a könyvet Dezsőnek is olvasni, aztán megkérdem a véleményét róla. Így aztán megismerem a gondolkozását erre a pontra nézve. S legalább nem fog kínozni a lelkiismeret, hogy keményszívű voltam s olyant taszítottam el magamtól, aki a ritka kivételek közé tartozik.

Nagyon fel van zaklatva a lelkem. Istenem, mily keserű nap ez, s mily szomorú képben ismertem meg ma az élet csunya, undorító oldalát!

Július 23.

Odaadtam neki a könyvet! S ma egész nap imádkozom. Akaratlanul is egyre ez a fohász tódul ajkamra: „Szent Szűz, ne engedd, hogy ő is olyan legyen!” De félek, rettenetesen félek, hogy már késő az imádság!

Július 24.

Vége, mindennek vége!

Fájdalommal tépem ki képét a szivemből s még hálát kell adnom Istenemnek, hogy idején el tudtam szakadni tőle!

Még tegnap este visszahozta a könyvet. Nem hatott rá valami különösen; azt mondta, ő ezt olvasta is már valamikor. Ez persze nem volt felelet, de én nem kérdezhettem tovább. Helyette megkértem Karit, beszéljen vele s vegye ki belőle, hogyan gondolkozik erről a kérdésről. Kari aztán ma reggel beszélt is vele. Este közölte velem az eredményt. Dezső, úgymond, először nagyon csodálkozott azon, hogy nekem ez a könyv olyan nagyon tetszik. Azt mondta, hogy az egész csupa egyoldalúság és túlzó szentimentalizmus. De Kari vitába szállt vele s úgy látszik, alaposan helyt állt neki, mert Dezső a végén azt mondotta, hogy itt egy új világ tárul föl előtte, melynek ő a létezésében sem hitt. Kari példaképpen saját magát is fölemlítette, mire Dezső óriási csodálkozásba esett s azt mondotta, hogy mint orvos, először hall ilyen esetet életében. Végül Kari, mintegy a maga véleményeképp odavetette, hogy: „Nem hiszem, hogy Lola olyan valakihez menne valaha nőül, akiben nem lát éppen olyan tiszta gondolkozást, mint önmagában”. Dezső erre, azt mondja Kari, lehorgasztotta fejét s alig hallhatóan ezt hebegte:

— Igaza van. Az ilyen nem volna méltó hozzá! Aztán elhallgatott s felindultan ment ki a szobából.

Szép álmok, leányálmok, tündérkertek, rózsaszígek: jó éjszakát, Isten veletek!

Július 25.

Ma reggel elutaztak. Dezső a búcsúzáskor nagyon szomorú volt; úgy hiszem, sírt is előbb. Mikor elbúcsúztunk, nagyon barátságosan nyujtottam neki kezemet. Ő lehajolt s másodszer életében — és bizonynal utoljára is — megcsókolta. Én önkéntelenül kissé viszarántottam kezemet, mire neki könny szökött szemébe. Oly megszegyenülten, oly megalázottan, megsemmisülve állt előttem, hogy nem bírtam nézni tovább s hirtelen elsiettem.

Pár perc mulva kigördült a parkból a kocsi vele és Kariékkal. — — — — —

Augusztus 1.

Szerettem Dezsőt? Ó igen, most érzem csak, menyire. Most, hogy végleg elszakadtam tőle.

Ha szerettem, az erőt szerettem benne, a férfias karaktert, a tudást, észet, szellemet, bátorságot. Nem tudtam, hogy mindezen szép tulajdonságok mögött a legtöbb mai férfiban oly szégyenletes erkölcsi gyengeség lakik.

Nem bízom a jövőmben többé. Én nem akarok mindenkit végiggyóntatni előbb, míg megbizonyosodom, hogy nem lappang-e a külszín mögött más, mint amit én mindennél jobban szeretek.

Lászlót mégis városba rendelte a püspöke; zárda-lelkész lesz s leánykongregációt fog vezetni. Be szeretném, ha valahogyan én is melléje kerülhetnék s felajánlhatnám neki a segítségemet. Talán hasznomat tudná venni. Bizonyosan jobban érezném magam munka közben, mintha oly világban élnék tovább, amelyben ilyen alaposan s fájdalmasan csalódtam.

Budapest, március 20.

Megint nagy ideje nem írtam naplót. Nagy átalakulások, fordulatok történtek azóta és sok okos, hasznos munka foglalta le az időmet.

Arra nem volt mód, hogy bátyám mellé kerüljek; ehelyett a jó Isten maga fordított egyet a sorsunkon s László hamarosan idekerült a fővárosba hittanárnak. Egyesületeket is vezet s én mellette és neki dolgozom.

A napközi otthonon kívül egy leánykör vezetését vállaltam el s a jó cselédleánykák meg az árvák közt oly végtelenül jól érzem magam. Boldog vagyok közöttük. Szeretem őket s ők is szeretnek engem s mennyivel otthonosabbnak találom az életemet ebben a tiszta levegőjű, egyszerű világban, mint tavaly az örökös bálozás és mulatozás közben! Azonkívül tanulok is és új pályámra képezem magam. László mellett egészen új élet tárult fel előttem: az apostoli, lelkeket mentő és nevelő élet az ő külön örömeivel és bánataival, harcaival és győzelmeivel. Mily boldog vagyok, valahányszor a gyermekeknek a tiszta élet és az erények szépségeiről beszélhetek, ha cselédleányaim közül sikerül egyet-egyét a veszély széléről visszarántanom! Mennyivel gazdagabb, tartalmasabb most az életem, mint azelőtt!

A fényes ünnepegeknek nálunk vége. Papa, mama és főleg Feri bácsi sokáig nem akartak beletörődni az új rendbe, de aztán látták, hogy nem használ semmi s most már belenyugodtak ők is. Emellett László is gyakran van otthon s az ő komoly, okos gondolkozása érezhetően hat a szülőkre is. Apa újabban élénken érdeklődik a társadalmi mozgalmak iránt, mama pedig gyakran jön el velem a leánykörbe, maga is mesél a leányoknak és játszik velük.

Most persze mindennap járok áldozni is.

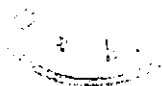
Gesztessy Berta megcsípkedett a multkor, hogy mennyire megváltoztam s bizony nem vagyok egészen modern leány. Azt feleltem rá, hogy lehet, de én nem érzem magam nagyon otthonosan az úgynevezett modern világban. Ha neki annyi sikere volna a bálokon, úgymond, mint nekem, bezzeg ő nem vonulna el így a világtól. Sikereim, nekem? Istenem, talán azt a szörnyű csalódást tekintsem én sikernek?

Azt is kérdezte, miért nem leszek hát apáca? Ha erre nem érzem hivatva magam! — mondtam.

Jövõmre nézve roppantul nyugodt vagyok. Ha a jó Isten arra szánt, hogy férjhez menjek, küld nekem olyan férjet, amilyen nekem való. Nagyon erõs az az érzésem, hogy az olyan férjek, aminõ például Kari, nem éppen a báltermekben találhatók. Ha pedig úgy akarja a jó Isten, hogy egyedül maradjak, így is boldog leszek: bátyám mellett annyi az apostoli munka, hogy csak gyõzzük! Lehet, hogy így fogok megõregedni is — Istenem, még csak a 19-ik évemben vagyok! —, de legalább nem rohantam neki olyan életnek, amelyben külszín szerint boldogság van, de amely a lelket ki nem elégítené soha. Mert azt az öngyilkosságot mégsem akarom elkövetni, hogy oly valakit szeressek, olyan valakié legyek, akire *feltekinteni*, akit tisztelni nem tudok!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Megjegyzés.

Guadelupe, mexikói regény „írta:?” jelzéssel megjelent a Pallas Rt. kiadásában (Budapest, év nélkül [1929]) 394 lapon. A mai évszázad huszas éveinek derekán dúlt mexikói keresztény-üldözés véres cseményei nagy hatással voltak P. Banghára, egész sor cikket és tanulmányt írt erről és a modern vértanuságra is készítő katolicizmus igézete alatt szinte egyetlen lendülettel s lázas ihletettséggel egyfolytában írta meg e regényt. Német és a lengyel könyvkiadók is érdeklődtek e mű iránt és 1937-ben nálunk igen komolyan foglalkoztak a filmre való átdolgozás tervével is.

Lola naplója megjelent és névadó elbeszélése lett a „Lola Naplója és egyéb elbeszélések” című kötetnek, mely „Szerafini Blanka” álnéven jelent meg a Központi Sajtóvállalat Rt. kiadásában (Budapest, 1920) 160 lapon, mint „A mi könyveink” könyvsorozat 1. száma. „Lola naplója” e kötetnek 3—39-ik lapjain volt.

Dr. Biró Bertalan.

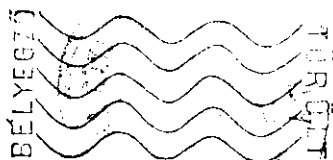
TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Guadelupe

Bevezető	1
I. Bikaviadalon . .	5
II. Elvek és emberek . .	19
III. A sajtóattasé . .	29
IV. A cuyutláni bál	33
V. Pírkad a hajnal . .	46
VI. Asszony a nyeregben . .	54
VII. Akiknek minden sikerül . .	64
VIII. Az új elnök	80
IX. Dinamit a templomban	91
X. A különös zarándok . .	97
XI. Santa Cruz	106
XII. Kereszt vagy kard?	115
XIII. A szabadságért	128
XIV. Váratlan támadás . .	134
XV. Sevillina . .	142
XVI. Új élet	149
XVII. Két világ közt	155
XVIII. Bimbófakadás	162
XIX. Problémák közt	167
XX. A „mexikói szűz” . .	174
XXI. A felkelők . .	191
XXII. Küzdelmes élet	197
XXIII. „Bajo los curas!” . .	206
XXIV. Katakombákban . .	213
XXV. Megzavart esküvő	225
XXVI. Merényletek	232
XXVII. A lejtőn . .	238
XXVIII. Meglepetések	248

XXIX. Amazonok harca	262
XXX. Noche triste	268
XXXI. A cubilétei Krisztus	282
XXXII. Két tűz között	292
XXXIII. A Súlyomvárban	305
XXXIV. Vér a virágon	311
XXXV. Lilliomhullás	321
XXXVI. In pace!	329
XXXVII. Fegyvercsere	336
Jegyzetek	337
Lola naplója	339
Megjegyzés	379
Tartalomjegyzék	380

Az összes köteteket összefoglaló tárgymutató a legutolsó kötet végén található.

